

การวิเคราะห์รูปแบบเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน
ที่เหมาะสมกับจังหวัดสระแก้ว

อริยาพร วิริยะภาคพงศ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
การจัดการภาครัฐและภาคเอกชนมหาบัณฑิต
คณะรัฐประศาสนศาสตร์
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

2561

การวิเคราะห์รูปแบบเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน
ที่เหมาะสมกับจังหวัดสระแก้ว
อริยาพร วิริยะภัคพงศ์
คณะรัฐประศาสนศาสตร์

รองศาสตราจารย์.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ดร.ราเชนทร์ ชินทยารังสรรค์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาแล้วเห็นสมควรอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรการจัดการภาครัฐและภาคเอกชนมหาบัณฑิต

ผู้ช่วยศาสตราจารย์.....ประธานกรรมการ
(ดร.ธัชเฉลิม สุทธิพงษ์ประชา)

รองศาสตราจารย์.....กรรมการ
(ดร.อัชกรณีย์ วงศ์ปรีดี)

รองศาสตราจารย์.....กรรมการ
(ดร.ราเชนทร์ ชินทยารังสรรค์)

รองศาสตราจารย์.....คณบดี
(ดร.บุญอนันต์ พินัยทรัพย์)

ตุลาคม 2561

บทคัดย่อ

ชื่อวิทยานิพนธ์	การวิเคราะห์รูปแบบเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนที่เหมาะสมกับ จังหวัดสระแก้ว
ชื่อผู้เขียน	นางสาวอริยาพร วิริยะภักดิ์
ชื่อปริญญา	การจัดการภาครัฐและภาคเอกชนมหาบัณฑิต
ปีการศึกษา	2561

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์รูปแบบเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนที่เหมาะสมกับจังหวัดสระแก้ว รวมถึงเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดสระแก้ว

รูปแบบเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนที่เหมาะสมจังหวัดสระแก้ว รูปแบบเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนเพื่อการผลิต ควบคู่ไปกับการบริการที่เหมาะสมในระยะสั้นเท่านั้น และในระยะยาวคือเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนเพื่อการผลิตควบคู่ไปกับการบริการที่เหมาะสมที่ต้องเดินไปพร้อมกับเมืองเขตเศรษฐกิจพิเศษคู่แฝด

เดิมทีเดียวจังหวัดสระแก้วถูกจัดตั้งให้เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนที่มีการรองรับการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมในพื้นที่ ที่มุ่งเน้นการผลิต ไม่ว่าจะเป็นเกี่ยวกับการเกษตร สิ่งทอ เครื่องนุ่งห่ม หรืออุตสาหกรรมยานยนต์ เป็นต้น เพื่อเป็นฐานการผลิตและสิ่งออกไปยังต่างประเทศ ที่โดยให้ความสำคัญกับการผลิตเพียงอย่างเดียว แต่ผู้วิจัยมองว่าไม่เพียงพอต่อการขับเคลื่อนเขตเศรษฐกิจให้ประสบความสำเร็จ เนื่องจากจากการศึกษาพบว่า จังหวัดสระแก้วยังมีศักยภาพและความพร้อมเพียงพอต่อการจัดตั้งเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภค การคมนาคมขนส่ง การท่องเที่ยว อีกทั้งยังเป็นเมืองชายแดนที่เป็นศูนย์กลางการขนส่งไปยังประเทศกัมพูชา ลาว เวียดนาม รูปแบบเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนเพื่อการผลิตควบคู่ไปกับการบริการที่เหมาะสม เหมาะสมกับเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดสระแก้ว

ส่วนในระยะยาวผู้วิจัยมองว่าควรเน้นพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษร่วมกับประเทศเพื่อนบ้านที่ผู้วิจัย นิยามว่า “เมืองคู่แฝด” ทดแทนการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษเพื่อการผลิตบริเวณ

(4)

ชายแดน เพื่อการแบ่งงานตามความชำนาญ และการใช้สิทธิประโยชน์ เช่น โดยให้ประเทศไทย
ผลิตชิ้นตอนหรืออุตสาหกรรมที่เน้นใช้แรงงานทักษะสูง ใช้เทคโนโลยีสูง หรือต้องการ
สาธารณูปโภคที่ดีในการผลิต และประเทศเพื่อนบ้านผลิตชิ้นตอนหรืออุตสาหกรรมที่ใช้แรงงาน
เข้มข้น ซึ่งข้อเสนอดังกล่าว จะช่วยบรรเทาปัญหาการไหลทะลักของแรงงานต่างด้าวได้อย่างมี
ประสิทธิภาพกว่าการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจเพื่อการผลิตบริเวณชายแดนควบคู่ไปกับการบริการเพียง
อย่างเดียว

ABSTRACT

Title of Thesis	An Analysis of the Possible Forms of The Special Economic Zones (SEZ) Appropriate for Sa Kaeo Province
Author	Miss Arieyaporn Viriyaphakapong
Degree	Master of Public and Private Management Program
Year	2018

This study aims to study the model of border economic zone suitable for Sa Kaeo province. In addition, suggestions for solving problems and developing special economic zones in Sa Kaeo.

Border Area Economic Zone in Sa Kaeo Province It is a border economic zone. Coupled with the right services in the short term only. And in the long run is a special border economic zone for production alongside the right service to go along with the Twin Cities Special Economic Zone.

Sakaeo province was established as a border economic zone with the establishment of industrial estates in the area. Focus on production. Whether it is about agriculture, textiles, clothing. Or automotive industry. To be a production base and to go abroad, with focus solely on production. However, the researcher found that it was not enough to drive the economic zone to success. Because the study found that. Sa Kaeo also has the potential and readiness to establish a special border economic zone in various areas. Whether it is infrastructure and utilities. Transportation tourism It is also a border town that is a transportation hub to Cambodia, Laos, Vietnam, a special border economic zone for production alongside the right service. Suited to the Sa Kaeo Special Economic Zone.

(6)

In the long term, the researcher should focus on the development of the Special Economic Zone with neighboring countries, as the researcher defines "twin cities" as replacing the development of special economic zones for border production. For the division of work by skill. The use of privileges, such as by Thailand, to produce processes or industries that focus on high-skilled workers. High technology or need good utilities to produce. And neighboring countries produce labor intensive or industrial processes. These proposals will help alleviate the problem of the arrival of many foreign workers. It is more efficient than establishing an economic zone for border production, coupled with a single service.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่อง "การวิเคราะห์รูปแบบเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนที่เหมาะสมกับจังหวัดสระแก้ว" สำเร็จลุล่วงได้เนื่องมาจากผู้วิจัยได้รับความช่วยเหลือในการให้คำปรึกษา ให้ข้อมูล ข้อเสนอแนะ ความคิดเห็น รวมทั้งกำลังใจจากบุคคลหลายท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดสระแก้ว ทั้งส่วนราชการ ส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน พ่อค้า แม่ค้า และประชาชนในท้องถิ่น ที่ให้ความกรุณาในการให้ข้อมูล ความรู้ ความร่วมมือในด้านต่างๆ ทั้งในการตอบคำถามสัมภาษณ์ และที่พาเข้าไปศึกษาดูงานในพื้นที่จริง ซึ่งทำให้การศึกษาและเก็บข้อมูลในครั้งนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ รศ.ดร.ราชนนทร์ ชินทวยรังสรรค์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาสละเวลาให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะ และข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์ ในทุกขั้นตอน รวมไปถึงการให้กำลังใจและความเชื่อมั่นในตัวผู้วิจัย ว่าจะสามารถทำผลงานออกมาได้เป็นอย่างดี และขอขอบพระคุณ รศ.ดร.อัชกรณ วังศรีปรีดี และ ผศ.ดร.ธัชเฉลิม สุทธิพงษ์ประชา เป็นอย่างสูงที่กรุณามาเป็นกรรมการในการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ และได้ให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์อย่างมากในการทำวิทยานิพนธ์

ขอขอบพระคุณ คณาจารย์ทุกท่านแห่งสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ที่ถ่ายทอดและสร้างความรู้ให้แก่ผู้วิจัย และขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่ของคณะรัฐประศาสนศาสตร์ทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องของการศึกษาในครั้งนี้เป็นอย่างดี รวมไปถึงขอขอบคุณเพื่อนพี่น้องที่รักของผู้วิจัยทุกๆ ท่าน สำหรับกำลังใจ ความช่วยเหลือ ตลอดจนการสนับสนุนในเรื่องต่างๆ ที่มีให้ผู้วิจัยมาโดยตลอด

ท้ายที่สุด ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ และขอขอบคุณความสำเร็จทั้งหมดจากการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้แก่คุณพ่อและคุณแม่ ที่เป็นผู้ช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุน ให้คำปรึกษาและเป็นกำลังใจที่สำคัญที่สุดของผู้วิจัยตลอดมา และผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า งานวิจัยในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ให้แก่ทุกท่านที่ได้พบเห็น และสามารถต่อยอดความรู้ได้ต่อไป ขอขอบคุณเป็นอย่างสูง

อริยาพร วิริยะภัคพงศ์

สิงหาคม 2561

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(3)
ABSTRACT	(5)
กิตติกรรมประกาศ	(7)
สารบัญ	(8)
สารบัญตาราง	(10)
สารบัญภาพ	(11)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 คำถามวิจัย	2
1.3 วัตถุประสงค์	2
1.4 ขอบเขตของการวิจัย	3
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	4
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับเขตเศรษฐกิจพิเศษ	5
2.2 เขตเศรษฐกิจพิเศษในต่างประเทศ	22
2.3 เขตเศรษฐกิจพิเศษในประเทศไทย	44
2.4 นโยบายและแผนพัฒนาของประเทศที่เกี่ยวข้อง	59
2.5 องค์ประกอบโครงสร้างของถิ่นรูปแบบพิเศษในต่างประเทศ	68
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	83
บทที่ 3 วิธีการศึกษา	85
3.1 ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัย	85
3.2 ขั้นตอนที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ	85
3.3 ขั้นตอนที่ 3 สร้างเครื่องมือ	86
3.4 ขั้นตอนที่ 4 ลงมือปฏิบัติ	87

3.5	ขั้นตอนที่ 5 การจัดทำข้อมูลและวิเคราะห์ผล	89
3.6	กรอบแนวคิดในการวิจัย	104
บทที่ 4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	105
4.1	ส่วนที่ 1 ผลการเก็บรวบรวมข้อมูลทั่วไปของจังหวัดสระแก้ว เพื่อแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของจังหวัดสระแก้วที่มีต่อการรองรับ การจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษในด้านต่างๆ	106
4.2	ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์เรื่องรูปแบบเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน ที่เหมาะสมกับจังหวัดสระแก้วและกระทบที่เกิดขึ้น	134
บทที่ 5	สรุป อภิปรายผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ	149
5.1	สรุปผลการวิจัย	149
5.2	อภิปรายผล	162
	บรรณานุกรม	181
	ภาคผนวก	184
	ประวัติผู้เขียน	185

สารบัญญัตราสาร

ตารางที่	หน้า	
2.1	ลักษณะเขตเศรษฐกิจพิเศษ	13
2.2	เขตเศรษฐกิจพิเศษในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง	26
2.3	โครงการเขตเศรษฐกิจพิเศษในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงระเบียงเศรษฐกิจ ในปี ค.ศ. 2006	27
2.4	ตารางแสดงปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นได้จากการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษตาม วัตถุประสงค์ในด้านต่างๆ	42
2.5	องค์ประกอบและอำนาจหน้าที่	62
2.6	กิจกรรมทางเศรษฐกิจเป้าหมายของพื้นที่ SEZs	65
2.7	มาตรการส่งเสริมการลงทุนในเขต SEZs	66
2.8	กิจการเป้าหมายในแต่ละจังหวัด	67
3.1	เกณฑ์การให้คะแนนโครงสร้างพื้นฐานทางถนน	91
3.2	เกณฑ์การให้คะแนนโครงสร้างพื้นฐานทางท่าเรือ	92
3.3	เกณฑ์การให้คะแนนโครงสร้างพื้นฐานทางรถไฟ	93
3.4	เกณฑ์การให้คะแนนโครงสร้างพื้นฐานทางอากาศ	94
3.5	เกณฑ์การให้คะแนนโครงสร้างพื้นฐานด้านไฟฟ้าและพลังงาน	95
3.6	เกณฑ์การให้คะแนนโครงสร้างพื้นฐานด้านการสื่อสารและโทรคมนาคม	95
3.7	เกณฑ์การให้คะแนนโครงสร้างพื้นฐานด้านประปาและสุขภาพ	96
3.8	เกณฑ์การให้คะแนนแหล่งท่องเที่ยว	96
3.9	เกณฑ์การให้คะแนนระบบเอกสารที่ด่านศุลกากร	97
3.10	เกณฑ์การให้คะแนนอาคารศุลกากรและการจัดพื้นที่	98
3.11	เกณฑ์การให้คะแนนระบบการตรวจคนเข้าเมือง	98
3.12	เกณฑ์การให้คะแนนอาคารตรวจคนเข้าเมืองและการจัดพื้นที่	99
3.13	เกณฑ์การให้คะแนนสถานีบริการเชื้อเพลิง	100
3.14	เกณฑ์การให้คะแนนสถานีซ่อมบำรุง	100

3.15	เกณฑ์การให้คะแนนคลังสินค้า	101
3.16	เกณฑ์การให้คะแนนสถานพยาบาล	101
3.17	เกณฑ์การให้คะแนนความสะดวกในการข้ามแดน	102
4.1	ตารางแสดงจำนวนการแบ่งเขตการปกครองในทุกอำเภอของจังหวัดสระแก้ว	107
4.2	แสดงจำนวนประชากรแยกเพศ รายอำเภอ ตามลำดับจำนวนประชากร	108
4.3	แสดงศักยภาพเมืองฝั่งตรงข้าม	126
4.4	ตารางแสดงถึงเขตเศรษฐกิจพิเศษปอยเปต-โอเนียง	128
4.5	สรุปประเด็นเกี่ยวกับยุทธศาสตร์จังหวัดสระแก้ว	132
4.6	การประเมินโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภคของอ.อรัญประเทศ จ.สระแก้ว เพื่อรองรับการเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน	139
4.7	การประเมินการอำนวยความสะดวกที่จุดผ่านแดนของ อ.อรัญประเทศ ในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดสระแก้ว	140
4.8	รูปแบบเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนเพื่อการผลิตเป็นหลัก	142
4.9	รูปแบบเขตเศรษฐกิจพิเศษเพื่อการบริการที่เหมาะสม	143
4.10	เปรียบเทียบองค์ประกอบส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษและการบริหาร จัดการพื้นที่พิเศษกรณีต่างประเทศ นครแม่สอด และเขตเศรษฐกิจพิเศษ ชายแดนจังหวัดสระแก้ว	144
5.1	สรุปผลการศึกษาค่านิยมประชาธิปไตยและลักษณะความเป็นพลเมือง	119

สารบัญญภาพ

ภาพที่		หน้า
2.1	โครงสร้างการบริหารเมืองพัทยาตาม พ.ร.บ.ระเบียบบริหารราชการ เมืองพัทยา พ.ศ. 2542	49
3.1	กรอบแนวคิดในการวิจัย	104
4.1	โครงสร้างมวลรวมจังหวัดสระแก้ว	111
4.2	การกำหนดผังพื้นที่เฉพาะเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ จังหวัดสระแก้ว	134
5.1	โครงสร้างการบริหารของเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดสระแก้ว	171

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เนื่องจากในปี 2558 นี้ประเทศไทยจะก้าวเข้าสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ซึ่งประกอบไปด้วย 10 ประเทศสมาชิก ได้แก่ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กัมพูชา สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม เมียนมาร์ มาเลเซีย สิงคโปร์ บรูไน ฟิลิปปินส์ และอินโดนีเซีย โดยมีเป้าหมาย คือ การเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวกันภายใต้การเคลื่อนย้ายสินค้า และปัจจัยการผลิตเสรี เพื่อนำไปสู่การจัดสรรทรัพยากรทางเศรษฐกิจที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ประเทศไทยซึ่งเป็นหนึ่งในสมาชิกอาเซียน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับตัวเองเพื่อรับมือและเตรียมความพร้อมกับการก้าวเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนดังกล่าวนี้ โดยกลยุทธ์สำคัญอย่างหนึ่งของการส่งเสริมการค้าและการลงทุนเพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ก็คือ การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ ซึ่งรัฐบาลได้มีนโยบายที่จะจัดตั้ง “เขตเศรษฐกิจพิเศษ” โดยภายหลังการประชุมคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (กนพ.) ภายใต้การดำเนินงานของคณะกรรมการความสงบแห่งชาติ (คสช.) ครั้งที่ 1/2557 เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2557 ซึ่งมี พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา ในฐานะหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ เป็นประธานฯ ที่ประชุมฯ ได้ให้ความเห็นชอบพื้นที่ที่มีศักยภาพเหมาะสมในการจัดตั้งเป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ระยะแรกของไทย ใน 5 พื้นที่ชายแดน เพื่อให้สามารถก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียนได้อย่างสมบูรณ์ในปี 2558 (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2557) ซึ่งได้แก่ 1) อ.อรัญประเทศ จ.สระแก้ว 2) อ.แม่สอด จ.ตาก 3) ชายแดน จ.มุกดาหาร 4) ชายแดน จ.ตราด และ 5) อ.สะเดา จ.สงขลา การพัฒนาพื้นที่เฉพาะให้เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษนั้น จะนำมาซึ่งการกระตุ้นทางเศรษฐกิจ ทั้งการค้า การลงทุน การจ้างแรงงาน การสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน การกระจายความเจริญสู่ภูมิภาค ลดความเหลื่อมล้ำ ยกกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน และแก้ปัญหาความมั่นคง จังหวัดสระแก้วเป็น 1 ใน 7 จังหวัดที่มีอาณาเขต ติดต่อกับประเทศกัมพูชา ในเขตจังหวัดบันเตียเม็ญเจย ด้วยอาณาเขตที่ติดต่อกันยาวถึง 165 กิโลเมตร และมีตลาดมิตรภาพชายแดนไทย-กัมพูชา (ตลาดโรงเกลือ) ที่ใหญ่เป็นอันดับ 2 ของประเทศ และเป็นแหล่งค้าขายสินค้ามือสองที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย

ทำให้ประชาชนตามแนวชายแดนมีกิจกรรมค้าขายสินค้ามาโดยตลอดนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (สำนักงานจังหวัดสระแก้ว, 2554: 13) นอกจากนี้ จังหวัดสระแก้วยังเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพในการเป็นประตูเชื่อมโยงระหว่างประเทศไทยกับกลุ่มประเทศในภูมิภาคอินโดจีนในด้านการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยว เป็นจังหวัดที่มีที่ตั้งและสภาพทางภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ และมีจุดแข็งในด้านโลจิสติกส์เป็นอย่างดี (สำนักงานจังหวัดสระแก้ว, 2554: 13-19) นี่จึงเป็นเหตุผลที่ทำให้จังหวัดสระแก้วได้รับเลือกให้เป็น 1 ในเขตเศรษฐกิจพิเศษระยะแรกนี้ ซึ่งประกอบไปด้วย 4 ตำบล 2 อำเภอ 207,500 ไร่ (332.0 ตร.กม.) (สุนทรตรา จันทบุรี, 2559) ประกอบด้วย ตำบลท่าข้ามตำบลลานด่านและตำบลป่าไร่อำเภออรัญประเทศและตำบลฝักชะอำเภอดมชานนคร

แต่อย่างไรก็ตามที่ผ่านมาก่อนจะมีการจัดตั้งเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษนั้น เมื่อเกิดขึ้นแล้วนั้นจำเป็นต้องสร้างประโยชน์ให้กับพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของเศรษฐกิจที่เติบโตขึ้น ประชาชนในพื้นที่มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ช่วยพัฒนาท้องถิ่นละชุมชนไปในทิศทางที่ดี ส่งเสริมรายได้ อาชีพให้กับคนในพื้นที่เป็นสำคัญ และต้องมีการบริหารจัดการพื้นที่เขตเศรษฐกิจที่ดี

ดังนั้น เพื่อให้พื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษสระแก้วเกิดประโยชน์และเป็นข้อได้เปรียบให้กับประเทศ และเป็นไปตามเป้าหมาย กลยุทธ์ที่วางไว้ในการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษสระแก้วนี้ จำเป็นต้องมีการบริหารจัดการที่ดี และรู้รูปแบบเขตเศรษฐกิจแบบใดที่จะเอื้อประโยชน์และตอบสนองความต้องการได้อย่างเหมาะสมกับเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดสระแก้ว

1.2 คำถามวิจัย

รูปแบบของเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนที่เหมาะสมกับจังหวัดสระแก้วควรเป็นอย่างไร?

1.3 วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาวิเคราะห์รูปแบบของเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนที่เหมาะสมกับจังหวัดสระแก้ว

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์รูปแบบเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนที่เหมาะสมกับจังหวัดสระแก้ว โดยศึกษาจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากที่เป็นเอกสาร และการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งได้ศึกษาครอบคลุมเนื้อหาในหลายๆ ประเด็น เช่น ความพร้อมในการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนา และศักยภาพในด้านต่างๆ ของจังหวัดสระแก้วที่ขับเคลื่อนเขตเศรษฐกิจพิเศษให้ก้าวไปข้างหน้า ซึ่งการศึกษาจะครอบคลุมในด้านข้อมูลพื้นฐานและบริบทของเขตเศรษฐกิจพิเศษสระแก้ว ด้านนโยบายของภาครัฐทั้งในระดับประเทศ จังหวัด และท้องถิ่น รวมถึงแนวโน้มในอนาคต ผลกระทบทั้งในเชิงบวกและลบจากการจัดตั้งเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ เพื่อให้ได้มาซึ่งรูปแบบเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนที่เหมาะสมกับจังหวัดสระแก้ว

1.4.2 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชาชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย พ่อค้าแม่ค้าที่ทำการค้าขาย ในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษและใกล้เคียง เจ้าหน้าที่ของรัฐและเอกชน ตลอดจนบุคคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษสระแก้ว

1.4.3 ขอบเขตด้านสถานที่

การวิจัยนี้ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่การศึกษาวิจัยเฉพาะในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ จังหวัดสระแก้ว ซึ่งประกอบไปด้วย ท้องที่ ตำบลท่าข้าม ตำบลบ้านด่าน และตำบลป่าไร่ อำเภออรัญประเทศ และตำบลผักขะ อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว

1.4.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยนี้ผู้วิจัยได้เริ่มดำเนินการในการวิจัยในช่วงเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2559 ถึงเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2561 รวมระยะเวลา 2 ปี ที่ใช้ในการวิจัย

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

- 1.5.1 ได้ทราบถึงรูปแบบเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนที่เหมาะสมกับพื้นที่จังหวัดสระแก้ว
- 1.5.2 คาดว่าผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยจะได้นำไปเป็นแนวทาง ทางเลือก หรือ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการนำไปปรับกับพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดสระแก้ว
- 1.5.3 เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาต่อยอดในการหารูปแบบการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษอื่นในประเทศไทยได้
- 1.5.4 ทำให้ผู้มีส่วนได้เสียจากการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนเกิดความตื่นตัวและเตรียมพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้น

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาในบทนี้ต้องการตอบคำถามในเรื่องสำคัญๆ ในหลายข้อ ในเบื้องต้นได้ตั้งประเด็นคำถามไว้ ดังต่อไปนี้

- 1) เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนคืออะไร มีความสำคัญ และรูปแบบอย่างไร
- 2) เขตเศรษฐกิจพิเศษในประเทศไทยและของต่างประเทศ มีรูปแบบอย่างไร และประสบความสำเร็จในทางใด รวมทั้งมีปัญหาและอุปสรรคใดที่เป็นปัจจัยให้เกิดความล้มเหลว

ทั้งนี้ ผลของการศึกษาเบื้องต้นดังกล่าว จะนำไปใช้ประกอบการวิเคราะห์รูปแบบของเขตเศรษฐกิจพิเศษที่เหมาะสมกับเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดสระแก้ว และประเมินความพร้อมของทุกฝ่ายรวมทั้งชุมชนผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องด้วย และผลกระทบที่อาจเกิดจากการจัดตั้งเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน ทั้งเชิงบวก และเชิงลบ ซึ่งท้ายที่สุดจะได้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดสระแก้วเพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนโดยได้แบ่งการศึกษาออกเป็นหัวข้อต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับเขตเศรษฐกิจพิเศษ
- 2.2 เขตเศรษฐกิจพิเศษของประเทศต่างๆ
- 2.3 เขตเศรษฐกิจพิเศษในประเทศไทย
- 2.4 นโยบายและแผนการพัฒนาประเทศที่เกี่ยวข้อง
- 2.5 องค์ประกอบโครงสร้างของถิ่นรูปแบบพิเศษ
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับเขตเศรษฐกิจพิเศษ

เป็นแนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดพื้นที่เฉพาะเพื่อรองรับการลงทุน การทำธุรกิจ โดยเริ่มต้นจากการจัดตั้ง “นิคมอุตสาหกรรม” ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการรวบรวมผู้ประกอบการอุตสาหกรรมเข้ามาประกอบการในพื้นที่เดียวกัน เพื่ออำนวยความสะดวก เพื่อปกป้องไม่ให้การประกอบอุตสาหกรรมส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ต่อมาหลังสงครามโลกครั้งที่

สอง ได้มีการพัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับนิคมอุตสาหกรรมให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจมากขึ้น เพื่อฟื้นฟูระบบเศรษฐกิจของประเทศหลังช่วงสงคราม โดยการให้สิทธิพิเศษแก่ผู้มาลงทุนในพื้นที่นิคมอุตสาหกรรม รวมทั้งการจัดตั้ง “เขตอุตสาหกรรมส่งออก” เพื่อประโยชน์ในการระดมทุนจากนักลงทุนชาวต่างชาติได้ทางตรง (มีชัย ฤชุพันธุ์ และคณะ, 2547: 159)

2.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับนิคมอุตสาหกรรมและเขตอุตสาหกรรมส่งออก

แนวคิดเกี่ยวกับนิคมอุตสาหกรรมและเขตอุตสาหกรรมส่งออก มีข้อจำกัด 2 ประการ (มีชัย ฤชุพันธุ์ และคณะ, 2547: 160)

- 1) นิคมอุตสาหกรรมและเขตอุตสาหกรรมส่งออกจำกัดประเภทธุรกิจไว้เฉพาะ “อุตสาหกรรม” “อุตสาหกรรมส่งออก” ซึ่งต้องเกี่ยวเนื่องกับสองอย่างนี้เท่านั้น
- 2) องค์กรที่ทำหน้าที่ในการบริหารจัดการไม่มีอำนาจในการให้บริการแก่ผู้ประกอบการแบบเบ็ดเสร็จ ทำให้การบริการล่าช้าและไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

ซึ่งจากข้อจำกัดทั้ง 2 ข้อนี้ ทำให้เกิดการพัฒนาแนวคิด “เขตเศรษฐกิจพิเศษ” ขึ้นเพื่อแก้ไขข้อจำกัดที่เกิดขึ้น (มีชัย ฤชุพันธุ์ และคณะ, 2547: 161)

- 1) เขตพิเศษไม่จำกัดประเภทธุรกิจ นอกจากอุตสาหกรรมแล้วยังสามารถทำอย่างอื่นได้ด้วย เช่น การเกษตร การปศุสัตว์
- 2) ผู้ที่พักอาศัย หรือประกอบธุรกิจ ในเขตพิเศษ ต้องได้รับสิทธิพิเศษทางภาษีอากร
- 3) องค์กรผู้บริหารเขตพิเศษต้องมีอำนาจอำนวยความสะดวก และให้บริการแก่ผู้ประกอบการธุรกิจ และผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ในทุกเรื่อง เพื่อให้เป็นไปอย่างรวดเร็ว

ดังนั้น ประเภทของธุรกิจที่สามารถลงทุนประกอบกิจการในพื้นที่เขตเศรษฐกิจนั้น จึงมิได้กำหนดเฉพาะการลงทุนในภาคอุตสาหกรรมเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงการลงทุนในด้านอื่นๆ อย่างกว้างขวาง อาทิเช่น ด้านการเกษตร พาณิชยกรรม การท่องเที่ยว การบริการ เป็นต้น ซึ่งเป็นการเปิดกว้างสำหรับนักลงทุนในการเอกประเภทกิจการที่จะเข้ามาลงทุนในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ ทั้งนี้เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ โดยการดึงดูดนักลงทุนต่างชาติให้เข้ามาลงทุนในเขตเศรษฐกิจพิเศษ เพื่อเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในด้านเศรษฐกิจกับต่างประเทศ

แนวคิดหลักของการพัฒนาเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (Special Economic Zones: SEZs) คือ การกำหนดพื้นที่เฉพาะเพื่อประโยชน์ทางการค้าและการลงทุนในกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่กำหนด เพื่อกระจายความเจริญไปสู่พื้นที่ต่างๆ ไม่ให้เกิดการกระจุกตัวของเศรษฐกิจเฉพาะพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง โดยพื้นที่ที่ถูกกำหนดให้เป็น SEZs จะได้รับการอำนวยความสะดวกใน

ด้านต่างๆ ทั้งในด้านสิทธิพิเศษทางด้านภาษี หรือการส่งเสริมการลงทุนเพื่อดึงดูดให้เกิดการลงทุนจากภาคเอกชนทั้งในและต่างประเทศ เป้าหมายหลักของ SEZs เพื่อกระตุ้นการเติบโตทางเศรษฐกิจในการสร้างรายได้ รวมถึงการสร้างงาน และการยกระดับแรงงาน ให้มีทักษะผ่านการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากชาวต่างชาติที่เข้ามาลงทุน (ยงยุทธ แฉล้มวงษ์ และคณะ, 2559)

การพัฒนา SEZs เริ่มต้นในช่วงทศวรรษที่ 70 ในแถบภูมิภาคเอเชียตะวันออก และลาตินอเมริกาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศที่กำลังพัฒนาเพื่อดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ ในภาคการผลิตแบบดั้งเดิม (Traditional Industry) ที่ใช้แรงงานเข้มข้น ผลจากการพัฒนา SEZs ในภูมิภาคดังกล่าว ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบายในด้านการค้าและการลงทุนในประเทศเหล่านั้น ก่อให้เกิดแนวโน้มการส่งออกที่สร้างรายได้เข้าประเทศเป็นจำนวนมาก ข้อมูลจากองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Organization: ILO) พบว่า SEZs ขยายตัวจาก 176 แห่งใน 47 ประเทศจาก พ.ศ. 2529 เป็นกว่า 3,500 แห่งใน 130 ประเทศในปี พ.ศ. 2549 (World Bank, 2011 อ้างถึงใน ยงยุทธ แฉล้มวงษ์ และคณะ, 2559) โดยลักษณะของ SEZs ได้มีการเปลี่ยนแปลงมาโดยตลอด ซึ่งในหลักการแล้วเป้าหมายการจัดตั้งเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ แบ่งออกเป็น 3 ประการหลัก คือ 1) เพื่อดึงดูดให้เกิดการสร้างงานในเขตเศรษฐกิจ 2) สร้างความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ อันก่อให้เกิดรูปแบบเชิงบวกในด้านเศรษฐกิจ โดยการลงทุนและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ปฏิรูปเศรษฐกิจ เป็นต้น 3) สร้างความมั่นใจทางเศรษฐกิจ อันเป็นเครื่องมือที่ก่อให้เกิดความยั่งยืน โดยอาศัยกลไกความร่วมมือจากหน่วยงานทุกภาคส่วน

อย่างไรก็ดีไม่มีทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ หรือการค้าการลงทุนที่ตายตัวเกี่ยวกับเรื่องเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ จะเห็นได้ว่า แนวคิดของการพัฒนาเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษของประเทศหนึ่งอาจไม่สามารถใช้ได้กับอีกประเทศ อย่างไรก็ตามการดำเนินงานของเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษในประเทศต่างๆ มีแกน (Core) ที่สำคัญร่วมกันในทุกประเทศคือ “Public Sector-Led Models” หรือแนวคิดที่รัฐเป็นแกนนำหลักในการพัฒนาแม้ทุกประเทศจะใช้แนวคิดนี้ แต่การที่แต่ละประเทศจะประสบความสำเร็จได้นั้นต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างรัฐและเอกชน การกำหนดพื้นที่ SEZs เช่นเดียวกันทั้งที่เป็นรูปแบบจำกัดอยู่ในประเทศ หรือชายแดนระหว่างประเทศ ภายใต้คำจำกัดความนั้น อาจแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท (World Bank, 2011 อ้างถึงใน ยงยุทธ แฉล้มวงษ์ และคณะ, 2559) ได้แก่

1) เป็นพื้นที่ที่ดึงดูดการลงทุนโดยตรงจากต่างชาติ (Foreign Direct Investment: FDI) โดย SEZs นี้ซึ่งจะเห็นตัวอย่างชัดเจนในประเทศจีนที่จัดพื้นที่สำหรับ FDI โดยเฉพาะ

2) เป็นพื้นที่ในการสร้างงาน เพื่อบรรเทาปัญหาการว่างงาน ตัวอย่างของพื้นที่ SEZs นี้ ได้แก่ ประเทศตุนิเซีย และโดมินิกัน เป็นต้น

3) เป็นพื้นที่สนับสนุนยุทธศาสตร์การปฏิรูปเศรษฐกิจที่อนุญาตให้มีการพัฒนาและการส่งออกอย่างไม่จำกัดรูปแบบ โดยตัวอย่างของ พื้นที่ SEZs นี้ ได้แก่ ประเทศเกาหลีใต้ หมู่เกาะมอริเชียส และได้หวัน เป็นต้น

4) เป็นพื้นที่ทดลองนโยบายและแนวทางสำหรับการพัฒนาประเทศแบบใหม่ ตัวอย่างของพื้นที่ SEZs นี้ ได้แก่ ประเทศจีนที่ใช้พื้นที่ SEZs ทำการทดลองนโยบายต่างๆ อาทิ FDI กฎหมาย ผังเมือง แรงงาน เพื่อปรับใช้กับเศรษฐกิจภาพรวมของประเทศ

2.1.2 ความหมายของเขตเศรษฐกิจพิเศษ

เขตพิเศษ (Special Economic Zone) เป็นพื้นที่อันมีอาณาเขตเฉพาะที่รัฐกำหนดขึ้น เพื่อให้เป็นศูนย์รวมการประกอบธุรกิจทุกประเภท โดยรัฐเป็นผู้จัดหาและให้บริการระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานที่จำเป็นต่อการประกอบธุรกิจ อำนวยความสะดวกแก่ผู้ประกอบการในเขตพิเศษให้สามารถประกอบธุรกิจได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งให้สิทธิพิเศษด้านภาษีอากรแก่ผู้ประกอบการภายในเขตพิเศษ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อดึงดูดนักลงทุนทั้งในประเทศและต่างประเทศให้เข้ามาประกอบกิจการในเขตดังกล่าวอันจะเป็นผลดีต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศโดยรวม นอกจากนี้ การกำหนดให้พื้นที่ใดเป็นเขตพิเศษยังเป็นการกระจายความเจริญไปยังพื้นที่นั้นอันเป็นผลดีต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนทางอ้อม และการถ่ายทอดเทคโนโลยีอันเนื่องมาจากการประกอบกิจการยังช่วยให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้ทางเทคโนโลยีภายในประเทศอีกด้วย (มีชัย ฤชุพันธุ์ และคณะ, 2547: 42)

สาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นประเทศแรกที่พัฒนาเขตพิเศษขึ้นจากข้อจำกัดของนิคมอุตสาหกรรม (Industrial Zone) และเขตอุตสาหกรรมส่งออก (Export Processing Zone) โดยนิคมอุตสาหกรรมและเขตอุตสาหกรรมส่งออกจำกัดประเภทธุรกิจไว้เฉพาะ “อุตสาหกรรม” “อุตสาหกรรมส่งออก” และธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมหรืออุตสาหกรรมส่งออกเท่านั้น ซึ่งทำให้อุตสาหกรรมและเขตอุตสาหกรรมส่งออกไม่สามารถรองรับธุรกิจอื่นอันเป็นประโยชน์ต่อระบบเศรษฐกิจได้ ดังนั้น เขตพิเศษจึงไม่จำกัดประเภทธุรกิจ โดยนอกจากอุตสาหกรรมแล้วผู้ประกอบการภายในเขตพิเศษยังสามารถประกอบธุรกิจการเกษตร การปศุสัตว์ การประมง การท่องเที่ยว การขนส่ง การเคหะและการก่อสร้าง การวิจัยและการผลิตที่ต้องใช้เทคโนโลยีระดับสูง ตลอดจนการค้าและการบริการด้วย (มีชัย ฤชุพันธุ์ และคณะ, 2547: 42)

นอกจากนี้ นิคมอุตสาหกรรมและเขตอุตสาหกรรมส่งออกเน้นการจัดหาสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานแก่ผู้ประกอบการที่เข้ามาประกอบธุรกิจ และการให้สิทธิพิเศษทางภาษีอากรแก่ผู้ประกอบการในพื้นที่เท่านั้น แต่โดยที่การประกอบธุรกิจของผู้ประกอบการต้องดำเนินการตามกฎหมาย กฎ ระเบียบและข้อบังคับต่างๆ จำนวนมากที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อควบคุมหรือกำกับการประกอบธุรกิจ และการดำเนินการตามกฎหมาย กฎ ระเบียบและข้อบังคับต่างๆ เหล่านี้เป็นต้นทุนในการประกอบธุรกิจทั้งสิ้น หากกฎหมาย กฎ ระเบียบและข้อบังคับต่างๆ เหล่านี้ไม่เอื้อต่อการประกอบธุรกิจ หรือมีขั้นตอนในการดำเนินการมาก ซึ่งต้องใช้เวลาในการขออนุมัติ อนุญาต ขึ้นทะเบียน ฯลฯ ก็จะทำให้ไม่มีผู้ประกอบการรายใดเข้ามาลงทุน การจัดการองค์กรที่บริหารพื้นที่พิเศษรวมทั้งประสิทธิภาพในการบริหารจึงเป็นแรงจูงใจสำคัญที่จะดึงดูดนักลงทุนทั้งในประเทศและต่างประเทศให้เข้ามาลงทุน ดังนั้นแนวคิดเขตพิเศษจึงให้ความสำคัญกับองค์กรบริหารเขตพิเศษเป็นอย่างมาก โดยองค์กรบริหารจัดการเขตพิเศษต้องมีความเป็นอิสระในการดำเนินงาน และการตัดสินใจ มีขั้นตอนการทำงานที่สั้น กระชับ และมีอำนาจอำนวยความสะดวกทุกเรื่องแก่ผู้ประกอบการธุรกิจแทนหน่วยงานตามกฎหมายเพื่อให้การอนุมัติ อนุญาต หรือการดำเนินการตามกฎหมายในเรื่องอื่นเป็นไปได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับธรรมชาติของการประกอบธุรกิจ (มีชัย ฤชุพันธุ์ และคณะ, 2547: 43)

นอกจากนี้ยังมีผู้ในคำนิยามอีกว่า เขตเศรษฐกิจพิเศษ หมายถึง เขตที่จัดตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมการลงทุน โดยให้นักลงทุนในเขตได้รับสิทธิพิเศษด้านต่างๆ ที่เอื้อต่อการลงทุน ไม่ว่าจะเป็นสิทธิพิเศษทางภาษีและด้านอื่นที่มีใช้ภาษี รวมทั้งการได้รับประโยชน์ในการประกอบธุรกิจด้านความพร้อมของปัจจัยการผลิต การบริการพื้นฐานต่างๆ เช่น ระบบขนส่ง ไฟฟ้า ประปา ถนน โทรคมนาคม และด้านอื่นๆ ตลอดจนได้รับการผ่อนปรนกฎระเบียบบางประการที่เป็นอุปสรรคต่อการประกอบธุรกิจในเขตเศรษฐกิจพิเศษ การลดขั้นตอนในการติดต่อกับหน่วยงานราชการเกี่ยวกับการขออนุมัติหรือขอใบอนุญาตตามกฎหมาย ซึ่งทำให้เกิดความสะดวกรวดเร็วในการดำเนินการต่างๆ อันจะเป็นการช่วยลดต้นทุนในการประกอบธุรกิจได้ (สุมาลี วงษ์วิฑิต และคณะ, 2551: 10)

เขตเศรษฐกิจพิเศษมีพัฒนาการเริ่มจากเขตนิคมอุตสาหกรรม หรือ Industrial Zone ก่อนต่อมาก็มี Export Processing Zone หรือ Custom Free Zone หรือเขตปลอดอากร (Duty Free Shops) เขตท่าเรือปลอดภาษี (Duty Free Port) ซึ่งจะเน้นให้เป็นเขตอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกเป็นหลัก โดยให้สิทธิพิเศษทางภาษีอากร รวมทั้งสิทธิประโยชน์อื่นๆ และต่อมาได้ปรับเปลี่ยนให้สิทธิประโยชน์เพิ่มมากขึ้นเป็นพิเศษเฉพาะเขตพื้นที่ รวมทั้งการผ่อนคลายนกฎระเบียบต่างๆ ของ

การก่อตั้งอุตสาหกรรม และเรียกชื่อให้ชัดเจนขึ้นว่าเขตเศรษฐกิจพิเศษ ทั้งนี้ประเทศต่างๆ ที่มีการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษจะเรียกชื่อแตกต่างกันออกไป เช่น เขตเศรษฐกิจพิเศษ (Special Economic Zone) เขตอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก (Export Processing Zone) คลังสินค้าทัณฑ์บน (Bonded Warehouse) และเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน (Special Border Economic Zone) ขึ้นอยู่กับว่าจะให้ความสำคัญกับการประกอบกิจการประเภทใด และประเทศใดจะเน้นสร้างถ้อยคำใดให้เป็นแรงจูงใจนักลงทุนมากที่สุด เช่น ใช้คำว่าเขตอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกสำหรับการประกอบกิจกรรมในลักษณะการนำชิ้นส่วนกึ่งสำเร็จมาประกอบแล้วส่งออก หรือใช้คำว่าคลังสินค้าทัณฑ์บนสำหรับการนำผลิตภัณฑ์มาบรรจุกล่องแล้วส่งออก เป็นต้น (สุมาลี วงษ์วิฑิต และคณะ, 2551: 11)

ดังนั้น ประเภทธุรกิจที่สามารถลงทุนประกอบกิจการในเขตเศรษฐกิจนั้น จึงมิได้จำกัดเฉพาะการลงทุนในภาคอุตสาหกรรมเท่านั้น แต่ยังคงครอบคลุมถึงการลงทุนในด้านอื่นๆ อย่างกว้างขวาง อาทิเช่น ด้านเกษตรกรรม พาณิชยกรรม การท่องเที่ยว การบริการ เป็นต้น ซึ่งเป็นการเปิดกว้างสำหรับนักลงทุนในการเลือกประเภทกิจการที่จะลงทุนในเขตเศรษฐกิจพิเศษ ทั้งนี้เพื่อเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจ โดยดึงดูดนักลงทุนต่างชาติให้มีการเข้ามาลงทุนในเขตเศรษฐกิจพิเศษ อันเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในด้านเศรษฐกิจกับต่างประเทศ

เขตเศรษฐกิจพิเศษ หมายถึง เขตที่ให้สิทธิพิเศษแก่ผู้ประกอบการในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ รวมถึงการให้อำนาจเฉพาะ และการผ่อนปรนกฎระเบียบบางประการ เช่น กฎระเบียบเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายเงินทุน และการใช้แรงงานต่างด้าว เพื่ออำนวยความสะดวกแก่การดำเนินงานให้ครอบคลุมกว้างขวางตั้งแต่การจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรม การจัดพื้นที่เกษตรกรรมขนาดใหญ่ การจัดตั้งเขตการค้าเสรี เขตการท่องเที่ยว ไปจนถึงกิจการอื่นๆ (เกสร สิทธิหนิว, 2558)

เขตเศรษฐกิจพิเศษ หมายถึง พื้นที่แห่งหนึ่งแห่งใดที่ได้รับการกำหนดและพัฒนาขึ้นภายใต้กฎหมายและการบริหารกิจการในลักษณะเฉพาะ ซึ่งภายในเขตเศรษฐกิจพิเศษดังกล่าวนี้ จะมีการปรับปรุงลักษณะทางกายภาพของอสังหาริมทรัพย์เพื่อให้เกิดความพร้อมที่จะรองรับการลงทุนจากต่างประเทศ เช่นการให้สิทธิประโยชน์ทางภาษี การอำนวยความสะดวกในการดำเนินกิจการและบริการขั้นพื้นฐานต่างๆ ตั้งแต่ระบบขนส่ง ระบบไฟฟ้า ระบบประปา นอกจากนี้ยังจัดให้มีกิจการสนับสนุนและกิจกรรมต่อเนื่อง ได้แก่ การจัดให้มีระบบสาธารณสุขและสาธารณสุขการ จัดการด้านสิ่งแวดล้อม สุขอนามัย และพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชน เป็นต้น ซึ่งการพัฒนาพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษดังกล่าวนี้ ถือเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจควบคู่ไปการพัฒนาสังคมท้องถิ่นนั้น ให้มีความเจริญมากยิ่งขึ้น (วุฒิสภา, 2548)

กล่าวโดยสรุป เขตเศรษฐกิจพิเศษ หมายถึง เขตพื้นที่ที่ถูกจัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้มีการเข้ามาลงทุนในพื้นที่นั้น และกำหนดให้เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษมีอำนาจเฉพาะโดยมีมาตรการจูงใจนักลงทุนให้ตัดสินใจเข้ามาลงทุนในเขตนั้นๆ ด้วยการผ่อนปรนกฎระเบียบเป็นจำนวนมาก รวมทั้งวางมาตรการด้านสิทธิประโยชน์ทั้งด้านภาษีและมิใช่ภาษี การนำเงินเข้าหรือออกนอกประเทศได้อย่างเสรี สิทธิในการนำคนต่างด้าวเข้ามาทำงานในเขตเศรษฐกิจพิเศษ ฯลฯ นอกจากนี้ยังประกอบด้วยมาตรการต่างๆ ที่ช่วยลดอุปสรรคแก่ผู้ประกอบการ อันเป็นการอำนวยความสะดวกเพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการประกอบกิจการในเขตเศรษฐกิจพิเศษ เช่น การลดขั้นตอนที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ลดกฎระเบียบ การบังคับใช้กฎหมายในลักษณะที่มีความยืดหยุ่น มีการจัดตั้งอำนวยความสะดวก เช่น ระบบสาธารณูปโภค ระบบสื่อสาร โทรคมนาคมและเทคโนโลยีสารสนเทศ ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายเพื่อกระตุ้นให้มีการเคลื่อนย้ายฐานการลงทุนเข้ามาในเขตเศรษฐกิจพิเศษ โดยเฉพาะการลงทุนของนักลงทุนต่างชาติที่จะก่อให้เกิดการขยายตัวในภาคธุรกิจอันส่งผลให้มีการพัฒนาศักยภาพในการแข่งขันด้านเศรษฐกิจกับนานาประเทศในเวทีโลกได้

แนวความคิดเกี่ยวกับเขตเศรษฐกิจพิเศษนี้มีวัตถุประสงค์หลักในการกระจายการพัฒนาไปสู่พื้นที่ต่างๆ เพื่อมิให้การพัฒนากะจัดตัวเฉพาะในเมืองใหญ่ โดยใช้กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลายเป็นตัวนำในการพัฒนาซึ่งนอกจากจะช่วยกระจายการพัฒนาไปสู่พื้นที่เฉพาะที่ได้รับการจัดตั้งเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษอันเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่เฉพาะ และพื้นที่ใกล้เคียงโดยตรงแล้ว ยังเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและศักยภาพในการแข่งขันของประเทศในเวทีการค้าโลกอีกด้วย (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2548)

วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ เป็นการสร้างแรงจูงใจให้มีการลงทุนภายในประเทศโดยมีรูปแบบการบริหารและให้สิทธิพิเศษแก่ผู้ลงทุนในเขตเศรษฐกิจพิเศษ โดยมีกฎเกณฑ์แตกต่างไปจากกฎเกณฑ์ที่ใช้บังคับปกติเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ด้วยการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นประตูการค้าในฐานการผลิต และระบายสินค้าของนักลงทุนทั้งในและต่างประเทศ โดยอาศัยวัตถุดิบและแรงงานจากพื้นที่โดยรอบทั้งภายในและประเทศเพื่อนบ้าน ผ่อนคลายกฎระเบียบที่กีดขวางทางการค้า การลงทุนระหว่างประเทศและปรับปรุงกฎหมายนโยบายสนับสนุนการลงทุนในประเทศ ทั้งด้านสิทธิประโยชน์จัดตั้งศูนย์บริการเบ็ดเสร็จ (One Stop Service) การผ่อนปรนใช้แรงงานต่างด้าว และการทำธุรกรรมเงินตราต่างประเทศ ส่งเสริมชุมชนในฐานรากให้มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จากการเพิ่มปริมาณการค้า การลงทุน การผลิต โดยเฉพาะการเชื่อมโยงอุตสาหกรรมชนบท และวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเข้าสู่ตลาด

ระดับภาคและประเทศ นำไปสู่การจ้างงานลดปัญหาการว่างงาน เพิ่มรายได้และการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภคต่างๆ จะช่วยให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิต สภาพแวดล้อม ชุมชนดีขึ้น (สิริวิชา สิทธิชัย, 2551: 6)

2.1.3 รูปแบบของเขตเศรษฐกิจพิเศษ

โดยทั่วไปแล้วเขตเศรษฐกิจพิเศษจะแบ่งออกเป็น 5 ประเภท (World Bank, 2001 อ้างถึงใน กรรณีย์ ชิวะตระกูลพงษ์ และคณะ, 2558: 65) ได้แก่

- 1) เขตการค้าเสรี (Free Trade Zone) ซึ่งจะเป็นเขตการค้าที่ปลอดภาษี และอาจมีการให้บริการคลังสินค้า การจัดเก็บสินค้า และการกระจายสินค้า เพื่ออำนวยความสะดวกทางการค้า การขนส่ง และการส่งออกต่อ (Re-export)
 - 2) เขตการแปรรูปเพื่อการส่งออก (Export Processing Zone: EPZ) ซึ่งเป็นเขตนิคมอุตสาหกรรมที่เสนอแรงจูงใจพิเศษรวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการผลิตและกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยมักจะเป็นการผลิตเพื่อการส่งออก ซึ่งอาจจะมีลักษณะของ EPZ แบบผสม ที่เปิดให้ดำเนินกิจกรรมการผลิตเพื่อการส่งออกและการขายในประเทศ หรือเป็น EPZ แยกเฉพาะสำหรับการส่งออกก็ได้
 - 3) ท่าเรือเสรี (Freeports) ซึ่งจะมีนิยามที่กว้างและมักรวมกิจกรรมที่หลากหลายประเภท จนไปถึงการท่องเที่ยว การค้าปลีก การอนุญาตให้คนอยู่อาศัยเป็นการเฉพาะ รวมถึงมีการให้แรงจูงใจและสิทธิประโยชน์เฉพาะ
 - 4) เขตประกอบการอุตสาหกรรม (Enterprise Zone) จะเป็นการกำหนดเขตทั้งในเมือง หรือชนบท เพื่อการให้แรงจูงใจทางภาษี หรือการให้เงินทุนสนับสนุนในการดำเนินกิจกรรมการผลิตหรือกิจกรรมทางเศรษฐกิจ
 - 5) โรงงานเดี่ยว (Single Factory EPZ) จะเป็นการให้สิทธิประโยชน์หรือแรงจูงใจลักษณะคล้ายกับ EPZ แต่เป็นการให้กับโรงงานที่ไม่เกี่ยวข้องกับสถานที่ตั้ง
- โดยในตารางที่ 2.1 จะสรุปลักษณะของเขตเศรษฐกิจพิเศษแบบต่างๆ

ตารางที่ 2.1 ลักษณะเขตเศรษฐกิจพิเศษ

ประเภท	วัตถุประสงค์	ขนาด	สถานที่	กิจกรรมที่อนุญาต	ตลาด	ตัวอย่าง
เขตการค้าเสรี (Free Trade Zone)	สนับสนุนการค้า	น้อยกว่า 50 เฮกเตอร์	บางส่วนของพื้นที่	คลังสินค้าและกิจการที่เกี่ยวกับการค้า	ภายในประเทศ, การส่งออกต่อ	เขตการค้าเสรีโคลอน, ปานามา
เขตการแปรรูปเพื่อการส่งออก (Traditipnal EPZ)	อุตสาหกรรมการส่งออก	น้อยกว่า 100 เฮกเตอร์ โดยพื้นที่ทั้งหมดถูกออกแบบโดย EPZ		อุตสาหกรรม, กระบวนการผลิตอื่นๆ	เพื่อการส่งออกเป็นส่วนใหญ่	เขตส่งเสริมอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกการาจี้, ปากีสถาน
เขตการแปรรูปเพื่อการส่งออกแบบผสม (Hybrid EPZ)	อุตสาหกรรมการส่งออก	น้อยกว่า 100 เฮกเตอร์ โดยพื้นที่ทั้งหมดถูกออกแบบโดย EPZ		อุตสาหกรรม, กระบวนการผลิตอื่นๆ	ส่งออกและตลาดภายในประเทศ	นิคมอุตสาหกรรมลาดกระบังไทย
เขตประกอบการอุตสาหกรรม (Enterprise Zone) เพิ่มขีดความสามารถ	พื้นที่ตัวเมือง	น้อยกว่า 50 เฮกเตอร์	พื้นที่ในเมืองที่เสื่อมโทรมหรือชนบท	หลากหลาย	ภายในประเทศ	เขตเพิ่มขีดความสามารถ, ซิดากาโก
โรงงานเดี่ยว (Single Factory EPZ)	อุตสาหกรรมการส่งออก	ขึ้นกับบริษัท	ทั่วประเทศ	อุตสาหกรรม, กระบวนการผลิตอื่นๆ	ตลาดเพื่อการส่งออก	มอริเชียส, เม็กซิโก, มาดากัสการ์

แหล่งที่มา: World Bank, 2008 อ้างถึงใน กรกรณ์ชัย วีระตระกูลพงษ์ และคณะ, 2558.

2.1.4 ความสำคัญของเขตเศรษฐกิจพิเศษ

กระแสโลกาภิวัตน์ได้ส่งผลกระทบต่อประเทศต่างๆ ทั่วโลกทั้งที่เป็นโอกาสและภัยคุกคามต่อการพัฒนาประเทศ ทำให้ต้องปรับทิศทางการพัฒนาของประเทศตนเองเพื่อให้สามารถรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศตนเองให้ได้

ด้วยเหตุนี้ปัจจุบันนานาประเทศต่างให้ความสำคัญกับการกำหนดแผนและยุทธศาสตร์รวมทั้งวางกลยุทธ์การพัฒนาออกมาในแนวทางต่างๆ ตามความเหมาะสมและความพร้อมของประเทศตนเอง และแนวทางหนึ่งที่เป็นที่สนใจของหลายๆ ประเทศ คือการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษขึ้น เพราะต่างเห็นว่าเขตเศรษฐกิจพิเศษมีความสำคัญหลายประการ (สุมาลี วงษ์วิฑิต และคณะ, 2551: 12-14) เช่น

1) เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการลงทุนต่างชาติและสร้างรายได้ให้แก่ประเทศ

เนื่องจากเขตเศรษฐกิจพิเศษมีมาตรการที่เป็นการเอื้อประโยชน์และอำนวยความสะดวกแก่นักลงทุน โดยการให้สิทธิประโยชน์แก่นักลงทุนเป็นพิเศษมากกว่าการลงทุนในเขตอื่นที่มีในเขตเศรษฐกิจพิเศษ ดังนั้นเขตเศรษฐกิจพิเศษจึงมีความสำคัญในฐานะเป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการส่งเสริมการลงทุนอีกทางหนึ่ง เพราะนักลงทุนทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นชาวต่างหรือคนของประเทศย่อมจะตัดสินใจเลือกลงทุนในเขตเศรษฐกิจพิเศษเพื่อสร้างโอกาสทำกำไรได้มากกว่าและนอกจากการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษในประเทศ จะเป็นการดึงดูดใจนักลงทุนต่างชาติให้เข้ามาลงทุนในประเทศแล้วยังเป็นการดึงดูดนักลงทุนของประเทศตัวเองไม่ให้ย้ายการลงทุนไปประเทศอื่นด้วย ซึ่งแน่นอนว่าเมื่อมีการลงทุนมากขึ้นในประเทศใด ประเทศนั้นก็ย่อมได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจตามมาหลายประการ รวมทั้งการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่วัตถุดิบภายในประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมีรายได้ประชาชาติของประเทศเพิ่มขึ้นอันเป็นผลของการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจ (สุมาลี วงษ์วิฑิต และคณะ, 2551: 12-14)

2) เป็นการสร้างโอกาสการสร้างงาน

ผลของการลงทุนทั้งจากต่างชาติและการลงทุนในประเทศย่อมก่อให้เกิดการจ้างงานจำนวนมาก เพราะการจัดตั้งอุตสาหกรรมย่อมต้องการแรงงานสร้างผลผลิต โอกาสของการจ้างงานจึงมีสูงมากขึ้นตามจำนวนของอุตสาหกรรมใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น การสร้างอาชีพหรือวิชาชีพของคนในชาติย่อมหมายถึงการสร้างรายได้ ขจัดปัญหาการว่างงานหรือความยากจน และเพิ่มคุณภาพชีวิตของประชาชนให้สูงขึ้น เท่ากับเป็นการพัฒนาและแก้ไขปัญหาดังกล่าวอีกทางหนึ่ง ขณะเดียวกันการจ้างงานมากขึ้นก็ทำให้รัฐมีรายได้จากการเก็บภาษีเงินได้ อันเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศด้วย (สุมาลี วงษ์วิฑิต และคณะ, 2551:12-14)

3) เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี

จากการเคลื่อนย้ายการลงทุนเข้ามาในเขตเศรษฐกิจพิเศษ สิ่งที่มาคือ การถ่ายทอดเทคโนโลยีจากนักลงทุนต่างชาติด้วยการนำเข้าเทคโนโลยีที่ทันสมัยในกระบวนการผลิต หรือการประกอบธุรกิจของนักลงทุน รวมทั้งการเคลื่อนย้ายบุคลากรที่มีฝีมือมีความรู้ ความสามารถ และความเชี่ยวชาญในวิทยาการใหม่ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนากิจการต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากว่าประเทศที่ได้จัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษนั้นเป็นประเทศด้อยพัฒนาหรือ กำลังพัฒนาที่ต้องการเทคโนโลยีขั้นสูงและทันสมัย หรือขาดแคลนผู้เชี่ยวชาญ ก็จะทำให้เห็น ความสำคัญของเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนได้ชัดเจนยิ่งขึ้นว่าเป็นแนวทางสำคัญในการเร่ง ส่งเสริมการลงทุนและพัฒนาเทคโนโลยีและเป็นเครื่องมือเสริมการแข่งขันทางการค้าระหว่าง ประเทศให้ประสบความสำเร็จมากขึ้น (สุมาลี วงษ์วิฑิต และคณะ, 2551: 12-14)

4) สร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

การส่งเสริมการลงทุนต่างชาติและการเปิดโอกาสให้นักลงทุนต่างชาติเข้ามาลงทุน ในประเทศเท่ากับเป็นการเปิดประเทศเข้าสู่ระบบการค้าเสรี การเข้ามาของบุคลากรและวิชาชีพ ทุน วัตถุดิบ และแรงงานจากประเทศต่างๆ จึงเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของนัก ลงทุนและประเทศที่เปิดให้ลงทุนไปในตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อประเทศนั้นได้จัดตั้งเขตเศรษฐกิจ พิเศษขึ้น ก็ย่อมต้องมีการประชาสัมพันธ์นโยบายการลงทุนไปยังประเทศต่างๆ ทำให้ต้องมีการ เจรจาระหว่างรัฐต่อรัฐและต่อหลายรัฐเพิ่มมากขึ้น การติดต่อประสานงานและร่วมมือกันในด้าน ต่างๆ ก็เกิดขึ้นตามมาด้วย (สุมาลี วงษ์วิฑิต และคณะ, 2551: 12-14)

5) ส่งเสริมการส่งออกและสร้างศักยภาพการแข่งขันทางการค้าระหว่างประเทศ

การส่งเสริมการลงทุนในเขตเศรษฐกิจพิเศษเท่ากับเป็นการส่งเสริมให้เพิ่มการผลิต สินค้าหรือบริการมากขึ้น และเป็นการลดอุปสรรคหรือข้อกีดกันทางการค้าการลงทุนระหว่าง ประเทศ เมื่อมีสินค้าและบริการเพียงพอ รัฐก็สามารถผลักดันให้มีการส่งออกสินค้านั้น ออกสู่ตลาดโลกได้ ซึ่งเมื่อนักลงทุนหรือผู้ประกอบการใดในเขตเศรษฐกิจพิเศษ ได้รับสิทธิ ประโยชน์และสิ่งอำนวยความสะดวกในการผลิตสินค้า บริการนั้นๆ ก็จะมีคุณภาพที่ดีกว่าและ ราคาที่สู้กับประเทศอื่นได้ ส่งผลให้เกิดความพร้อมในการแข่งขันด้านเศรษฐกิจกับนานาชาติใน การค้าระดับโลกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อระบบการค้าเสรีแพร่ขยายไปทั่วโลกโดยผลของการ ก่อตั้งองค์การการค้าโลก และทั่วภูมิภาคในกลุ่มเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นประเทศ ที่กำลังพัฒนา และแต่ละประเทศเริ่มมีแนวคิดในการพัฒนาขีดความสามารถการแข่งขันอย่าง ต่อเนื่อง โดยการจัดทำยุทธศาสตร์และแผนพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศโดยเน้นการส่งเสริมการ

ลงทุนและการส่งออกสินค้าและบริการ อย่างไรก็ตามก็มีความแตกต่างในระดับการพัฒนาและโครงสร้าง การเมืองการปกครองและระบบเศรษฐกิจของประเทศ บางประเทศจึงประสบความสำเร็จอย่างมากใน การดำเนินการตามแผนพัฒนาดังกล่าว ดังนั้น ทางเลือกที่สำคัญที่ประเทศเหล่านั้นนำมาใช้ก็คือ การพัฒนาพื้นที่เฉพาะก่อนด้วยการก่อตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ แล้วจึงค่อยๆ ขยายกระจายการ พัฒนาตามส่วนต่างๆ ของประเทศในระยะต่อไป (สุมาลี วงษ์วิฑิต และคณะ, 2551:12-14)

6) เป็นการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคหรือท้องถิ่น

ในการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษนั้น ส่วนใหญ่จะต้องมีการศึกษาเขตพื้นที่ที่สมควร จัดตั้งขึ้นและเมื่อมีการกำหนดเขตพื้นที่แล้ว ก็ย่อมมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อเตรียมการ รองรับการจัดตั้งเขตพิเศษนั้นๆ ไม่ว่าจะเป็นการสร้างถนน ไฟฟ้า ประปา รวมทั้งระบบคมนาคม ต่างๆ ซึ่งล้วนแต่ทำให้เขตพื้นที่นั้นมีความเจริญและมีการพัฒนาขึ้นกว่าที่เป็นอยู่

นอกจากนั้น เมื่อมีการก่อตั้งอุตสาหกรรมหรือธุรกิจในเขตเศรษฐกิจพิเศษหนึ่งๆ ก็ เกิดการจ้างงานขึ้น คนในเขตพื้นที่หรือภูมิกษณนั้นหรือเขตใกล้เคียงก็มีโอกาสในการสร้างอาชีพ และรายได้ การจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษจึงเป็นการช่วยในการกระจายรายได้และขยายความ เจริญไปสู่พื้นที่ต่างๆ ได้ในภูมิภาคหรือท้องถิ่นใกล้เคียง

ในหลายปีที่ผ่านมา เอเชียตะวันออกเฉียงเป็นภูมิภาคที่มีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจ สูงที่สุดในโลก ความสำเร็จทางเศรษฐกิจนี้ ทำให้ประชากรในภูมิภาคนี้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น อย่างเห็นได้ชัด ความสำเร็จในครั้งนี้สังเกตได้ว่าเกิดจากการมียุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่ สอดคล้องกับกระแสโลกาภิวัตน์ โดยจะเห็นได้ว่าประเทศที่เติบโตอย่างรวดเร็วในกลุ่มนี้มีสัดส่วน การค้าระหว่างประเทศต่อ GDP สูงกว่ากลุ่มประเทศอื่นๆ การพัฒนาในแนวทางนี้จำเป็นต้องมี การปรับตัวอย่างต่อเนื่องเพื่อรักษาขีดความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลกให้คงอยู่ในระดับ แนวหน้า (มีชัย ฤชุพันธุ์ และคณะ, 2547: 1)

การพัฒนาอย่างรวดเร็วของกลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียง มีผลส่งเสริมให้แต่ละประเทศ ในภูมิภาคนี้เติบโตได้รวดเร็วขึ้น เนื่องจากการขยายตัวของตลาดในภูมิภาค ดังจะเห็นได้จาก การค้าและการลงทุนระหว่างกันสูงขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็มีการแย่งตลาดกันเองทำให้ประเทศที่ พัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันได้ช้ากว่าถูกแย่งตลาดไป แต่ละประเทศจึงต้องพยายาม พัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของตนอย่างแข่งขันและต่อเนื่อง ผลปรากฏว่าเกือบทุก ประเทศในภูมิภาคนี้หันมาใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาในแนวทางที่ใกล้เคียงกัน โดยเน้นการส่งออก และการดึงดูดนักลงทุนจากต่างประเทศ ซึ่งเป็นผลให้มีการปรับนโยบายสู่ระบบการค้าเสรีมากขึ้น

การแข่งขันระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความเข้มข้นมากขึ้น เมื่อจีนมีการเปิดประเทศและใช้เขตเศรษฐกิจพิเศษเป็นหัวหอกในการส่งเสริมการผลิตเพื่อส่งออกเมืองเสิ่นเจิ้นเป็นตัวอย่งที่ชัดเจนของการพัฒนาในแนวนอนนี้ เนื่องจากเป็นเมืองต้นแบบและยังคงเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษที่สำคัญที่สุดของจีน

การพัฒนาโดยเน้นเลือกพัฒนาพื้นที่ (Areabased) เป็นพิเศษมีข้อได้เปรียบหลายประการดังต่อไปนี้

1) ทำให้อุตสาหกรรมที่มีความเกี่ยวเนื่องและเกี่ยวพัน สามารถอยู่รวมกันได้เป็นกลุ่มก้อน (Clustering) ทำให้ใช้ประโยชน์จาก Positive Externalities ซึ่งกันและกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) โลกาภิวัตน์นำมาสู่การกระจายขั้นตอนการผลิตระหว่างประเทศต่างๆ (Outsourcing) การมีฐานการผลิตในพื้นที่ที่มีการคมนาคมขนส่งสะดวกมีส่วนช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขันระหว่างประเทศได้มาก

3) การส่งเสริมการลงทุนและการผลิตเพื่อส่งออกโดยการให้สิทธิประโยชน์มีแนวโน้มที่จะมีความสำคัญลดลงจากผลของข้อตกลงในการเจรจาแบบทวิภาคีและการตั้งเขตการค้าเสรี การพัฒนาที่เน้นความสามารถในการแข่งขัน จึงมีแนวโน้มที่จะหันมาเน้นการเพิ่มผลิตภาพ (Productivity) มากขึ้น ดังนั้นยุทธศาสตร์เน้นผลผลิตจะมีความสำคัญมากขึ้น เนื่องจากสามารถจัดการให้เกิดระบบการบริหารที่คล่องตัวได้ง่ายขึ้น วางแผนและดำเนินการด้านโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภคได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.1.5 ผลกระทบของการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ

จากการศึกษาของ World Bank (2008 อ้างถึงใน กรกรัณย์ ชีวะตระกูลพงษ์ และคณะ, 2558: 84-89) ได้แบ่งผลกระทบของเขตเศรษฐกิจพิเศษออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ผลกระทบทางเศรษฐกิจ ผลกระทบทางด้านสังคม และผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม

1) ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ

งานศึกษาของ World Bank (2008 อ้างถึงใน กรกรัณย์ ชีวะตระกูลพงษ์ และคณะ, 2558: 84-89) ได้ชี้ให้เห็นว่าผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจของเขตเศรษฐกิจพิเศษเกิดขึ้นจากการสร้างการจ้างงาน การเพิ่มระดับการส่งออก การเพิ่มระดับเงินทุนจากต่างประเทศ และการปรับปรุงผลิตภาพในการผลิตและการถ่ายทอดเทคโนโลยี

(1) การจ้างงาน

ในส่วนของการจ้างงานนั้น World Bank (2008) พิจารณาจากข้อมูลสถิติเปรียบเทียบการจ้างงานในเขตเศรษฐกิจของโลก พบว่า การจ้างงานในเขตเศรษฐกิจพิเศษอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าร้อยละ 1 ของแรงงานทั้งหมดที่มี โดยภูมิภาคที่มีการจ้างงานมากกว่าร้อยละ 1 มีเพียงอเมริกา ตะวันออกกลาง และแอฟริกาเหนือเท่านั้น ดังนั้นการจ้างงานทางตรงจากเขตเศรษฐกิจพิเศษมีผลในระดับต่ำเท่านั้น แต่งานศึกษาของ ILO (2003) และ Cling และคณะ (2004) พบว่าการจ้างงานทางอ้อมจากเขตเศรษฐกิจพิเศษมีระดับที่สูงกว่าการจ้างงานทางตรงมาก (กรกรณ์ย์ ชีวะตระกูลพงษ์ และคณะ, 2558)

Aggarwal (2007 อ้างถึงใน กรกรณ์ย์ ชีวะตระกูลพงษ์ และคณะ, 2558) พบว่า บทบาทของเขตเศรษฐกิจพิเศษต่อการจ้างงานมีความแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ โดยเฉพาะในเขตเศรษฐกิจพิเศษที่มีการดำเนินการมาแล้วมากกว่า 5 ปี โดยประเทศที่ประสบความสำเร็จในการสร้างงานในเขตเศรษฐกิจพิเศษ ได้แก่ ประเทศในเอเชีย ซึ่งมีการจ้างงานในเขตเศรษฐกิจพิเศษโดยเฉลี่ย 10,500 คน ในขณะที่เขตเศรษฐกิจพิเศษในลาตินอเมริกามีการจ้างงานเพียงประมาณ 3,500 คน โดยประเทศที่ประสบความสำเร็จเป็นอย่างมากประกอบไปด้วยไต้หวัน เกาหลี อินโดนีเซีย ประเทศไทย และฟิลิปปินส์ รวมถึงเขตเศรษฐกิจพิเศษในระยะหลัง เช่น ประเทศจีน เวียดนาม บังกลาเทศ และศรีลังกา

อย่างไรก็ตาม Schwelinus (2003 อ้างถึงใน กรกรณ์ย์ ชีวะตระกูลพงษ์ และคณะ, 2558) ได้แย้งการใช้ระดับการจ้างงานของประเทศในการวัดความสำเร็จของเขตเศรษฐกิจพิเศษต่อการจ้างงาน เนื่องจากการจ้างงานในเขตเศรษฐกิจพิเศษมักเน้นไปที่แรงงานที่มีทักษะต่ำ โดยเฉพาะในประเทศที่กำลังพัฒนาซึ่งอาจไม่เป็นประโยชน์ต่อระดับค่าจ้างแรงงานและการแก้ไขปัญหาความยากจนของประเทศ

(2) การเพิ่มระดับการส่งออก

เขตเศรษฐกิจพิเศษจำนวนมากโดยเฉพาะเขตเศรษฐกิจพิเศษในประเทศกำลังพัฒนามักสร้างขึ้นเพื่อการส่งออก World Bank (2008) พบว่า เขตเศรษฐกิจในหลายประเทศ โดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนา เป็นส่วนสำคัญในการสร้างมูลค่าการส่งออก โดยภูมิภาคที่เขตเศรษฐกิจพิเศษสร้างให้เกิดการส่งออกได้มาก คือ เอเชีย

นอกจากนี้ World Bank (2008) ยังพบว่า เขตเศรษฐกิจพิเศษเป็นผลดีต่อการเพิ่มการกระจายตัวของการส่งออกในเกือบทุกประเทศ

Wang (2009 อ้างถึงใน กรกรัณย์ ชีวะตระกูลพงษ์ และคณะ, 2558) ใช้การศึกษาเชิงปริมาณ แสดงให้เห็นว่า เขตเศรษฐกิจพิเศษจะช่วยเพิ่มการลงทุนของบริษัทข้ามชาติที่เน้นการส่งออกเป็นหลัก ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการส่งออกของประเทศ

(3) การเพิ่มระดับเงินทุนจากต่างประเทศ

World Bank (2008 อ้างถึงใน กรกรัณย์ ชีวะตระกูลพงษ์ และคณะ, 2558) พบว่า การพิจารณาผลกระทบของเขตเศรษฐกิจพิเศษต่อระดับเงินทุนจากต่างประเทศทำได้ยากจำกัด เนื่องจากการขาดข้อมูลการแยกเงินลงทุนที่มายังประเทศ และมาเฉพาะเขตเศรษฐกิจพิเศษ และในประเทศที่สามารถแยกข้อมูลได้ พบว่าจำนวนเงินลงทุนจากต่างประเทศมายังเขตเศรษฐกิจพิเศษในหลายๆ ประเทศยังไม่มีนัยสำคัญมากนัก ยกเว้นประเทศจีน อย่างไรก็ตามเขตเศรษฐกิจพิเศษมักช่วยเพิ่มความน่าดึงดูดในการเข้ามาลงทุนของนักลงทุนจากต่างประเทศ เนื่องจากเขตเศรษฐกิจมักมีการสร้างสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ดีต่อการดำเนินกิจกรรมการผลิต รวมถึงมีนโยบายด้านแรงจูงใจทั้งภาษีและมีใช้ภาษีต่อนักลงทุนเป็นพิเศษ ซึ่งจะช่วยทดแทนบรรยากาศการลงทุนที่ไม่ดีนักของประเทศโดยรวมในประเทศที่กำลังพัฒนาได้

(4) การปรับปรุงผลิตภาพในการผลิตและการถ่ายทอดเทคโนโลยี

World Bank (2008 อ้างถึงใน กรกรัณย์ ชีวะตระกูลพงษ์ และคณะ, 2558) ซึ่งให้เห็นว่าประโยชน์ที่สำคัญอีกประการหนึ่งของเขตเศรษฐกิจพิเศษ คือ การปรับปรุงผลิตภาพในการผลิตและการถ่ายทอดเทคโนโลยีทั้งนี้เนื่องจากเขตเศรษฐกิจพิเศษมักช่วยเพิ่มการกระจายตัวในการส่งออกซึ่งมีผลทำให้เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยีและการปรับปรุงผลิตภาพการผลิต อย่างไรก็ตามผลดังกล่าวอาจไม่ชัดเจนมากนักเนื่องจากเขตเศรษฐกิจพิเศษมักดำเนินการผลิตในกิจกรรมการผลิตที่เน้นใช้แรงงานที่มีทักษะต่ำโดยเฉพาะในประเทศที่กำลังพัฒนา

Aggawal (2007) และ Feng (2006) พบว่าเขตเศรษฐกิจพิเศษมีผลในการพัฒนาผลิตภาพของแรงงาน เนื่องจากการฝึกอบรมในรูปแบบต่างๆ เช่น ทักษะในการบริหารจัดการ กระบวนการผลิต การควบคุมคุณภาพ การใช้และการบำรุงรักษาอุปกรณ์ ซึ่งการพัฒนาผลิตภาพการผลิตของแรงงานในเขตเศรษฐกิจพิเศษมักเกิดขึ้นในระยะแรกที่เข้ามาปฏิบัติงานเท่านั้น (กรกรัณย์ ชีวะตระกูลพงษ์ และคณะ, 2558)

ในส่วนของ การถ่ายทอดเทคโนโลยีนั้น Madani (1999) และ Heron (2004) พบว่า การถ่ายทอดเทคโนโลยีในเขตเศรษฐกิจพิเศษมักเป็นไปอย่างจำกัด เนื่องจากเขตเศรษฐกิจพิเศษมักทำการผลิตในอุตสาหกรรมที่ไม่เน้นใช้เทคโนโลยีระดับสูง การถ่ายทอดเทคโนโลยีจะ

เกิดขึ้นเมื่อกระบวนการผลิตเปลี่ยนไปสู่การผลิตสินค้าที่สร้างมูลค่าเพิ่มสูง (กรกรัณย์ ชีวะตระกูลพงษ์ และคณะ, 2558)

สำหรับความแตกต่างของการถ่ายทอดเทคโนโลยีในแต่ละรูปแบบของเขตเศรษฐกิจพิเศษ ไม่พบความแตกต่างของการถ่ายทอดเทคโนโลยีของบริษัทที่ตั้งอยู่ในเขตการแปรรูปเพื่อส่งออก กับเขตเศรษฐกิจประเภทอื่นๆ

แม้ว่าเขตเศรษฐกิจพิเศษจะมีผลกระทบเชิงบวกด้านเศรษฐกิจต่อประเทศที่จัดตั้ง แต่ World Bank (2008) ให้ข้อกังวลเกี่ยวกับผลกระทบเชิงลบที่อาจเกิดขึ้นได้เช่นกัน กล่าวคือ เขตเศรษฐกิจพิเศษอาจมีการพึ่งพิงการนำเข้าในระดับที่สูง และการกำหนดการใช้ชิ้นส่วนในการผลิตจากบางประเทศ เช่น อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ เครื่องนุ่งห่ม และเครื่องหนังที่มีสัดส่วนการนำเข้าประมาณร้อยละ 60-85 และการกำหนดให้ชิ้นส่วนในการผลิตจากบางประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา นอกจากนี้ เขตเศรษฐกิจพิเศษหลายแห่งห้ามการขายสินค้าในประเทศ ซึ่งไม่เป็นผลดีต่อความเชื่อมโยงไปข้างหน้า รวมถึงเขตเศรษฐกิจพิเศษอาจลดการแข่งขันของบริษัทในประเทศ ทำให้การพัฒนาความสามารถของบริษัทในประเทศต่ำลง (กรกรัณย์ ชีวะตระกูลพงษ์ และคณะ, 2558)

2) ผลกระทบด้านสังคม

ผลกระทบด้านสังคมของเขตเศรษฐกิจพิเศษที่งานวิจัยส่วนมากทำการศึกษาจะเป็นผลกระทบในแง่ของแรงงานเป็นหลัก กล่าวคือ มาตรฐานแรงงาน และสภาวะแวดล้อมในการทำงาน นอกจากนี้ยังมีการศึกษาในบริบทของการลดความยากจนหรือมาตรฐานในการครองชีพ

(1) มาตรฐานแรงงานและสภาวะแวดล้อมในการทำงาน

มาตรฐานแรงงานและสภาวะแวดล้อมในการทำงานของแรงงานที่ทำงานในเขตเศรษฐกิจพิเศษเป็นข้อกังวลที่สำคัญ เนื่องจากบริษัทในเขตเศรษฐกิจพิเศษมักมีกฎหมายเกี่ยวกับแรงงานเป็นเฉพาะ และมักเกิดปัญหาการใช้แรงงานที่ไม่เป็นไปตามมาตรฐานแรงงานสากล พบว่ามีการละเมิดสิทธิในการต่อรองของแรงงานในเขตเศรษฐกิจพิเศษหลายประการ เช่น การห้ามจัดตั้งสหภาพแรงงาน และการห้ามประท้วงของแรงงานในประเทศบังคลาเทศ ในจอร์เจีย และปานามา หรือการไม่ให้หน่วยงานด้านแรงงานของประเทศมีสิทธิในการตรวจสอบแรงงานในเขตเศรษฐกิจพิเศษ เช่น อิหร่าน ชูदान เป็นต้น

นอกจากนี้ ICFTU (2004) ILO (2003) และ Phillips and Xaba (2002) ยังชี้ให้เห็นถึงประเด็นปัญหาด้านมาตรฐานแรงงานหลายประการที่เกิดขึ้นจากการจ้างงานในเขตเศรษฐกิจพิเศษที่เป็นการละเมิดสิทธิของแรงงาน เช่น การจ่ายค่าจ้างแรงงานต่ำกว่าค่าจ้างขั้นต่ำ

สิทธิเกี่ยวกับการคลอด การใช้แรงงานเด็ก ระยะเวลาในการทำงานที่ไม่เหมาะสม สิทธิในการลา ความไม่ปลอดภัยในการทำงาน (กรกรัณย์ ชีวะตระกูลพงษ์ และคณะ, 2558)

ถึงแม้ว่างานวิจัยเช่น Kusago and Tzannatos (1998) จะแสดงให้เห็นว่า อัตราค่าจ้างแรงงานในเขตเศรษฐกิจพิเศษจะอยู่ในระดับที่สูงกว่าบริษัทนอกเขตเศรษฐกิจพิเศษ แต่อัตราค่าจ้างเฉลี่ยที่สูงขึ้นมักมาจากการบังคับการทำงานในระยะเวลาที่นานกว่าปกติ หรือใช้ งานหนักกว่าปกติ ILO (1998) พบว่าการทำงานในเขตเศรษฐกิจพิเศษของประเทศจีนนั้นมี ระยะเวลาทำงานถึง 10-12 ชม.ต่อวัน และอาจมากถึง 16 ชม.ต่อวันในบางช่วง ซึ่งการกำหนด ระยะเวลาทำงานที่ยาวนานเกินไปจะมีผลต่อความปลอดภัยในการทำงานและสุขภาพของแรงงาน ได้ (กรกรัณย์ ชีวะตระกูลพงษ์ และคณะ, 2558)

อย่างไรก็ตาม มีงานวิจัยหลายชิ้นที่ได้แย้งต่อผลกระทบเชิงลบในแง่ของ สิ่งแวดล้อมการทำงาน กล่าวคือ Oh (1993) Sivalingam (1994) และ Pemedio (1996) พบว่า สภาวะแวดล้อมในการทำงานของแรงงานในเขตเศรษฐกิจพิเศษและนอกเขตเศรษฐกิจพิเศษไม่ได้มี ความแตกต่างกัน หรืออาจกล่าวได้ว่า มาตรฐานแรงงานขึ้นอยู่กับแนวทางการปฏิบัติของประเทศ ไม่ได้เกี่ยวข้องกับต่อการเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ งานศึกษาบางชิ้น เช่น Romero (1995) Mondal (2003) และ Feng (2006) ยังพบว่าคุณภาพในการทำงานของบริษัทในเขตเศรษฐกิจพิเศษยังอยู่ ในระดับที่ดีกว่าบริษัทภายในประเทศที่อยู่นอกเขตเศรษฐกิจพิเศษ (กรกรัณย์ ชีวะตระกูลพงษ์ และคณะ, 2558)

(2) การลดความยากจนและมาตรฐานในการครองชีพ

Aggarwal (2007) อ้างถึงใน กรกรัณย์ ชีวะตระกูลพงษ์ และคณะ, 2558) ได้ พิจารณาว่า การจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษมีผลในการช่วยลดความยากจน และยกระดับมาตรฐาน ในการครองชีพหรือไม่ โดยพิจารณาจากสวัสดิการทางด้านการเดินทาง ที่อยู่อาศัย สุขภาพ อาหาร และการให้การศึกษาบุตร อย่างไรก็ตามงานศึกษาถึงประเด็นดังกล่าวยังมีอยู่อย่างจำกัด Markus (1997) พบความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างจำนวนบริษัทต่างชาติในเขตเศรษฐกิจพิเศษกับการให้ สวัสดิการด้านการรักษาพยาบาล รวมถึงอาหารแก่แรงงาน Oh (1993) และ Bhattacharya (1996) ยังพบการให้สวัสดิการด้านการจัดหาที่อยู่อาศัย เช่น หอพักคนงานแก่แรงงานในเขต เศรษฐกิจพิเศษ รวมถึงการอำนวยความสะดวกทางการขนส่ง

Feng (2006) อ้างถึงใน กรกรัณย์ ชีวะตระกูลพงษ์ และคณะ, 2558) ทำการศึกษาแรงงานในเขตเศรษฐกิจพิเศษและพบว่าส่วนมากแรงงานดังกล่าวมีมาตรฐานการ ครองชีพที่ดีขึ้นจากรายได้ที่เพิ่มสูงขึ้นและการพัฒนาทักษะในอาชีพ นอกจากนี้ยังพบว่าเขต

เศรษฐกิจพิเศษของเอกชนจะช่วยเพิ่มระดับมาตรฐานการครองชีพได้ดีกว่าเขตเศรษฐกิจพิเศษที่ดำเนินการโดยรัฐ

3) ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม

World Bank (2008 อ้างถึงใน กรกรัณย์ ชีวะตระกูลพงษ์ และคณะ, 2558) พบว่าผลกระทบเชิงลบด้านสิ่งแวดล้อมในเขตเศรษฐกิจพิเศษเป็นข้อกังวลที่สำคัญประการหนึ่ง โดยการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษในเม็กซิโกบริเวณเมืองซาแดน Tijuana and Juarez ทำให้สิ่งแวดล้อมยาลงอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งปัญหามักเกิดขึ้นจากการลดคามเข้มงวดของกฎหมายสิ่งแวดล้อมในเขตเศรษฐกิจพิเศษ รวมไปถึงการขาดมาตรฐานที่จำเป็นในการกำจัดของเสียและขยะที่เป็นพิษต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพในชุมชนใกล้เคียง

สถาบันระบบสาธารณสุข (2548) ยังชี้ให้เห็นถึงข้อกังวลสำคัญเกี่ยวกับการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษตามร่างพระราชบัญญัติ เนื่องจากเขตเศรษฐกิจพิเศษสามารถเข้าไปครอบครองหรือใช้ประโยชน์ในเขตพื้นที่รักษาพันธุ์สัตว์ป่า ป่าสงวนแห่งชาติ และอุทยานแห่งชาติได้ (มาตรา 30) รวมไปถึงมีอำนาจในการดำเนินการหลายอย่าง ประการที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมโดยไม่ต้องขออนุญาตแก่หน่วยงานรัฐ เช่น การถมทะเล การจัดระบบชลประทาน การจัดผังเมือง การสร้างโรงไฟฟ้า (มาตรา 30) ซึ่งงานศึกษานี้ชี้ให้เห็นถึงการขาดการให้ความสำคัญในด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของร่างพระราชบัญญัติเขตเศรษฐกิจพิเศษของประเทศไทย (สถาบันระบบสาธารณสุข, 2548)

2.2 เขตเศรษฐกิจพิเศษในต่างประเทศ

2.2.1 การจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษในภูมิภาคเอเชียและอาเซียน

1) การจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษในภูมิภาคเอเชีย

การจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษในภูมิภาคเอเชียเป็นผลต่อเนื่องมาจากนโยบายในการส่งเสริมการส่งออกของประเทศกำลังพัฒนาตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 1960s ซึ่งส่งผลให้ประเทศกำลังพัฒนามีการจัดนโยบายการส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ โดยการสร้างเขตเศรษฐกิจพิเศษในรูปแบบของเขตการแปรรูปเพื่อการส่งออก ซึ่งเป็นการส่งเสริมกิจกรรมการผลิตโดยใช้แรงจูงใจทางภาษีทางภาษีเงินได้และภาษีศุลกากร ซึ่งรูปแบบดังกล่าวเป็นนโยบายที่ใช้ในประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศในภูมิภาคเอเชียเช่นกัน

World Bank (2008 อ้างถึงใน กรกรัณย์ ชีวะตระกูลพงษ์ และคณะ, 2558) พบว่า รูปแบบเขตเศรษฐกิจพิเศษในเอเชียมักเป็นเขตแปรรูปเพื่อการส่งออก เช่น ศรีลังกา ใต้หวัน มาเลเซีย ไทย โดยเขตเศรษฐกิจพิเศษในเอเชียตะวันออกและเอเชียใต้ มักเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษที่ดำเนินการโดยหน่วยงานรัฐ เช่น เกาหลี สิงคโปร์ ใต้หวัน และบังคลาเทศ หรือรัฐวิสาหกิจ เช่น มาเลเซีย อินเดีย นอกจากนี้เขตเศรษฐกิจพิเศษในเอเชียมักดำเนินการผลิตในอุตสาหกรรมที่มีเทคโนโลยีที่ต่ำและเน้นใช้แรงงานสูงเป็นหลัก ได้แก่ อุตสาหกรรมเสื้อผ้าและเครื่องนุ่งห่ม อุตสาหกรรมรองเท้าและเครื่องหนัง เป็นต้น ยกเว้นในกรณีของประเทศไทย มาเลเซีย และใต้หวัน ซึ่งมีการกระจายตัวของการผลิตในระดับสูง และดำเนินการผลิตในอุตสาหกรรมที่มีเทคโนโลยีที่สูงขึ้น เช่น อุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้าและชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ อุตสาหกรรมปิโตรเคมี และ อุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วน นอกจากนี้การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษในระยะหลัง มีการพัฒนาารูปแบบของท่าเรือเสรีเพิ่มขึ้น เช่นในประเทศจีน และอินเดีย

Wang (2009 อ้างถึงใน กรกรัณย์ ชีวะตระกูลพงษ์ และคณะ, 2558) ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษของจีนในภูมิภาคเอเชีย โดยประเทศจีนจัดเป็นประเทศที่มีการจ้างงานในเขตเศรษฐกิจพิเศษมากที่สุดในโลก ซึ่งเขตเศรษฐกิจพิเศษในประเทศจีนเริ่มจัดตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1979 และมีการให้สิทธิประโยชน์ในการคุ้มครองกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน การให้ประโยชน์ทางภาษี (ภาษีเงินได้นิติบุคคลลดเหลือ 15-24% จากปกติ 33%) สิทธิพิเศษในนโยบายการถือครองที่ดินแก่นักลงทุนต่างประเทศ และการมีกฎหมายเศรษฐกิจและแรงงานที่มีลักษณะเป็นเสรีนิยมมากขึ้น

เขตเศรษฐกิจพิเศษของประเทศจีนจะมีทั้งที่เป็นลักษณะเมืองชายแดนและเมืองหลวงในมณฑลที่อยู่ภายในประเทศ ซึ่ง Wang (2009) พบว่าเขตเศรษฐกิจพิเศษในประเทศจีนที่เป็นระดับรัฐ มีอยู่ 222 แห่ง และในระดับจังหวัด มีอยู่ 1,346 แห่ง โดยเขตเศรษฐกิจพิเศษในประเทศจีนมีผลดีต่อการเพิ่มเงินลงทุนจากต่างประเทศและผลิตภาพในการผลิต แต่ประโยชน์อย่างหลังยังเป็นไปอย่างจำกัด

ประเทศอื่นๆ ในเอเชีย เช่น มาเลเซีย ศรีลังกา ไทย และฟิลิปปินส์ ก็มีเป้าหมายในการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษเพื่อดึงดูดเงินลงทุนจากต่างประเทศ ส่งเสริมการส่งออกและอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศเช่นเดียวกับประเทศจีน โดย Amirahmadi and Wu (1995 อ้างถึงใน กรกรัณย์ ชีวะตระกูลพงษ์ และคณะ, 2558) พบว่า ประเทศกำลังพัฒนาในเอเชียส่วนมากจะจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษเพื่อหวังผลในการกระตุ้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและความสำเร็จของนโยบายในการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษจะแตกต่างกันไป โดยประเทศที่เปลี่ยน

จากนโยบายเปิดประเทศมาถึงการเปิดเสรีทางการค้าและเศรษฐกิจจะได้ประโยชน์จากการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษมากกว่าประเทศที่เปิดประเทศอยู่แล้ว

นอกจากนี้ Amirahmadi and Wu (1995 อ้างถึงใน กรกรัณย์ ชีวะตระกูลพงษ์ และคณะ, 2558) ยังพบว่าประโยชน์ที่เห็นได้ชัดของการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษในภูมิภาคเอเชียคือการเพิ่มการจ้างงานในระยะสั้น ส่วนผลประโยชน์ในระยะยาวต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจขึ้นอยู่กับนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศ

Jayanthakumaran (2003 อ้างถึงใน กรกรัณย์ ชีวะตระกูลพงษ์ และคณะ, 2558) ได้พิจารณาต้นทุนและประโยชน์ในการจัดตั้งเขตการแปรรูปเพื่อการส่งออกใน 6 ประเทศในเอเชีย ได้แก่ เกาหลีใต้ ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ศรีลังกา และจีน พบว่า ทั้ง 6 ประเทศได้ประโยชน์จากการเพิ่มขึ้นของการจ้างงานและการมีรายได้จากการจัดเก็บภาษีและรายได้อื่นๆ ที่เพิ่มขึ้น รวมไปถึงการมีรายได้เป็นเงินตราต่างประเทศเพิ่มขึ้นในทุกประเทศ ยกเว้น ฟิลิปปินส์ อย่างไรก็ตามเขตการแปรรูปเพื่อการส่งออกในทุกประเทศต่างไม่ได้รับประโยชน์จากการซื้อวัตถุดิบหรือส่วนประกอบจากบริษัทในประเทศ ทำให้บริษัทในประเทศไม่ได้มีกำไรเพิ่มขึ้นจากการจัดตั้งเขตการแปรรูปเพื่อการส่งออก

กล่าวโดยสรุป การจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษในภูมิภาคเอเชียมักมีวัตถุประสงค์เพื่อการดึงดูดเงินลงทุนทางตรงจากต่างประเทศ การกระตุ้นการส่งออก และอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งการลงทุนในเขตเศรษฐกิจพิเศษดังกล่าวมักเป็นการลงทุนจากบริษัทข้ามชาติ และส่งผลดีต่อการจ้างงานและรายได้ของประเทศ และผลประโยชน์ต่อบริษัทภายในประเทศ และผลประโยชน์ทางด้านสังคมยังมีอย่างจำกัด (กรกรัณย์ ชีวะตระกูลพงษ์ และคณะ, 2558: 91)

2) การจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษในภูมิภาคอาเซียน

จากการศึกษา World Bank (2008 อ้างถึงใน กรกรัณย์ ชีวะตระกูลพงษ์ และคณะ, 2558) พบว่า การจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษในภูมิภาคอาเซียนในระยะแรกจะจำกัดอยู่ในกลุ่มประเทศอาเซียน 5 ประเทศ คือ มาเลเซีย ไทย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ เป็นหลัก โดยมักเป็นการจัดตั้งเขตการแปรรูปเพื่อการส่งออกเพื่อดึงดูดการลงทุนจากบริษัทข้ามชาติในประเทศที่พัฒนาแล้ว โดยกิจกรรมการผลิตในอุตสาหกรรมเบาและการเป็นฐานการประกอบ เขตเศรษฐกิจพิเศษในมาเลเซียและสิงคโปร์มักดำเนินการโดยรัฐบาลหรือรัฐวิสาหกิจ ในขณะที่ประเทศไทยและฟิลิปปินส์จะเน้นการดำเนินการโดยเอกชนเป็นหลัก

นอกจากนี้การจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษในภูมิภาคอาเซียนยังมีในรูปแบบของท่าเรือเสรี เช่น ฟิลิปปินส์ ซึ่งได้เปลี่ยนฐานทัพสหรัฐเดิมมาเป็นท่าเรือเสรี รวมถึงเขตเศรษฐกิจ

พิเศษบริเวณชายแดนหรือบริเวณใกล้ชายแดนของประเทศเพื่อนบ้าน เช่น มาเลเซีย-สิงคโปร์ หรือ อินโดนีเซีย-สิงคโปร์ เป็นต้น

ในส่วนของประเทศอาเซียนนั้นแรงผลักดันในการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษมาจากการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community) ซึ่งมีเป้าหมายประการหนึ่งเพื่อการสร้างฐานการผลิตรวม รวมไปถึงข้อตกลงความร่วมมือระดับภูมิภาคอื่นๆ เช่น อนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (Great Mekong Subregion: GMS) และยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจสามฝ่ายอินโดนีเซีย มาเลเซีย ไทย ซึ่งล้วนแต่ให้ความสำคัญต่อความร่วมมือด้านการลงทุน (กรกรัณย์ ชีวะตระกูลพงษ์ และคณะ, 2558: 69)

อย่างไรก็ตาม การสิ้นสุดของสงครามเย็นและนโยบายการปฏิรูปเศรษฐกิจของประเทศกัมพูชา เมียนมาร์ สปป.ลาว และเวียดนาม (CLMV) รวมถึงการจัดทำความร่วมมือทางเศรษฐกิจตามข้อตกลงอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง ทำให้เกิดการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษในกลุ่มประเทศ CLMV มากยิ่งขึ้น Ishida (2009) พบว่า โครงการระเบียงเศรษฐกิจ (Economic Corridors) และข้อตกลง Cross Border Transportation Agreement (CBTA) ก่อให้เกิดโครงการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษตามแนวระเบียงเศรษฐกิจ เนื่องจากโครงการดังกล่าวเป็นการเชื่อมเมืองสำคัญและท่าเรือสำคัญของอนุภูมิภาคเข้าด้วยกัน จึงสามารถใช้ประโยชน์จากท่าเรือที่จะเป็นประตูไปยังภูมิภาคอื่น และการเชื่อมฐานการผลิตโดยอาศัยประโยชน์จากความแตกต่างด้านปัจจัยการผลิตและทรัพยากรได้ โดยการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขงจะมีทั้งในเมืองท่า เมืองหลวง และเมืองชายแดน ซึ่งธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (Asian Development Bank: ADB) ซึ่งเป็นผู้สนับสนุนกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจ GMS ได้มีการส่งเสริมการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษในอนุภูมิภาคเพื่อส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากโครงการระเบียงเศรษฐกิจ ได้ประมาณจำนวนเขตเศรษฐกิจพิเศษในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขงทั้งสิ้น 77 เขต ภายในปี ค.ศ. 2015 ดังที่แสดงในตารางที่ 2.2

ตารางที่ 2.2 เขตเศรษฐกิจพิเศษในอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง

ประเทศ	รวม (2001)	สามารถใช้ งานได้	อยู่ในระหว่าง การ ดำเนินการ	อยู่ใน ขั้นตอนของ การนำเสนอ	รวม (2015)
เมียนมาร์	6	0	0	6	6
กัมพูชา	24	6 (2009)	16	n.a	24
จีน	1	1	n.a	n.a	1
สปป.ลาว	8	5	??	3	32
ไทย	6	0	1	5	6
เวียดนาม	4	4	n.a	n.a	4

แหล่งที่มา: กรรณีย์ ชีวะตระกูลพงษ์ และคณะ, 2558.

โดยโครงการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษในอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขงภายใต้ความช่วยเหลือของ ADB สามารถสรุปได้ในตารางที่ 2.3

ตารางที่ 2.3 โครงการเขตเศรษฐกิจพิเศษในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขงระเปียงเศรษฐกิจในปี ค.ศ.
2006

เงินกู้/ความ ช่วยเหลือทาง วิชาการ	โครงการใน GMS	โครงการ
	NSEC	- การจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนในจังหวัดเชียงราย
	EWEC(13)	- เขตพิเศษชายแดนอ.แม่สอด จ.ตาก ประเทศไทย - เขตพิเศษชายแดนจังหวัดมุกดาหาร - เขตเศรษฐกิจพิเศษสะพานหิน-ซีโน - ธุรกิจการแปรรูปผลิตผลจากปศุสัตว์ในสะพานหินนะเขต - อุตสาหกรรมไม้แปรรูปในสะพานหินนะเขต - ศูนย์การค้าไม้ครบวงจรในนิคมอุตสาหกรรมลาวบาว - อุตสาหกรรมไม้แปรรูปในลาวบาว - โกดังเก็บสินค้าในเขตเศรษฐกิจพิเศษลาวบาว - ขยายนิคมอุตสาหกรรมเลียนเจียวและฮวาขวาน - พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในนิคมอุตสาหกรรมเลียนเจียว - เขตเศรษฐกิจสำหรับอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม ในนิคมอุตสาหกรรมฟูบาย ประเทศเวียดนาม - เขตส่งเสริมและพัฒนาการค้าจีน-ลาว
การอำนวยความสะดวก ด้านการค้า และการ ลงทุนข้าม แดน (1)		- การพัฒนาด้านสถาบันและปรับปรุงกฎระเบียบข้อบังคับ ต่างๆ (2003-2021)

ตารางที่ 2.3 (ต่อ)

เงินกู้/ความ ช่วยเหลือทาง วิชาการ	โครงการใน GMS	โครงการ
ความ ช่วยเหลือทาง วิชาการ (Technical Assistance)	NSEC (6)	<ul style="list-style-type: none"> - การศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ ข้ามแดนในจังหวัดเชียงราย - การพัฒนางานศึกษาเกี่ยวกับระเบียบเศรษฐกิจแนวเหนือใต้ (2006-2007) - ก่อตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษข้ามแดนในจังหวัดเชียงราย: การ พัฒนาพื้นที่และจัดทำแผนการสนับสนุน - การศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ ข้ามแดนในอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
		<ul style="list-style-type: none"> - ก่อตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษข้ามแดนในจังหวัดเชียงราย: จัดตั้ง นิคมในอุตสาหกรรม - ก่อตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษข้ามแดนในจังหวัดเชียงราย: พัฒนาระบบราชการเพื่อการสนับสนุน
	EWEC	<ul style="list-style-type: none"> - การศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ/ นิคมอุตสาหกรรมสะพานสีโน สปป.ลาว - การศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจข้ามแดน ใน อ.แม่สอด จ.ตาก - การผสมผสานระหว่างนโยบายการจัดการเขตนิคมอุตสาหกรรม - นโยบายการบริหารจัดการพื้นที่เขตอุตสาหกรรมที่มีความ ประสานสอดคล้องกับการจัดแบ่งพื้นที่เขตอุตสาหกรรม - ระบบข้อมูลการค้าและการลงทุนตามเส้นทางระเบียง เศรษฐกิจตะวันออกตะวันตก

แหล่งที่มา: กรกรัณย์ ชีวะตระกูลพงษ์ และคณะ, 2558.

Ishida (2009 อ้างถึงใน กรรณีย์ ชีวะตระกูลพงษ์ และคณะ, 2558) ได้แบ่งเขตเศรษฐกิจพิเศษใน GMS ออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่

- 1) เขตเศรษฐกิจพิเศษที่อยู่ในเขตเมือง เช่น ฮานอย ไฮจิมีนห์ พนมเปญ ซึ่งมักอาศัยประโยชน์จากการมีแรงงานหนาแน่น และมีศักยภาพในเรื่องของขนาดตลาด
- 2) เขตเศรษฐกิจพิเศษบริเวณเมืองท่า เช่น ดานัง ซึ่งวางแผนจะเป็นศูนย์กลางทางการค้า เป็นประตูในการส่งออกสินค้า นำเข้าวัตถุดิบและสินค้าชั้นกลางเพื่อใช้ในการแปรรูปต่อ
- 3) เขตเศรษฐกิจพิเศษบริเวณเมืองชายแดน จะเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษซึ่งวางแผนร่วมกันระหว่าง 2 ประเทศที่มีพรมแดนติดกัน ซึ่งจะช่วยให้สามารถใช้ทรัพยากรร่วมกันหรืออาศัยประโยชน์จากสองประเทศได้ เช่น เขตเศรษฐกิจพิเศษบริเวณแม่สอดซึ่งมีโรงงานเครื่องนุ่งห่มในฝั่งประเทศไทยที่สามารถใช้แรงงานจากเมียนมาร์ได้ โดยเขตเศรษฐกิจพิเศษประเภทนี้จะเป็นรูปแบบที่งานวิจัยนี้ให้ความสำคัญ

2.2.2 ตัวอย่างเขตเศรษฐกิจพิเศษในต่างประเทศ

1) อินเดีย

ระบบเศรษฐกิจของอินเดียในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ได้มีการขยายตัวและเปิดกว้างเพื่อรับกับความท้าทายและโอกาสใหม่ๆ ของศตวรรษนี้

รัฐบาลอินเดียได้มีการปรับปรุงนโยบายด้านการส่งออก และการออกใบอนุญาตที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยี รวมทั้งการปฏิรูประบบภาษี เพื่อเป็นการสนับสนุนด้านการค้าการลงทุนของประเทศสำหรับการแข่งขันในยุคโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้การส่งออกในปี ค.ศ. 2004-2005 มีมูลค่าสูงถึง 3,560,690 ล้านดอลลาร์ปี ซึ่งมีอัตราการเติบโตสูงกว่าปี ค.ศ. 1999-2000 ถึง 123.8% ขณะที่การลงทุนจากต่างประเทศ FDI ก็มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้นถึง 172,672 ล้านดอลลาร์ปี ในปี ค.ศ. 2004 หรือเพิ่มขึ้น 48.6% จากปี ค.ศ. 2003 (สุมาลี วงษ์วิฑิต และคณะ, 2551: 21)

โดยทั่วไปอินเดียมีลักษณะเป็นตลาดเปิดภายใต้ระบบเศรษฐกิจที่ถูกครอบงำด้วยระบบการค้าที่ปิดเบือน มีการควบคุมด้วยกฎระเบียบที่เข้มงวดด้านอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ และมาตรการควบคุมต่างๆ จากภาครัฐ ทำให้รัฐวางแผนการจัดตั้งเขตการแปรรูปเพื่อการส่งออก (Export Processing Zone: EPZS) ขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1965 ที่เมือง Kandla ในรัฐ Gujarat และต่อมาในปี ค.ศ. 1973 ได้จัดตั้ง EPZ เพิ่มขึ้นที่ Mumbai โดยวางเป้าหมายให้เป็นเครื่องมือที่จะส่งเสริมบรรยากาศด้านการลงทุนและการส่งออกของประเทศ และเป็นแรงขับเคลื่อนให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจ เพื่อนำประเทศไปสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรม

อย่างไรก็ดี การดำเนินงานใน EPZ ยังมีข้อบกพร่องอยู่หลายด้าน เช่นเรื่องความเป็นอิสระของ EPZ ความซับซ้อนของช่องทางการติดต่อ ความเข้มงวดของพิธีการศุลกากรที่เข้มงวดในการค้า ประกันจากธนาคาร และการไม่สอดคล้องกับนโยบายการลงทุนต่างประเทศ รวมทั้งข้อจำกัดของ ขั้นตอนการดำเนินการและความไม่มีประสิทธิภาพในสิ่งอำนวยความสะดวกทั้งหลายที่เกี่ยวข้อง (สุมาลี วงษ์วิฑิต และคณะ, 2551: 22)

ด้วยเหตุนี้ในช่วงปี ค.ศ. 1991-2000 รัฐจึงได้กำหนดมาตรการหลายเรื่องเพื่อปรับปรุงโครงสร้างการบริหารจัดการของ EPZ เช่นนโยบายการเปิดเสรี ลดข้อจำกัดด้านกฎหมาย กวาระเบียบ ลดความเข้มงวดต่างๆ ให้มีความเป็นอิสระ สนับสนุนด้านการเงินการคลังและพัฒนา สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้มากขึ้นและต่อมาก็ได้พัฒนาเปลี่ยนจาก EPZ เป็น SEZ หรือเขต เศรษฐกิจพิเศษ เพื่อให้เป็นเขตพื้นที่ซึ่งได้รับการจัดตั้งให้มีกฎหมายด้านเศรษฐกิจที่มี ลักษณะเฉพาะแตกต่างจากกฎหมายที่บังคับใช้ทั่วไปในประเทศ (สุมาลี วงษ์วิฑิต และคณะ, 2551: 22)

เมื่อวันที่ 1 เมษายน ค.ศ. 2000 รัฐได้ออกนโยบายส่งออกและนำเข้า 1997-2000 และประกาศจัดตั้ง SEZ ในพื้นที่ต่างๆ ของประเทศ โดยดำเนินการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ที่เป็นส่วนหนึ่งของนโยบายส่งออกและนำเข้าดังกล่าวที่มุ่งบรรลุวัตถุประสงค์ 3 ด้าน คือ 1) ดึงดูด เงินลงทุนจากต่างประเทศ 2) เพิ่มมูลค่าการส่งออก และ 3) เพิ่มอัตราเร่งการเติบโตทางเศรษฐกิจ มาระสำคัญดังนี้ (สุมาลี วงษ์วิฑิต และคณะ, 2551: 22)

- 1) ให้สิทธิแก่รัฐ เอกชน หรือรัฐร่วมลงทุนกับเอกชน รวมทั้งรัฐบาลท้องถิ่น ต่างๆ ในการจัดตั้ง SEZ ได้ โดยจะต้องมีพื้นที่ไม่น้อยกว่า 1000 Hectares ทั้งนี้ให้เป็นไปตาม เงื่อนไขที่กระทรวงพาณิชย์กำหนด
- 2) ให้มาตรการการส่งเสริมด้านการคลังและด้านอื่นที่เกี่ยวข้องนำมาใช้ ครอบคลุมถึง SEZ ด้วย
- 3) ให้มีการปรับปรุงระบบโครงสร้างการบริหารของ SEZ ให้มีความเป็น อิสระและคล่องตัวในการใช้อำนาจอนุมัติภายในเขต SEZ รวมทั้งให้ลดขั้นตอนพิธีศุลกากรด้วย
- 4) ให้อำนาจคณะกรรมการพัฒนา SEZ ดูแลรับผิดชอบงานกิจการด้าน แรงงานภายใน SEZ
- 5) ให้ปรับเปลี่ยนสถานะ EPZ ที่ Kandla, Mumbai, Cochin และ Surat เป็น SEZ โดยให้มีผลตั้งแต่ 1 พฤศจิกายน ค.ศ. 2000 เป็นต้นไป แต่สำหรับ Noida, Falta, Chennai และ Visag ให้เปลี่ยนเป็น SEZ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2003

เพื่อการนำนโยบายไปปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ และถูกต้องตามกฎหมาย อินเดีย จึงได้ออกกฎหมายขึ้นมาเรียกว่า SEZAct, 2005 โดยกำหนดให้ Multi-product SEZ จะต้อง มีพื้นที่จัดตั้งไม่น้อยกว่า 1000 Hectares และให้ Sector-specific SEZ ซึ่งรวมทั้งท่าเรือและ สนามบินด้วยนั้นจะต้องมีพื้นที่ไม่น้อยกว่า 100 Hectares แต่ Multi-product SEZ ในรัฐด้าน ตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ Assam, Meghalaya, Nagaland, Jammu, Kashmir Himachai, Pradesh และ Uttaranchai ให้มีพื้นที่ไม่น้อยกว่า 200 Hectares และให้ Sector-specific SEZ ใน รัฐดังกล่าวต้องมีพื้นที่ไม่น้อยกว่า 50 Hectares (สุมาลี วงษ์วิฑิต และคณะ, 2551: 24)

การส่งออกของ SEZ ทั้งหมดมีอัตราการเติบโตประมาณ 16.4% ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2000 จนถึงปี ค.ศ. 2005 ทั้งนี้การส่งออกของอินเดียโดยรวมในช่วงดังกล่าวมีอัตราเติบโต 12.1% ซึ่งแสดงให้เห็นได้ว่า SEZ มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการส่งออกของอินเดีย การส่งออกของ SEZ มีอัตราการขยายตัวสม่ำเสมอตลอดระยะเวลาดังกล่าว (สุมาลี วงษ์วิฑิต และคณะ, 2551: 24)

อินเดียประสบความสำเร็จในการจัดตั้ง SEZ ด้วยปัจจัยเรื่องทำเลที่ตั้งและ โครงสร้างพื้นฐานรวมทั้งการให้สิทธิประโยชน์แก่นักลงทุนในเขต กล่าวคือ SEZ ที่มีที่ตั้งอยู่ใกล้เขต อุตสาหกรรมหรือเขตเมืองเป็นปัจจัยหลักต่อความสำเร็จ เนื่องจากหาแรงงานง่าย มีสาธารณูปโภค ที่ดี และ SEZ ตั้งอยู่ใกล้กับท่าเรือและสนามบิน หรือใกล้กับเมืองหลัก จะได้รับความสนใจจากนัก ลงทุนมากกว่าเขตอื่น และมีผลการดำเนินการที่ดีกว่า นอกจากนี้อินเดียได้พัฒนาโครงสร้าง พื้นฐานของ SEZ เช่นสาธารณูปโภคต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ไฟฟ้า ประปา คลังสินค้า การคมนาคม การสื่อสาร สถานีตำรวจและธนาคาร รวมทั้งการจัดโครงสร้างพื้นฐานภายนอก เช่นถนนที่เชื่อมต่อกับจุดสำคัญๆ ต่างๆ รวมถึงโครงสร้างทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นชุมชน โรงเรียน โรงพยาบาลและ แหล่งสันทนาการต่างๆ ซึ่งล้วนแต่ช่วยส่งเสริมบรรยากาศการลงทุน ทำให้ลดต้นทุนการดำเนินงาน เพิ่มความสามารถในการสร้างกำไร (สุมาลี วงษ์วิฑิต และคณะ, 2551: 24)

อย่างไรก็ดี อินเดียมีจุดอ่อนด้านการบริหารที่มีประสิทธิภาพของ SEZ เนื่องจากจะ เป็นเงื่อนไขที่จะสร้างความเชื่อมั่นให้นักลงทุนจากต่างชาติ รวมทั้งประสิทธิภาพของการบริการ จากภาครัฐ การบริหารที่มีความโปร่งใส กฎระเบียบ กฎหมาย ที่ไม่เป็นอุปสรรคต่อการค้า การ ลงทุนจากการลงทุนต่างชาติโดยตรง (สุมาลี วงษ์วิฑิต และคณะ, 2551: 24)

สิทธิพิเศษสำหรับการลงทุนใน SEZ รัฐบาลส่งเสริมการลงทุนใน SEZ ในหลายด้าน ผ่านมาตรการด้านภาษี และกฎระเบียบต่างๆ กล่าวคือ มาตรการทางการคลัง ได้แก่ ยกเว้นภาษี นำเข้าสินค้าทุนและสินค้าขั้นปฐม รวมทั้งภาษีเงินได้ นอกจากนี้ยังกำหนดให้มีมาตรการอื่น

ได้แก่ การผ่อนผันกฎหมายอุตสาหกรรมและกฎหมายแรงงาน โดยมีเป้าหมายคือเพื่อลดต้นทุนในการดำเนินการทั้งทางตรงและทางอ้อม

แผนการดำเนินการของ SEZ ในอนาคต (สุมาลี วงษ์วิฑิต และคณะ, 2551: 25)

- 1) กำหนดให้การพัฒนาพื้นที่ SEZ เป็นรูปแบบของ Cluster อุตสาหกรรมที่เกี่ยวกับความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ซึ่งจะช่วยให้เกิดประโยชน์โดยตรงต่ออุตสาหกรรมขนาดเล็กที่มีความเชื่อมโยงกัน
- 2) กำหนดให้มีวิสัยทัศน์ การออกแบบ การจัดตั้งและการดำเนินงานของ SEZ ที่ชัดเจน
- 3) SEZ ควรสร้างความเชี่ยวชาญในการดำเนินการทางเศรษฐกิจ ซึ่งขึ้นอยู่กับความพร้อมด้านทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรธรรมชาติ และโครงสร้างพื้นฐาน โดยการพัฒนา SEZ ให้มีการใช้เทคโนโลยีความรู้ และความชำนาญของแรงงาน
- 4) ในระยะยาว SEZ ควรจะพัฒนาไปสู่อุตสาหกรรมขั้นสูงโดยมีการบูรณาการทั้งแบบแนวตั้งและแนวนอน ซึ่งจะทำให้เป็นการพัฒนาแบบก้าวกระโดดของกระบวนการผลิตแล้ว ยังช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการส่งออกอีกด้วย

2) ประเทศโปแลนด์

ประเทศโปแลนด์เป็นหนึ่งในประเทศที่อาศัยนโยบายส่งเสริมการลงทุนและการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษเพื่อดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของตนเอง โดยโปแลนด์อาศัยข้อได้เปรียบจากการมีพรมแดนติดกับประเทศเยอรมันและออสเตรีย โดยเขตเศรษฐกิจพิเศษในประเทศโปแลนด์สามารถดึงดูดเงินลงทุนได้มากกว่า 20,000 ล้านยูโร และสร้างงานกว่า 186,000 คน โดยเขตเศรษฐกิจพิเศษในประเทศโปแลนด์เริ่มขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 1995 จะมีกำหนดถึงปี ค.ศ. 2026 และมีจำนวนทั้งสิ้น 17 เขตด้วยกัน (กรกรัณย์ ชีวะตระกูลพงษ์ และคณะ, 2558: 265)

เขตเศรษฐกิจพิเศษของโปแลนด์จะอยู่ในรูปแบบของเขตการแปรรูปเพื่อการส่งออก (Export Processing Zone) เป็นหลัก ผู้ลงทุนหลักภายในประเทศของประเทศโปแลนด์คือประเทศยุโรป ซึ่งมีระดับการลงทุนในประเทศโปแลนด์กว่าร้อยละ 90 ของมูลค่าเงินลงทุนทางตรงในต่างประเทศที่เข้ามาในโปแลนด์ และประเทศผู้ลงทุนหลักในโปแลนด์ จะประกอบไปด้วย เยอรมัน เนเธอร์แลนด์ และฝรั่งเศส (กรกรัณย์ ชีวะตระกูลพงษ์ และคณะ, 2558: 266)

สำหรับกิจกรรมการผลิตที่ต่างชาติเข้ามาลงทุนในเขตเศรษฐกิจพิเศษของโปแลนด์ จะประกอบด้วย อุตสาหกรรมยานยนต์ เคมีภัณฑ์และพลาสติก สิ่งพิมพ์ การแปรรูปไม้ และผลิตภัณฑ์จากไม้ และเครื่องใช้ไฟฟ้าและชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์

สำหรับสิทธิประโยชน์การลงทุนในเขตเศรษฐกิจพิเศษของประเทศโปแลนด์ ประกอบด้วย (กรกรัณย์ ชีวะตระกูลพงษ์ และคณะ, 2558: 267)

1) การยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคล โดยการยกเว้นภาษีในเขตเศรษฐกิจพิเศษของโปแลนด์จะมีการคำนวณระดับความเข้มข้นในการช่วยเหลือ ซึ่งขึ้นอยู่กับธุรกิจที่ทำการลงทุน ขนาดของการลงทุนและพื้นที่ที่ทำการลงทุน

2) การยกเว้นภาษีอสังหาริมทรัพย์ในบางพื้นที่

3) การลดหย่อนภาษี สำหรับการซื้อเทคโนโลยีใหม่

4) การให้ความช่วยเหลือในการลงทุน สำหรับโครงการที่เข้าเงื่อนไขต่างๆ เช่น การลงทุนในนวัตกรรมใหม่ การลงทุนในโครงการที่ใช้เทคโนโลยี เป็นต้น

ในส่วนของนโยบายการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษในประเทศโปแลนด์นั้น Minister of Economy เป็นผู้เสนอจัดตั้ง SEZ และประเมินผลกระทบโดนผ่านการพิจารณาของคณะรัฐมนตรี โดยเริ่มแรกพัฒนาโดยรัฐบาลโปแลนด์มีวัตถุประสงค์เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจโดยอาศัยประโยชน์จากการอยู่ติดกับเยอรมัน และการเข้าเป็นสมาชิก EU ในระยะต่อมา

อย่างไรก็ตามจากการจัดตั้งแผน INTERREG III ของสหภาพยุโรปเพื่อสนับสนุนพื้นที่ชายแดนของประเทศสมาชิก ทำให้ทางเยอรมันและโปแลนด์ได้มีแผนความร่วมมือพัฒนาชายแดนโปแลนด์-เยอรมันขึ้น (กรกรัณย์ ชีวะตระกูลพงษ์ และคณะ, 2558: 269)

จากแผนดังกล่าว ทำให้ประเทศเยอรมันและโปแลนด์มีการจัดตั้ง Joint Council Committee วางแผนพัฒนาร่วมกันอันประกอบไปด้วย Joint City Cooperation และ Joint City Council Commission หลังจากนั้นผู้ว่าการฯ ของแต่ละเมืองจะนำแผนที่ได้จากคณะกรรมการร่วมฯ ไปดำเนินการต่อไป ซึ่งวัตถุประสงค์ของแผนดังกล่าวมีขึ้นเพื่อพัฒนาพื้นที่ชายแดน การสร้างงาน การพัฒนาระบบขนส่งระหว่างประเทศ และการยกระดับธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม โดยทางสหภาพยุโรปให้เงินสนับสนุนช่วยเหลือบางส่วนในการดำเนินการตามโครงการดังกล่าว

ส่วนในรูปแบบการบริหารจัดการเขตเศรษฐกิจพิเศษของประเทศโปแลนด์ จะมีการบริหารจัดการในรูปแบบของบริษัทจำกัดที่ State Treasury หรือ Province Government Unit เป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ โดยสมาชิกของ Supervisory Board ของบริษัทที่ทำหน้าที่บริหารจะประกอบไปด้วยตัวแทนจาก (กรกรัณย์ ชีวะตระกูลพงษ์ และคณะ, 2558: 269)

- 1) Province Government Unit
- 2) Minister of Economy
- 3) Local government unit

3) ประเทศเม็กซิโก

ในส่วนนี้ ผู้วิจัยจะทำการพิจารณาเขตเศรษฐกิจพิเศษในประเทศเม็กซิโกหรือที่เรียกว่า Maquiladolas ซึ่งเป็นการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษในลักษณะไม่กำหนดพื้นที่ที่ชัดเจน แต่เป็นการให้ผู้ประกอบการทำการยื่นขอสิทธิในการได้สิทธิประโยชน์ต่างๆ จากการเป็น Maquiladolas แทน ซึ่งจะมีลักษณะใกล้เคียงกับเขตแปรรูปเพื่อการส่งออกของประเทศไทยที่ได้รับสิทธิประโยชน์จาก BOI

โครงการจัดตั้ง Maquiladolas ของประเทศเม็กซิโกจะเป็นการเน้นการใช้แรงงานที่เข้มข้น โดยมีการจัดตั้งขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 1965 ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาประเทศช่วงตอนใต้ ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวมีระดับการพัฒนาที่ต่ำ แต่มีข้อได้เปรียบจากการมีชายแดนติดกับประเทศสหรัฐอเมริกา จึงสามารถดึงดูดเงินลงทุนจากนักลงทุนอเมริกาได้ นอกจากนี้ Maquiladolas ของเม็กซิโกยังได้ประโยชน์จากข้อตกลงเขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือ NAFTA ซึ่งทำให้เม็กซิโกกลายเป็นฐานการผลิตของสหรัฐอเมริกา

ในส่วนของสิทธิพิเศษใน Maquiladolas นั้นถือได้ว่าอยู่ในระดับต่ำกว่าเขตเศรษฐกิจพิเศษประเทศอื่นๆ เนื่องจากเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษที่ดำเนินการมานานแล้วโดยสิทธิประโยชน์ ประกอบไปด้วย (กรกรัณย์ ชีวะตระกูลพงษ์ และคณะ, 2558: 274)

- 1) การอนุญาตให้กิจการที่ถือครองโดยต่างประเทศ (บางส่วนหรือทั้งหมด) สามารถจัดตั้งและดำเนินกิจกรรมการผลิตในเม็กซิโกได้หากมีวัตถุประสงค์เพื่อการส่งออก
- 2) การยกเว้นภาษีนำเข้าสำหรับเครื่องจักร อุปกรณ์ และวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตเพื่อการส่งออก ซึ่งเดิมจะอยู่ในรูปแบบของ 0% Vat อย่างไรก็ตามจากการปฏิรูประบบภาษีในปี ค.ศ. 2013 ทำให้ผู้ประกอบการจะต้องจ่าย VAT16% ล่วงหน้าก่อนที่จะทำเรื่องขอคืนภายหลังภายใน 1 เดือนนับจากวันที่จ่ายไป
- 3) การอนุญาตให้ต่างชาติสามารถถือครองที่ดินในเขตชายแดนหรือใกล้ท่าเรือได้ผ่านการจัดตั้งทรัสต์กับธนาคารเม็กซิโก
- 4) อนุญาตให้สินค้าที่ทำผลิตหรือประกอบใน Maquiladolas จำหน่ายในประเทศเม็กซิโกได้

5) จากการปฏิรูประบบภาษี Maquiladolas ในปี ค.ศ. 2013 ของประเทศเม็กซิโก ทำให้สิทธิประโยชน์ในการยกเว้นหรือลดภาษีเงินได้นิติบุคคลของธุรกิจที่ดำเนินการใน Maquiladolas ที่ประกาศในปี ค.ศ. 2003 ถูกยกเลิกไป และธุรกิจจะต้องชำระภาษีเงินได้นิติบุคคลที่อัตราร้อยละ 30 ตามปกติ แต่จะอนุญาตให้นำค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับพนักงานมาลดหย่อนภาษีได้เพิ่มเติม เช่น ค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการพนักงาน (กรรณีย์ ชีวะตระกูลพงษ์ และคณะ, 2558: 274)

การจัดตั้ง Maquiladolas นั้นอยู่ภายใต้ The In-Bond Maquiladora Program ของรัฐบาลเม็กซิโกในปี ค.ศ. 1965 ซึ่งในปัจจุบัน ผู้ประกอบการจะสามารถยื่นขอจัดตั้ง Maquiladolas ที่ไหนก็ได้แต่ต้องขอ IMMEX Maquiladora Permit จากรัฐบาลแต่ส่วนมากการจัดตั้ง Maquiladolas จะอยู่บริเวณชานแดนเม็กซิโก-สหรัฐอเมริกา (กรรณีย์ ชีวะตระกูลพงษ์ และคณะ, 2558: 279)

4) ระเบียงเศรษฐกิจสิงคโปร์-มาเลเซีย (Singapore-Malaysia Economic Corridor: Iskandar Malaysia in Johor Bahru)

ระเบียงเศรษฐกิจ Iskandar ทางตอนใต้เมืองยะโฮบาห์รู จัดตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 2006 และเปิดดำเนินการในปี ค.ศ. 2012 ถือเป็นการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจต้นแบบของมาเลเซียตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจประเทศมาเลเซียฉบับที่ 9 (2006-2010) โดยมีพื้นที่ 2,217 ตร.กม. ซึ่งมีพื้นที่ใกล้กับประเทศสิงคโปร์ (กรรณีย์ ชีวะตระกูลพงษ์ และคณะ, 2558: 280)

วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งระเบียงเศรษฐกิจ Iskandar เพื่อเป็นการผลักดันการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศมาเลเซียโดยได้มีการกำหนดกิจกรรมการลงทุนเป้าหมายในพื้นที่ดังกล่าว เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภาคบริการ 6 สาขา ประกอบด้วย

- 1) อุตสาหกรรมสร้างสรรค์
- 2) การศึกษา
- 3) ที่ปรึกษาทางการเงิน
- 4) สุขภาพ
- 5) โลจิสติกส์
- 6) การท่องเที่ยว

ในปี ค.ศ. 2013 ทางรัฐบาลมาเลเซียและสิงคโปร์ได้มีการจัดทำข้อตกลงความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศฉบับใหม่ ซึ่งมีสาระรวมถึงการพัฒนารถไฟความเร็วสูงระหว่างกัวลาลัมเปอร์-สิงคโปร์ การพัฒนารถไฟเชื่อมโยงระหว่างยะโฮบาห์รู-สิงคโปร์ และการ

จัดตั้งจุดตรวจ CIQ (Customs, Quarantine, Immigration) ร่วมกันระหว่างสิงคโปร์และมาเลเซีย ซึ่งข้อตกลงดังกล่าวเป็นส่วนช่วยผลักดันความร่วมมือในการลงทุนใน Iskandar โดยนักลงทุนในประเทศคิดเป็นร้อยละ 67.69 ของมูลค่าการลงทุนทั้งหมดในปี ค.ศ. 2012 นอกจากนี้ ยังมีนักลงทุนจากไต้หวัน ฮองกง ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และยุโรป เข้ามาลงทุน (กรกรัณย์ ชีวะตระกูลพงษ์ และคณะ, 2558: 282)

สำหรับสิทธิประโยชน์ในการลงทุนใน Iskandar จะประกอบไปด้วย (กรกรัณย์ ชีวะตระกูลพงษ์ และคณะ, 2558: 284)

1) ให้อยกเว้นการลงทุนจากต่างประเทศตามกฎหมายของ Foreign Investment Committees (FIC)

- (1) การอนุญาตให้ใช้/รับเงินตราต่างประเทศกับคนในประเทศได้
- (2) การกีดกันเงินตราต่างประเทศจากคนต่างประเทศหรือหน่วยงานที่

ได้รับอนุญาต

- (3) การลงทุนในสินทรัพย์ที่เป็นเงินตราต่างประเทศ
- (4) ไม่มีข้อกำหนดการถือครองกิจการร้อยละ 30

2) ยกเว้นข้อจำกัดการจ้างแรงงานต่างด้าวในกรณีของแรงงานที่มีความรู้

3) สิทธิประโยชน์ทางภาษี

(1) การยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลเป็นเวลา 10 ปี สำหรับโครงการลงทุนที่ยื่นขอภายในปี ค.ศ. 2015 และเป็นกิจการที่ได้รับอนุญาต ซึ่งได้รายได้หรือดำเนินกิจกรรมภายในพื้นที่ที่กำหนด สำหรับลูกค้าที่อยู่ในพื้นที่ที่กำหนด หรือลูกค้าที่อยู่ในต่างประเทศ

(2) การยกเลิกภาษีหัก ณ ที่จ่าย สำหรับค่าใช้จ่ายหรือค่าธรรมเนียมในการบริการของบุคคลที่ไม่ได้ถือสัญชาติมาเลเซียเป็นเวลา 10 ปีในกิจกรรมที่ได้รับอนุญาต

5) สาธารณรัฐประชาชนจีน

นโยบายรัฐบาลจีนนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1978 อันเป็นที่ผู้นำเดิ่งเสี่ยวผิงเริ่มการปฏิรูปเศรษฐกิจของประเทศเป็นต้นมา ได้เปิดประเทศให้มีการค้าการลงทุนมากขึ้น อันเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างมากจากนโยบายเดิมที่ใช้รูปแบบการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ตลอดมา และใช้นโยบายปิดประเทศซึ่งยึดหลักการพัฒนาประเทศแบบพึ่งตนเอง ซึ่งทำให้ประชาชนไม่มีการมลสิทธิ์ในที่ดินส่วนตัว แต่ให้เป็นกรรมสิทธิ์มีส่วนร่วม ในที่ดินที่อยู่เขตนอกเมือง สำหรับที่ดินในเมืองให้เป็นของรัฐ (มีชัย ฤชุพันธุ์ และคณะ, 2547: 15)

ปัจจุบันประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนมีการเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก เพื่อพัฒนาจีนให้ทัดเทียมกับประเทศตะวันตก จะมุ่งพัฒนาด้านการเกษตร อุตสาหกรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และการทหาร จึงทำให้จีนต้องปรับตัวขนานใหญ่และให้ความสำคัญกับการลงทุนต่างชาติ เพื่อการได้มาซึ่งเงินตราต่างประเทศ และเพื่อประโยชน์จากการถ่ายทอดเทคโนโลยี

ในส่วนของนโยบายส่งเสริมการลงทุน จีนได้ประกาศใช้กฎหมายหลายฉบับที่สำคัญ คือ กฎหมายร่วมทุน เพื่อให้ลงทุนต่างชาติสามารถร่วมลงทุนกับผู้ประกอบการชาวจีน และรัฐบาลจีนได้ (มีชัย ฤชุพันธุ์ และคณะ, 2547: 15)

ช่วงเริ่มต้นของการปฏิรูประบบเศรษฐกิจจีนได้จัดทำแผนปฏิรูปเศรษฐกิจขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในหารผลักดันให้นโยบายที่ทันสมัยประสบผลสำเร็จ สาระสำคัญประการหนึ่งของแผนดังกล่าวคือ การถ่ายโอนอำนาจด้านเศรษฐกิจของรัฐบาลกลางให้แก่วัฒนธำรงท้องถิ่น และทำให้ในที่สุดมีการเสนอให้จัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษขึ้น เพื่อเป็นต้นแบบการส่งเสริมการลงทุนและการดำเนินการ โดยให้รัฐบาลกลางมอบอำนาจในการจัดตั้งและกำกับดูแลเขตเศรษฐกิจพิเศษแก่วัฒนธำรงท้องถิ่น นอกจากนี้ ต่อมาในปี พ.ศ. 2527 จีนยังได้ประกาศนโยบายเปิดประเทศของจีน เปิดให้มีการลงทุนในเขต CEOAs (Coastal Economic Open Areas) อีก 14 แห่ง อยู่ที่ยู๋ฮายฝิง ทะเล และอีก 7 วงแหวนเศรษฐกิจ มีการเปิดเขตเศรษฐกิจพิเศษใน Yangtze River Delta Pearl River Delta Xiamen-Zhangzhou-Quanzhou Triangle และ คาบสมุทร Shangdong และ Liaodong นอกจากนี้ยังมีการเปิดเขตการค้าเสรีอีก 15 แห่ง กระจายตามเมืองขนาดใหญ่ และขนาดกลาง (มีชัย ฤชุพันธุ์ และคณะ, 2547: 15)

ความแตกต่างของ SEZ และ CEOAs มีเพียงเล็กน้อย กล่าวคือ SEZ ก่อตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาโดยทั่วไป และเปิดให้นักลงทุนต่างชาติสามารถดำเนินกิจกรรมที่หลากหลายภายใน SEZ ได้ เช่น อุตสาหกรรม การเกษตร ปศุสัตว์ การท่องเที่ยว ที่อยู่อาศัย และอื่นๆ รวมทั้งการพัฒนาเทคโนโลยีขั้นสูง โดยได้รับสิทธิประโยชน์นำเข้าสินค้าทุนและอุปโภคอื่นๆ โดยได้รับการยกเว้นภาษี และเสียภาษีเงินได้ เพียง 15% และ The Unified Foreign Tax Law กำหนดว่านักลงทุนต่างชาติที่เสียภาษีท้องถิ่น สามารถนำภาษีนั้นมาหักหรือลดภาษีจากรัฐบาลในจังหวัดหรือเขตซึ่ง SEZ นั้นตั้งอยู่ได้ (มีชัย ฤชุพันธุ์ และคณะ, 2547: 15)

ในการลงทุน CEOAs ต้องเป็นการลงทุนด้านการผลิตและวิจัยเท่านั้น โดยต้องมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ๆ และอุตสาหกรรมหรือผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ดังนั้น เฉพาะการนำเข้าสินค้าทุนเท่านั้นที่จะได้รับการยกเว้นภาษีศุลกากร และเฉพาะการประกอบธุรกิจใน CEOAs

เท่านั้นที่จะได้รับประโยชน์จากสิทธิพิเศษทางภาษีที่ได้รับอนุญาตจาก SEZs และผู้ประกอบการอื่นที่ไม่ได้รับอนุญาตการเสียภาษีต่ำกว่า ก็จะต้องเสียภาษีในอัตราที่สูงกว่า 25% (มีชัย ฤชุพันธุ์ และคณะ, 2547: 17)

กล่าวได้ว่า SEZ ของจีน เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษต้นแบบของหลายประเทศ โดยก่อนหน้านั้นการลงทุนต่างชาติในจีนมีข้อจำกัดหลายประการที่เป็นอุปสรรค ไม่ว่าจะเป็นเรื่องระบบการบริหารจัดการภาครัฐที่มีขั้นตอนปฏิบัติที่ยุ่งยากซับซ้อน ส่งผลให้ต้นทุนในการประกอบกิจการสูงขึ้น ทำให้นักลงทุนไม่สนใจมาลงทุน โดยเฉพาะเรื่องกิจกรรมที่อนุญาตให้ทำได้นั้น มีการจำกัดเฉพาะอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม บริการ และไอที อีกทั้งมีระบบการให้สิทธิพิเศษ จัดให้มีโครงสร้างพื้นฐานที่ครบถ้วนสมบูรณ์ มีระบบการบริหารจัดการที่ดี คือระบบอนุมัติอนุญาตเป็นแบบบริการเบ็ดเสร็จในจุดเดียว (มีชัย ฤชุพันธุ์ และคณะ, 2547: 17)

เขตเศรษฐกิจพิเศษในประเทศจีนได้เริ่มพัฒนามาจากแนวความคิดการเปลี่ยนแปลงนโยบายทางเศรษฐกิจ ให้กลายเป็นประเทศที่เปิดรับการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศ โดยประเทศจีนต้องการทดสอบการเปิดประเทศโดยการใช้เขตเศรษฐกิจพิเศษเป็นเครื่องมือ การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษของประเทศจีนเป็นไปตามนโยบายที่ทันสมัย ซึ่งเป็นการกำหนดนโยบายจากข้างบน (Top Down) ให้พื้นที่ที่รัฐบาลกลางเล็งเห็นความสำคัญในการพัฒนาเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษและให้มีการพัฒนาพื้นที่เกิดขึ้น แต่รัฐบาลท้องถิ่นเป็นผู้จัดทำแผนการพัฒนาพื้นที่ และรัฐบาลกลางเป็นผู้จัดทำแผนการพัฒนาพื้นที่ผ่านการลงทุนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานรอบนอกที่สำคัญประเทศจีนมีการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ 5 แห่ง ได้แก่ เซี่ยเหมิน ชัวเถา เซินเจิ้น จูไห่ และไห่หนาน ซึ่งเป็นการพัฒนากิจกรรมทางเศรษฐกิจในพื้นที่แถบชายแดนที่ติดกับประเทศเพื่อนบ้านที่มีความสำคัญอย่างฮ่องกง หรือ ไต้หวัน เป็นต้น

6) ฟิลิปปินส์

เขตเศรษฐกิจของฟิลิปปินส์ตั้งขึ้นตาม Special Economic Zone Act 1995 โดยกำหนดพื้นที่ที่สามารถแปรสภาพเป็นเขตพิเศษไว้ 30 พื้นที่ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ตั้งของเขตเศรษฐกิจในรูปแบบต่างๆ ที่มีอยู่เดิม โดยให้ Philippines Economic Zone Authority (PEZA) เป็นนิติบุคคลและมีหน้าวางแผนพัฒนาเขตพิเศษทุกแห่งตามที่ได้กำหนดไว้ในกฎหมายภาพรวม โดย PEZA จะต้องดำเนินการจัดหาโครงสร้างพื้นฐานต่างๆที่จำเป็น วางนโยบายและออกกฎระเบียบ กำกับดูแลกิจกรรมทางเศรษฐกิจ พร้อมทั้งทำหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานรัฐอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกิจเขตพิเศษ (มีชัย ฤชุพันธุ์ และคณะ, 2547: 49)

ในแต่ละเขตพิเศษนั้น PEZA มีอำนาจที่จะจัดตั้งหน่วยงานย่อยขึ้นมาบริหารและจัดการเขตเศรษฐกิจพิเศษนั้นเป็นการเฉพาะได้ แต่หน่วยงานย่อยดังกล่าวจะยังคงมีฐานะเป็นส่วนหนึ่งของ PEZA

สำหรับรายได้ที่ PEZA นำมาใช้จ่ายในการดำเนินการนั้น กฎหมายกำหนดให้มีรายได้ต่อไปนี้ (มีชัย ฤชุพันธ์, 2547: 49)

1) ทรัพย์สินซึ่งรับโอนมาจาก Export Processing Authority ซึ่งถูกยกเลิกโดยผลของกฎหมาย SEZ Act

2) เงินสนับสนุนรายปี รายได้จากทรัพย์สินของ Export Processing Zone หรือเขตพิเศษรูปแบบอื่นที่โอนมารวมกับ PEZA

3) รายได้จากการเช่าอสังหาริมทรัพย์ ค่าเช่าล่วงหน้า และรายได้จากทรัพย์สินอื่นของเขตเศรษฐกิจพิเศษ ค่าธรรมเนียมและรายได้จากเครื่องมือทางการเงินอื่นๆ ของ PEZA ซึ่งรวมถึงการออกพันธบัตรทั้งในประเทศและต่างประเทศ

4) ค่าธรรมเนียมการดำเนินการต่างๆ ตามที่ PEZA ประกาศกำหนดไว้

ในการได้มาซึ่งที่ดินเพื่อใช้เป็นเขตพิเศษนั้น กฎหมายกำหนดพื้นที่ที่สามารถแปลงสภาพเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษไว้อยู่แล้วซึ่งครอบคลุมพื้นที่ที่เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษในรูปแบบต่างๆ อยู่เดิม ฟิลิปปินส์จึงมีปัญหาในเรื่องการได้มาซึ่งที่ดินน้อย แต่ในกรณีที่รัฐบาลกลางหรือองค์กรท้องถิ่นต้องการให้พื้นที่ใดเป็นพื้นที่เขตเศรษฐกิจเพิ่ม รัฐบาลหรือองค์กรท้องถิ่นดังกล่าวสามารถเสนอ Philippines Economic Zone Authority Board เพื่อพิจารณาและเสนอต่อประธานาธิบดีให้ประกาศเปลี่ยนสภาพพื้นที่ดังกล่าวเป็นเขตพิเศษและเวนคืนที่ดินดังกล่าวนั้นได้ตามกฎหมายเวนคืน โดยให้ถือว่าการเวนคืนเพื่อใช้ที่ดินเป็นเขตเศรษฐกิจนั้นเป็นการเวนคืนที่ดินเพื่อประโยชน์สาธารณะ สำหรับในกรณีที่เอกชนต้องการตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษใหม่นั้น แม้ว่าเอกชนจะสามารถดำเนินการขอให้ PEZA พิจารณาให้ที่ดินของตนเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษได้ก็ตาม แต่เอกชนต้องดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งที่ดินเอง โดยไม่สามารถขอให้ PEZA ใช้อำนาจรัฐเพื่อเวนคืนที่ดินได้ (มีชัย ฤชุพันธ์, 2547: 50)

ปัญหาสำคัญในการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษของฟิลิปปินส์อีกประการหนึ่งคือ ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองส่วนท้องถิ่นมาก แต่การจัดตั้งแต่การบริหารจัดการพื้นที่พิเศษขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่และองค์กรท้องถิ่น จึงมักถูกต่อต้านจากประชาชนในพื้นที่ ดังจะเห็นได้จากการที่รัฐบาลต้องล้มเลิกแนวคิดในการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษเพื่อการอยู่อาศัยในลักษณะเมืองบริวาร พื้นที่ 14,000 เฮกเตอร์ ในเขตจังหวัด Bulacan เนื่องจากถูกต่อต้านจาก

ชาวเมือง เกรงว่าการก่อสร้างเขตเศรษฐกิจพิเศษเพื่อการอยู่อาศัยนี้จะทำลายพื้นที่ป่า ซึ่งป่าดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อการป้องกันน้ำท่วมและการพังทลายของดิน รวมทั้งยังเป็นพื้นที่อยู่อาศัยของเป่า Dumagats อันเป็นคนพื้นเมืองของฟิลิปปินส์ด้วย (มีชัย ฤชุพันธุ์, 2547: 70)

เมื่อศึกษาลักษณะของเขตเศรษฐกิจพิเศษที่ประสบความสำเร็จแล้วนั้น ทำให้พบว่ามีลักษณะร่วมกัน 6 ประการดังนี้ (มีชัย ฤชุพันธุ์ และคณะ, 2547: 71)

- 1) ไม่มีการจำกัดประเภทของกิจกรรมในเขตเศรษฐกิจพิเศษ แต่เน้นที่ความเหมาะสม
- 2) องค์การบริหารจัดการมีอิสระในการทำงาน สามารถบริการ คน เงิน และมีอำนาจอนุมัติ โดยไม่ต้องขออนุญาตหน่วยงานอื่น ทำให้เกิดความรวดเร็ว
- 3) องค์การบริหารจัดการเป็นผู้หาสาธารณูปโภคอันจำเป็นเพื่อการบริการแก่ผู้ประกอบการและพักอาศัย
- 4) มีการให้สิทธิพิเศษทั้งด้านที่ใช่ภาษี และไม่ใช่ภาษี
- 5) มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้อย่างเต็มรูปแบบ
- 6) มีการประชาสัมพันธ์ที่ดี

ส่วนในส่วนที่ไม่ประสบความสำเร็จ มีลักษณะร่วมกัน 4 ประการ

- 1) องค์การบริหารไม่มีความเป็นอิสระในการทำงาน ทำให้เกิดความล่าช้า
- 2) สถานการณ์การเมืองภายในและภายนอกประเทศมีความผันผวนสูง
- 3) ประชาชนในพื้นที่ไม่มีส่วนร่วม
- 4) ขาดการประชาสัมพันธ์

ดังนั้น หากจะมีการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษขึ้นในประเทศไทย เพื่อให้เขตเศรษฐกิจพิเศษที่ตั้งขึ้นมีศักยภาพในการแข่งขันกับเขตเศรษฐกิจพิเศษของต่างประเทศและไม่มีปัญหาขัดแย้งกับประชาชนในพื้นที่ เขตเศรษฐกิจพิเศษควรมีลักษณะสำคัญ 8 ประการ (มีชัย ฤชุพันธุ์ และคณะ, 2547: 72)

- 1) ไม่มีการจำกัดประเภทของกิจกรรมในเขตเศรษฐกิจพิเศษ
- 2) มีการวางผังที่ดีและมีสาธารณูปโภคที่จำเป็นต่อการประกอบธุรกิจและการอยู่อาศัยอย่างครบถ้วนสมบูรณ์
- 3) องค์การบริหารมีความเป็นอิสระในด้านการบริหารจัดการ บุคลากร และการเงิน ทั้งนี้ภายใต้การกำกับดูแลและการตรวจสอบอย่างเหมาะสม

4) องค์การบริหารจัดการต้องให้บริการสาธารณูปโภคราคาถูกลง และสามารถให้บริการทุกเรื่องแก่นักลงทุนและผู้อยู่อาศัยภายในเขตเศรษฐกิจพิเศษด้วยความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งต้องมีความโปร่งใสและตรวจสอบได้

5) ให้สิทธิพิเศษ ด้านภาษีอากรรูปแบบต่างๆ ให้แก่ผู้ประกอบการและผู้อยู่อาศัยภายในเขตเศรษฐกิจพิเศษ

6) การดำเนินการของเขตเศรษฐกิจพิเศษและการประกอบการภายในเขตเศรษฐกิจพิเศษต้องสอดคล้องกับหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน

7) ประชาชนในพื้นที่ควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาแนวคิดและกำกับการดำเนินการของเขตเศรษฐกิจพิเศษ

8) การดำเนินการของหน่วยงานของรัฐในระดับภูมิภาค และในระดับท้องถิ่นพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษต้องเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับนโยบายของเขตเศรษฐกิจพิเศษ

ดังนั้นเพื่อการป้องกันมิให้เกิดปัญหาอันเป็นผลจากการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษในลักษณะเดียวกับเขตเศรษฐกิจพิเศษในต่างประเทศ การจะจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ใด จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องคำนึงถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ และจำเป็นต้องวางมาตรการที่มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติในการป้องกันหรือแก้ไขผลกระทบดังกล่าวไว้ล่วงหน้าด้วย สำหรับปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษแต่ละวัตถุประสงค์อาจมีดังนี้ (มีชัย ฤชุพันธ์, 2547: 75-77)

ตารางที่ 2.4 ตารางแสดงปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้จากการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษตาม
วัตถุประสงค์ในด้านต่างๆ

วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเขต เศรษฐกิจพิเศษ	ปัญหาที่อาจเกิดขึ้น
เพื่อการอุตสาหกรรม	<ul style="list-style-type: none"> - ปัญหาขยะอุตสาหกรรม - ปัญหามลภาวะ - ปัญหาการทำงานสภาพแวดล้อม - ปัญหาการย้ายถิ่นฐานของแรงงาน - ปัญหาที่พักอาศัย - ปัญหาความปลอดภัยในการทำงาน - ปัญหาสังคมอันเนื่องมาจากการเคลื่อนไหวของแรงงาน - ปัญหาการใช้แรงงานเด็กและสตรี - ปัญหายาเสพติด - ปัญหาสุขภาพ - ปัญหาการจราจร - ปัญหาการขนส่งมวลชน - ปัญหาค่าครองชีพสูง - ปัญหาความปลอดภัย - ปัญหาการย้ายออกของคนในพื้นที่ - ปัญหาการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมดั้งเดิมและภูมิปัญญาท้องถิ่น
เพื่อการส่งออก	<ul style="list-style-type: none"> - ปัญหาขยะอุตสาหกรรม - ปัญหามลภาวะ - ปัญหาการทำงานสภาพแวดล้อม - ปัญหาการย้ายถิ่นฐานของแรงงาน - ปัญหาความปลอดภัยในการทำงาน - ปัญหาสังคมอันเนื่องมาจากการเคลื่อนไหวของแรงงาน - ปัญหาการใช้แรงงานเด็กและสตรี

ตารางที่ 2.4 (ต่อ)

วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ	ปัญหาที่อาจเกิดขึ้น
เพื่อการส่งออก	<ul style="list-style-type: none"> - ปัญหายาเสพติด - ปัญหาสุขภาพ - ปัญหาการจราจร - ปัญหาการขนส่งมวลชน - ปัญหาค่าครองชีพสูง - ปัญหาความปลอดภัย - ปัญหาการย้ายออกของคนในพื้นที่ - ปัญหาการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมดั้งเดิมและภูมิปัญญาท้องถิ่น - ปัญหาการลักลอบนำของออกจากพื้นที่เพื่อใช้บริโภคในประเทศโดยไม่เสียภาษี
เพื่อเกษตรกรรม	<ul style="list-style-type: none"> - ปัญหาโรคระบาดสัตว์ - ปัญหาการระบาดของศัตรูพืช - ปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร - ปัญหาน้ำท่วม - ปัญหาสารเคมีตกค้าง - ปัญหาดินเสื่อมโทรม - ปัญหาสุขภาพเกษตรกร - ปัญหามลภาวะ - ปัญหาการทำลายสภาพแวดล้อม
เพื่ออุตสาหกรรม/บริการ	<ul style="list-style-type: none"> - ปัญหาขยะ - ปัญหามลภาวะ - ปัญหาการย้ายถิ่นฐานของแรงงาน - ปัญหาที่พักอาศัย - ปัญหาความปลอดภัยในการทำงาน

ตารางที่ 2.4 (ต่อ)

วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเขต เศรษฐกิจพิเศษ	ปัญหาที่อาจเกิดขึ้น
เพื่ออุตสาหกรรม/บริการ	<ul style="list-style-type: none"> - ปัญหาการใช้แรงงานเด็กและสตรี - ปัญหายาเสพติด - ปัญหาสุขภาพ - ปัญหาการจลาจล - ปัญหาค่าครองชีพสูง - ปัญหาการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม - ปัญหาความปลอดภัย
เพื่อการท่องเที่ยว	<ul style="list-style-type: none"> - ปัญหาขยะ - ปัญหามลภาวะ - ปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า - ปัญหาลักลอบล่าสัตว์ป่า - ปัญหาการจัดทำผังเมือง - ปัญหาหลอกลวงนักท่องเที่ยว - ปัญหาค่าครองชีพสูง - ปัญหาการจลาจล - ปัญหายาเสพติด - ปัญหาการสื่อสาร - ปัญหาความปลอดภัย

2.3 เขตเศรษฐกิจพิเศษในประเทศไทย

ประเทศไทยมีการจัดตั้งรูปแบบเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษมาเป็นเวลานานแล้ว เพียงแต่รูปแบบ SEZs อยู่ในลักษณะของพื้นที่อุตสาหกรรม หรือนิคมอุตสาหกรรมยกตัวอย่างเช่น นิคมอุตสาหกรรมลาดกระบังที่เป็นรูปแบบของเขตอุตสาหกรรมส่งออก (Export Processing Zone: EPZ) เป็นต้น

2.3.1 สภาพของการพัฒนาพื้นที่เฉพาะในประเทศไทย

2.3.1.1 นิคมอุตสาหกรรมและเขตอุตสาหกรรมส่งออก

ประเทศไทยเริ่มจัดให้มีนิคมอุตสาหกรรมมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515 โดยผลของประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 339 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 นิคมอุตสาหกรรมดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ในการรวบรวมผู้ประกอบการอุตสาหกรรมให้เข้ามาอยู่รวมในพื้นที่เดียวกัน หรือในนิคมอุตสาหกรรม เพื่อประโยชน์ในการบริหารจัดการ โดยให้การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยเป็นผู้จัดให้มีและบริหารจัดการนิคมอุตสาหกรรม และมีการให้สิทธิประโยชน์แก่ผู้ประกอบการในเขตนิคมอุตสาหกรรมเพื่อเป็นแรงจูงใจในการเข้ามาลงทุนประกอบกิจการภายในเขตนิคมอุตสาหกรรม (มีชัย ฤชุพันธ์, 2547: 88)

ต่อมาเมื่อมีการตราพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ. 2520 ขึ้นใช้บังคับโดยมีเจตนารมณ์เพื่อดึงดูดให้นักลงทุนจากต่างประเทศให้เข้ามาลงทุนในประเทศไทยด้วยการให้การส่งเสริมการลงทุนแก่ผู้ประกอบการ จึงมีการปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยเพื่อรองรับมาตรการส่งเสริมการลงทุนดังกล่าว โดยได้ยกเลิกประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 339 และตราพระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522 ขึ้นใช้บังคับแทน โดยตามกฎหมายการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย หรือ กนอ. เป็นรัฐวิสาหกิจ สังกัดกระทรวงอุตสาหกรรม มีรูปแบบการจัดการเช่นเดียวกับรัฐวิสาหกิจทั่วไป กล่าวคือมีคณะกรรมการซึ่งแต่งตั้งโดยคณะรัฐมนตรี และมีผู้ว่าการเป็นผู้บริหารสูงสุด การดำเนินการใดๆ เป็นไปตามมาตรา 6 ของกฎหมาย ดังนี้ (มีชัย ฤชุพันธ์, 2547: 88)

- 1) การจัดการให้ได้มาซึ่งที่ดินที่เหมาะสม เพื่อจัดตั้ง หรือขยายนิคม ฯ หรือเพื่อดำเนินการธุรกิจอื่นที่เป็นประโยชน์เกี่ยวเนื่องกับ กนอ.
- 2) การปรับปรุงที่ดินตาม (1) เพื่อให้บริการ ตลอดจนจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานของผู้ประกอบการอุตสาหกรรม และผู้ประกอบการค้าเพื่อการส่งออก และผู้ประกอบการอื่น เช่นการจัดให้มีถนน ท่อระบายน้ำ โรงบำบัดน้ำเสีย ไฟฟ้า ประปา และโทรคมนาคม เป็นต้น
- 3) การให้เช่า ให้เช่าซื้อ และขายอสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์ในนิคมอุตสาหกรรม เพื่อประโยชน์แก่กิจการนิคมฯ โดยตรง
- 4) การดำเนินธุรกิจอื่นที่เป็นประโยชน์ หรือเกี่ยวเนื่องกับกิจการอันอยู่ในวัตถุประสงค์ของ กนอ.

5) การร่วมดำเนินงานกับบุคคลอื่นตามวัตถุประสงค์ในข้อ (1) (2) หรือ (3) รวมทั้งการเข้าเป็นหุ้นส่วนจำกัด หรือถือหุ้นในนิติบุคคลใดๆ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่เป็นประโยชน์ หรือเกี่ยวเนื่องกับกิจการอันอยู่ในวัตถุประสงค์ของ กนอ.

6) การส่งเสริมและควบคุมนิคมฯของเอกชนหรือหน่วยงานรัฐ

ตามกฎหมายการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย แบ่ง นิคมอุตสาหกรรม ออกเป็นเขตอุตสาหกรรมทั่วไป (Industrial Zone) และเขตอุตสาหกรรมส่งออก (Export Processing Zone) (มีชัย ฤชุพันธ์, 2547: 89) คือ

1) เขตอุตสาหกรรมทั่วไป (Industrial Zone) กำหนดไว้สำหรับประกอบอุตสาหกรรม และกิจการอื่นที่เป็นประโยชน์ หรือเกี่ยวเนื่องกับการประกอบอุตสาหกรรม

2) เขตอุตสาหกรรมส่งออก (Export Processing Zone) กำหนดไว้สำหรับประกอบอุตสาหกรรมการค้าหรือบริการ เพื่อส่งสินค้าออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศ และกิจการอื่นที่เป็นประโยชน์ หรือเกี่ยวเนื่องกับการประกอบอุตสาหกรรมการค้าหรือการบริการเพื่อส่งสินค้าออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศ

แม้พระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย จะมีมาตรการให้แรงจูงใจแก่นักลงทุนอย่างมาก โดยการยกเว้นกรรมเนียมพิเศษตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการลงทุน อากาศเข้า ภาษีมูลค่าเพิ่มและภาษีสรรพสามิตสำหรับเครื่องจักร อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้รวมทั้งส่วนประกอบของสิ่งของดังกล่าวที่จำเป็นต้องใช้ในการผลิตสินค้า การส่งออก และของที่ใช้ในการก่อสร้าง ประกอบหรือติดตั้งเป็นโรงงานหรืออาคารในเขตอุตสาหกรรมส่งออก แต่การยกเว้นดังกล่าวก็มีระเบียบปฏิบัติและขั้นตอนที่ค่อนข้างยุ่งยากและเป็นภาระไม่น้อย ทั้งผู้ประกอบการในนิคมอุตสาหกรรมยังต้องเสียภาษีโรงเรือนและที่ดินและภาษีบำรุงท้องที่ในอัตราที่ค่อนข้างสูง นอกจากนี้ การบริหารจัดการของการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยมีข้อจำกัดหรืออุปสรรคในการดึงดูดนักลงทุน ดังนี้ (มีชัย ฤชุพันธ์, 2547: 92)

1) ขอบเขตของนิคมอุตสาหกรรม

เนื่องจากตามกฎหมายกำหนดให้มีเขตอุตสาหกรรม 2 ประเภท คือ อุตสาหกรรมทั่วไปและอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดเกี่ยวกับเขตเศรษฐกิจพิเศษของโลกในขณะนั้น ทำให้ กนอ.ไม่สามารถจัดตั้งเขตเพื่อการลงทุนแขนงอื่นได้ เช่น การเกษตร การปศุสัตว์ การประมง การท่องเที่ยว และการบริการ เป็นต้น แต่หลังจากสาธารณรัฐประชาชนจีนพัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับเขตเศรษฐกิจพิเศษรูปแบบใหม่ขึ้นเมื่อปี 1980 โดยขยายขอบเขตของเขตเศรษฐกิจพิเศษไปสู่การพัฒนาเมืองและการลงทุนแขนงอื่นนอกจากการประกอบ

อุตสาหกรรม และนำไปใช้อย่างได้ผลที่เขตเศรษฐกิจพิเศษเส้นเงิน ชูให้ ชั่วเถา ในมณฑลกว๋างดั่ง และเขตเศรษฐกิจพิเศษเซี่ยะเหมิน ในมณฑลฝูเจี้ยน และหลายประเทศได้นำแนวคิดใหม่ดังกล่าว ไปพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษของตน ทำให้นิคมอุตสาหกรรมของไทยไท้สามารถแข่งขันกับเขตเศรษฐกิจพิเศษของต่างประเทศได้

2) ขาดความเป็นอิสระในการดำเนินงาน

(1) ไม่มีอิสระด้านการเงินและการบริหารจัดการ

กนอ. มีสถานะภาพเป็นรัฐวิสาหกิจ การดำเนินการต่างๆ ของกนอ. ทั้ง การบริหารจัดการ การเงินและงบประมาณต้องอยู่ภายใต้กฎระเบียบของทางราชการอย่างเคร่งครัด ทำให้ขาดความคล่องตัวในการดำเนินงาน และอยู่ในกรอบวัฒนธรรมการทำงานแบบราชการที่เต็มไปด้วยขั้นตอนและกฎระเบียบมากมาย

(2) ไม่มีอิสระในการบริหารจัดการบุคลากร

แม้พระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยจะให้อำนาจแก่ กนอ. ในการบริหารจัดการด้านบุคลากรเอง แต่โดยที่ กนอ. เป็นรัฐวิสาหกิจและต้องอยู่ภายใต้กฎหมายระเบียบทางราชการเกี่ยวกับรัฐวิสาหกิจซึ่งครอบคลุมถึงการบรรจุ แต่งตั้ง การเลื่อนตำแหน่ง การให้ออก รวมทั้งค่าตอบแทน กนอ. จึงขาดความคล่องตัวและไม่สามารถจ้างบุคลากรมืออาชีพที่มีความรู้ความสามารถในการประกอบธุรกิจมาร่วมงานได้

3) การได้มาซึ่งที่ดินเพื่อเป็นนิคมอุตสาหกรรม

ตามมาตรา 36 แห่งพระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย หาก กนอ. จำเป็นต้องได้มาซึ่งอสังหาริมทรัพย์เพื่อใช้ในการจัดตั้งหรือขยายนิคมฯ กนอ. ต้องทำการเวนคืนตามกฎหมายว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งต้องใช้ระยะเวลายาวนานหรือหากจะไปดำเนินการซื้อขาดก็ขาดความคล่องตัว

4) ปัญหาในการให้บริการ

การประกอบกิจการต่างๆ ตามกฎหมายไทยนั้นมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่จดทะเบียน อนุมัติและอนุญาตแตกต่างกันตามกฎหมายหลายฉบับทำให้การประกอบกิจการต่างๆ เป็นไปด้วยความล่าช้า

2.3.1.2 การพัฒนาพื้นที่เฉพาะ

1) เขตเศรษฐกิจพิเศษเชียงราย

นับเป็นแนวคิดที่สำคัญที่จะพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน โดยเน้นหนักใน 3 อำเภอ คือ อำเภอแม่สายให้เป็นเขตการค้าและการท่องเที่ยว อำเภอเชียงแสนให้

เป็นพื้นที่ประกอบอุตสาหกรรมทั่วไปที่ไม่มีมลภาวะและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และอำเภอเชียงของให้เป็นพื้นที่อุตสาหกรรมเกษตร ซึ่งการบริหารจัดการจะแบ่งออกเป็น 2 ระดับดังนี้ (มีชัย ฤชุพันธ์, 2547: 95)

(1) การบริหารจัดการทั่วไปใช้อำนาจผู้ว่าราชการจังหวัดแบบบูรณาการ ซึ่งสามารถสั่งการและกำกับดูแลกิจการของรัฐในส่วนราชการกลางและส่วนภูมิภาคได้ทุกกระทรวง ทบวง กรม นอกจากนี้ในด้านโครงสร้างพื้นฐาน รัฐบาลจะให้ความสำคัญเป็นพิเศษ เช่น การพัฒนาท่าเรือเชียงของ การจัดเจ้าหน้าที่เพื่อบริการธุรกิจและประชาชน จัดสรรงบประมาณเพื่อก่อสร้างสาธารณูปโภคต่างๆ เป็นพิเศษ

(2) พื้นที่ประกอบอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นพื้นที่ที่กำหนดอยู่ในเขตเศรษฐกิจพิเศษจะอาศัยการนิคมอุตสาหกรรม เป็นผู้ลงทุนและ/หรือ เป็นผู้อำนวยการความสะดวกต่างๆ แก่ผู้ประกอบการ

2) เขตเมืองท่องเที่ยวพัตยา

เมืองพัตยา อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร ประมาณ 150 กิโลเมตร เมื่อก่อนเดือนพฤศจิกายน 2521 พัตยามีฐานะเป็นสุขาภิบาลนาเกลือ ซึ่งตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2499 แต่เนื่องจากเมืองพัตยามีการเติบโตขึ้นอย่างมาก กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นจุดหมายสำคัญได้รับความนิยมนักท่องเที่ยวไทยและชาวต่างชาติ ฝ่ายงานปกครองที่เป็นสุขาภิบาลอยู่เดิมไม่สามารถบริหารจัดการงานและให้บริการได้เมืองพัตยาจึงได้ถูกตั้งขึ้นให้เป็นเมืองพัตยาเป็นเขตปกครองพิเศษเขตหนึ่งที่ตั้งตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการเมืองพัตยา พ.ศ. 2521 ต่อมาได้ปรับปรุงกฎหมาย และยกเลิก พ.ร.บ.ระเบียบบริหารราชการเมืองพัตยา พ.ศ. 2521 ตาม พ.ร.บ. ระเบียบบริหารราชการเมืองพัตยา พ.ศ. 2542 มีผลตั้งแต่วันที่ 30 พ.ย. 2542 (มีชัย ฤชุพันธ์, 2547: 96) ที่ได้กำหนดรูปแบบแตกต่างไปจากเดิม โดยให้มีการเลือกตั้งนายกเมืองพัตยาโดยตรงจากประชาชน เพื่อบริหารเมืองพัตยาซึ่งมีวาระกำหนดคราวละ 4 ปี โครงสร้างการบริหารเมืองพัตยาประกอบด้วย 1) สภาเมืองพัตยา 2) นายกเมืองพัตยา

อำนาจหน้าที่ของนายกเมืองพัตยา กำหนดนโยบายและรับผิดชอบในการบริหารราชการของเมืองพัตยาให้เป็นไปตามกฎหมาย ข้อบัญญัติ และนโยบาย (เมืองพัตยา, 2559)

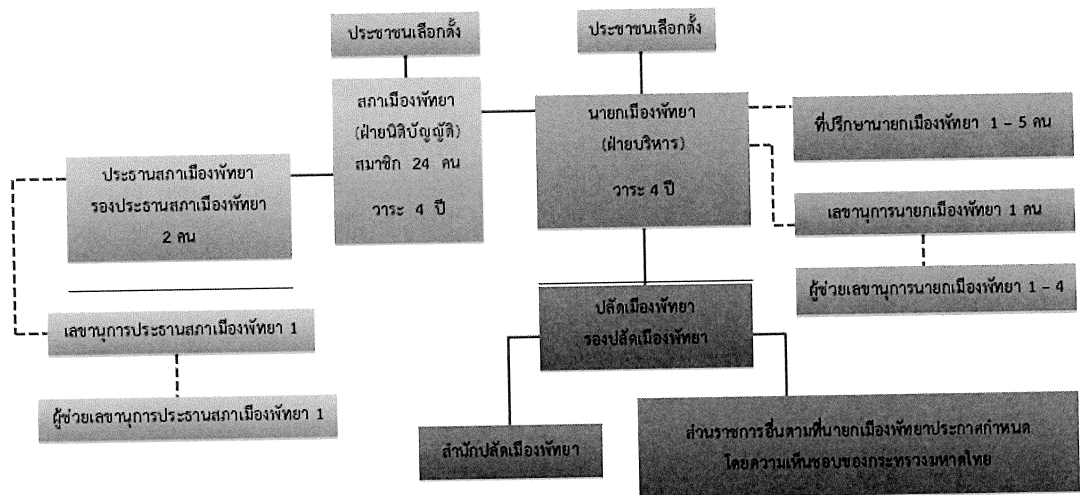
- 1) สั่ง อนุญาต และอนุมัติเกี่ยวกับราชการของเมืองพัตยา
- 2) แต่งตั้งและถอดถอนรองนายกเมืองพัตยา เลขานุการนายกเมืองพัตยา ผู้ช่วยเลขานุการ นายกเมืองพัตยา ประธานที่ปรึกษา ที่ปรึกษาหรือคณะที่ปรึกษา

3) วางระเบียบเพื่อให้งานของเมืองพัทยาเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

4) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่คณะรัฐมนตรี นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี หรือผู้ว่าราชการจังหวัดมอบหมาย หรือตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของนายกเมืองพัทยา หรือนายกเทศมนตรีหรือคณะเทศมนตรี

สำหรับปลัดเมืองพัทยา ให้ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าสำนักปลัดเมืองพัทยา เป็นผู้บังคับบัญชา พนักงานเมืองพัทยาและลูกจ้างเมืองพัทยา รองจากนายกเมืองพัทยา และทำหน้าที่เป็นเลขานุการสภาเมืองพัทยา มีหน้าที่รับผิดชอบงานธุรการ และการจัดประชุม และงานอื่นตามที่สภาเมืองพัทยามอบหมาย การแบ่งส่วนราชการเมืองพัทยามีแบ่งส่วนราชการ (เมืองพัทยา, 2559) ดังนี้

- 1) สำนักปลัดเมืองพัทยา
- 2) ส่วนราชการอื่น ตามที่นายกเมืองพัทยาประกาศกำหนด โดยความเห็นชอบของกระทรวงมหาดไทย

ภาพที่ 2.1 โครงสร้างการบริหารเมืองพัทยาตาม พ.ร.บ.ระเบียบบริหารราชการเมืองพัทยา พ.ศ.

2542

แหล่งที่มา: เมืองพัทยา, 2559.

ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกลางกับเมืองพัทยา

เนื่องจากเมืองพัทยาเป็นระบบการปกครองท้องถิ่น ดังนั้นจึงต้องอยู่ในการกำกับดูแลโดยรัฐบาล ซึ่งกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรง และรัฐบาลมอบอำนาจหน้าที่ให้จังหวัดกำกับดูแลแทนตามรายละเอียด (เมืองพัทยา, 2559) ดังนี้

1) การควบคุมโดยจังหวัด หมายถึง ผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรีมีอำนาจหน้าที่ควบคุมดูแลการปฏิบัติราชการของเมืองพัทยา โดยผู้ว่าฯ มีอำนาจสั่งสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการปฏิบัติราชการของเมืองพัทยาได้

2) การควบคุมกระทรวงมหาดไทย หมายถึง กระทรวงมหาดไทยควบคุมการบริหารราชการเมืองพัทยา โดยดำเนินการผ่านผู้ว่าราชการจังหวัดก่อนไปถึงรัฐมนตรีว่ากระทรวงมหาดไทย ซึ่งคำแนะนำของผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรีมีอำนาจยุบสภาเมืองพัทยาเพื่อให้มีการเลือกตั้งใหม่ได้

การควบคุมการบริหารราชการเมืองพัทยาดังกล่าว เป็นไปตามลักษณะของการควบคุมภายในการปกครองท้องถิ่นทั่วไป

เมืองพัทยามีอำนาจหน้าที่ตาม ม.62 ของพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการเมืองพัทยา พ.ศ. 2542 ดังนี้ (มีชัย ฤชุพันธ์, 2547: 96)

- 1) รักษาความสงบเรียบร้อย
- 2) การส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและ ทรัพยากรธรรมชาติ
- 3) การคุ้มครองและรักษาทรัพย์สินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน
- 4) การวางผังเมืองและการควบคุมการก่อสร้าง
- 5) การจัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยและปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรม
- 6) การจัดการจราจร
- 7) การรักษาความสะอาดและความเรียบร้อยของเมือง
- 8) การกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล และการบำบัดน้ำเสีย
- 9) การจัดให้มีน้ำสะอาดหรือการประปา
- 10) การจัดให้มีการควบคุมตลาด ท่าเทียบเรือ และที่จอดรถ
- 11) การควบคุมอนามัยและความปลอดภัยในร้านจำหน่ายอาหาร โรงมหรสพและสถานบริการอื่นๆ
- 12) การควบคุมและส่งเสริมการท่องเที่ยว

13) การบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมที่ดีของท้องถิ่น

14) อำนาจหน้าที่อื่นที่ตามกฎหมายกำหนดให้เป็นของเทศบาลนครหรือของเมืองพัทยา

เมืองพัทยาถือได้ว่าเป็นเมืองที่มีลักษณะพิเศษที่มีความแตกต่างไปจากเมืองอื่นในหลายๆ ด้าน ซึ่งถือเป็นข้อได้เปรียบของพัทยาที่จะเอื้อประโยชน์ต่อการนำไปใช้เป็นปัจจัยสำคัญ ในการพัฒนาท้องถิ่น ทั้งทางในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการบริหาร ซึ่งจุดเด่นอันที่ทำให้พัทยาได้เปรียบเมืองอื่นๆ ได้แก่ (มีชัย ฤชุพันธ์, 2547: 97)

1) เป็นเมืองที่มีความสวยงาม และมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ

2) เป็นเมืองศูนย์กลางด้านเศรษฐกิจ การธนาคาร ธุรกิจบริการและพาณิชยกรรมระดับภาค

3) เป็นศูนย์กลางการบริการ และท่องเที่ยวสำหรับโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก (อีสเทิร์นซีบอร์ด)

4) เป็นเมืองศูนย์กลางทางการคมนาคมและโทรคมนาคมระดับภาค

5) เป็นศูนย์กลางทางการศึกษาทุกระดับ

6) เป็นเมืองที่มีระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการที่สมบูรณ์แบบอันเอื้อประโยชน์ต่อการผลิต การลงทุน และการท่องเที่ยวของท้องถิ่น

7) เป็นเมืองที่มีระบบการบำบัดน้ำเสียและการกำจัดขยะ

8) เป็นเมืองที่มีรูปแบบและระบบการปกครองที่เอื้อต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนอย่างชัดเจน

9) เมืองที่เป็นศูนย์กลางการกีฬาและศูนย์การแข่งขันกีฬาทางน้ำ

การบริหารจัดการพัทยาในฐานะที่เป็นราชการส่วนท้องถิ่นนั้น นับว่ากฎหมายได้ให้อำนาจไว้อย่างกว้างขวาง อย่างไรก็ตามการใดที่เกี่ยวข้องกับส่วนราชการกลางและส่วนภูมิภาค ยังต้องเป็นอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานโดยตรง (มีชัย ฤชุพันธ์, 2547: 93)

2.3.2 ความเป็นมาของแนวคิดเขตเศรษฐกิจพิเศษในประเทศไทย

ตั้งแต่รัฐบาลทักษิณในปี พ.ศ. 2547 รัฐบาลมีแนวคิดในการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษเพื่อให้เกิดการพัฒนาพื้นที่โดยเฉพาะอย่างยิ่งชานแดนที่มีเขตเศรษฐกิจติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านซึ่งมีศักยภาพที่จะพัฒนาเป็นศูนย์กลางในการค้าการลงทุนระหว่างประเทศ โดยใช้ประโยชน์จากความเชื่อมโยงด้านการคมนาคมขนส่งของภูมิภาคอาเซียนตามข้อตกลงการค้าเสรีภายใต้กรอบอาเซียน และข้อตกลงภายใต้กรอบอื่นๆ ประกอบกับการจัดตั้งประชาคมอาเซียนที่จะเริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2558 (กรกรณ์ย์ ชีวะตระกูลพงษ์ และคณะ, 2558: 117)

จนกระทั่งต่อมา ได้มีการจัดทำร่างกฎหมายเศรษฐกิจพิเศษ โดยให้มีการกำหนดเขตเศรษฐกิจพิเศษที่มีโครงสร้างการบริหารจัดการและอำนาจรวมถึงสิทธิประโยชน์ต่างๆ ของเขตเศรษฐกิจพิเศษ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ซึ่งแนวคิดดังกล่าวส่งผลให้เกิดการคัดค้านทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ทั้งนี้เนื่องจากอาจมีการกำหนดแรงจูงใจทางเศรษฐกิจหลายประการ ซึ่งเกิดกว่ากฎหมายการลงทุนและภาษีตามปกติ โดยขาดหลักการที่ชัดเจน อีกทั้งยังมีความไม่ชัดเจนด้านการปกครองในพื้นที่ และยังมีปัญหาที่อาจเกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมและแรงงานอีกด้วย (กรกรณ์ย์ ชีวะตระกูลพงษ์ และคณะ, 2558: 117)

ในที่สุดได้มีการทบทวนแนวคิดในการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษในกรอบความคิดใหม่ โดยในวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2556 นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีได้ลงนามในระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ พ.ศ. 2556 เพื่อกำหนดนโยบายหลักการ และแนวทางในการบริหารจัดการเขตพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษขึ้น โดยภายใต้ระเบียบนี้ จะไม่มีผลกระทบต่อการปกครองที่มีอยู่แต่อย่างใด (กรกรณ์ย์ ชีวะตระกูลพงษ์ และคณะ, 2558: 117)

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ พ.ศ. 2556 ถูกกำหนดขึ้นภายใต้ 2 ข้อ ดังนี้ 1) นโยบายส่งเสริมการค้า และการลงทุนของประเทศ โดยใช้ประโยชน์จากความเชื่อมโยงด้านการคมนาคมขนส่งของภูมิภาคอาเซียนตามข้อตกลงภายใต้กรอบอาเซียน และภายใต้กรอบอื่นๆ 2) นโยบายสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีระบบที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และสามารถให้บริการสาธารณะตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ และกำหนดกลไกในการสนับสนุนส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีศักยภาพสามารถพัฒนาพื้นที่ของตนขึ้นเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษที่มีมาตรฐานบริการสาธารณะขั้นพื้นฐานและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและจำเป็นต่อการรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพทั้งนี้ให้สอดคล้องกับหลักปรัชญา 1) หลักการ

เศรษฐกิจพอเพียง 2) หลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน และ 3) หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (กรกรณ์ย์ ชีวะตระกูลพงษ์ และคณะ, 2558: 118)

โดยจัดให้มีการมอบอำนาจแก่เจ้าหน้าที่ในส่วนภูมิภาคหรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยราชการต่างๆ ให้สามารถบริหารจัดการภายใต้กฎหมาย กฎระเบียบที่มีอยู่ หรือตามมติของคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวกับการค้าเสรีภายใต้กรอบอาเซียน ข้อตกลงภายใต้กรอบเศรษฐกิจอื่น หรือการค้าบริเวณพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้านในแบบจุดเดียวเบ็ดเสร็จที่สอดคล้องกับระบบการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน (ASEAN Single Window: ASW) ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจนั้น (กรกรณ์ย์ ชีวะตระกูลพงษ์ และคณะ, 2558: 118)

ภายใต้ระเบียบนี้ “เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ” ถูกกำหนดให้มีความหมายว่า บริเวณพื้นที่ที่คณะกรรมการนโยบายประกาศกำหนดให้เป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษซึ่งรัฐจะสนับสนุนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาระบบการให้บริการแบบจุดเดียวเบ็ดเสร็จที่สอดคล้องกับ ASEAN Single Window และดำเนินการอื่นที่จำเป็นเพื่อรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ (กรกรณ์ย์ ชีวะตระกูลพงษ์ และคณะ, 2558: 118)

ด้านนโยบายและการบริหารจัดการ กำหนดให้มีคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน ทำหน้าที่ให้ความเห็นชอบและเสนอร่างหลักเกณฑ์และวิธีการสนับสนุนการจัดตั้งและการดำเนินการเขตเศรษฐกิจพิเศษ เพื่อเสนอต่อคณะรัฐมนตรีพิจารณา ตลอดจนการติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานตามแผนแม่บท นอกจากนี้ยังกำหนดให้มีการจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษเป็นหน่วยงานภายในสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติรับผิดชอบงานด้านวิชาการและธุรการของคณะกรรมการนโยบาย (กรกรณ์ย์ ชีวะตระกูลพงษ์ และคณะ, 2558: 118)

สำหรับด้านการดำเนินงานนั้น ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี พ.ศ. 2556 ได้กำหนดหน่วยงานที่ประสงค์จะจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษต้องให้ข้อมูลและรับฟังความคิดเห็นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประชาชนในพื้นที่ และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยต้องจัดทำร่างแผนแม่บท แผนงานหรือโครงการ และแผนปฏิบัติงาน ซึ่งแผนดังกล่าวต้องครอบคลุม 1) เหตุผลและความจำเป็น 2) ศักยภาพของพื้นที่ 3) วัตถุประสงค์และเป้าหมาย 4) แนวทางในการพัฒนาและใช้ประโยชน์ของพื้นที่ 5) สิทธิประโยชน์ต่างๆ 6) แนวทางพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน 7) รูปแบบ วิธีการในการให้บริการแบบจุดเดียวเบ็ดเสร็จ และ 8) ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัยของประชาชนและสังคม (กรกรณ์ย์ ชีวะตระกูลพงษ์ และคณะ, 2558: 118)

ต่อมาเมื่อมีการเข้าควบคุมอำนาจการปกครองประเทศโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้มีคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 72/2557 เรื่องแต่งตั้งคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ลงวันที่ 19 มิถุนายน พุทธศักราช 2557 เพื่อส่งเสริมการค้าและการลงทุนของประเทศ ตามนโยบายการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ โดยใช้ประโยชน์จากความเชื่อมโยงด้านคมนาคมขนส่งของภูมิภาคอาเซียน และข้อตกลงการค้าเสรีภายใต้กรอบอาเซียน โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติทำหน้าที่เป็นประธานกรรมการและกรรมการ ที่ประกอบด้วย ปลัดกระทรวงในสายเศรษฐกิจ เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา เลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ผู้อำนวยการ สำนักงานงบประมาณ ประธานกรรมการหอการค้าไทย ประธานสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ประธานสมาคมธนาคารไทย มีเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นกรรมการและเลขานุการ ลำดับของการให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) จึงนับตั้งแต่การแต่งตั้ง "คณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ" ที่มีภารกิจในการทำหน้าที่เพื่อส่งเสริมการค้าและการลงทุนของประเทศ ตามนโยบายการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2557)

โดยในการประชุมคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (กนพ.) ครั้งที่ 1/2557 ซึ่งมีพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ผู้บัญชาการทหารบก (ผบ.ทบ.) ในฐานะหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เป็นประธานที่ประชุมฯ ได้ให้ความเห็นชอบพื้นที่ที่มีศักยภาพเหมาะสมในการจัดตั้งเป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษระยะแรกของไทยใน 5 พื้นที่ชายแดน เพื่อรองรับการก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี 2558 ได้อย่างสมบูรณ์ ได้แก่ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2557)

- 1) ด้านศุลกากรแม่สอด จังหวัดตาก ติดกับประเทศพม่า ซึ่งมีมูลค่าการค้า 46,309 ล้านบาท
- 2) ด้านศุลกากรอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว ติดกับประเทศกัมพูชา มีมูลค่าการค้า 59,652 ล้านบาท
- 3) ด้านศุลกากรอำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด ติดกับประเทศกัมพูชา มีมูลค่าการค้า 26,826 ล้านบาท
- 4) ด้านศุลกากรมุกดาหาร ติดกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) มูลค่าการค้า 30,442 ล้านบาท และ

5) ด้านศุลกากรสะเดา และด้านป่าดงเบงชาร์จังหวัดสงขลา ติดกับประเทศมาเลเซีย โดยด่านสะเดามีมูลค่าการค้า 330,023 ล้านบาท และป่าดงเบงชาร์มีมูลค่าการค้า 163,300 ล้านบาท (ที่มาข่าวภูมิภาค, 2557)

โดยคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (กนพ.) ได้เห็นชอบหลักเกณฑ์และวิธีการสนับสนุนการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ 4 เรื่อง ได้แก่ 1) สิทธิประโยชน์สำหรับการลงทุน 2) การให้บริการแบบจุดเดียวเบ็ดเสร็จ 3) มาตรการสนับสนุนเรื่องการใช้แรงงานต่างด้าว และ 4) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและด้านศุลกากรในพื้นที่เพื่อให้สามารถรองรับกิจกรรมในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษและเชื่อมโยงในภูมิภาคได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมกันนี้ได้กำหนดแผนการดำเนินงานและมอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องของดำเนินการ ประกอบกับให้สำนักคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ทำการประเมินผลการดำเนินงานตามนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ 5 พื้นที่ ในเรื่องความก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจ ผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และความมั่นคง ความพึงพอใจของภาคส่วนต่างๆ ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการแก้ไขปรับปรุงเพื่อการปฏิบัติเป็นไปอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ส่วนรวมของประเทศเพื่อนำมาใช้ในการประกอบการพัฒนาและจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษในระยะต่อไป (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2557)

ทั้งนี้ ปัจจัยที่ทำให้ประสบความสำเร็จในการดำเนินการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ จำเป็นต้องผ่านการศึกษา การวางยุทธศาสตร์การพัฒนา รวมไปถึงการพิจารณาถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องซึ่งนับว่าเป็น อีกรู้อย่างสำคัญ เพื่อให้การดำเนินการสอดคล้องไปกับระเบียบ ไม่ว่าจะเป็นการนำกฎหมายที่มีมาบังคับใช้ให้เกิดประสิทธิภาพ หรือการลดอุปสรรคทางด้านกฎหมาย แต่ทั้งนี้ต้องไม่ลืมว่าในการพัฒนานั้นแม้จะนำมาซึ่งโอกาสอันเป็นผลดีต่อภาคเศรษฐกิจ แต่ในทางกลับกันก็นำมาซึ่งผลกระทบที่จะเกิดขึ้น รวมถึงการสร้างความเข้าใจและรับฟังความคิดเห็นของทุกภาคส่วนในการพัฒนาพื้นที่และเตรียมความพร้อมในการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษเพื่อให้นำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

2.3.3 ตัวอย่างเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนในประเทศไทย

1) เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนแม่สอด จ.ตาก

แนวความคิดเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอดเป็นแนวความคิดที่มีต่อเนื่องมานานมากกว่า 10 ปีตั้งแต่รัฐบาลทักษิณ มาจนถึงรัฐบาลปัจจุบัน โดยการผลักดันของสภาอุตสาหกรรมจังหวัดตาก หอการค้าจังหวัดตาก และเทศบาลนครแม่สอดจังหวัดตาก

(1) ศักยภาพของพื้นที่

อำเภอแม่สอดถือว่าเป็นประตูของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนบนเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก ซึ่งในปัจจุบันการค้าชายแดนไทย-เมียนมาร์ มีการก้าวกระโดดเติบโตอย่างรวดเร็ว ในปี 2560 มีมูลค่าทะลุกว่า 1 แสนล้านบาท ทั้งการค้าผ่านพรมแดนถาวร ช่องทางสะพานมิตรภาพไทย-เมียนมา ข้ามแม่น้ำเมย แห่งที่ 1 และตามช่องทางธรรมชาติ ท่าข้าม ท่าเรือริมแม่น้ำเมย และหากสถานการณ์การค้าและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นเช่นนี้อย่างต่อเนื่อง คาดว่าสิ้นสุดในปี 2561 จะมีการขยายตัวของมูลค่าการค้าชายแดนแม่สอด-เมียวดี เพิ่มขึ้นอีกไม่ต่ำกว่า 10% นอกจากนั้น คาดว่าการค้าการลงทุนในบริเวณนี้จะมีศักยภาพสูงขึ้นอีก เนื่องจากเศรษฐกิจของเมียนมาร์มีการเติบโตอย่างรวดเร็วและมีทรัพยากร โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงานต้นทุนต่ำจำนวนมาก ซึ่งเหมาะสมต่อการพัฒนาแหล่งอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเข้มข้น เช่น อุตสาหกรรมสิ่งทอ เสื้อผ้า นอกจากนี้แม่สอดยังมีความพร้อมด้านเกษตรกรรม การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวและเป็นศูนย์กลางด้านโลจิสติกส์ที่สำคัญในการเชื่อมโยงบนเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (กรกรณ์ย์ ชีวะตระกูลพงษ์ และคณะ, 2558: 119)

นอกจากนี้ในเมืองเมียวดีประเทศเมียนมาร์ยังได้มีการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษเมียวดี ซึ่งอยู่ห่างออกไปจากเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอดเพียง 10 กิโลเมตร ซึ่งจะเป็นศูนย์กลางการค้า การลงทุน และโลจิสติกส์ และที่สำคัญจะเป็นเมืองคู่แฝด แม่สอด-เมียวดี ซึ่งจะสามารถเสริมศักยภาพของเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอดได้ในอนาคต (กรกรณ์ย์ ชีวะตระกูลพงษ์ และคณะ, 2558: 120)

จากลักษณะภูมิศาสตร์ที่เป็นพื้นที่ชายแดน และเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพพอสมควรในเรื่องของระบบโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภค รวมถึงความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจการค้าและการลงทุนดังนั้น ลักษณะของเขตเศรษฐกิจพิเศษที่ต้องการดำเนินการ คือ เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน (Special Border Economic Zone) ซึ่งเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษรูปแบบหนึ่งที่มีเขตพื้นที่ติดชายแดน โดยส่วนใหญ่กำหนดไว้สำหรับการประกอบอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูป หรืออุตสาหกรรมส่งเสริม และกิจกรรมอื่นที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอุตสาหกรรม

เกษตรแปรรูป หรืออุตสาหกรรมส่งเสริมภายในเขตดังกล่าว ประกอบด้วยศูนย์บริการด้านศุลกากรแบบ One Stop Service เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับการส่งออกและนำเข้าสินค้าชายแดน คลังสินค้า และอาคารพาณิชย์ และส่งเสริมสิทธิประโยชน์ที่ไม่ใช่ภาษีเช่นเดียวกับ นิคมอุตสาหกรรมทั่วไป (General Industrial Estate) การยกเว้นภาษีนำเข้า การยกเว้นภาษีเงินได้ การตั้งคลังสินค้าทัณฑ์บนและศูนย์กระจายสินค้าด้าน Logistics เป็นต้น (สำนักงานเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก, 2558)

ด้วยศักยภาพและความพร้อมของเมือง ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การลงทุนภาคอุตสาหกรรม ภาคเกษตร และการท่องเที่ยว และได้รับการสนับสนุนจากทุกภาคส่วนในพื้นที่ร่วมกันผลักดันอย่างต่อเนื่อง โดยพื้นที่แม่สอดสามารถเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจพิเศษเมียวดี (Myawady Trade Zone) ของสหภาพพม่า ซึ่งตั้งอยู่ห่างออกไปเพียง 10 กิโลเมตร และมีพื้นที่ตั้งอยู่ปลายแนวเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ East-West Economic Corridor (EWEC) เป็นจุดตัดระหว่างแนวเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ North-South Economic Corridor (NSEC) มีโครงข่ายการคมนาคมทางบกที่สนับสนุนการขนส่งทั้งผู้โดยสารและสินค้า มีสนามบินพาณิชย์ เป็นแหล่งผลิตทางการเกษตรและแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีความโดดเด่นเฉพาะ ตัว ตลอดจนเป็นประตูสู่อันดามัน และประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง คือ จีน และสามารถเชื่อมโยงกับเส้นทางการค้าชายแดนประตูสู่ยุโรปได้ ประกอบกับมีมูลค่าการค้าชายชายแดน ปีละประมาณ 40,000 ล้านบาท และคาดว่าในปี 2558 ในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน จะเพิ่มมูลค่าการค้าชายชายแดนกว่า 100,000 ล้านบาท นอกจากนี้ยังมีกลุ่มนักธุรกิจ นักลงทุน ทั้งในและต่างประเทศ เช่น จีน มาเลเซีย เกาหลีใต้ เวียดนาม ต่างสนใจมาลงทุนในพื้นที่อำเภอแม่สอด ด้านการค้าชาย ด้านอุตสาหกรรม ด้านการท่องเที่ยว ด้านค้าอัญมณี ด้านเกษตรกรรม และโดยเฉพาะกลุ่มนักธุรกิจจีน มีความสนใจที่จะมาลงทุนหรือร่วมทุนกับรัฐบาลไทยในโครงการขนาดใหญ่ เช่น โครงการก่อสร้างสนามบินแห่งที่ 2 โครงการขุดเจาะอุโมงค์ถนนสายเอเชีย (แม่สอด-ตาก) โครงการศูนย์อุตสาหกรรมต่างๆ รวมไปถึงด้านเกษตรกรรม แต่ทั้งนี้พื้นที่แม่สอด จะต้องมีความชัดเจนในเรื่องระเบียบกฎหมายผังเมืองรวมเมืองแม่สอดจะต้องสอดคล้องกับการพัฒนา มีการกำหนดพื้นที่การใช้ประโยชน์ในที่ดินที่ชัดเจน (สำนักงานเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก, 2558)

ตามมติที่ประชุมคณะกรรมการนโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษ (กนพ.) ครั้งที่ 2/2557 เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2557 มอบหมายให้จังหวัด ใน 5 พื้นที่ชายแดนเป้าหมายร่วมกับคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน

เพื่อเป็นการเตรียมการรองรับการดำเนินงานในเรื่องดังกล่าวข้างต้น จังหวัดตาก จึงประกาศจัดตั้ง "สำนักงานเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก" ภายในอาคารเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก ชั้น 4 ถนนสายเอเชีย (แม่สอด-ริมเมย) ตำบลแม่สอด อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก โดยทำพิธีเปิดสำนักงานฯ เมื่อวันที่อังคารที่ 27 มกราคม 2558 (สำนักงานเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก, 2558)

ภายในสำนักงานเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก ประกอบด้วย

ก) ศูนย์บริการเบ็ดเสร็จด้านการลงทุน (One Stop Service: OSS) เพื่อเป็นศูนย์ให้บริการด้านการค้า การลงทุน การให้ข้อมูลและประสานการดำเนินงานในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก

ข) ศูนย์บริการเบ็ดเสร็จด้านแรงงาน สาธารณสุขและความมั่นคง เพื่อให้บริการด้านต่างๆ เกี่ยวกับแรงงาน การจดทะเบียนแรงงานต่างด้าว การอบรมฝีมือแรงงานไทย และแรงงานต่างด้าวในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก

ค) ศูนย์สถาปนาความสัมพันธ์บ้านพี่เมืองน้อง (Sister City) ระหว่างแม่สอดและเมียวดี เพื่อใช้เป็นสำนักงานในการประสานความร่วมมือ และสร้างความสัมพันธ์บ้านพี่เมืองน้อง ระหว่างแม่สอดและเมียวดี

โดยมอบหมายเจ้าหน้าที่จากสำนักงานจังหวัดตาก เทศบาลนครแม่สอด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไปปฏิบัติงานประจำ ณ สำนักงานฯ เพื่ออำนวยความสะดวกด้านพิธีการและข้อมูลข่าวสารต่างๆ แก่นักลงทุนและผู้ที่สนใจ

(2) โครงการที่สำคัญ

ภายใต้เขตเศรษฐกิจพิเศษ มีโครงการที่สำคัญประกอบด้วย (ชรินทร์ หาญ สืบสาย, 2556)

- ก) การจัดตั้งเขตเศรษฐกิจแม่สอดเป็นต้นแบบนำร่อง
- ข) โครงการขุดเจาะอุโมงค์เส้นทางรถไฟ
- ค) โครงการถนนสี่เลนตาก-แม่สอด
- ง) โครงการปรับปรุงสนามบินแม่สอด
- จ) การจัดตั้งเขตนิคมอุตสาหกรรม

2.4 นโยบายและแผนพัฒนาของประเทศที่เกี่ยวข้อง

2.4.1 กรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2558-2577) และ (ร่าง) แผนพัฒนา

เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)

สศช. ได้จัดทำกรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2558-2577) ไว้ว่า “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาเศรษฐกิจตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” หรือคติพจน์สั้นๆ คือ “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” โดยมีแนวยุทธศาสตร์เพื่อให้เกิดความสำเร็จ 6 ประการ (ยงยุทธ แฉล้มวงษ์ และคณะ, 2559) คือ

- 1) ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง
- 2) ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาการสร้างความสามารถในการแข่งขัน
- 3) ยุทธศาสตร์การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน
- 4) ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม
- 5) ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

และ

6) ยุทธศาสตร์ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ เพื่อให้กรอบยุทธศาสตร์เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ จึงยึดกรอบการพัฒนาดังกล่าวมากำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ทั้ง 6 ด้านเป็นแนวทางของการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ต่อไป ปัจจุบันประเทศไทยอยู่ระหว่างการร่างแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ซึ่งถือได้ว่ามีความก้าวหน้าอย่างมาก โดยในวันที่ 22 ธันวาคม 2558 คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบทิศทางและกรอบยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ซึ่งมีรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากำลังแรงงานและพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ สรุปได้ดังต่อไปนี้ (ยงยุทธ แฉล้มวงษ์ และคณะ, 2559)

7) ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์: พัฒนาคนทุกช่วงวัย เพื่อให้คนไทยเป็นคนดี คนเก่ง มีระเบียบวินัย และมีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยเฉพาะการพัฒนาและดูแลผู้สูงอายุที่มีสัดส่วนสูงขึ้นในสังคมสูงวัยทั้งการสร้างงานที่เหมาะสม การฟื้นฟูและดูแลสุขภาพ เพื่อชะลอความทุพพลภาพและโรคเรื้อรังการสร้างสภาพแวดล้อมและนวัตกรรมที่เอื้อต่อสังคมสูงวัย มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพคนเพื่อเป็นฐานการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ และรองรับการลดลงของขนาดกำลังแรงงาน โดยยกระดับคุณภาพการศึกษา และการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 การป้องกันและควบคุมปัจจัยทางสังคมที่กำหนดสุขภาพ

เพื่อสร้างสุขภาวะที่ดี การสร้างความอยู่ดีมีสุขในครอบครัวไทย รวมทั้งการเสริมสร้างบทบาทของสถาบันทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมทางสังคม

8) ยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมลดความเหลื่อมล้ำในสังคม: มุ่งเน้นการลดความเหลื่อมล้ำ การสร้างโอกาสให้ทุกคนในสังคมไทยสามารถเข้าถึงทรัพยากร แหล่งทุนในการประกอบอาชีพ เพื่อยกระดับรายได้ และขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก รวมถึงการสร้างโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนได้เต็มศักยภาพ สามารถประกอบอาชีพได้อย่างเหมาะสม

9) ยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน: โดยวางรากฐานในการพัฒนาทุนมนุษย์ องค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรม การพัฒนา SMEs และสร้างผู้ประกอบการและเกษตรกรรุ่นใหม่ โดยอาศัยปัจจัยพื้นฐานเชิงยุทธศาสตร์ทั้งทุนมนุษย์ โครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และนวัตกรรม

10) ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์: ในการเร่งพัฒนาบุคลากรด้านโลจิสติกส์ที่เป็นเป้าหมาย อันได้แก่ อุตสาหกรรมระบบราง อุตสาหกรรมซ่อมบำรุงและการผลิตชิ้นส่วนอากาศยาน อุตสาหกรรมผลิตอุปกรณ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้พลังงาน รวมถึงส่งเสริมผู้ประกอบการไทยในการสร้างเครือข่ายการขนส่งระหว่างประเทศ

11) ยุทธศาสตร์ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรม: ให้ความสำคัญกับการขับเคลื่อนการพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรม เพื่อมุ่งขับเคลื่อนประเทศในมิติต่างๆ อันเป็นการสนับสนุนประเทศให้ก้าวเข้าสู่การแข่งขันในศตวรรษหน้า

12) ยุทธศาสตร์การพัฒนาภาค เมือง และพื้นที่เศรษฐกิจ: เพื่อรักษาระดับเศรษฐกิจที่เข้มแข็ง สนับสนุนการเชื่อมโยงในภูมิภาค และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของพื้นที่ โดยครอบคลุมใน (1) การพัฒนาภาค (2) การพัฒนาเมืองศูนย์กลางความเจริญในภูมิภาค (3) การพัฒนาพื้นที่ฐานเศรษฐกิจหลักบริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก และ (4) การพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษชายแดน รวมถึงความเชื่อมโยงกับการพัฒนาคลัสเตอร์อุตสาหกรรมและบริการที่มีศักยภาพ

13) ยุทธศาสตร์ด้านการต่างประเทศ ประเทศเพื่อนบ้าน และภูมิภาค: ประสานและพัฒนาความร่วมมือกันระหว่างประเทศทั้งในเชิงรับและรุกอย่างสร้างสรรค์ โดยมุ่งเน้นการดูแลการดำเนินงานตามข้อผูกพันและพันธกรณีต่าง รวมถึงการพัฒนาขีดความสามารถด้านการแข่งขันของประเทศ ส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นฐานของการประกอบธุรกิจ การบริการทางด้านศึกษา การเงิน สุขภาพ โลจิสติกส์ และการลงทุนเพื่อการวิจัยและพัฒนา (ยงยุทธ แฉล้มวงษ์ และคณะ, 2559)

ใน (ร่าง) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 มีการระบุโครงการและแผนการดำเนินการเป้าหมายที่สำคัญ 4 ประการ ซึ่งได้กำหนดให้การพัฒนาเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษถือเป็น 1 ใน 4 เป้าหมายที่สำคัญในการพัฒนาของแผนภายใต้ (ร่าง) แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ได้กำหนดให้เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ แบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลัก (ยงยุทธ แฉล้มวงษ์ และคณะ, 2559) คือ

1) เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน (Border SEZs): กำหนดให้พื้นที่จังหวัดที่มีที่ตั้งบริเวณชายแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยคัดเลือกจังหวัดที่มีศักยภาพสามารถเชื่อมโยงการค้าการลงทุน การผลิตกับประเทศในภูมิภาคอาเซียน การจัดตั้ง SEZs บริเวณพื้นที่ชายแดนนั้น รัฐบาลมุ่งหวังว่า SEZs จะช่วยยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ โดยให้ความสำคัญกับการประกอบธุรกิจที่ใช้แรงงานเข้มข้น ใช้วัตถุดิบจากท้องถิ่นบริเวณชายแดนหรือประเทศเพื่อนบ้าน และธุรกิจด้านโลจิสติกส์ (ยงยุทธ แฉล้มวงษ์ และคณะ, 2559)

2) เขตเศรษฐกิจพิเศษคลัสเตอร์ (Cluster-Based SEZs): สำหรับธุรกิจที่ไม่เหมาะกับชายแดนและธุรกิจที่เป็นอุตสาหกรรมแห่งอนาคต อาทิ กิจการวิจัยและพัฒนา กิจการที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง และใช้แรงงานน้อย เป็นต้น วัตถุประสงค์การจัดตั้ง SEZs แบบ Cluster เพื่อเชื่อมโยงกับผู้ผลิตต้นน้ำ-กลางน้ำ-ปลายน้ำ อุตสาหกรรมสนับสนุน สถาบันการศึกษา สถาบันเฉพาะทาง หน่วยงานรัฐ องค์กรเอกชน และท้องถิ่นเข้าไว้ด้วยกัน โดย SEZs แบบ Cluster แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบหลัก คือ แบบ Super Cluster และ คลัสเตอร์อื่นๆ (ยงยุทธ แฉล้มวงษ์ และคณะ, 2559)

2.4.2 นโยบายของรัฐบาลในด้านพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ

จากช่วงเวลาระหว่างปี พ.ศ. 2553-2557 นั้นพบว่ามูลค่าการค้าชายกับประเทศเพื่อนบ้านโดยรวมมีมูลค่าสูงโดยเฉลี่ยถึง 9 แสนล้านบาท และมีแนวโน้มการขยายตัวสูงขึ้นในอนาคต อีกทั้งปัจจุบันได้มีธุรกิจจากภาคเอกชนหลายภาคเริ่มเข้าไปลงทุนพื้นที่บริเวณชายแดนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเข้มข้น อีกทั้งยังเป็นการกระจายสินค้าไปยังประเทศเพื่อนบ้าน หรือนำเข้าสินค้าจากประเทศเพื่อนบ้าน 6 รัฐบาลได้กำหนดคำจำกัดความของ SEZs เอาไว้ว่า "เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ คือ พื้นที่ที่คณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (กนพ.) กำหนดให้เป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ซึ่งรัฐจะสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐาน สิทธิประโยชน์การลงทุน การบริหารแรงงานต่างด้าวแบบไป-กลับ การให้บริการจุดเดียวเบ็ดเสร็จ และการอื่นที่

จำเป็นโดย กนพ. นั้น มีองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ (ยงยุทธ แฉล้มวงษ์ และคณะ, 2559) แสดงดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2.5 องค์ประกอบและอำนาจหน้าที่

องค์ประกอบ	อำนาจหน้าที่
1. หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ หรือ รองหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ มอบหมายประธานกรรมการ	1. พิจารณาให้ความเห็นชอบ และเสนอร่างหลักเกณฑ์ และวิธีการสนับสนุนการจัดตั้ง และดำเนินการเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ตลอดจนร่างแผนแม่บท แผนงาน หรือโครงการ และแผนปฏิบัติการต่อคณะรักษาความสงบแห่งชาติ เพื่อพิจารณาอนุมัติ
2. ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี กรรมการ	2. กำหนดแนวทางให้หน่วยงานถือปฏิบัติเพื่อให้เกิดการพัฒนาเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ รวมทั้งการส่งเสริมการค้า
3. ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ กรรมการ	3. เสรี ภายใต้กรอบอาเซียนหรือข้อตกลงภายใต้กรอบเศรษฐกิจอื่น หรือการค้าบริเวณพรมแดนประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้านเป็นไปโดยเหมาะสม และมีประสิทธิภาพ
4. ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรรมการ	4. กำกับดูแล ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานตามแผนแม่บทตลอดจนให้คำแนะนำหรือข้อเสนอแนะ เพื่อแก้ไขปัญหาคุปรก ในการดำเนินการตามแผนแม่บท
5. ปลัดกระทรวงคมนาคม กรรมการ	แผนงาน หรือโครงการ หรือแผนปฏิบัติการ และรายงานผลการดำเนินงานต่อคณะรักษาความสงบแห่งชาติ
6. ปลัดกระทรวงพาณิชย์ กรรมการ	5. แต่งตั้งคณะอนุกรรมการ หรือคณะทำงานได้ตามความเหมาะสม
7. ปลัดกระทรวงกลาโหม กรรมการ	6. เชิญเจ้าหน้าที่ บุคคล หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาชี้แจง หรือเรียกเอกสารจากบุคคล หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมา เพื่อประกอบการพิจารณาได้ตามความจำเป็น
8. ปลัดกระทรวงแรงงาน กรรมการ	7. ออกระเบียบประกาศ และคำสั่ง เพื่อปฏิบัติการตามคำสั่งนี้
9. ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม กรรมการ	
10. เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ กรรมการ	
11. เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา กรรมการ	

ตารางที่ 2.5 (ต่อ)

องค์ประกอบ	อำนาจหน้าที่
12. เลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน กรรมการ	8. เสนอแนะต่อคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ เพื่อให้มีกฎระเบียบ หรือปรับปรุงแก้ไขกฎระเบียบที่จำเป็นต่อการจัดตั้ง และดำเนินการเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ
13. ผู้อำนวยการสำนักงานประมาณการ กรรมการ	ปฏิบัติการอื่นใด เพื่อให้เป็นไปตามคำสั่งนี้ หรือตามที่คณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติหรือหัวหน้าคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติมอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการนโยบาย
14. ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ กรรมการ	คณะอนุกรรมการและคณะทำงานเฉพาะกิจ สำหรับการเบิกจ่ายเบี้ยประชุมให้เป็นไปตามพระราชกฤษฎีกาเบิกประชุมกรรมการ พ.ศ. 2547 และที่แก้ไขเพิ่มเติม และ
15. ประธานกรรมการหอการค้าไทย กรรมการ	ค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการอื่นๆ ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานของคณะกรรมการนโยบาย
16. ประธานสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย กรรมการ	คณะอนุกรรมการและคณะทำงานให้เบิกจ่ายตามระเบียบทางราชการ โดยให้เบิกจ่ายจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
17. ประธานสมาคมธนาคารไทย กรรมการ	
18. เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติกรรมการและเลขานุการ	
19. รองเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมอบหมาย กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ	

แหล่งที่มา: คำสั่งคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติที่ 72/2557, 2557.

การจัดตั้งเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษในจังหวัดที่มีพื้นที่ชายแดนมีวัตถุประสงค์เพื่อกระจายความเจริญสู่ภูมิภาค โดยใช้ประโยชน์จากโอกาสการเชื่อมโยงภูมิภาคในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ลดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ ยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ชายแดน และแก้ปัญหาความมั่นคงบริเวณชายแดน 7 การดำเนินงานด้าน SEZs นั้นจะมีคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานและสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นเลขานุการ ซึ่งจำเป็นต้องทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐอื่นๆ ภาคเอกชน ชุมชนและประชาสังคม โดยมีกลยุทธ์ในการดำเนินงาน ยุทธศาสตร์ แฉล้มวงษ์ และคณะ, 2559) คือ

- 1) การสร้างพื้นที่เศรษฐกิจใหม่ โดยเฉพาะบริเวณชายแดน โดยใช้ประโยชน์จากการเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน
- 2) สนับสนุนโครงสร้างพื้นฐาน สิทธิประโยชน์การลงทุน และการให้บริการจุดเดียวเบ็ดเสร็จ
- 3) สนับสนุน SMEs และการลงทุนต่อเนื่องของไทยในประเทศเพื่อเพื่อนบ้าน
- 4) จัดระเบียบพื้นที่เศรษฐกิจชายแดน โดยเฉพาะการบริหารแรงงานต่างด้าวและอื่นๆ ที่จำเป็น

เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรม จึงจำเป็นต้องอาศัยมาตรการสนับสนุนต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากภาครัฐเพื่อเป็นการกระตุ้นการลงทุนของภาคเอกชน อาทิ

- 1) มาตรการส่งเสริมการลงทุนจากสำนักงานส่งเสริมการลงทุน
- 2) มาตรการด้านภาษีจากรกรมสรรพากร
- 3) มาตรการสนับสนุนอื่นๆ อาทิ ด้านแรงงานต่างด้าว การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การจัดหาที่ดินศูนย์บริการเบ็ดเสร็จด้านการลงทุน การพัฒนานิคมอุตสาหกรรมในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ และสิทธิประโยชน์ของการนิคมอุตสาหกรรม

เป้าหมายการดำเนินงานหลักของพื้นที่ SEZs คือ การส่งเสริมให้เกิดการลงทุนในพื้นที่เพื่อช่วยสร้างงานและสร้างรายได้ให้กับคนในพื้นที่ ส่งผลให้เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจในทางอ้อม ดังนั้นรัฐจึงมีมาตรการต่างๆ สนับสนุนให้เอกชนเข้ามาลงทุนในพื้นที่ รวมถึงการพัฒนาธุรกิจ SMEs ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากในท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็ง ผ่านมาตรการส่งเสริมการลงทุนที่สำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน 13 กิจกรรมทางเศรษฐกิจเป้าหมาย และอีก 10 กิจกรรมเป้าหมาย (ตารางที่ 2.2) โดนมาตรการกระตุ้นการลงทุนสามารถสรุปได้ดังตารางที่ 2.3 ซึ่งในแต่ละจังหวัดได้มีการกำหนดกิจการเป้าหมาย (ยงยุทธ แฉล้มวงษ์ และคณะ, 2559)

ตารางที่ 2.6 กิจกรรมทางเศรษฐกิจเป้าหมายของพื้นที่ SEZs

13 กลุ่มกิจการเป้าหมาย	10 ประเภทกิจการเป้าหมายที่ประกาศเพิ่มเติม
<ol style="list-style-type: none"> 1. อุตสาหกรรมเกษตรประมงและกิจการที่เกี่ยวข้อง 2. เซรามิกส์ 3. อุตสาหกรรมสิ่งทอ เครื่องนุ่งห่ม และเครื่องหนัง 4. อุตสาหกรรมผลิตเครื่องเรือน 5. อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ 6. การผลิตเครื่องมือแพทย์ 7. อุตสาหกรรมยานยนต์ เครื่องจักรและชิ้นส่วน 8. อุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้า และอิเล็กทรอนิกส์ 9. การผลิตพลาสติก 10. การผลิตยา 11. กิจการโลจิสติกส์ 12. นิคมหรือเขตอุตสาหกรรม 13. กิจการเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว 	<p>กลุ่มที่ BOI ให้การส่งเสริมในปัจจุบัน</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. กิจการอบฟီชและโซโล 2. กิจการผลิตผลิตภัณฑ์จากผลพลอยได้ หรือเศษวัสดุทางการเกษตร 3. กิจการผลิตโครงสร้างโลหะสำหรับงานก่อสร้าง หรืองานอุตสาหกรรม 4. กิจการผลิตสิ่งพิมพ์ทั่วไป <p>กลุ่มที่ BOI ยกเลิกการส่งเสริมไปแล้ว แต่นำกลับมาส่งเสริมใหม่เฉพาะ SEZs</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. กิจการผลิตอาหารสัตว์ หรือส่วนผสมอาหารสัตว์ 2. กิจการผลิตวัสดุก่อสร้างและกิจการผลิตผลิตภัณฑ์คอนกรีตอัดแรง สำหรับงานสาธารณูปโภค (ยกเว้นการผลิตกระเบื้องมุงหลังคา เซรามิกส์และการผลิตกระเบื้องปูพื้นหรือผนัง) 3. กิจการผลิตสิ่งปรุงแต่งสำหรับประติณร่างกาย เช่น สบู่ ยา สระผม ยาสีฟัน 4. กิจการผลิตผลิตภัณฑ์พลาสติกสำหรับสินค้าอุปโภค เช่น บรรจุภัณฑ์พลาสติก 5. กิจการผลิตสิ่งของจากเยื่อหรือกระดาษ เช่น กล่องกระดาษ 6. กิจการพัฒนาอาคารสำหรับโรงงานอุตสาหกรรมและคลังสินค้า

แหล่งที่มา: คณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (กนพ.), 2559.

ตารางที่ 2.7 มาตรการส่งเสริมการลงทุนในเขต SEZs

กรณีกิจการทั่วไปตามบัญชีประเภทของ ปีไอไอ	กรณีกิจการเป้าหมาย (13 กลุ่มอุตสาหกรรม)
ยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลเพิ่มเติมจาก หลักเกณฑ์ปกติ 3 ปี แต่รวมแล้วไม่เกิน 8 ปี	ยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลสูงสุด 8 ปี (จำกัด วงเงินไม่เกินร้อยละ 100)
หากเป็นกิจการในกลุ่ม A1 หรือ A2 ซึ่งได้ยกเว้น ภาษีเงินได้นิติบุคคล 8 ปีอยู่แล้ว ให้ได้รับการ ลดหย่อนภาษีเงินได้นิติบุคคลร้อยละ 50 เพิ่ม อีก 5 ปี	ลดหย่อนภาษีเงินได้นิติบุคคลร้อยละ 50 เพิ่ม อีก 5 ปี
- หักค่าขนส่ง ไฟฟ้า ประปา 2 เท่า เป็น ระยะเวลา 10 ปี	เหมือนกัน
- หักค่าติดตั้งหรือก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก สะดวกได้ ร้อยละ 25 ของเงินลงทุน นอกเหนือจากการหักค่าเสื่อมราคาตามปกติ	
- ยกเว้นอากรขาเข้าเครื่องจักร	
- ยกเว้นอากรขาเข้าวัตถุดิบที่ใช้ผลิตเพื่อ ส่งออก-อนุญาตให้ใช้แรงงานต่างด้าวไร้ฝีมือ	
- สิทธิประโยชน์อื่นๆ ที่ไม่ใช่ภาษีอากร เช่น การถือครองที่ดิน การนำช่างฝีมือต่างด้าวมา ทำงาน เป็นต้น	

แหล่งที่มา: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน, 2558.

ตารางที่ 2.8 กิจกรรมเป้าหมายในแต่ละจังหวัด

	ตาก	สระแก้ว	มุกดาหาร	ตราด	สงขลา
อุตสาหกรรมเกษตร ประมง และกิจการที่เกี่ยวข้อง	x	x	x	x	x
การผลิตผลิตภัณฑ์เซรามิกส์	x				
อุตสาหกรรมสิ่งทอ เครื่องนุ่งห่ม และเครื่องหนัง	x	x			x
การผลิตเครื่องเรือน	x	x			x
อุตสาหกรรมอัญมณีและ เครื่องประดับ	x	x			
การผลิตเครื่องมือแพทย์	x	x			
อุตสาหกรรมยานยนต์ เครื่องจักร และชิ้นส่วน	x	x			
อุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้าและ อิเล็กทรอนิกส์	x	x		x	
การผลิตพลาสติก	x	x			
การผลิตยา	x	x			
กิจการโลจิสติกส์	x	x	x	x	x
นิคมหรือเขตอุตสาหกรรม	x	x	x	x	x
กิจการสนับสนุนการท่องเที่ยว	x	x	x	x	x

แหล่งที่มา: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน, 2558.

2.5 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษในต่างประเทศ

องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษคือ หน่วยการปกครองท้องถิ่นที่มีลักษณะหรือองค์ประกอบบางประการแตกต่างไปจากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วไป ความแตกต่างนี้สืบเนื่องจากลักษณะเฉพาะของท้องถิ่นนั้นๆ เอง เช่น ท้องถิ่นที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจมาก เป็นท้องถิ่นที่มีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น หรือท้องถิ่นที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง มีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก เป็นต้น โดยลักษณะเฉพาะของท้องถิ่นนั้นๆ ทำให้การใช้รูปแบบการบริหารจัดการแบบองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วไปไม่เหมาะสม และไม่สามารตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงต้องมีการคิดค้นหารูปแบบการจัดตั้งองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษขึ้น (สมคิด เลิศไพฑูรย์ และคณะ, 2547: 3) (ในแง่นี้คล้ายกับกรณีของเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดสระแก้ว ที่เป็นหัวใจสำคัญคือ เป็นพื้นที่ที่มีการค้าชายแดนที่สำคัญ) โดยมีอำนาจหน้าที่ในการจัดทำบริการสาธารณะแบบพิเศษ เพื่อให้สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น และตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษที่มีอยู่นั้น ล้วนมีแนวคิดรากฐานที่รองรับการจัดตั้งองค์การเหล่านี้ 3 ประการ ได้แก่ แนวคิดความจำเป็นของพื้นที่ท้องถิ่น แนวคิดเรื่องเริ่มต้นที่ท้องถิ่น และแนวคิดความเป็นอิสระของท้องถิ่น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.5.1 แนวคิดความจำเป็นของพื้นที่ท้องถิ่น

แนวคิดพื้นฐานสำคัญในการจัดตั้งองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ ในพื้นที่หนึ่งๆ ให้มีการจัดการบริหารจัดการในรูปแบบพิเศษต่างๆ นั้น เริ่มต้นจากความจำเป็นอันเกิดจาก “ความจำเป็นของพื้นที่ท้องถิ่น” ที่แตกต่างจากพื้นที่อื่นๆ อาจหมายถึงในแง่ สภาพภูมิศาสตร์ ทรัพยากร เศรษฐกิจ สังคม-วัฒนธรรม และชาติพันธุ์ เป็นต้น กล่าวคือในแต่ละท้องถิ่นจะมีลักษณะของพื้นที่ที่แตกต่างกันไป ซึ่งรวมไปถึงการสร้างอัตลักษณ์ของท้องถิ่นให้กลายเป็นความโดดเด่นด้านต่างๆ อาทิ เป็นพื้นที่ที่มีลักษณะเป็นแหล่งท่องเที่ยว พื้นที่อุตสาหกรรม พื้นที่ประวัติศาสตร์ พื้นที่ที่เป็นเมืองขนาดใหญ่ เป็นต้น ซึ่งพื้นที่ที่มีลักษณะจำเพาะนี้ การบริหารจัดการรูปแบบทั่วไปอาจไม่สามารถตอบสนองต่อสภาพการณ์ดังกล่าวได้อย่างดีพอ เนื่องจากไม่เกื้อหนุนต่อสภาพปัญหาและความต้องการเฉพาะของพื้นที่ ทำให้เสียโอกาสในการพัฒนาพื้นที่เหล่านั้นได้เต็มศักยภาพที่มีอยู่ (สมคิด เลิศไพฑูรย์ และคณะ, 2554: 11)

โดยทั่วไปลักษณะเฉพาะในด้านขนาดพื้นที่ และความหนาแน่นของประชากร เป็นปัจจัยพื้นฐานในการพิจารณาจัดรูปแบบหน่วยการปกครองท้องถิ่น กล่าวคือ หน่วยการปกครองท้องถิ่นที่มีขนาดพื้นที่ไม่มาก แต่มีจำนวนประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น การจัดการในเขตพื้นที่เมืองดังกล่าวย่อมเผชิญกับปัญหาท้าทายหลากหลายด้าน ซึ่งต้องอาศัยระบบการบริหารจัดการที่ซับซ้อนยิ่งกว่าหน่วยการปกครองท้องถิ่นในพื้นที่ที่ประชากรในพื้นที่ไม่หนาแน่น การจัดระเบียบการปกครองท้องถิ่นในพื้นที่เมืองที่มีความหนาแน่นสูง จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับกฎเกณฑ์ที่กำหนดรูปแบบการปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนที่ใกล้ชิดติดกัน การส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือในการบริหารกิจการสาธารณะในท้องถิ่น รวมไปถึงการจัดการความขัดแย้ง ด้วยเหตุนี้ เมืองขนาดใหญ่จำนวนมากจึงมีการจัดระบบการจัดการปกครองพื้นที่ออกเป็นหน่วยปกครองระดับย่อย เพื่อให้เกิดการกระจายอำนาจในโครงสร้างการบริหารของเมือง เมืองขนาดใหญ่อาจมีการจัดหน่วยองค์การปกครองท้องถิ่นออกเป็นหน่วยย่อยรูปแบบต่างๆ อาทิ เขตย่านชุมชน รวมถึงองค์กรความร่วมมือระหว่างท้องถิ่นรูปแบบต่างๆ (สมคิด เลิศไพฑูรย์ และคณะ, 2554: 12)

แบบแผนการก่อกำเนิดของชุมชนท้องถิ่น เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่จำเป็นต้องนำมาพิจารณาประกอบการจัดรูปแบบหน่วยการปกครองท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ แบบแผนการจัดตั้งชุมชนท้องถิ่นแต่ละแห่งก่อให้เกิดอัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะขึ้นในพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นอัตลักษณ์ของย่านชุมชนหรือเขต โดยส่วนใหญ่การจัดตั้งชุมชนท้องถิ่นที่ประกอบด้วยประชากรที่มีอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่มมักจะเกิดขึ้นเอง แต่ก็มีบางกรณีที่มีการก่อตั้งชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มเชื้อชาติ และชุมชนของผู้นับถือศาสนาเดียวกัน เป็นผลจากการดำเนินนโยบายของรัฐ (สมคิด เลิศไพฑูรย์ และคณะ, 2554: 12)

เมืองจำนวนมากในปัจจุบันมักจะมีลักษณะทางสังคมที่เต็มไปด้วยความแตกต่างหลากหลายโดยเฉพาะการมีประชากรหลากหลายชาติพันธุ์ อาศัยอยู่ร่วมกันในย่านชุมชนเดียวกัน การบริหารจัดการของเมืองที่ประกอบขึ้นจากการจัดตั้งชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ จึงมักจะประสบกับประเด็นปัญหาสำคัญ ได้แก่ ประเด็นเกี่ยวกับความเป็นธรรมในการปกครอง และความเหมาะสมในการจัดสรรและการกระจายการบริการสาธารณะ ปัญหาที่ปรากฏค่อนข้างมากก็คือ ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับเจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (สมคิด เลิศไพฑูรย์ และคณะ, 2554: 12)

สำหรับลักษณะเฉพาะด้านอื่นๆ ของพื้นที่ซึ่งนับเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพิจารณาจัดรูปแบบหน่วยการปกครองท้องถิ่น ได้แก่

1) ปัจจัยด้านฐานทางเศรษฐกิจของพื้นที่ เป็นการพิจารณาลักษณะเฉพาะในมิติทางด้านเศรษฐกิจของเมือง เช่น การเป็นเมืองที่มีรายได้หลักจากการเก็บภาษีเกี่ยวกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ หรือเป็นเมืองที่เป็นฐานการผลิตอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ หรือเป็นเมืองที่มีเศรษฐกิจบนฐานการผลิตภาคเกษตรกรรม เป็นต้น (สมคิด เลิศไพฑูรย์ และคณะ, 2554: 13)

2) ปัจจัยด้านลักษณะแผนผังของพื้นที่ เป็นการพิจารณาลักษณะเฉพาะในมิติภูมิศาสตร์ของพื้นที่เมือง เช่น ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ที่มีความพิเศษแตกต่างจากพื้นที่เมืองทั่วไป ย่อมมีผลต่อการกำหนดขอบเขตพื้นที่ของหน่วยการปกครองท้องถิ่นระดับเทศบาลในเขตเมืองนั้น (สมคิด เลิศไพฑูรย์ และคณะ, 2554: 13)

3) ปัจจัยด้านบทบาทหน้าที่ของเมือง เป็นการพิจารณาลักษณะเฉพาะในมิติบทบาทของพื้นที่เมืองตั้งอยู่ เมืองที่มีบทบาทหน้าที่สำคัญแตกต่างกันย่อมมีการจัด รูปแบบและระบบการบริหารจัดการที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างกัน เช่น เมืองที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงเมืองอื่นๆในพื้นที่เดียวกัน หรือเป็นเมืองที่เป็นศูนย์กลางของภาค หรือเป็นเมืองหลวงของประเทศ ซึ่งมีลักษณะพิเศษกว่าเมืองอื่นๆ (สมคิด เลิศไพฑูรย์ และคณะ, 2554: 13)

4) ปัจจัยด้านสถานการณ์แวดล้อมของพื้นที่ เป็นการพิจารณาบริบทแวดล้อมในมิติสถานการณ์เฉพาะในแต่ละกรณีที่มีผลต่อการบริหารจัดการเมือง เช่น เมืองที่ตั้งอยู่กับแนวชายแดนของประเทศ หรือเมืองหลักที่มีความหนาแน่นของประชากรสูง หรือเมืองที่มีลักษณะทางกายภาพและสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์แบบเมืองมหานคร (สมคิด เลิศไพฑูรย์ และคณะ, 2554: 13)

2.5.2 แนวคิดเรื่องเริ่มต้นที่ท้องถิ่น

หมายถึงหลักการที่เห็นว่าการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับกิจการสาธารณะต่างๆ ที่เกิดขึ้นในรัฐนั้นควรปล่อยให้องค์กรที่เล็กที่สุดหรืออยู่ในระดับต่ำที่สุดที่มีความสามารถเป็นผู้ดำเนินการก่อน เว้นเสียแต่ กิจการดังกล่าวเกินศักยภาพของกลไกระดับท้องถิ่น จึงให้กลุ่มองค์กรในระดับถัดขึ้นไปดำเนินการแทนซึ่งถือเป็นหลักการสำคัญที่ได้รับการบรรจุในกฎบัตรสหภาพยุโรปว่าด้วยการปกครองท้องถิ่น เพื่อเป็นหลักประกันให้อำนาจไม่กระจุกตัวอยู่ในระดับโครงสร้างการบริหารการปกครองชั้นบน แต่เป็นการมุ่งเน้นการกระจายอำนาจ และการตัดสินใจในหลายระดับ โดยในมิติการจัดบริการสาธารณะขั้นพื้นฐานจะต้องอยู่ในความดูแลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นับได้ว่าหลักการเริ่มต้นที่ท้องถิ่นมุ่งเน้นการส่งเสริมบทบาทขององค์กรระดับล่าง และเปิดโอกาสให้การแก้ไข

ปัญหาต่างๆ ตรงประเด็นกับความต้องการของประชาชนมากที่สุด เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งมีความใกล้ชิดกับชุมชนที่สุด เป็นผู้แก้ไขปัญหาให้กับประชาคมท้องถิ่น (สมคิด เลิศไพฑูรย์ และคณะ, 2554: 13-14)

แนวคิดเรื่องการริเริ่มที่ท้องถิ่น เป็นส่วนหนึ่งของกระแสแนวคิดเกี่ยวกับการปฏิรูประบบการบริหารงานภาครัฐนับตั้งแต่ทศวรรษ 1980 ซึ่งปรากฏผ่านการปรับเปลี่ยนทิศทางการบริหารจากการมุ่งเน้นบทบาทนำการตัดสินใจเชิงนโยบายของภาครัฐส่วนกลางฝ่ายเดียวเป็นหลัก มาเป็นการมุ่งส่งเสริมให้องค์กรทางการปกครองระดับท้องถิ่นที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุดเป็นผู้ริเริ่มตัดสินใจในประเด็นนโยบายสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการบริหารกิจการสาธารณะในพื้นที่ แนวคิดเรื่องการริเริ่มที่ท้องถิ่น มีสาระสำคัญอยู่ที่การกำหนดให้หน่วยงานหรือองค์กรที่อยู่ในระดับล่างสุดหรือ ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุดเป็นฝ่ายมีบทบาทริเริ่มการตัดสินใจเป็นลำดับแรก โดยมีเป้าหมายเพื่อกระบวนการตัดสินใจเชิงนโยบายของรัฐเกิดขึ้นอย่างใกล้ชิดกับประชาชนผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง (สมคิด เลิศไพฑูรย์ และคณะ, 2554: 14)

กรอบแนวคิดเรื่องการริเริ่มที่ท้องถิ่น จึงเป็นกรอบแนวคิดที่สำคัญในการวิเคราะห์การจัดสรรอำนาจหน้าที่รับผิดชอบของหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องในกระบวนการปกครอง โดยเฉพาะการจัดรูปแบบโครงสร้างระบบบริหารงานภาครัฐในระดับท้องถิ่น การจัดโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรที่เกี่ยวข้องในกระบวนการบริหารกิจการสาธารณะบนหลักการกำหนดให้องค์กรระดับล่างสุดมีบทบาทในการริเริ่มการตัดสินใจเป็นอันดับแรก นอกจากนำมาใช้เป็นกรอบในการจัดแบ่งภารกิจหน้าที่ระหว่างหน่วยงานภาครัฐต่างระดับชั้นกัน (สมคิด เลิศไพฑูรย์ และคณะ, 2554: 14)

ในการนำแนวคิดเรื่องการริเริ่มที่ท้องถิ่นมาปรับใช้ในการจัดโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรทางการปกครองในแต่ละประเทศนั้น มีลักษณะแตกต่างกันออกไป เช่น ประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรปเน้นตัวแบบการกำหนดให้องค์กรทางการปกครองระดับล่างสุดมีอิสระในการตัดสินใจโดยองค์กรระดับบนมีบทบาทในการชี้แนะเพียงเล็กน้อย ในขณะที่ประเทศญี่ปุ่น แม้รัฐบาลจะมีการกระจายอำนาจและภารกิจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นค่อนข้างกว้างขวาง แต่องค์กรของรัฐยังมีบทบาทในการกำกับดูแลตัดสินใจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ในหลายรูปแบบ อาทิ การให้คำปรึกษา การให้ข้อเสนอแนะ การตั้งข้อสังเกต การอนุญาต ฯลฯ ซึ่งส่งผลจำกัดความเป็นอิสระในการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ในหลายกรณี ทั้งนี้การนำหลักการเรื่องการริเริ่มที่ท้องถิ่นมาใช้ในทางปฏิบัตินั้น อาจขึ้นอยู่กับเงื่อนไขต่างๆ เช่น ขอบเขตอำนาจหน้าที่ที่อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือประเด็นนโยบายแต่

ละเรื่องที่สามารถกำหนดให้อยู่ภายใต้การตัดสินใจริเริ่มของท้องถิ่นได้มากน้อยแตกต่างกัน (สมคิด เลิศไพฑูรย์ และคณะ, 2554: 14)

2.5.3 แนวคิดเรื่องความเป็นอิสระของท้องถิ่น

หมายถึงการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับอิสระในการบริหารจัดการกิจการต่างๆ ที่อยู่ในขอบเขตอำนาจหน้าที่ของตนในการดูแลทุกข์สุขของประชาชนในท้องถิ่น มีสิทธิที่จะกำหนดทิศทางการปกครองตนเอง ตลอดจนสามารถตราข้อบัญญัติท้องถิ่นได้ เพื่อก่อให้เกิดประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นขึ้น ซึ่งไม่ได้หมายถึงการที่ท้องถิ่นจะกลายเป็นรัฐอิสระหรือดำรงอยู่อย่างเอกเทศ แต่เป็นอิสระภายใต้กรอบรัฐเดี่ยว (ธเนศวร์ เจริญเมือง, 2550: 228) ความเป็นอิสระของท้องถิ่นในการบริหารจัดการนั้น ควรประกอบไปด้วยอิสระในมิติด้านต่างๆ ได้แก่ ความเป็นอิสระด้านนโยบาย ความเป็นอิสระในการวางแผน ความเป็นอิสระในการออกข้อบังคับท้องถิ่น ความเป็นอิสระด้านการบริหาร ความเป็นอิสระด้านการคลังท้องถิ่น และความเป็นอิสระด้านบุคลากร ทั้งนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแบบทั่วไปหลายๆ แห่งย่อมต้องได้รับอิสระอยู่แล้วในระดับหนึ่ง แต่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษในทุกๆ ความหมายควรได้รับความเป็นอิสระซึ่งท้องถิ่นมากกว่าท้องถิ่นแบบทั่วไปอย่างมีนัยสำคัญ (สมคิด เลิศไพฑูรย์ และคณะ, 2554: 15)

แนวคิดเรื่องการกระจายอำนาจเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นมีความเป็นอิสระในการปกครองตนเอง มีสาระสำคัญอยู่ที่การปฏิรูประบบความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรทางการเมืองปกครองในระดับต่างๆ ในลักษณะที่มุ่งเพิ่มบทบาทภารกิจและอำนาจที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการสาธารณะด้านต่างๆ ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้น การกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเป็นอิสระในการปกครองตนเองนั้น เกี่ยวข้องกับประเด็นสำคัญสรุปได้ดังต่อไปนี้ (สมคิด เลิศไพฑูรย์ และคณะ, 2554: 14)

1) การปรับโครงสร้างความสัมพันธ์ในแนวดิ่ง เกี่ยวข้องกับการจัดรูปแบบปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลในส่วนกลาง องค์กรปกครองระดับภาค ระดับจังหวัด และระดับเทศบาล โดยมุ่งให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเป็นอิสระในการตัดสินใจในระดับท้องถิ่นมากขึ้น หรืออยู่ภายใต้การควบคุมแทรกแซงของรัฐบาลส่วนกลางน้อยลง

2) การปรับขีดความสามารถและอำนาจหน้าที่ โดยการปรับปรุงขอบเขตอำนาจหน้าที่และบทบาทขององค์กรของรัฐในระดับต่างๆ รวมถึงเพิ่มบทบาทขององค์กรของรัฐในระดับต่างๆ ในกระบวนการตัดสินใจในประเด็นนโยบายด้านต่างๆ รวมถึงเพิ่มบทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการนำนโยบายไปปฏิบัติในพื้นที่ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

3) การเพิ่มความเป็นอิสระในทางการเมือง โดยการรับรองความเป็นอิสระขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการตัดสินใจทางการเมืองระดับท้องถิ่นด้วยตนเอง โดยปราศจากการควบคุมแทรกแซงของรัฐบาล องค์กรปกครองในระดับชั้นอื่นๆ ของรัฐบาลมีบทบาทเพียงการส่งเสริมสนับสนุนและช่วยเหลือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามความจำเป็น

4) การเพิ่มความเป็นอิสระในการออกกฎระเบียบและข้อบัญญัติ เกี่ยวข้องกับการลดกรอบข้อจำกัดทางกฎหมายและระเบียบของส่วนกลางที่มีผลต่อความเป็นอิสระและคล่องตัวในการตัดสินใจทางการบริหารในระดับท้องถิ่น รวมถึงการให้อำนาจแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการออกกฎเกณฑ์ ระเบียบและข้อบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการสาธารณะของตนเอง

5) การเพิ่มขีดความสามารถทางการเงินและการคลัง เกี่ยวข้องกับการกำหนดทิศทางนโยบายทางการเงินของรัฐบาลซึ่งมีผลต่อการกำหนดสัดส่วนการจัดสรรรายได้และการจัดเก็บภาษีของภาครัฐ การเพิ่มขีดความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดเก็บภาษีและการจัดสรรงบประมาณของตนเอง เป็นประเด็นที่มีความเชื่อมโยงกับการเสริมสร้างประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่น ทั้งนี้เนื่องจากการบริหารกิจการสาธารณะในระดับท้องถิ่นภายใต้หลักการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนย่อมไม่สามารถบรรลุผลได้ หากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่มีทรัพยากรการบริหารอย่างเพียงพอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีงบประมาณเพื่อการบริหารกิจการสาธารณะของตนเอง ไม่ว่างบประมาณดังกล่าวจะมีที่มาจากการจัดสรรรายได้หรือเงินอุดหนุนโดยรัฐบาล หรือรายได้จากการจัดเก็บภาษีของท้องถิ่นเอง

6) การสร้างกลไกการบริหารกิจการสาธารณะแบบร่วมมือกัน เป็นการจัดโครงสร้างเชิงสถาบันและกระบวนการบริหารกิจการสาธารณะในรูปแบบการประสานความร่วมมือในแนวตั้งระหว่างองค์กรของรัฐในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น และการร่วมมือกันในระดับแนวราบระหว่างองค์กรในระดับเดียวกัน เช่น ระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีอาณาเขตติดกัน เป็นต้น

7) การเพิ่มระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยการเพิ่มกลไกและกระบวนการเปิดให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในประเด็นนโยบายสาธารณะของหน่วยงานภาครัฐในระดับต่างๆ เพื่อให้กระบวนการตัดสินใจนโยบายเกิดขึ้นอย่างใกล้ชิดกับประชาชนมากยิ่งขึ้น

2.5.4 การจำแนกประเภทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ

1) การจำแนกด้านมิติด้านหน้าที่ – มิติด้านพื้นที่

(1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นชนิดพิเศษตามภาระหน้าที่ ถูกจัดขึ้นมาเป็นพิเศษให้รับผิดชอบดำเนินงานประการหนึ่งประการใด เรียกอีกอย่างว่า “หน่วยปกครองท้องถิ่นแบบวัตถุประสงค์เดียว” เช่น เขตดับเพลิง หรือเขตโรงเรียน ในประเทศสหรัฐอเมริกา หรือเพื่อทำหน้าที่เสริมการจัดบริการให้แก่หน่วยปกครองท้องถิ่นพื้นฐานรูปแบบธรรมดา ทั้งนี้โดยมีความเชื่อพื้นฐานว่าภารกิจบางชนิดหากใช้องค์กรที่มีภารกิจหน้าที่เดียว จะทำให้การให้บริการสาธารณะมีประสิทธิภาพมากขึ้น (อุดม ทুমโฆษิต, 2551: 265)

(2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นชนิดพิเศษตามพื้นที่ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นชนิดพิเศษโดยความจำเป็นของพื้นที่เป็นหลัก คือการใช้เขตพื้นที่เป็นเกณฑ์ในการกำหนดรูปแบบท้องถิ่นพิเศษ เช่น หานครลอนดอน มหานครปารีส ท้องถิ่นพิเศษเหล่านี้มีลักษณะพื้นที่ที่พิเศษแตกต่างออกไปจากท้องถิ่นปกติทั่วไป ดังนั้นจึงได้กำหนดสถานภาพให้เป็นกรณีพิเศษ มีการจัดรูปแบบองค์กรภายในหรือการจัดระบบการบริหารที่แตกต่างออกไปจากท้องถิ่นทั่วไป (อุดม ทุมโฆษิต, 2551: 266)

2) การจำแนกตามเกณฑ์เขตพื้นที่ระดับจังหวัด

(1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษที่มีเขตพื้นที่เท่ากับจังหวัด มิได้หมายถึงการมีอาณาเขตพื้นที่ครอบคลุมทั้งจังหวัด หากแต่หมายถึงการมีอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบครอบคลุมทุกประการที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการสาธารณะ ซึ่งอาจเป็นการตั้งเอาอำนาจหน้าที่บางส่วน บางหน่วยงานซึ่งเป็นของราชการส่วนกลางหรือส่วนภูมิภาคเข้ามาเป็นอำนาจของท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ เพื่อสามารถบริหารจัดการสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นภายในเขตพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนในกรณีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีพื้นที่เท่ากับจังหวัด โดยส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่หรือท้องถิ่นที่เป็นเมืองหลวงของประเทศ ซึ่งจะมีสภาพเป็นเมืองสูง และแตกต่างไปจากเมืองอื่นๆ โดยสภาพปัญหาที่เช่นกัน มีความซับซ้อน และมีความหลากหลายปัญหามากกว่าท้องถิ่นอื่น (สถาบันสัญญา ธรรมศักดิ์ เพื่อประชาธิปไตย, 2547: 39)

(2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษที่มีพื้นที่เล็กกว่าจังหวัด กรณีนี้แตกต่างจากกรณีแรกตรงที่อำนาจหน้าที่ในการจัดทำบริการสาธารณะจะไม่ครอบคลุม หรือตั้งเอาอำนาจหน้าที่ของทุกหน่วยงานมาเป็นของท้องถิ่นในการบริหารจัดการ โดยในกรณีนี้ พื้นที่ของจังหวัดนั้นๆ จะมีเพียงบางส่วนที่มีแตกต่างไปจากท้องถิ่นในพื้นที่อื่น ซึ่งอาจจะมีประชากรมากกว่า

บริเวณอื่น หรือมีวิถีชีวิตของประชาชนที่แตกต่างออกไป (สถาบันสัญญา ธรรมศักดิ์ เพื่อประชาธิปไตย, 2547: 40)

2.5.5 ลักษณะของเขตพื้นที่ที่มีการจัดรูปแบบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ

การปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษที่ปรากฏนั้น เป็นความพยายามออกแบบการปกครองที่เน้นการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือการแก้ไขสภาพปัญหาที่เป็นอยู่ของพื้นที่เฉพาะแต่ละแห่ง โดยลักษณะที่พบเห็นโดยทั่วไปได้แก่การปกครองในพื้นที่ที่ลักษณะต่างๆ ดังต่อไปนี้

1) เขตนครหลวงหรือเขตพื้นที่ที่เป็นเมืองหลวง

โดยทั่วไปแล้ว การปกครองในเขตนครหลวงของประเทศต่างๆ ทั่วโลกต่างก็มีลักษณะที่พิเศษแตกต่างจากการปกครองท้องถิ่นในรูปแบบปกติทั่วไป เนื่องด้วยสภาพการณ์ทางเศรษฐกิจ โครงสร้างสังคม อาชีพ จำนวนประชากร ภารกิจหน้าที่ที่ต้องดำเนินการ ทำให้เขตปกครองในนครหลวงมักจะแตกต่างจากเขตปกครองในรูปแบบอื่นๆ โดยเขตพื้นที่ที่เป็นเมืองหลวงของประเทศจะเป็นบริเวณที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจสูง เป็นศูนย์กลางทางการเมืองและยังเป็นศูนย์กลางการบริหารราชการแผ่นดินของประเทศ จึงมีประชาชนอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นกระจายกันอยู่ในทุกพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประชาชนที่อพยพโยกย้ายเข้ามาเป็นประชากรแฝง ซึ่งพบมากในเมืองที่มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูง ทำให้ส่งผลต่อการจัดรูปแบบการบริหารจัดการต้องแตกต่างไปจากพื้นที่อื่นๆ ของประเทศ เพื่อให้สามารถจัดการกับปัญหาได้ การจัดรูปแบบการบริหารจัดการเมืองหลวง จึงต้องคำนึงถึงศักยภาพในการจัดการกับปัญหาของเมืองหลวงได้ดีและต้องเป็นรูปแบบที่มีความคล่องตัวสูง

2) เขตพื้นที่ชายแดน

เขตพื้นที่ที่อาณาบริเวณที่ติดกับชายแดน มักจะเป็นพื้นที่เสี่ยงกับปัญหาความมั่นคงภายในและความไม่สงบเรียบร้อย ดังนั้น ในการบริหารปกครองพื้นที่ส่วนนี้จึงมีความละเอียดอ่อนเป็นอย่างมาก หน่วยงานที่เข้าไปดูแลในพื้นที่ที่มีทั้งหน่วยงานราชการส่วนการราชการส่วนภูมิภาค และโดยเฉพาะส่วนท้องถิ่น ควรจะมีบทบาทหน้าที่อำนาจบางประการที่สามารถตัดสินใจในการดำเนินการที่ทันท่วงทีเมื่อเกิดวิกฤตการณ์บางอย่าง รวมถึงการแก้ไข้ปัญหาเฉพาะหน้า เพื่อให้สามารถรับมือกับปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา (สมคิด เลิศไพฑูรย์ และคณะ, 2554: 22)

3) แหล่งท่องเที่ยว

เขตพื้นที่ที่มีสถานที่ท่องเที่ยวหรือบริเวณที่เป็นศูนย์รวมการบริการการท่องเที่ยวนั้น มักจะมีความเจริญทางด้านเศรษฐกิจมากกว่าส่วนอื่นของพื้นที่โดยรอบ มีการกระจุกตัวของประชากรที่เข้ามาอยู่อาศัยและมีลักษณะของการดำเนินชีวิตที่แตกต่างจากในพื้นที่ส่วนอื่น ทำให้ความต้องการในการบริการสาธารณะขั้นพื้นฐานก็ต่างไปจากพื้นที่อื่นๆ ด้วย (สมคิด เลิศไพฑูรย์ และ คณะ, 2554: 22)

4) พื้นที่เกาะและชนบท

เกาะและพื้นที่ชนบทมีลักษณะเป็นพื้นที่ห่างไกลความเจริญนั้น มักจะเป็นพื้นที่ที่อยู่ห่างไกลจากราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ทำให้เกิดปัญหาความล่าช้าในเรื่องการให้บริการกับประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขาดเอกภาพในพื้นที่ในการบริหารจัดการเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆในพื้นที่ดังกล่าว นอกจากนี้ ความต้องการในเรื่องของการบริการสาธารณะขั้นพื้นฐานยังมีอยู่มาก การจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีหน้าที่รับผิดชอบจัดทำบริการสาธารณะนอกเหนือไปจากราชการส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค จึงเป็นเรื่องสมควรอย่างยิ่ง แต่ทั้งนี้ ต้องขึ้นอยู่กับความแตกต่างในเรื่องลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ การดำเนินชีวิตของประชาชน จำนวนประชากร ฯลฯ ด้วย (สมคิด เลิศไพฑูรย์ และคณะ, 2554: 23)

2.5.6 กรอบการพิจารณาจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ

1) ความเป็นเอกภาพในการบริหารจัดการ

ในการเป็นพื้นที่ที่มีการบริหารจัดการในรูปแบบพิเศษนั้น สิ่งสำคัญอย่างหนึ่งได้แก่ การสร้างความเป็นเอกภาพในการบริหารจัดการให้เกิดขึ้นภายในพื้นที่ ในทุกระดับ ทุกฝ่าย เนื่องจากการจะจัดการกับพื้นที่ที่มีลักษณะจำเพาะจะต้องมีความเป็นเอกภาพและชัดเจนตั้งแต่ขั้นของ “การกำหนดจุดยืน” ที่สอดคล้องกับพื้นที่ และสะท้อนออกมาในรูปแบบของนโยบายและการบริการสาธารณะต่างๆ ให้สามารถตอบสนองต่อปัญหาความต้องการ และการพัฒนาพื้นที่ตามความจำเป็นของสภาพการณ์ในเขตพื้นที่ (สมคิด เลิศไพฑูรย์ และคณะ, 2554: 23)

2) อำนาจหน้าที่พิเศษเพิ่มเติมอื่นๆ

ในการจัดตั้งเขตพื้นที่การบริหารงานในรูปแบบพิเศษนั้น หัวใจสำคัญก็คือ “อำนาจหน้าที่” ที่มีความพิเศษแตกต่างจากเขตพื้นที่ที่มีการบริหารงานในแบบทั่วไป โดยถือได้ว่าการกำหนดอำนาจหน้าที่ที่มีความพิเศษที่สามารถบริหารจัดการพื้นที่ได้อย่างเป็นเอกภาพเป็นหัวใจที่สำคัญของการเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ ดังนั้น “องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

รูปแบบพิเศษ” จึงหมายถึง องค์กรที่มีอำนาจหน้าที่เพิ่มเติมมากกว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
 ทั่วๆ ไป เพื่อให้สามารถบริหารจัดการพื้นที่ที่มีลักษณะเฉพาะของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
 ครอบคลุม และสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการภาคส่วนต่างๆ ในพื้นที่ รวมถึง
 ประชาชนในพื้นที่ดังกล่าวด้วย (สมคิด เลิศไพฑูรย์ และคณะ, 2554: 23)

3) เครื่องมือและทรัพยากรทางการบริหารจัดการ

การจะทำให้้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถที่จะบริหารจัดการพื้นที่ของตนได้
 อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับอำนาจหน้าที่ที่ได้รับเพิ่มเติมมาได้นั้น มีความจำเป็นที่จะต้องให้มี
 การจัดสรรเครื่องมือและทรัพยากรทางการบริหารจัดการด้านต่างๆ ในทุกๆ มิติการบริหารให้แก่
 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะมีฐานะเป็น้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ โดยมี
 เครื่องมือที่สำคัญ ได้แก่

(1) ภารกิจหน้าที่ จะต้องมีการจัดสรรอำนาจหน้าที่เพิ่มเติมมากกว่าเดิม ให้
 ท้องถิ่นสามารถที่จะรับผิดชอบในการจัดทำบริการสาธารณะต่างๆ รวมถึงการจัดการพื้นที่ด้าน
 อื่นๆ ได้อย่างเต็มที่ เพื่อสอดคล้องกับความจำเป็นพื้นที่ของตน โดยมีเครื่องมือทางกฎหมายต่างๆ ที่
 กำหนดให้ไว้เป็นสำคัญที่จะใช้ในการจัดสรรอำนาจการดำเนินการกิจหน้าที่เพิ่มเติมต่างๆ ทั้งนี้กลุ่ม
 ภารกิจสำหรับ้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษสามารถจำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่
 กลุ่มแรก ภารกิจหน้าที่ที่มีการถ่ายโอน หมายถึง กลุ่มภารกิจที่เป็นบริการสาธารณะทั่วไปซึ่ง
 สามารถที่จะถ่ายโอนให้ท้องถิ่นดำเนินการจัดทำเพิ่มเติมมากกว่าท้องถิ่นรูปแบบทั่วไป เช่นงาน
 ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ส่วนในกลุ่มที่สอง คือภารกิจหน้าที่ที่ “มอบหมาย” หรือ “มอบอำนาจ”
 หมายถึงที่ส่วนราชการต่างๆ มีอาจจะถ่ายโอนให้ท้องถิ่นได้โดยเด็ดขาด เนื่องจากเป็นภารกิจที่
 เกี่ยวข้องกับอำนาจในทางปกครองหรือภารกิจที่จะต้องมีแบบแผน และมาตรฐาน ที่เป็นอันหนึ่งอัน
 เดียวกัน แต่สามารถใช้หลักมอบหมายหรือมอบอำนาจ และในส่วนกลุ่มที่สาม คือภารกิจที่ “ส่ง
 ต่อความรับผิดชอบ” หมายถึงกลุ่มภารกิจที่ส่วนราชการมีอาจจะถ่ายโอนหรือมอบอำนาจให้แก่
 ท้องถิ่นได้ โดยเฉพาะเกี่ยวข้องกับความมั่นคงและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ แต่ท้องถิ่น
 สามารถเข้ามามีบทบาทสนับสนุน มีส่วนร่วมได้ในระดับต่างๆ (สมคิด เลิศไพฑูรย์ และคณะ,
 2554: 24)

(2) การคลัง อำนาจทางการคลัง และงบประมาณนับว่าเป็นทรัพยากรทางการ
 บริหารจัดการที่มีความสำคัญยิ่งต่อการดำเนินการของ้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ
 ซึ่งแหล่งรายรับ และอำนาจในการใช้จ่ายจะต้องสอดคล้องกับภารกิจหน้าที่ที่เพิ่มเติมมากขึ้น โดย

รายรับที่ต่อมามีเพิ่มขึ้นได้มาจาก (1) การจัดเก็บภาษี (2) จากค่าธรรมเนียมและค่าบริการต่างๆ และ (3) เงินอุดหนุนจากรัฐบาล (สมคิด เลิศไพฑูรย์ และคณะ, 2554: 25)

(3) การบริหารงานบุคคล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษควรมีความยืดหยุ่นในด้านการบริหารงานบุคคลภายในองค์กรของตนเอง เพื่อที่จะมีความสอดคล้องกับภารกิจหน้าที่ต่างๆ ที่มีเพิ่มมากขึ้น ทั้งในด้านการสรรหา-ว่าจ้าง การกำหนดตำแหน่งต่างๆ (สมคิด เลิศไพฑูรย์ และคณะ, 2554: 25)

(4) โครงสร้างการบริหารงาน

การจัดโครงสร้างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษนั้นนับเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่มีความจำเป็น ที่จะต้องมีการกำหนดโครงสร้างองค์กรที่ให้ความเหมาะสม สอดคล้องกับภารกิจหน้าที่ที่มีลักษณะเฉพาะ

2.5.7 กรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษและการบริหารจัดการพื้นที่ลักษณะพิเศษในต่างประเทศ

1) มหานครลอนดอน (Greater London Authority: GLA)

ลอนดอน เป็นเมืองหลวงของประเทศอังกฤษ ถือเป็นเมืองชั้นนำของโลก โดยมีจุดเด่นด้านศิลปะ การพาณิชย์ การศึกษา บันเทิง แฟชั่น การวิจัยและพัฒนา การท่องเที่ยวและการขนส่ง มากกว่านั้นลอนดอนยังถือเป็นศูนย์กลางทางการเงินที่ใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งของโลก การปกครองท้องถิ่นในเขตมหานครลอนดอน อาจกล่าวได้ว่า เป็นพื้นที่ที่มีพลวัตและการปรับโครงสร้างภายในมากที่สุด โดยในอดีตนั้น การปกครองในเขตนี้เคยมีโครงสร้างแบบสองชั้นมาก่อน กล่าวคือ มีสภาเขตแห่งลอนดอน เป็นโครงสร้างชั้นล่าง และมีสภาแห่งมหานครลอนดอนเป็นโครงสร้างชั้นบน แต่ต่อมาในปี ค.ศ. 1986 สภาแห่งมหานครลอนดอนได้ถูกยุบ (สมคิด เลิศไพฑูรย์ และคณะ, 2554: 23)

(1) โครงสร้างของมหานคร

สำหรับรูปแบบโครงสร้างการบริหารงานในเขตมหานครลอนดอน เป็นรูปแบบโครงสร้างในระบบสองชั้น โดยในส่วนของโครงสร้างชั้นล่างจะมีหน่วยการปกครองท้องถิ่นที่เรียกว่า สภาเขตแห่งลอนดอน จำนวน 32 แห่ง รวมกับสหการนครลอนดอนอีกหนึ่งแห่ง รวมเป็น 33 แห่ง ขณะที่ในส่วนของโครงสร้างชั้นบน จะมีสำนักบริหารมหานครลอนดอนซึ่งจะมีพื้นที่การบริการครอบคลุมมหานครลอนดอนทั้งหมด (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และคณะ, 2546: 149)

(2) โครงสร้างการบริหารมหานครลอนดอน

ในส่วนของโครงสร้างชั้นบน นั้นจะมีสำนักบริหารมหานครลอนดอน ซึ่งถือได้ว่าเป็นโครงสร้างใหม่ที่เพิ่งเกิดขึ้นจากนโยบายของพรรคแรงงาน เพื่อทำหน้าที่ในเชิงการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งแต่เดิมมิได้มีสถานะเป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่น เพราะมีลักษณะเป็นแต่เพียงคณะกรรมการในเชิงนโยบาย แต่ผลจากการออกพระราชบัญญัติสำนักบริหารมหานครลอนดอน ซึ่งประกาศใช้เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน ค.ศ. 1999 ก็ได้ทำให้องค์กรดังกล่าวมีสถานะเป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่น เนื่องจากได้กำหนดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภา และนายกเทศมนตรี ที่มาจากการเลือกตั้งทางตรง (สมคิด เลิศไพฑูรย์ และคณะ, 2554: 29)

(3) สรุปรูป

มหานครลอนดอนเป็นผลผลิตที่เกิดจากเจตนารมณ์ของการปรับปรุงแก้ไขระบบโครงสร้างการบริหารราชการท้องถิ่นของมหานครลอนดอนในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา การจัดตั้งสำนักบริหารมหานครลอนดอนขึ้นมาพร้อมกับการเพิ่มอำนาจให้กับนายกเทศมนตรีที่มาจากการเลือกตั้งทางตรงมาอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน การบริหารงานภายใต้โครงสร้างลักษณะดังกล่าวนี้เป็นรูปแบบการบริหารงานที่เรียกว่า ระบบนายกเทศมนตรีเข้มแข็ง เนื่องจากตัวนายกเทศมนตรีมีลักษณะเป็นผู้นำทั้งทางการเมือง และการบริหารเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นทั้งหมดที่ตนได้รับเลือกตั้งโดยตรง ไม่จำเป็นต้องพึ่งพิงสมาชิกสภาในการบริหารนัก (สมคิด เลิศไพฑูรย์ และคณะ, 2554: 37)

อาจจะกล่าวได้ว่าในระยะเวลากว่าทศวรรษที่ผ่านมา ระบบการปกครองท้องถิ่นของอังกฤษดูจะมีพลวัตมากที่สุดประเทศหนึ่งของโลก ดังจะเห็นได้จากการปรับโครงสร้างที่เกิดขึ้นหลายต่อหลายครั้ง อย่างไรก็ตามแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของโครงสร้างอำนาจภายในมหานครลอนดอนที่ดำรงอยู่ในปัจจุบันอาจจะไม่มีการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่อีกต่อไป เนื่องจากถือว่าเป็นระบบการบริหารที่มีเสถียรภาพและเป็นเมืองสำคัญเมืองหนึ่งของโลกที่มีระบบการบริหารงานท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์ และมีประสิทธิภาพพอที่จะเป็นต้นแบบให้กับอีกหลากหลายเมืองใหญ่ต่อไป (สมคิด เลิศไพฑูรย์ และคณะ, 2554: 37)

2) มหานครปารีส

ประเทศฝรั่งเศสเป็นรัฐเดี่ยวที่เป็นต้นแบบของการมีระบบบริหารราชการแผ่นดินที่มีลักษณะรวมศูนย์อย่างเด่นชัด เนื่องจากมีรากฐานแนวคิดแบบ Jacobinism ที่เชื่อว่าประชาชนจะต้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและแบ่งแยกกันไม่ได้ และจะต้องได้รับการปฏิบัติเหมือนกัน ในแง่

กลไกการบริหารราชการของรัฐจึงเน้นการรวมศูนย์ และผู้ว่าราชการจากส่วนกลางไปประจำการทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ ด้วยเชื่อในระบบบริหารที่มีมาตรฐานแบบแผนเดียวกัน (สมคิด เลิศไพฑูรย์ และคณะ, 2554: 39)

การบริหารราชการส่วนท้องถิ่นเป็นแนวคิดที่มีรากฐานมาจากการปฏิวัติฝรั่งเศส ใน ค.ศ. 1789 กล่าวคือในช่วงก่อนการปฏิวัติฝรั่งเศสนั้น เกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ-สังคมอย่างรุนแรงชาวเมืองได้รับสิทธิพิเศษเหนือชาวชนบท ดังนั้นเพื่อขจัดความไม่เท่าเทียมกันในหน่วยหรือองค์กรทางการเมืองมุ่งสร้างมาตรฐานความเป็นแบบแผนอันเดียวกันและเสมอภาค หน่วยหรือองค์กรทางการเมืองถูกเปลี่ยนไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (สมคิด เลิศไพฑูรย์ และ คณะ, 2554: 39)

การบริหารจัดการนครปารีสในอดีตได้รับการกล่าวถึงในแง่ที่ถูกกำกับควบคุมโดยการปกครองโดยลำดับชั้นและรวมศูนย์อยู่ที่ส่วนกลาง ไม่มีเทศบาลใดในประเทศฝรั่งเศสถูกกำกับควบคุมอยู่อย่างเข้มแข็งโดยรัฐเท่ากับนครปารีส ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1975 มหานครปารีสไม่เคยมีผู้บริหารที่มาจากทางเลือกตั้ง นอกจากสถานะผู้บริหารมาหานครปารีสจะถูกยึดกุมโดยผู้ว่าการแล้ว ในขณะที่สภามหานครปารีส และสภาจังหวัด ต่างก็มีบทบาทที่จำกัดสามารถกระทำได้อย่างมากแค่ให้คำปรึกษาเท่านั้น (สมคิด เลิศไพฑูรย์ และคณะ, 2554: 39)

จุดเปลี่ยนสำคัญของการปกครองเมืองมหานครในประเทศฝรั่งเศสสมัยใหม่เกิดขึ้นหลังการประกาศใช้พระราชบัญญัติการกระจายอำนาจในช่วงปี ค.ศ. 1982-1983 ซึ่งทำให้มีการปรับปรุงโครงสร้างการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญ โดยผลักดันให้มีการถ่ายโอนอำนาจและภารกิจการจัดทำบริการสาธารณะจากส่วนกลางไปสู่เมืองมหานคร 3 แห่ง คือ นครปารีส เมืองลียง และเมืองมาร์กเซย จังหวัด เทศบาล อย่างกว้างขวาง ผู้ว่าการถูกลดทอนบทบาทให้เป็นเพียงแค่การกำกับ ควบคุม ดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น รวมถึงมีการจัดตั้งภาคจำนวน 22 ภาคขึ้น เพื่อทำหน้าที่ทางยุทธศาสตร์และการวางแผนการพัฒนา และในแต่ละภาคถูกแบ่งออกเป็นจังหวัด เพื่อลดช่องว่างระหว่างหน่วยการปกครองท้องถิ่นระดับพื้นฐานและรัฐบาลกลางและเทศบาล (สมคิด เลิศไพฑูรย์ และ คณะ, 2554: 40)

(1) โครงสร้างการบริหารของเทศบาลนครปารีส

มหานครปารีสถือเป็นสัญลักษณ์ของประเทศฝรั่งเศส เพราะนอกจากจะเป็นเมืองหลวงแล้วยังมีความสำคัญทางการเมืองและการบริหาร ระบบเศรษฐกิจ และวัฒนธรรม และตั้งอยู่ในจุดศูนย์กลางของประเทศ มีสถานะเป็นเมืององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษตามกฎหมายปี ค.ศ. 1884 มีสถานภาพ 2 สถานะในเวลาเดียวกัน คือ เป็นทั้งจังหวัด และเป็น

เทศบาล โดยภายใต้โครงสร้างดังกล่าว ยังมีการแบ่งการปกครองออกเป็น 20 เขต ตั้งแต่วันที่ 31 ธันวาคม ค.ศ. 1982 เป็นต้น ซึ่งเป็นผลมาจากความพยายามในการกระจายอำนาจอย่างเข้มข้น (สมคิด เลิศไพฑูรย์ และคณะ, 2554: 41)

(2) เทศบาลนครปารีส

แบ่งโครงสร้างการบริหารงานภายใน ออกเป็น 2 ฝ่ายได้แก่ ฝ่ายบริหารซึ่งมีผู้นำคือ นายกเทศมนตรี และฝ่ายนิติบัญญัติ คือ สภานครปารีส มีรายละเอียด ดังนี้

ก) นายกเทศมนตรีนครปารีส ได้รับการเลือกตั้งจากสภานครปารีส เช่นเดียวกับเทศบาลทั่วไปแห่งอื่นๆ ในฝรั่งเศส นอกเหนือจากอำนาจทั่วไปที่เท่ากับเทศบาลแห่งอื่นๆ แล้ว นายกเทศมนตรีนครปารีสมีอำนาจในการบริหารงานในส่วนของการตรวจสอบการปกครองในเขตนครปารีส ประกอบไปด้วย การดูแลรักษาความสะอาดของถนนสาธารณะ การรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยของตลาด และตลาดนัด การดูแลรักษาสาธารณสมบัติของนครปารีส และทำหน้าที่ดูแลเรื่องการจราจรในเขตนครปารีส ซึ่งโดยปกติแล้วอำนาจหน้าที่ดังกล่าวเป็นของตำรวจส่วนกลาง (สมคิด เลิศไพฑูรย์ และคณะ, 2554: 41)

ข) สภานครปารีส ตามกฎหมายลงวันที่ 31 ธันวาคม ค.ศ. 1982 มีผู้ว่าการนครปารีสซึ่งแต่งตั้งโดยกระทรวงกิจการภายใน ทำหน้าที่กำกับดูแลงานเมือง โดยสภานครปารีสนี้ ถูกกำหนดให้มีสมาชิกสภา จำนวน 163 คน ซึ่งมากจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน ทำหน้าที่เป็นฝ่ายนิติบัญญัติของมหานครปารีส (นันทวัฒน์ บรมานันท์, 2544: 63)

(3) สรุป

มหานครปารีสเป็นเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพิเศษลักษณะเมืองมหานครที่มีสถานะจังหวัดควบคู่ไปกับเทศบาล จึงมีจุดเด่นที่ นายกเทศมนตรีนครและสภานคร ทำหน้าที่ประสานสภาจังหวัดและสภาจังหวัดไปพร้อมๆ กัน อำนาจหน้าที่และภารกิจของจังหวัดจึงตกอยู่กับเทศบาลนครปารีส นั่นเป็นเพราะความสำคัญของนครปารีสที่มีประชากรจำนวนมาก มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ และมีปัญหาที่ซับซ้อน อันเนื่องมาจากการพัฒนาความเป็นเมือง อย่างไรก็ตามการดำเนินงานของนครปารีสก็ยังคงถูกกำกับควบคุมทางอ้อมโดยผู้ว่าการปารีสซึ่งแต่งตั้งมาจากกระทรวงกิจการภายใน (สมคิด เลิศไพฑูรย์ และคณะ, 2554: 43)

2.5.8 การบริหารจัดการพื้นที่พิเศษนครท่าอากาศยาน กรณีสนามบิน

นครท่าอากาศยาน ถือเป็นแนวคิดสำหรับการพัฒนาสนามบินและพื้นที่โดยรอบที่แพร่หลายในปัจจุบัน มีวัตถุประสงค์หลักคือการมุ่งใช้ศักยภาพของสนามบินเป็นศูนย์กลางในการ

ขับเคลื่อนเศรษฐกิจของพื้นที่โดยรอบ โดยมุ่งหวังให้สนามบินทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางทางยุทธศาสตร์ในการพัฒนาธุรกิจต่างๆ รอบสนามบินด้วยการเป็นศูนย์กลางในการค้าและพาณิชย์ การพัฒนาอุตสาหกรรม การขนส่งและการคมนาคม ตลอดจนด้านการบันเทิง วัฒนธรรม ด้วยความเชื่อว่าการสอดประสานระหว่างองค์ประกอบด้านการจัดการการบิน และการบริหารจัดการความเป็นเมืองให้สอดผสานกันเพื่อสร้างคุณค่า จะก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มต่อมิติด้านการเป็นศูนย์กลางการพัฒนาทางธุรกิจ (สมคิด เลิศไพฑูรย์ และคณะ, 2554: 43)

รูปแบบการพัฒนาเมืองในลักษณะนี้ คล้ายกับรูปแบบเมืองทั่ว ๆ ไป ที่มี City-centre และชานเมืองเพียงแต่เมืองสนามบิน ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการขนส่งและศูนย์กลางการค้า คล้ายกับหน้าที่ของย่านใจกลางเมืองกลางธุรกิจของมหานครทั่ว ๆ ไป โดยในนครสนามบินนี้ มีสนามบินเป็นจุดศูนย์กลางมีโครงสร้างสนับสนุนการบิน และแหล่งธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการบิน การสื่อสาร เทคโนโลยี ร้านสะดวกซื้อโรงแรม สถานบันเทิง ย่านอุตสาหกรรม แหล่งโกดังเก็บสินค้าและการขนส่งสินค้า ร้านค้าขายส่ง และแหล่งที่อยู่อาศัย เกิดขึ้นในรัศมี 20 ไมล์จากตัวสนามบิน (สมคิด เลิศไพฑูรย์ และคณะ, 2554: 43)

ส่วนชานเมืองนั้น จะมีระบบขนส่งมวลชนที่เชื่อมถึง ประกอบด้วย ย่านการค้าและธุรกิจ อาคารสำนักงานสำหรับเป็นสาขาของบริษัทใหญ่ ย่านอุตสาหกรรม และโซนที่อยู่อาศัย ซึ่งอยู่ถัดออกไป ทั้งนี้โดยคำนึงถึงเศรษฐกิจสมัยใหม่ที่ต้องการเชื่อมโยงที่รวดเร็ว และคล่องตัว เมืองสนามบินถูกออกแบบให้มีการพัฒนาเป็นไปแบบกลุ่มพื้นที่ มีทางพิเศษและรถไฟความเร็วสูง นำพาให้รถยนต์ รถรับจ้าง รถประจำทาง และรถไฟ มาผสานกับการขนส่งทางอากาศ กลายเป็นระบบขนส่งมวลชนศูนย์กลางทางธุรกิจ ในแง่นี้ศักยภาพที่เมืองสนามบินสามารถสร้างได้ จึงสอดคล้องกับความต้องการของระบบเศรษฐกิจแบบโลกาภิวัตน์ (สมคิด เลิศไพฑูรย์ และคณะ, 2554: 44)

โครงสร้างการบริหารจัดการ การบริหารจัดการสนามบิน เป็นการร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ รัฐบาลกลาง ส่วนภูมิภาค องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน ผ่านโครงสร้างกลไกความร่วมมือ ที่ทำหน้าที่ประสานงาน โดยรัฐบาลส่วนกลางเน้นมิติการควบคุมตรวจสอบการพัฒนานครสนามบินให้เป็นไปตามแผนพัฒนาแห่งชาติ ส่วนภูมิภาคมีบทบาทหลักในการประสานงานระหว่างรัฐบาลกลาง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน ตลอดจนบูรณาการแผนงานระดับภูมิภาคให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาแห่งชาติ สำหรับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานปฏิบัติในพื้นที่ มีหน้าที่ร่วมตัดสินใจในประเด็นที่กระทบกับการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา (ITD) (2559) กล่าวว่า สามารถแบ่งรูปแบบเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนที่เหมาะสมกับประเทศไทยเป็น 2 รูปแบบ ดังนี้ 1) เขตเศรษฐกิจพิเศษเพื่อการผลิต ในระยะสั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อให้อุตสาหกรรมที่เน้นใช้แรงงานเข้มข้นไปดำเนินการ โดยมีวัตถุประสงค์ร่วมด้านความมั่นคงและการจัดการแรงงานต่างด้าวมีการผ่อนปรนการใช้แรงงานต่างด้าวและการขึ้นทะเบียน ดึงดูดแรงงานต่างด้าวในประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาทำงาน เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานระดับปฏิบัติในโรงงานอุตสาหกรรม และชะลอปัญหาที่เกิด เนื่องจากแรงงานต่างด้าวทะลักเข้ามาบริเวณตอนในของประเทศมากเกินไป จึงควรอยู่ในลักษณะขนาดไม่ใหญ่เกินไป มีรั้วรอบขอบชิดและกระจายตามเขตชายแดนที่มีข้อได้เปรียบอุปทานแรงงานต่างด้าว ในระยะยาวควรเน้นพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษร่วมกับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อการแบ่งงานตามความชำนาญ และการใช้สิทธิประโยชน์ เช่น GSP จากประเทศเพื่อนบ้าน โดยให้ประเทศไทยผลิตชิ้นตอนหรืออุตสาหกรรมที่เน้นแรงงานทักษะสูง ใช้เทคโนโลยีสูง หรือต้องการมาตรฐานปกติที่ดีในการผลิต และประเทศเพื่อนบ้านผลิตชิ้นตอนหรืออุตสาหกรรมที่เน้นใช้แรงงานเข้มข้น นอกจากนี้ควรเน้นการส่งเสริมการออกไปลงทุนเพื่อทดแทนการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษเพื่อการผลิตบริเวณชายแดนในอุตสาหกรรมที่เน้นใช้แรงงานเข้มข้น และ 2) เขตเศรษฐกิจพิเศษเพื่อการบริการแบบรวมศูนย์หรือเขตเศรษฐกิจพิเศษขนาดใหญ่ ควรอยู่ในแผนการพัฒนาประเทศเพราะต้องใช้เงินลงทุนสูง จึงควรเลือกพื้นที่เพียงเขตเดียวเพื่อการพัฒนา พื้นที่ดังกล่าวไม่จำเป็นต้องเป็นพื้นที่ชายแดน เพราะต้องดูองค์ประกอบอย่างอื่นควบคู่ด้วย เช่น ความเหมาะสมในแง่การดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศและในประเทศ ดึงดูดผู้บริโภคโดยเฉพาะต่างประเทศ ความง่ายในการเข้าถึง และการสนับสนุนจากแผนโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ

อดิเรก พันเขียว (2557) ผลการวิจัย พบว่า 1) การยอมรับต่อการพัฒนา พบว่า ภาพรวมผู้เกี่ยวข้องเห็นว่าเป็นประโยชน์และควรส่งเสริมให้เกิดขึ้นโดยเร็วแต่บางส่วนเห็นว่าควรมีการให้ข้อมูลและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น 2) ความคาดหวังต่อการพัฒนา พบว่าคาดหวังให้มีการค้าการลงทุนมากขึ้น การผลักดันพื้นที่ที่มีความพร้อมไม่ว่าจะรูปแบบใดก่อน การได้รับสิทธิประโยชน์ คุณภาพชีวิต ความมั่นคงในการทำงานและในชีวิต การจับจองที่ดินทำกิน บริการสาธารณะ สาธารณูปโภค การศึกษา แรงงาน อาชีพ ค่าแรงสวัสดิการต่างๆ และคาดหวังให้มีหน่วยงานบริหารจัดการเขตเศรษฐกิจพิเศษของตนเองโดยเฉพาะ 3) ปัจจัยความสำเร็จ ได้แก่ การสนับสนุนจากรัฐบาล การปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐ การปรับปรุงกฎหมาย ปัญหา

การเมืองและความขัดแย้ง การบริหารจัดการ ศักยภาพของพื้นที่และความร่วมมือมีส่วนร่วมของประชาชน

ศุภชัย ศรีสุชาติ และแก้วขวัญ ตั้งติพงศกุล (2558) ผลการวิจัยพบว่า ในกรณีพื้นที่แม่สอดพบว่ารูปแบบเขตเศรษฐกิจพิเศษมีความเป็นไปได้ 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) นิคม/เขตอุตสาหกรรมส่งออก 2) เขตเกษตรเศรษฐกิจ และ 3) เขตส่งเสริมการลงทุน โดยเหตุผลประการสำคัญคือ มีลักษณะการจัดตั้งที่มีลักษณะเดียวกับนิคมอุตสาหกรรมทั่วไป กล่าวคือ เป็นเขตพื้นที่ที่จัดสรรไว้สำหรับโรงงานอุตสาหกรรมเข้าไปอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสัดส่วน ประกอบด้วยพื้นที่อุตสาหกรรม สิ่งอำนวยความสะดวก สาธารณูปโภค และสาธารณูปการ แต่เขตอุตสาหกรรมส่งออกเป็นเขตที่กำหนดไว้สำหรับประกอบอุตสาหกรรมการค้าหรือการบริการเพื่อส่งสินค้าออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศเป็นหลัก และกิจการอื่นที่เป็นประโยชน์หรือเกี่ยวเนื่องกับการประกอบอุตสาหกรรมการค้าหรือการบริการเพื่อส่งสินค้าออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศ โดยการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษสามารถจัดตั้งขึ้นในพื้นที่เฉพาะ เช่นพื้นที่เขตเมือง พื้นที่เขตชนบท พื้นที่ห่างไกล หรือพื้นที่ที่มีรายได้ต่ำ เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจให้กับเอกชน หรือนักลงทุนเข้ามาลงทุนในพื้นที่ ผ่านการให้สิทธิประโยชน์ในด้านภาษี การสนับสนุนทางการเงิน และสิ่งจูงใจอื่นๆ กรณีของเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอดควรเป็นการประกอบอุตสาหกรรมเบาที่ใช้แรงงานเข้มข้น

บทที่ 3

วิธีการศึกษา

การวิจัยเรื่องการวิเคราะห์รูปแบบของเขตเศรษฐกิจพิเศษที่เหมาะสมกับพื้นที่จังหวัดสระแก้วในครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษารูปแบบของเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนที่เหมาะสมกับพื้นที่จังหวัดสระแก้ว 2) เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดสระแก้ว ผู้วิจัยจะแบ่งส่วนวิธีการศึกษาออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

3.1 ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัย

1) ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ศึกษา เอกสาร ตำรา บทความงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แนวคิดทฤษฎีรูปแบบแนวคิดในการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน ทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศรวมถึงงานวิจัยและบทความต่างๆ ที่เคยได้มีผู้ศึกษาไว้

2) ขั้นตอนการศึกษาข้อมูลเพื่อให้ได้มาซึ่งการกรอบแนวคิดวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับบทความและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนักวิชาการ นำข้อมูลมาศึกษาหาความเหมือนและความแตกต่างของเนื้อหา เพื่อเป็นข้อมูลในการตั้งคำถาม การสัมภาษณ์

ผลที่ได้รับจากขั้นตอน 1 ได้ประเด็นข้อคำถามจากกรอบแนวความคิดการวิจัยแล้วนำไปสร้างเป็นประเด็นข้อคำถามในขั้นตอน 2

3.2 ขั้นตอนที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ (In-depth-Interview) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญสำหรับการให้ข้อมูลหลัก (Key Information) เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อสร้างกรอบแนวคิดจากผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ และมีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการเรื่องเขตเศรษฐกิจพิเศษ

ชายแดนจังหวัดสระแก้ว ทั้งบุคลากรในหน่วยงานราชการ กลุ่มคนในธุรกิจ รวมถึงประชาชนในพื้นที่ จำนวน 42 คน ประกอบด้วย

- 1) เจ้าหน้าที่ของรัฐ (ส่วนกลาง) 11 คน
- 2) เจ้าหน้าที่ในท้องถิ่น 9 คน
- 3) กลุ่มธุรกิจเอกชน 7 คน
- 4) ประชาชนในพื้นที่ 15 คน

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) แบ่งตามวิธีการเก็บข้อมูล ได้แก่

1) การสัมภาษณ์เป็นการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ รองผู้ว่าราชการจังหวัดสระแก้ว นายกเทศมนตรีอรัญประเทศ ประธานสภาอุตสาหกรรมจังหวัดสระแก้ว และประธานหอการค้าจังหวัดสระแก้ว เป็นต้น

2) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ประชาชนในพื้นที่เป้าหมาย

3) การสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview) หน่วยงานราชการทั้งระดับจังหวัดและอำเภอในพื้นที่ สถาบันการศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ กลุ่มธุรกิจเอกชน

4) ผู้วิจัยได้เข้าไปร่วมในการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อระดมสมองในการช่วยกันเสนอความคิดเห็นจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยในการเข้าร่วมประชุมมีผู้เข้าร่วมจำนวน 12-15 คน ซึ่งมาจากฝ่ายต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ตัวแทนประชาชนก็มาเข้าร่วมด้วยเช่นกัน

3.3 ขั้นตอนที่ 3 สร้างเครื่องมือ

ในการสัมภาษณ์แนวคำถามที่ใช้เป็นเครื่องมือที่ผู้ทำการวิจัยสร้างขึ้นเอง โดยการศึกษาประเด็นคำถามจากการทบทวนวรรณกรรมและแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง โดยสร้างเป็นคำถามใหม่ครอบคลุมตามขอบเขตของการวิจัยอันเป็นสิ่งที่ต้องการศึกษา เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้ มีการเรียงลำดับคำถาม เนื้อหาของคำถามเป็นลักษณะของคำถามปลายเปิด โครงสร้างคำถามในการสัมภาษณ์ออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่

1) ส่วนที่ 1 แนวคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย อายุ เพศ ตำแหน่งงาน ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน

2) ส่วนที่ 2 เป็นแนวคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของจังหวัดสระแก้ว รวมถึงการจัดตั้งเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดสระแก้ว

3) ส่วนที่ 3 เป็นแนวคำถามเกี่ยวกับการมองถึงข้อดี ข้อเสียของการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนและรูปแบบของเขตเศรษฐกิจพิเศษที่คิดว่าเหมาะสมกับจังหวัดสระแก้ว

4) ส่วนที่ 4 เป็นแนวคำถามเกี่ยวกับเป้าหมายที่มองไว้เกี่ยวกับเขตเศรษฐกิจพิเศษสระแก้วในอนาคต

อุปกรณ์ที่ใช้ในการสัมภาษณ์ คือ เครื่องบันทึกเสียงขนาดเล็กแบตเตอรี่ สมุดบันทึกปากกา และกล้องถ่ายภาพ

3.4 ขั้นตอนที่ 4 ลงมือปฏิบัติ

1) การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยขอแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

(1) การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ

ผู้วิจัยจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ ซึ่งประกอบไปด้วยข้อมูลสถิติ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงข้อมูลทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาด้านเขตเศรษฐกิจพิเศษ โดยเฉพาะเขตเศรษฐกิจพิเศษบริเวณชายแดน ที่เกิดขึ้นในประเทศอื่น เช่น เขตเศรษฐกิจพิเศษในประเทศอินเดีย เพื่อทราบถึงรูปแบบการดำเนินงานของเขตเศรษฐกิจพิเศษดังกล่าว รวมถึงผลกระทบทางเศรษฐกิจและผลกระทบทางด้านอื่นๆ ที่เกิดขึ้นทั้งในทางบวกและทางลบ และนโยบายในการบริหารจัดการและการบรรเทาผลกระทบที่เกิดขึ้นในเชิงลบ เพื่อใช้เป็นตัวอย่างในการศึกษาและใช้ในการวิเคราะห์เพื่อหารูปแบบที่เหมาะสมกับเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดสระแก้ว

(2) การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ

เป็นการลงพื้นที่เพื่อสำรวจสภาพการของพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดสระแก้ว และสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งภาครัฐ และเอกชน รวมถึงประชาชนในพื้นที่ เกี่ยวกับความพร้อมในการจัดตั้งเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน ปัญหาและอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้น ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ แนวทางในการดำเนินการ และทัศนคติเกี่ยวกับการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน รวมถึงรูปแบบของการพัฒนาที่เกิดขึ้นและผลกระทบที่เกิดขึ้น ซึ่งพื้นที่ลงไปทำการศึกษา ประกอบไปด้วยท้องที่ ตำบลท่าข้าม ตำบลบ้านด่าน และตำบลป่าไร่ อำเภออรัญประเทศ และตำบลผักชะ อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้วดังนี้

ก) ผู้ทำการวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) แบบตัวต่อตัวเพื่อเปิดเผยสิ่งจูงใจความเชื่อ ทศนคติของผู้ตอบ โดยเตรียมคำถามกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ลักษณะการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการโดยการกำหนดคำถามออกเป็นประเด็นให้ครอบคลุมและสอดคล้องกับเรื่องที่ทำวิจัยก่อนเริ่มการทำการสัมภาษณ์ผู้ทำการวิจัยได้แสดงถึงวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์โดยขออนุญาตในการจดบันทึกและบันทึกเสียงระหว่างการสัมภาษณ์ผู้ทำการวิจัยได้มีปฏิสัมพันธ์แบบต่อหน้ากับผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อเกิดการแลกเปลี่ยน แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระและมีการทดสอบคำถามและคำตอบเพื่อเป็นแนวทางในการถามคำถามต่อไป โดยจะใช้เวลาในการสัมภาษณ์ประมาณ 30-60 นาทีทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความร่วมมือของผู้ให้สัมภาษณ์การสัมภาษณ์แต่ละรายจะทำการสัมภาษณ์จนกว่าจะไม่พบข้อสงสัยหรือไม่มีข้อมูลใหม่เกิดขึ้น ที่เรียกว่าข้อมูลอิ่มตัว (Data Saturation) จึงหยุดการสัมภาษณ์

ข) ในขณะที่สัมภาษณ์ผู้ทำการวิจัยจะใช้การจดบันทึกสรุปสั้น ๆ เฉพาะประเด็นที่สำคัญ และเมื่อจบการสัมภาษณ์จะทำการบันทึกข้อมูลอื่นๆ ทันที นอกจากนี้ยังได้บันทึกเกี่ยวกับความคิดความรู้สึกหรือปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้ทำการวิจัยขณะที่รวบรวมข้อมูล ซึ่งการเขียนบันทึกสรุปสั้น ๆ ดังกล่าวมีประโยชน์สำหรับผู้วิจัยในการมองเห็นความเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มหัวข้อสรุป (องอาจ นัยพัฒน์, 2548: 232)

ค) ข้อมูลจะถูกนำมาทำการบันทึกและถอดเทปประจำวัน เพื่อทำการตรวจสอบข้อมูลที่ไมชัดเจนหรือไม่ครบถ้วน เพื่อนำไปศึกษาเพิ่มเติมในการสัมภาษณ์ครั้งต่อไป และข้อมูลที่ได้นำมาผู้ทำการวิจัยจะนำมาถอดเทปคำต่อคำ ประโยคต่อประโยคแล้วตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลอีกครั้งด้วยการ ฟังเทปบันทึกเสียงซ้ำ

2) ความเชื่อถือได้

ของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยหลังจากที่ได้เก็บรวบรวมข้อมูลแล้วได้นำมาตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล (Trustworthiness) ดังนี้

(1) ผู้สัมภาษณ์สร้างความสัมพันธ์อันดีต่อผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อให้เกิดความไว้วางใจในตัวผู้ทำการวิจัยซึ่งจะมีผลต่อความถูกต้องและเป็นจริงของข้อมูล

(2) การยืนยันความถูกต้องของข้อมูล (Member Checking) โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ที่ได้จดบันทึกอย่างละเอียดและอธิบายอย่างชัดเจนนั้นนำกลับไปให้ผู้ให้สัมภาษณ์ยืนยันความถูกต้องของข้อมูลว่าข้อมูลเป็นจริงตรงกับความรู้สึกของผู้ให้สัมภาษณ์หรือไม่

(3) ตรวจสอบความไว้วางใจได้ของข้อมูล (Dependability) โดยการนำข้อมูลไปตรวจสอบกับอาจารย์ที่ปรึกษางานวิทยานิพนธ์เพื่อยืนยันความถูกต้องตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา

(4) ความสามารถในการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ (Transferability) โดยการเขียนระเบียบวิธีการวิจัยการวิเคราะห์ข้อมูลและบริบทที่ต้องการศึกษาอย่างชัดเจน เพื่อเป็นการเพิ่มความน่าเชื่อถือของการวิจัยในการที่จะนำผลการวิจัยไปใช้ในบริบทที่ใกล้เคียงกัน

(5) การยืนยันผลการวิจัย (Conformability) โดยการที่ผู้ทำการวิจัยจะเก็บเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกรวิจัยไว้เป็นอย่างดีพร้อมสำหรับการตรวจสอบ (Audit Trail) เพื่อยืนยันว่าข้อมูลที่ได้ไม่มีความลำเอียงหรือเกิดจากการคิดขึ้นของผู้วิจัย

3.5 ขั้นตอนที่ 5 การจัดทำข้อมูลและวิเคราะห์ผล

- 1) นำข้อมูลที่ได้จากการถอดเทปและการบันทึกภาคสนามมาอ่านหลายๆ ครั้งเพื่อให้เกิดความเข้าใจในภาพรวมของข้อมูลที่ได้และพิจารณาประเด็นที่สำคัญ
- 2) นำข้อมูลกลับมาอ่านอีกครั้งโดยละเอียดทุกบรรทัดและจึงตีความ
- 3) นำข้อความหรือประโยคที่มีความหมายเหมือนกันหรือใกล้เคียงกันมาไว้กลุ่มเดียวกัน โดยมีรหัสข้อมูลกำกับทุกข้อความหรือทุกประโยค แล้วจึงตั้งชื่อคำสำคัญ ซึ่งจะจัดเป็นทั้งกลุ่มใหญ่ (Themes) และกลุ่มย่อย (Sub-theme) ที่อยู่ภายใต้ความหมายของกลุ่มใหญ่ซึ่งกระบวนการดังกล่าวคือการสร้างหัวข้อสรุป และกลุ่มหัวข้อสรุปแนวคิดในตัวข้อมูลดังที่องอาจ นัยพัฒน์ (2548: 236) อธิบายว่ากระทำโดยอ่านบทพรรณข้อมูลปฐมภูมิที่อยู่ในรูปข้อความทางภาษา (Textual Primary Data) ซึ่งเก็บรวบรวมได้จากแหล่งต่างๆ ในภาคสนาม เสร็จแล้วจึงแบ่งแยกข้อมูลดังกล่าวออกเป็นส่วนย่อย (Breaking Down) ตามหน่วยความหมาย (Meaning Unit) หรือหน่วยวิเคราะห์ (Analysis Unit) ในระดับเบื้องต้น จากนั้นทำการกำหนดข้อความสั้นๆ เพื่อใช้เป็นมโนทัศน์หรือหัวข้อสรุปแนวคิดที่สะท้อนความหมายสำคัญทั้งที่ปรากฏชัดแจ้งและแฝงอยู่ในข้อมูลส่วนย่อยนั้นแล้วจึงนำหัวข้อสรุปแนวคิดที่มีความหมายคล้ายคลึงหรือแตกต่างกันมาจัดเป็นกลุ่มหัวข้อสรุปแนวคิด (Conceptual Categories) ต่างๆ กลายเป็นหน่วยความหมายของข้อมูลที่มีขนาดใหญ่และมีระดับความเป็นนามธรรมมากขึ้น
- 4) ใช้การเขียนบรรยายสิ่งที่ค้นพบอย่างละเอียดและชัดเจน โดยจะไม่มีกรนำทฤษฎีไปควบคุมปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งยกตัวอย่างคำพูดประกอบคำหลักสำคัญที่ได้

จาก 5 ขั้นตอนข้างต้นนำมาสู่การวิเคราะห์ผลการศึกษาในสองประเด็น ได้แก่

1) ประเด็นที่ 1 การวิเคราะห์รูปแบบเขตเศรษฐกิจพิเศษที่เหมาะสมกับเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดสระแก้ว

การวิเคราะห์ในส่วนนี้จะเป็นการวิเคราะห์ทั้งในด้านพื้นที่ และอุตสาหกรรมหรือกิจกรรมการผลิตที่เหมาะสมกับจังหวัดสระแก้ว โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น

(1) การศึกษาบริบททั่วไป บริบททั่วไป รวมถึงศักยภาพในด้านต่างๆ ของจังหวัดสระแก้วโดยการศึกษาจากการรวบรวมข้อมูล จากเอกสาร รายงานการประชุมต่างๆ จากขั้นตอนที่ 1-3 ข้างต้น

(2) การวิเคราะห์ความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐาน และการเชื่อมโยงระหว่างประเทศ

ในส่วนนี้ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งจากภาคสนาม การสัมภาษณ์และการเก็บข้อมูลทุติยภูมิ โดยวิเคราะห์เป็นข้อมูล 2 ส่วน คือ 1) โครงสร้างพื้นฐานต่อการประกอบอุตสาหกรรมในพื้นที่ 2) การอำนวยความสะดวกที่บริเวณจุดผ่านแดน โดยจะมีการให้คะแนนของดัชนีแต่ละตัวนั้นจะมี 4 ระดับ (4 = ดีเยี่ยม 3 = ดี 2 = พอใช้ 1 = ต้องปรับปรุง) โดยระดับที่ดีเยี่ยม (ระดับที่ 4) คือมีความพร้อมเพื่อรองรับอุตสาหกรรมที่เข้าไปลงทุนในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดสระแก้ว โดยมีรายละเอียดดังนี้ ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้กำหนดคะแนนด้วยตนเอง

การวิเคราะห์โครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภค

ก) เกณฑ์การประเมินคะแนนโครงสร้างพื้นฐานทางถนน

ได้อ้างอิงจากตารางการแบ่งระดับของทางหลวงอาเซียน (Asian Highway Classification) จากเกณฑ์ด้านคุณภาพของผิวทาง และจำนวนช่องทางจราจรซึ่งแบ่งได้เป็น 4 Class และตารางการออกแบบทางหลวง (Asian Highway Design Standards) ในส่วนของความเร็วในการออกแบบแบ่งตามระดับของทางหลวงทั้ง 4 Class โดยได้ดัดแปลงให้สอดคล้องกับงานวิจัย ได้ตั้งตารางที่ 3.1 โดยใช้ปัจจัยด้านสภาพผิวทาง จำนวนช่องจราจร และช่วงความเร็วที่วิ่งได้เป็นเกณฑ์ในการประเมินคะแนน โดยพิจารณาเฉพาะเส้นทางหลักที่เชื่อมโยงไปยังแหล่งวัตถุดิบหรือแหล่งส่งออกสินค้า

ตารางที่ 3.1 เกณฑ์การให้คะแนนโครงสร้างพื้นฐานทางถนน

เกณฑ์ดัชนี โครงสร้าง พื้นฐานทางถนน	วิ่งด้วยความเร็ว มากกว่า 120 กม./ชม.	วิ่งด้วยความเร็ว 90-120 กม./ชม.	วิ่งด้วยความเร็ว 50-89 กม./ชม.	วิ่งด้วยความเร็ว ต่ำกว่า 50 กม./ ชม.
มอเตอร์เวย์ หรือ ถนนที่มีการ ควบคุมการจราจร เข้า-ออก (Primary Class)	4.0	3.5	3.0	2.5
ถนนลาดยาง 4 ช่องทางขึ้นไป (Class I)	3.5	3.0	2.5	2.0
ถนนลาดยาง 2 ช่องทาง (Class II)	3.0	2.5	2.0	1.5
ถนนลาดยาง 2 ช่องทาง ผิวถนน ขรุขระ หรือถนน ลูกรัง (Class III)	2.5	2.0	1.5	1.0

ข) เกณฑ์การประเมินคะแนนโครงสร้างพื้นฐานทางท่าเรือ ได้อ้างอิง
จากตารางการแบ่งระดับโดยเทียบกับท่าเรือสิงคโปร์ซึ่งเป็นท่าเรือตู้สินค้าที่
ใหญ่ที่สุดในโลกประกอบด้วยมีมติการเชื่อมโยงจากแหล่งอุตสาหกรรมไปยังท่าเรือ โดยเกณฑ์ที่แบ่ง
ได้อ้างอิงมาจาก การสอบถามผู้ประกอบการในขั้นตอนสำรวจพื้นที่ และการสัมภาษณ์เชิงลึก ดัง
ตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.2 เกณฑ์การให้คะแนนโครงสร้างพื้นฐานทางท่าเรือ

เกณฑ์ดัชนี โครงสร้าง พื้นฐานทาง ท่าเรือ	ท่าเรือน้ำลึก ขนาดใหญ่ความ ยาวหน้าท่า มากกว่า 3 กม. ความลึกร่องน้ำ มากกว่า 14 ม.	ท่าเรือน้ำลึก ขนาดกลางความ ยาวหน้าท่า1-3 กม.ความลึกร่อง น้ำ 8-14 ม.	ท่าเรือขนาดเล็ก ความยาวหน้าท่า น้อยกว่า 1 กม. ความลึกร่องน้ำ น้อยกว่า 8 ม.	ท่าเรือแม่น้ำ
มีการเชื่อมโยงกับ เขตนิคมฯ (รัศมีไม่ เกิน 10 กม.)	4.0	3.5	3.0	2.5
ตั้งอยู่ในเขตรัศมี ไม่เกิน 150 กม. จากเขตนิคมฯ	3.5	3.0	2.5	2.0
ตั้งอยู่ในเขตรัศมี 150-300 กม. จาก เขตนิคมฯ	3.0	2.5	2.0	1.5
ไม่มีท่าเรืออยู่ใน รัศมี 300 กม.			1.0	

ค) เกณฑ์การประเมินคะแนนโครงสร้างพื้นฐานของรถไฟขนส่งสินค้า

ได้อ้างอิงจากองค์การบริหารการรถไฟกลางของประเทศสหรัฐอเมริกา ประกอบกับมติการเชื่อมโยงจากแหล่งอุตสาหกรรมไปยังสถานีรถไฟ โดยเกณฑ์ที่บ่งได้อ้างอิงมา จากการสอบถามผู้ประกอบการในขั้นตอนการสำรวจพื้นที่ และจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ดังตาราง ที่ 3.3

ตารางที่ 3.3 เกณฑ์การให้คะแนนโครงสร้างพื้นฐานทางรถไฟ

เกณฑ์ดัชนี โครงสร้าง พื้นฐานทาง รถไฟ	วิ่งด้วยความเร็ว มากกว่า 120 กม./ชม.	วิ่งด้วยความเร็ว 90-120 กม./ชม.	วิ่งด้วยความเร็ว 50-89 กม./ชม.	วิ่งด้วยความเร็ว ต่ำกว่า 50 กม./ ชม.
มีการเชื่อมโยง กับเขตนิคมฯ	4.0	3.5	3.0	2.5
ตั้งอยู่ในเขตรัศมี ไม่เกิน 100 กม. จากนิคมฯ	3.5	3.0	2.5	2.0
ตั้งอยู่ในเขตรัศมี 100-200 กม. จากนิคมฯ	3.0	2.5	2.0	1.5
ไม่มีสถานีรถไฟ ตั้งอยู่ในรัศมี 200 กม.			1.0	

ง) เกณฑ์การประเมินโครงสร้างพื้นฐานทางอากาศ

ได้อ้างอิงจากตาราง Typical Facility and Service Attributes ของ Wilbur Smith Associates ซึ่งแบ่งเกณฑ์ระดับของท่าอากาศยานออกเป็น 4 ระดับ โดยได้นำ ปัจจัย 2 ประเด็นมาเป็นเกณฑ์ในการให้คะแนน ได้แก่ ปัจจัยด้านทางยาวของทางวิ่ง และจำนวน ทางวิ่งเป็นเกณฑ์ โดยดัดแปลงให้สอดคล้องกับงานวิจัย ประกอบกับมติการประเมินด้านการ เชื่อมโยงจากแหล่งนิคมอุตสาหกรรมในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดสระแก้วไปยังท่า อากาศยาน ซึ่งได้จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ ดังตารางที่ 3.4

ตารางที่ 3.4 เกณฑ์การให้คะแนนโครงสร้างพื้นฐานทางอากาศ

เกณฑ์ดัชนี โครงสร้างพื้นฐาน ทางอากาศ	ทำอากาศยานขนาดใหญ่ ทางวิ่งยาว ตั้งแต่ 3.5 กม. จำนวน 2 ทางวิ่ง	ทำอากาศยานขนาด กลาง ทางวิ่งยาว ตั้งแต่ 2.5 กม. จำนวน 1 ทางวิ่ง	ทำอากาศยานขนาดเล็ก ทางวิ่งยาวน้อยกว่า 2.5 กม. จำนวน 1 ทางวิ่ง
มีการเชื่อมโยงกับเขต นิคมฯ รัศมีน้อยกว่า 10 กม.	4.0	3.5	3.0
ตั้งอยู่ในเขตรัศมีไม่ เกิน 100 กม. จาก นิคมฯ	3.5	3.0	2.5
ตั้งอยู่ในเขตรัศมี 100- 200 กม. จากนิคมฯ	3.0	2.5	2.0
ไม่มีทำอากาศยาน ตั้งอยู่ในรัศมี 200 กม.		1.0	

จ) เกณฑ์การประเมินคะแนนโครงสร้างพื้นฐานด้านสาธารณูปโภค

ได้อ้างอิงมาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ประกอบการในพื้นที่ และการ
สัมภาษณ์เชิงลึกตัวแทนจากทั้งภาครัฐ เอกชน ภาคอุตสาหกรรม และส่วนท้องถิ่น เกี่ยวกับความ
ต้องการในด้านไฟฟ้าและพลังงาน ด้านประปาและสุขาภิบาล ด้านสื่อสารและโทรคมนาคม มีผล
ต่อคุณภาพผลผลิตจากอุตสาหกรรมดังตารางที่ 3.5 ถึง 3.7

ตารางที่ 3.5 เกณฑ์การให้คะแนนโครงสร้างพื้นฐานด้านไฟฟ้าและพลังงาน

ระดับคะแนน	ความหมาย
4.0	มีระบบส่งไฟฟ้าเข้าถึงนิคม ฯ และเขตเศรษฐกิจพิเศษอย่างทั่วถึง และสามารถตอบสนองความต้องการของอุตสาหกรรมในพื้นที่ได้อย่างเพียงพอ ไม่มีปัญหาเรื่องไฟฟ้าตกหรือดับ
3.0	มีระบบส่งไฟฟ้าเข้าถึงนิคม ฯ และเขตเศรษฐกิจพิเศษอย่างทั่วถึง และสามารถตอบสนองความต้องการของอุตสาหกรรมในพื้นที่ได้อย่างเพียงพอแต่ยังคงมีบางช่วงเวลาที่ขาดไฟฟ้า ไฟตก หรือไฟดับอยู่บ้าง แต่ไม่กระทบต่อคุณภาพและอัตราการผลิต
2.0	มีระบบส่งไฟฟ้าเข้าถึงนิคม ฯ และเขตเศรษฐกิจพิเศษในบางพื้นที่เท่านั้น และยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการได้อย่างเพียงพอ นอกจากนี้ยังมีปัญหาเรื่องไฟตก หรือไฟดับที่ส่งกระทบต่อคุณภาพและอัตราการผลิต
1.0	มีระบบไฟฟ้าที่เข้าถึงพื้นที่น้อยมาก ไม่เพียงพอต่อความต้องการของอุตสาหกรรมเป็นปัญหาที่จะส่งผลกระทบต่อคุณภาพและอัตราการผลิตอย่างมาก

ตารางที่ 3.6 เกณฑ์การให้คะแนนโครงสร้างพื้นฐานด้านการสื่อสารและโทรคมนาคม

ระดับคะแนน	ความหมาย
4.0	มีระบบสื่อสารไร้สาย (EDGE/3G/4G) รวมทั้งมีการให้บริการอินเทอร์เน็ต ADSL ทั่วพื้นที่
3.0	มีระบบสื่อสารไร้สาย เช่น EDGE/3G/4G รวมทั้งมีการให้บริการอินเทอร์เน็ต ADSL ที่ครอบคลุมเพียงบางพื้นที่เท่านั้น แต่ไม่กระทบต่ออุตสาหกรรม
2.0	มีระบบสื่อสารไร้สาย เช่น EDGE/3G/4G รวมทั้งมีการให้บริการอินเทอร์เน็ต ADSL ที่ครอบคลุมพื้นที่ส่วนน้อย และส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมในพื้นที่
1.0	ไม่มีระบบสื่อสารไร้สาย เช่น EDGE/3G/4G และอินเทอร์เน็ต ADSL เป็นอุปสรรคอย่างมากต่ออุตสาหกรรมในพื้นที่

ตารางที่ 3.7 เกณฑ์การให้คะแนนโครงสร้างพื้นฐานด้านประปาและสุขาภิบาล

ระดับคะแนน	ความหมาย
4.0	มีระบบน้ำประปาเข้าถึงพื้นที่นิคม ฯ และเขตเศรษฐกิจพิเศษอย่างทั่วถึง และเพียงพอต่อความต้องการในอุตสาหกรรม รวมทั้งยังมีระบบสุขาภิบาลที่มีประสิทธิภาพ ไม่มีปัญหาเรื่องการขาดแคลนน้ำประปา
3.0	มีระบบน้ำประปาเข้าถึงพื้นที่นิคม ฯ และเขตเศรษฐกิจพิเศษอย่างทั่วถึง แต่อาจเกิดการขาดแคลนน้ำในบางช่วง ซึ่งไม่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพและอัตราการผลิต ส่วนระบบสุขาภิบาลค่อนข้างมีประสิทธิภาพ
2.0	มีระบบน้ำประปาเข้าถึงพื้นที่นิคม ฯ และเขตเศรษฐกิจพิเศษในบางพื้นที่เท่านั้น และยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการได้อย่างเพียงพอ รวมทั้งยังมีปัญหาด้านระบบสุขาภิบาลที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพและอัตราการผลิตรวมทั้งสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ด้วย
1.0	ระบบน้ำบาดาลยังขาดแคลนอยู่มาก ไม่สามารถตอบสนองความต้องการในการผลิตได้อย่างเพียงพอ ส่งผลกระทบต่อคุณภาพและอัตราการผลิต รวมทั้งระบบสุขาภิบาลที่ไม่มีประสิทธิภาพ ส่งผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมในพื้นที่

ในส่วนของแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่นั้นจะพิจารณาโดยอาศัยชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ หรือที่สามารถเดินทางได้ในระยะเวลาไม่เกิน 2 ชม. ดังนี้

ตารางที่ 3.8 เกณฑ์การให้คะแนนแหล่งท่องเที่ยว

ระดับคะแนน	ความหมาย
4.0	มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงมากอยู่ในเขตพื้นที่โดยตรง
3.0	มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงปานกลางอยู่ในพื้นที่ หรือที่มีชื่อเสียงมากที่สามารถเดินทางได้ด้วยระยะเวลาไม่เกิน 1-2 ชม. จากพื้นที่
2.0	มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงน้อย หรือที่มีชื่อเสียงปานกลางที่สามารถเดินทางด้วยระยะเวลา 1-2 ชม. จากพื้นที่
1.0	ไม่มีแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถเดินทางได้ด้วยระยะเวลา 1-2 ชม. จากพื้นที่

การวิเคราะห์การอำนวยความสะดวกที่จุดผ่านแดน จะใช้เป็นเกณฑ์พิจารณาเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับการขนส่งสินค้าข้ามแดนและการเข้าเมืองของแรงงานเป็นหลัก แสดงยังตารางที่ 3.9 ถึง 3.17

ตารางที่ 3.9 เกณฑ์การให้คะแนนระบบเอกสารที่ด่านศุลกากร

ระดับ คะแนน	ความหมาย
4.0	การดำเนินการด้านเอกสารง่าย รวดเร็ว มีการใช้ระบบคอมพิวเตอร์มาช่วยในการดำเนินงาน และมีความโปร่งใสในการดำเนินการเอกสารตามมาตรฐานสากล
3.0	การดำเนินการด้านเอกสารชัดเจน ได้ใช้ระบบคอมพิวเตอร์มาช่วยในการดำเนินงาน แต่การปฏิบัติยังไม่เป็นไปตามระเบียบเท่าที่ควรอาจจะต้องพึ่งพาความสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่เพื่อความสะดวกรวดเร็วขึ้น
2.0	การดำเนินการด้านเอกสารยังไม่มีที่ชัดเจน ยังไม่ได้ใช้ระบบคอมพิวเตอร์เข้ามาช่วยในการดำเนินงาน และการปฏิบัติยังไม่เป็นไปตามระบบเท่าที่ควร ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์อันดีกับเจ้าหน้าที่
1.0	การดำเนินการด้านเอกสารยังไม่มีที่ชัดเจน ถ้าไม่มีระบบ ไม่มีระบบคอมพิวเตอร์มาช่วยในการดำเนินการ ต้องพึ่งพาความสัมพันธ์อันดีกับเจ้าหน้าที่หรือต้องใช้นายหน้าท้องถิ่นเข้ามาช่วยเหลือ

ตารางที่ 3.10 เกณฑ์การให้คะแนนอาคารศุลกากรและการจัดพื้นที่

ระดับคะแนน	ความหมาย
4.0	มีอาคารศุลกากรแยกเฉพาะเป็นของตนเอง ได้มาตรฐาน มีพื้นที่กว้างขวาง มีการจัดระเบียบเพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้เข้ามาใช้บริการ มีที่ตั้งเหมาะสม มีความสะดวกปลอดภัยในการเข้ามาใช้บริการ และมีการจัดสรรพื้นที่สำหรับการจอดรถเพื่อตรวจตราสินค้าที่เพียงพอและเหมาะสม
3.0	มีอาคารศุลกากรแยกเฉพาะเป็นของตนเอง ได้มาตรฐาน มีพื้นที่กว้างขวาง มีที่ตั้งเหมาะสมกับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่และมีการจัดสรรพื้นที่สำหรับการจอดรถเพื่อตรวจตราสินค้าที่เพียงพอและเหมาะสม แต่ยังขาดการจัดระบบระเบียบเพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้ขนส่งสินค้า
2.0	ไม่มีอาคารศุลกากรแยกเฉพาะหรือมีอาคารแต่สภาพทรุดโทรมไม่ได้มาตรฐาน หรือไม่มีพื้นที่สำหรับการจอดรถเพื่อตรวจตราสินค้าที่เพียงพอและเหมาะสม
1.0	ไม่มีอาคารศุลกากรแยกเฉพาะหรือมีอาคารแต่สภาพทรุดโทรมไม่ได้มาตรฐานหรือไม่มีพื้นที่สำหรับการจอดรถเพื่อตรวจตราสินค้าที่เพียงพอและเหมาะสมส่งผลทำให้เกิดความล่าช้าในการปฏิบัติงานและอันตรายต่อสินค้าที่ทำการขนส่ง

ตารางที่ 3.11 เกณฑ์การให้คะแนนระบบการตรวจคนเข้าเมือง

ระดับคะแนน	ความหมาย
4.0	การดำเนินการด้านเอกสารง่าย รวดเร็ว มีการใช้ระบบคอมพิวเตอร์มาช่วยในการดำเนินงาน และมีความโปร่งใสในการดำเนินเอกสารตามมาตรฐานสากล
3.0	การดำเนินการด้านเอกสารชัดเจน ได้ใช้ระบบคอมพิวเตอร์มาช่วยในการดำเนินงาน แต่การปฏิบัติยังไม่เป็นไปตามระเบียบเท่าที่ควรอาจจะต้องพึ่งพาความสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่เพื่อความสะดวกรวดเร็วขึ้น
2.0	การดำเนินการด้านเอกสารยังไม่มีชัดเจน ยังไม่ได้ใช้ระบบคอมพิวเตอร์เข้ามาช่วยในการดำเนินงาน และการปฏิบัติยังไม่เป็นไปตามระบบเท่าที่ควร ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์อันดีกับเจ้าหน้าที่
1.0	การดำเนินการด้านเอกสารยังไม่มีชัดเจน ล่าช้าไม่มีระบบ ไม่มีระบบคอมพิวเตอร์มาช่วยในการดำเนินการ ต้องพึ่งพาความสัมพันธ์อันดีกับเจ้าหน้าที่ หรือต้องใช้นายหน้าท้องถิ่นเข้ามาช่วยเหลือ

ตารางที่ 3.12 เกณฑ์การให้คะแนนอาคารตรวจคนเข้าเมืองและการจัดพื้นที่

ระดับคะแนน	ความหมาย
4.0	มีอาคารตรวจคนเข้าเมืองแยกเฉพาะเป็นของตนเอง ได้มาตรฐาน มีพื้นที่กว้างขวาง มีการจัดระเบียบเพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้เข้ามาใช้บริการ มีที่ตั้งเหมาะสม มีความสะดวกปลอดภัยในการเข้ามาใช้บริการ และมีการจัดสรรพื้นที่สำหรับรถที่มาจอดรอเพียงพอและเหมาะสม
3.0	มีอาคารตรวจคนเข้าเมืองแยกเฉพาะเป็นของตนเอง ได้มาตรฐาน มีพื้นที่กว้างขวาง มีการจัดระเบียบเพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้เข้ามาใช้บริการ มีที่ตั้งเหมาะสม มีความสะดวกปลอดภัยในการเข้ามาใช้บริการ และมีการจัดสรรพื้นที่สำหรับรถที่มาจอดรอเพียงพอและเหมาะสม ขาดแต่การจัดระเบียบและอำนวยความสะดวกให้กับผู้ใช้บริการ
2.0	มีอาคารตรวจคนเข้าเมืองที่พอใช้งานได้ แต่คับแคบ หรือที่ตั้งไม่เหมาะสม หรือไม่มีพื้นที่สำหรับรถที่มาจอดรอที่เพียงพอและเหมาะสม ทำให้แรงงานไม่มีความสะดวกในการใช้บริการเท่าที่ควร
1.0	มีอาคารตรวจคนเข้าเมืองที่ทรุดโทรม ขาดการบำรุงรักษา คับแคบ ไม่มีพื้นที่สำหรับรถที่มาจอดรอเพียงพอและเหมาะสม ทำให้การข้ามแดนของแรงงานทำได้ลำบาก

ตารางที่ 3.13 เกณฑ์การให้คะแนนสถานีบริการเชื้อเพลิง

ระดับคะแนน	ความหมาย
4.0	มีจำนวนสถานีบริการเชื้อเพลิงที่มากเพียงพอต่อความต้องการ (ไม่เสียเวลารอคิวนานในการใช้บริการ) และได้มาตรฐาน มีการบริการเชื้อเพลิงหลากหลายประเภท มีราคาที่ได้มาตรฐาน และมีความน่าเชื่อถือ
3.0	มีจำนวนสถานีบริการเชื้อเพลิงที่ได้มาตรฐาน มีราคาที่ได้มาตรฐาน และมีการกำหนดเวลาเปิดปิดที่แน่นอน แต่อาจจะไม่เพียงพอต่อความต้องการ หรือตั้งอยู่ในตำแหน่งที่ไม่เหมาะสมระหว่างเส้นทาง
2.0	มีจำนวนสถานีบริการเชื้อเพลิงตั้งอยู่บ้าง แต่อาจจะเป็นสถานีขนาดเล็ก ไม่ได้มาตรฐานหรือความน่าเชื่อถือเพียงพอในการเข้าไปใช้บริการ
1.0	ไม่พบสถานีบริการเชื้อเพลิง หรือมีการจำหน่ายเชื้อเพลิงในลักษณะแบ่งขวดขายตามข้างถนนซึ่งขาดมาตรฐานและอาจเกิดอันตรายต่อผู้ใช้บริการ

ตารางที่ 3.14 เกณฑ์การให้คะแนนสถานีซ่อมบำรุง

ระดับคะแนน	ความหมาย
4.0	มีสถานีซ่อมบำรุงที่มากเพียงพอต่อความต้องการได้มาตรฐาน สามารถช่วยเหลือในกรณีฉุกเฉินได้ ช่างผู้ปฏิบัติงานมีทักษะความชำนาญดี มีอะไหล่ที่จำเป็น
3.0	มีสถานีซ่อมบำรุงที่ได้มาตรฐานระดับหนึ่ง มาตรฐาน สามารถช่วยเหลือในกรณีฉุกเฉินได้ช่างผู้ปฏิบัติงานมีทักษะความชำนาญพอสมควร แต่อาจจะมีจำนวนไม่เพียงพอ มีอะไหล่เฉพาะอย่างเท่านั้น
2.0	ไม่มีสถานีซ่อมบำรุงที่ดูชัดเจน แต่มีช่างท้องถิ่นที่สามารถให้ความช่วยเหลือในกรณีฉุกเฉินได้ แต่ขาดมาตรฐานและไม่ค่อยมีความน่าเชื่อถือในดาร์เข้าใช้บริการ ไม่มีอะไหล่
1.0	ไม่พบสถานีซ่อมบำรุงหรือช่างท้องถิ่นเลย หากมีปัญหากเกิดขึ้นระหว่างการเดินทางผู้ขับขีต้องขอความช่วยเหลือจากพื้นที่อื่นเท่านั้น

ตารางที่ 3.15 เกณฑ์การให้คะแนนคลังสินค้า

ระดับคะแนน	ความหมาย
4.0	มีคลังสินค้า/ศูนย์กระจายสินค้าที่มีพื้นที่เพียงพอต่อความต้องการในการเข้าใช้งาน มีเทคโนโลยีที่ทันสมัย มีความสามารถในการเก็บรักษาสินค้าได้หลายชนิด รวมถึงสินค้าที่ต้องการแช่เย็นและสินค้าอันตราย ได้มาตรฐานในตำแหน่งพื้นที่ที่เหมาะสม
3.0	มีคลังสินค้า/ศูนย์กระจายสินค้าที่มีพื้นที่เพียงพอต่อความต้องการในการใช้งาน ได้มาตรฐานในตำแหน่งพื้นที่ที่เหมาะสม แต่อาจ不会有เทคโนโลยีที่ทันสมัย ความสามารถในการเก็บรักษาสินค้าบางชนิด เช่น สินค้าที่ต้องการแช่เย็นหรือสินค้าที่อันตราย
2.0	มีพื้นที่ว่างเปล่าที่ถูกกั้นไว้สำหรับใช้เป็นคลังสินค้า/ศูนย์กระจายสินค้าที่รถขนส่งอาจใช้เป็นที่เปลี่ยนถ่ายสินค้า แต่ไม่มีการจัดการที่ดีเท่าที่ควร
1.0	ไม่พบพื้นที่ที่สามารถใช้เป็นคลังสินค้า การเปลี่ยนถ่ายสินค้าต้องทำให้สถานที่อื่นเท่านั้น เช่น พรอมแดนอีกประเทศหนึ่ง

ตารางที่ 3.16 เกณฑ์การให้คะแนนสถานพยาบาล

ระดับคะแนน	ความหมาย
4.0	มีสถานพยาบาลที่ได้มาตรฐาน มีความน่าเชื่อถือ และมีจำนวนเพียงพอต่อความต้องการ สามารถรักษาพยาบาลได้หลายประเภท สามารถให้การรักษาในกรณีฉุกเฉิน อุบัติเหตุร้ายแรงได้
3.0	มีสถานพยาบาลที่ได้มาตรฐาน มีความน่าเชื่อถือในระดับหนึ่ง สามารถรักษาพยาบาลได้เป็นส่วนใหญ่ สามารถให้การรักษาเบื้องต้น สำหรับกรณีเกิดอุบัติเหตุร้ายแรงได้ หรืออาจจะมีจำนวนไม่เพียงพอ
2.0	มีสถานพยาบาลที่สามารถให้การปฐมพยาบาลเบื้องต้นได้เท่านั้น ซึ่งอาจจะไม่ได้มาตรฐานความน่าเชื่อถือเท่าที่ควร ไม่สามารถช่วยเหลือนักท่องเที่ยวหรือแรงงานได้เต็มที่
1.0	ไม่พบสถานพยาบาลที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปใช้บริการได้ การรักษาอาการเจ็บป่วยของแรงงาน หากเกิดอุบัติเหตุของไปในพื้นที่อื่นเท่านั้น

ตารางที่ 3.17 เกณฑ์การให้คะแนนความสะดวกในการข้ามแดน

ระดับคะแนน	ความหมาย
4.0	การข้ามแดนของสินค้าและแรงงานในพื้นที่ระหว่างจุดผ่านแดนสองประเทศ สามารถทำได้โดยสะดวก ในเวลานั้น ไม่เสียเวลาและมีความปลอดภัย
3.0	การข้ามแดนของสินค้าและแรงงานในพื้นที่ระหว่างจุดผ่านแดนสองประเทศ สามารถทำได้โดยไม่เสียเวลามากและมีความปลอดภัย อาจเนื่องจากเส้นทางข้ามแดนมีระยะทางไกล/เส้นทางขาดการบำรุงรักษา
2.0	การข้ามแดนของสินค้าและแรงงานในพื้นที่ระหว่างจุดผ่านแดนสองประเทศ สามารถทำได้แต่ไม่สะดวกสบาย มีความปลอดภัยปานกลาง ซึ่งหากไม่ระมัดระวังเท่าที่ควร สินค้าบางส่วนอาจเกิดการเสียหาย/แรงงานบางกลุ่ม(ผู้สูงอายุ,ผู้มีสั้มีภาวะเยอะ) ไม่สามารถเดินทางได้สะดวก
1.0	การข้ามแดนของสินค้าและแรงงานในพื้นที่ระหว่างจุดผ่านแดนสองประเทศ ทำได้แต่ด้วยความยากลำบาก ขาดความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินอย่างมาก สินค้าขนาดใหญ่หรือแรงงานบางกลุ่ม(ผู้สูงอายุ,ผู้มีสั้มีภาวะเยอะ) ไม่สามารถเดินทางได้สะดวก

เมื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลโครงสร้างพื้นฐานและการอำนวยความสะดวกที่จุดผ่านแดนแล้ว จะนำข้อมูลที่ได้มาพิจารณาร่วมกับปัจจัยด้านอื่นๆ ตลอดจนความต้องการของนักลงทุน ก็จะพิจารณาได้ว่าเขตเศรษฐกิจพิเศษนั้นมีความเหมาะสมสำหรับอุตสาหกรรมแบบใด หรือเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดสระแก้วนั้น จะต้องเพิ่มเติมตามโครงสร้างพื้นฐานด้านใด

(3) การวิเคราะห์ความพร้อมของปัจจัยด้านสถาบัน

ผู้วิจัยจะใช้การศึกษาเชิงคุณภาพและสร้างดัชนีเชิงคุณภาพเปรียบเทียบ Best Practice ในด้านต่างๆ ต่อไปนี้

ก) ด้านกฎหมายและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง เช่น สิทธิในการถือครองที่ดิน กฎหมายแรงงาน ภาษี

ข) ด้านนโยบายจูงใจในการลงทุน ได้แก่ แรงจูงใจทางภาษี และแรงจูงใจที่ไม่ใช่ภาษี

ค) ด้านการบริหารจัดการ และการดำเนินการในเขตเศรษฐกิจพิเศษ

ง) นโยบายด้านการลงทุน

(4) การวิเคราะห์ความพร้อมของปัจจัยด้านทรัพยากร ปัจจัยการผลิต ขนาดตลาด ความเชื่อมโยงกับแหล่งผลิตอื่น และบริการที่เกี่ยวข้อง

(5) การวิเคราะห์ความเหมาะสมต่อลักษณะการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจหรือลักษณะของอุตสาหกรรมการผลิต

ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะพิจารณาถึงกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เหมาะสมหรืออุตสาหกรรมที่เหมาะสมจะดำเนินการในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดสระแก้ว รวมถึงประเภทของเขตเศรษฐกิจพิเศษที่เหมาะสม โดยใช้ผลการศึกษาในส่วนของ 1)-4) ประกอบกับเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนบริเวณอื่นๆ ที่ประสบความสำเร็จ เช่น สหรัฐอเมริกา-เม็กซิโก สิงคโปร์-มาเลเซีย เป็นต้น

(6) การสรุปรูปแบบเขตเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดสระแก้ว

ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะสรุปข้อมูลที่ได้จาก 1)-5) มาประกอบกับรูปแบบเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนในต่างประเทศที่ศึกษาเป็นแบบอย่างเพื่อสรุปรูปแบบเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนที่เหมาะสมกับจังหวัดสระแก้ว

(7) การวิเคราะห์ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการจัดตั้งเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดสระแก้ว ทั้งผลกระทบเชิงบวกและเชิงลบ โดยจะแบ่งผลกระทบดังต่อไปนี้

ก) ผลกระทบทางเศรษฐกิจ

ข) ผลกระทบทางสังคม

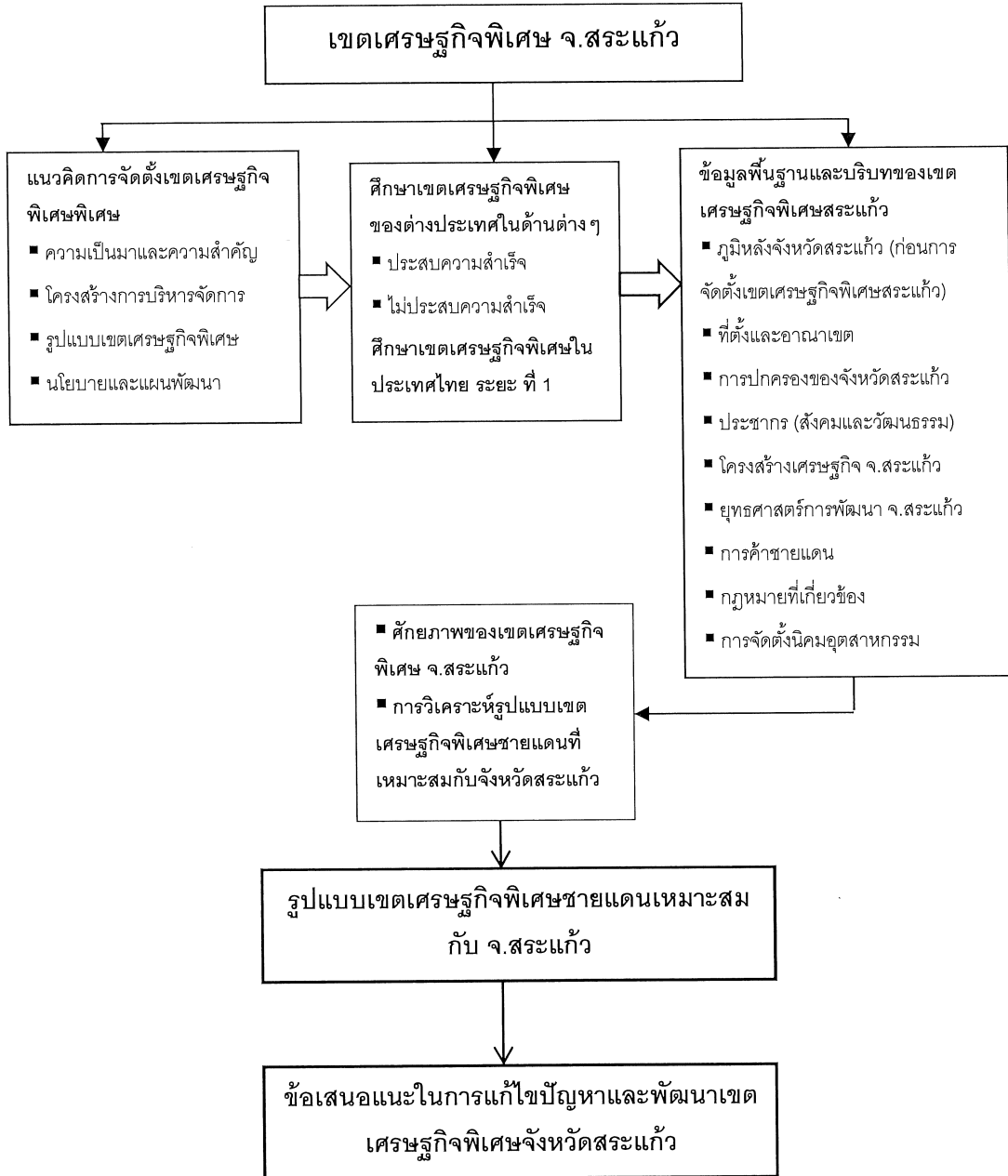
ค) ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม

ง) ผลกระทบด้านความมั่นคงและการปกครอง

2) ประเด็นที่ 2 เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดสระแก้ว

นำข้อสรุปต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาในช่วงต้นมาใช้เป็นแนวทางในการนำเสนอข้อเสนอแนะ เพื่อนำไปปรับใช้ในการดำเนินการภายในเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดสระแก้ว และเขตเศรษฐกิจพิเศษอื่นๆ ต่อไป

3.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 3.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนที่เหมาะสมกับจังหวัดสระแก้วและผลกระทบที่เกิดจากการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ เพื่อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหา และพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดสระแก้วสู่ความยั่งยืนการนำเสนอผลการศึกษานี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

4.1 ส่วนที่ 1 ผลการเก็บรวบรวมข้อมูลทั่วไปของจังหวัดสระแก้ว เพื่อแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของจังหวัดสระแก้วที่มีต่อการรองรับการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษในด้านต่างๆ ประกอบด้วย

4.1.1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป ได้แก่ ความเป็นมา ลักษณะทางกายภาพ เขตการปกครองและประชากร โครงสร้างพื้นฐาน

4.1.2 สถานการณ์และแนวโน้มด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว

4.1.3 เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดสระแก้ว ได้แก่ ลักษณะที่ตั้งและศักยภาพศักยภาพของเมืองฝั่งตรงข้าม

4.1.4 แผนพัฒนาต่างๆ ของจังหวัดสระแก้ว

4.2 ส่วนที่ 2 ผลการศึกษารูปแบบเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนที่เหมาะสมกับพื้นที่จังหวัดสระแก้ว และผลกระทบที่เกิดขึ้น

4.1 ส่วนที่1 ผลการเก็บรวบรวมข้อมูลทั่วไปของจังหวัดสระแก้ว เพื่อแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของจังหวัดสระแก้วที่มีต่อการรองรับการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษในด้านต่างๆ

4.1.1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

1) ความเป็นมา

“จังหวัดสระแก้ว” มีที่มาจากชื่อของสระน้ำโบราณในพื้นที่อำเภอเมืองสระแก้ว ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 2 สระ ในสมัยธนบุรีสมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกเป็นแม่ทัพยกทัพไปตีประเทศกัมพูชาหรือเขมรและได้แวะพักกองทัพที่บริเวณสระน้ำทั้งสองแห่งนี้กองทัพได้นำเอาน้ำจากในสระไปใช้สอย และได้เรียกสระทั้งสองนี้ว่า “สระแก้วกับสระขวัญ”

ในอดีต “สระแก้ว” รับหน้าที่เป็นด่านสำหรับใช้ในการตรวจคนเข้าออก ตลอดจนสินค้าที่เข้าออกจากชายแดน จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2452 ทางรัฐบาลได้แต่งตั้งให้สระแก้วมีฐานะเป็นกิ่งอำเภอสระแก้ว อยู่ในกำกับดูแลของอำเภอกบินทร์บุรี และในปี พ.ศ. 2501 ก็ได้มีพระราชกฤษฎีกาแต่งตั้งให้สระแก้วมีฐานะเป็นอำเภอสระแก้ว ขึ้นอยู่ในการกำกับดูแลของจังหวัดปราจีนบุรี และต่อมาเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2536 ได้มีพระราชบัญญัติจัดตั้งให้จังหวัดสระแก้วขึ้นตามประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่มที่ 110 ตอนที่ 125 เป็นผลให้จังหวัดสระแก้ว ได้เปิดทำการในวันที่ 1 ธันวาคม 2536 โดยเป็นจังหวัดที่ 74 ของประเทศไทย (สำนักงานจังหวัดสระแก้ว, 2560)

2) ลักษณะทางกายภาพ

- (1) ทิศเหนือติดต่อกับอำเภอครบุรี จังหวัดนครราชสีมา และอำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์
- (2) ทิศใต้ติดต่อกับอำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี
- (3) ทิศตะวันออกติดต่อกับราชอาณาจักรกัมพูชา (ระยะทางยาว 165 กิโลเมตร)
- (4) ทิศตะวันตกติดต่อกับอำเภอกบินทร์บุรีอำเภอชาติ จังหวัดปราจีนบุรีและอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา (สำนักงานจังหวัดสระแก้ว, 2560)

จังหวัดสระแก้วตั้งอยู่ภาคตะวันออกของประเทศไทยอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร ประมาณ 256 กิโลเมตรมีเนื้อที่ประมาณ 7,219.72 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 4,496,962 ไร่ ทิศตะวันออกติดกับราชอาณาจักรกัมพูชา เป็นระยะทางประมาณ 165 กิโลเมตร ใน 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภออรัญประเทศ คลองหาด ตาพระยา และโคกสูง ดังนั้น ท่าเลที่ตั้งของจังหวัดสระแก้ว

จึงมีสภาพทางภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมในการเป็นประตูภูมิภาคอื่นของประเทศได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะการเป็นประตูสู่อีสาน และประตูอินโดจีน โดยมีจุดผ่านแดนที่สำคัญ 4 จุด คือ จุดผ่านแดนถาวร 2 แห่ง และจุดผ่อนปรนการค้า 2 แห่ง รวมทั้งมีตลาดโรงเกลือ หรือตลาดชายแดนบ้านคลองลึก อำเภออรัญประเทศ ซึ่งเป็นแหล่งจำหน่ายสินค้ามือสองที่ใหญ่ที่สุดในภูมิภาค สามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศปีละหลายพันล้านบาท

3) เขตการปกครองและประชากร

(1) เขตการปกครอง

แบ่งออกเป็น 9 อำเภอ 58 ตำบล 731 หมู่บ้าน 1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด 3 เทศบาลเมือง 13 เทศบาลตำบล 49 องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นดังนี้

ตารางที่ 4.1 ตารางแสดงจำนวนการแบ่งเขตการปกครองในทุกอำเภอของจังหวัดสระแก้ว

อำเภอ	เนื้อที่ (ตร.กม.)	ตำบล	หมู่บ้าน	อบจ.	เทศบาล เมือง	เทศบาล ตำบล	อบต.
อ.เมือง สระแก้ว	1,832.22	8	123	1	1	2	8
อ.วัฒนานคร	1,560.00	11	115	-	-	1	11
อ.อรัญ ประเทศ	821.27	12	114	-	1	4	8
อ.ตาพระยา	862.90	5	64	-	-	1	5
อ.วังน้ำเย็น	343.24	4	84	-	1	-	3
อ.คลองหาด	417.08	7	71	-	-	1	6
อ.เขาฉกรรจ์	774.31	4	71	-	-	1	4
อ.โคกสูง	219.40	4	41	-	-	1	3
อ.วัง สมบูรณ์	389.30	3	48	-	-	2	1
รวม	7,219.72	58	731	1	3	13	49

แหล่งที่มา: สำนักงานจังหวัดสระแก้ว, 2560.

(2) ประชากร

ณ เดือน มิถุนายน 2560 รวมทั้งสิ้น 560,531 คน เป็นชาย 280,731 คน หญิง 279,800 คน สำหรับอำเภอที่มีประชากรมากที่สุด ได้แก่ อำเภอเมืองสระแก้ว จำนวน 110,843 คน รองลงมา ได้แก่ อำเภออรัญประเทศ จำนวน 89,150 คน และ อำเภอวัฒนานคร จำนวน 81,746 คน

ตารางที่ 4.2 แสดงจำนวนประชากรแยกเพศ รายอำเภอ ตามลำดับจำนวนประชากร

อำเภอ	จำนวนประชากร		จำนวนประชากรทั้งหมด	จำนวนบ้าน
	ชาย	หญิง		
อ.เมืองสระแก้ว	55,371	55,472	110,843	40,559
อ.อรัญประเทศ	44,764	44,386	89,150	42,992
อ.วัฒนานคร	40,979	40,767	81,746	28,429
อ.วังน้ำเย็น	31,778	31,901	63,679	23,536
อ.เขาฉกรรจ์	28,367	28,192	56,559	17,511
อ.ตาพระยา	28,628	28,388	57,016	16,075
อ.คลองหาด	19,274	19,047	38,321	12,742
อ.วังสมบูรณ์	18,074	19,078	36,152	14,411
อ.โคกสูง	13,496	13,569	27,065	7,702
รวม	280,731	279,800	560,531	203,957

แหล่งที่มา: สำนักงานจังหวัดสระแก้ว, 2560.

4) ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(1) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ

ก) ป่าไม้ จังหวัดสระแก้วมีพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ 10 แห่ง เนื้อที่ 3,206,454.75 ไร่ เป็นอุทยานแห่งชาติปางสีดา มีเนื้อที่ 524,375 ไร่ ตั้งอยู่ที่ตำบลท่าแยก อ.เมืองสระแก้ว และตอนเหนือ อำเภอวัฒนานคร อุทยานแห่งชาติตาพระยา เนื้อที่ 143,750 ไร่ อำเภอตาพระยา และเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน มีเนื้อที่ 29,275 ไร่ อำเภอวังน้ำเย็น และอำเภอวังสมบูรณ์ ปัจจุบันเหลือสภาพป่าไม้คงสภาพสมบูรณ์ ประมาณร้อยละ 40 ส่วนใหญ่อยู่ในบริเวณ

อุทยานแห่งชาติ สำหรับสภาพปัญหาเกี่ยวกับป่าไม้ที่สำคัญ ได้แก่ ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้เพื่อครอบครองหรือขยายพื้นที่การเพาะปลูก รวมทั้งการตัดไม้ทำลายป่า โดยเฉพาะพื้นที่ป่าไม้ที่อยู่ใกล้กับแหล่งชุมชน หรือมีชุมชนรายล้อมพื้นที่ป่า

ข) แหล่งน้ำ จังหวัดสระแก้วมีแหล่งน้ำที่สำคัญ 12 แห่ง คือ คลองพระสะทึง คลองตาหลัง คลองไก่อี้น คลองวังจิก คลองพระปรอง คลองลำสะโตน ห้วยยาง ห้วยนางาม ห้วยพรมโหด ห้วยไผ่ คลองน้ำใส มีแม่น้ำ ห้วย ลำธาร คลอง รวม 244 สาย ซึ่งในจำนวนนี้มีที่ใช้งานได้ ในฤดูแล้งจำนวน 96 สาย มีหนองบึง 106 แห่ง ที่มีสภาพใช้งานได้ ในฤดูแล้ง 53 แห่ง ครอบคลุมพื้นที่ทำการเกษตรในฤดูฝน 2,078,205 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 88.80 ของพื้นที่การเกษตร และจังหวัดสระแก้วมีปริมาณน้ำท่าเฉลี่ย 2,532.660 ล้านลูกบาศก์เมตร และพื้นที่มีศักยภาพในการกักเก็บน้ำ ประมาณ 1,154.305 ล้านลูกบาศก์เมตร แต่ในปัจจุบันมีแหล่งกักเก็บน้ำได้เพียง 376.705 ล้านลูกบาศก์เมตร หรือคิดเป็นร้อยละ 15 ของปริมาณน้ำท่าเฉลี่ย ทำให้ปัญหาสำคัญเร่งด่วนในการจัดหาแหล่งกักเก็บน้ำให้เพียงพอเพื่อใช้ในการเกษตร จะส่งผลให้เกษตรกรมีผลผลิตเพิ่มขึ้น และมีรายได้เพิ่มขึ้นอีกด้วย (สำนักงานจังหวัดสระแก้ว, 2560)

(2) ด้านสิ่งแวดล้อม

ก) ปัญหาด้านน้ำเสียชุมชนและมลพิษทางน้ำ เนื่องจากจังหวัดสระแก้วเป็นจังหวัดที่มีการค้าชายแดน ทำให้มีกิจกรรมต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย ซึ่งล้วนก่อให้เกิดปัญหามลพิษทางน้ำ ประกอบกับน้ำเสียส่วนใหญ่ไม่ได้ผ่านการบำบัดก่อนปล่อยลงสู่แหล่งน้ำต่างๆ ทำให้คุณภาพน้ำในแหล่งน้ำเสื่อมโทรมลง ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม และสุขภาพอนามัยของประชาชน ซึ่งสรุปแหล่งกำเนิดของปัญหาด้านมลพิษทางน้ำได้ ดังนี้

(ก) น้ำเสียชุมชนเนื่องจากระบบสาธารณสุขปกคของจังหวัดยังไม่เพียงพอกับความต้องการของชุมชน ได้แก่ ถนน ระบบระบายน้ำในเขตเทศบาล ตลาดสด สถานพยาบาล เป็นต้น น้ำเสียชุมชนที่ปล่อยทิ้งจากอาคารบ้านเรือนและชุมชนมักจะถูกปล่อยลงสู่พื้นดินหรือแหล่งน้ำธรรมชาติโดยไม่ได้รับการบำบัดให้ถูกวิธี

(ข) น้ำเสียอุตสาหกรรม เนื่องจากโรงงานอุตสาหกรรมของจังหวัดสระแก้วยังมีจำนวนน้อย และเป็นโรงงานขนาดเล็ก โดยทั่วไปเป็นอุตสาหกรรมเกี่ยวกับการเกษตร ส่วนใหญ่มีที่ตั้งอยู่ในอำเภอเมืองสระแก้ว และอำเภอวัฒนานคร สำหรับโรงงานขนาดใหญ่ได้แก่ โรงงานกำจัดขยะ โรงงานน้ำตาล โรงงานผลิตเอทานอล โรงงานผลิตแป้งมันสำปะหลัง และโรงไฟฟ้าชีวมวล ดังนั้นปัญหาน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมจึงเกิดขึ้นในพื้นที่ที่มีโรงงานตั้งอยู่ แต่ในอนาคตอาจส่งผลกระทบมากขึ้นตามการขยายตัวของโรงงาน

(ค) น้ำเสียจากการเกษตร เป็นภาคการผลิตที่สำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของจังหวัดและมีการใช้สารเคมีจำนวนมาก โดยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของเกษตรกร ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพน้ำ ซึ่งมีความสำคัญในการใช้อุปโภค บริโภค

ข) ปัญหาด้านขยะมูลฝอยชุมชน จังหวัดสระแก้วมีปริมาณขยะเกิดขึ้นประมาณ 524.75 ตัน/วัน แยกเป็นในเขตเทศบาล 120.109 ตัน/วัน นอกพื้นที่การเก็บขน 206.83 ตัน/วัน และมีปริมาณขยะสะสม 120,109 ตัน จะเห็นได้ว่า ข้อมูลจากกรมควบคุมมลพิษ เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2557 จังหวัดสระแก้วเป็นจังหวัดที่มีวิกฤตปัญหาขยะมูลฝอยตกค้างสะสมเป็นลำดับที่ 51 โดยมีปริมาณขยะมูลฝอยสะสม 35,175 ตัน ปัจจุบันจังหวัดสระแก้วได้รับงบประมาณจัดตั้งศูนย์ขยะมูลฝอย 2 แห่ง คือ เทศบาลเมืองสระแก้ว เทศบาลวังน้ำเย็น ปัญหาที่พบในการจัดการขยะ คือการจัดการไม่ถูกต้องตามสุขาภิบาล ประชาชนไม่คัดแยกขยะก่อนทิ้ง

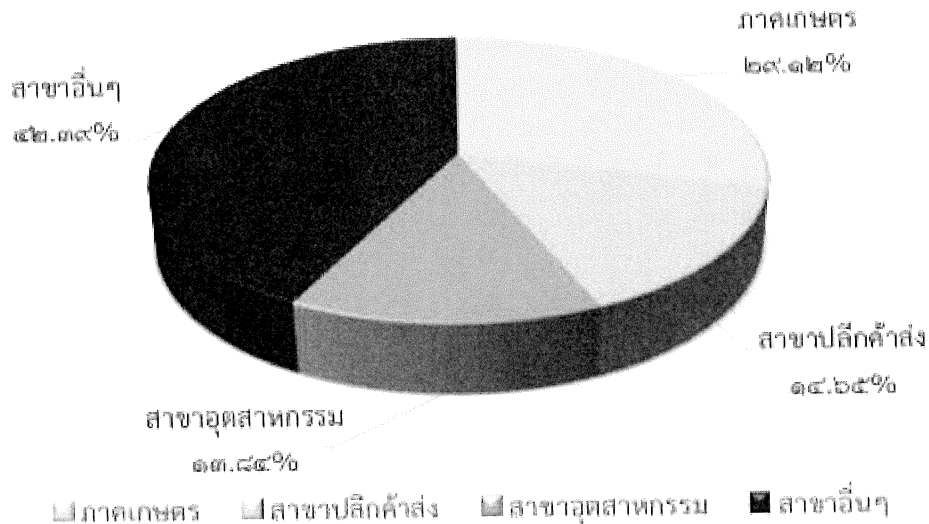
ค) ปัญหาด้านมลพิษทางอากาศ มีแนวโน้มวิกฤตและรุนแรงมากในช่วงฤดูแล้ง โดยปัญหามลพิษทางอากาศเกิดจากการเผาเศษผลผลิตทางการเกษตร และปัญหากลิ่นเหม็นจากสถานประกอบการ

4.1.2 โครงสร้างเศรษฐกิจ

1) มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม (GPP)

สถานการณ์ทางเศรษฐกิจของจังหวัดสระแก้วในปี 2558 พบว่า จังหวัดสระแก้วมีค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม เท่ากับ 36,615 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจาก 35,012 ล้านบาทในปีที่ผ่านมา คิดเป็นลำดับที่ 8 ของภาคตะวันออก และเป็นลำดับที่ 61 ของประเทศ ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดต่อหัว ปี 2558 เท่ากับ 60,573 บาทต่อปี เพิ่มขึ้นจาก 58,846 บาทในปีที่ผ่านมา รายได้ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับภาคการเกษตร คิดจากมูลค่าเท่ากับ 10,663 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 29.12 รองลงมา เป็นสาขาการค้าปลีกค้าส่ง มีมูลค่าเท่ากับ 5,365 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 13.84 และสาขาอื่นๆ (สาขาการบริหารราชการและการป้องกันประเทศ สาขาการศึกษา สาขาการบริการด้านอสังหาริมทรัพย์ ฯลฯ) มูลค่าเท่ากับ 15,519 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 42.39 (สำนักงานคลังจังหวัดสระแก้ว, 2560)

โครงสร้างการผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดสระแก้ว ปี ๒๕๕๕

ภาพที่ 4.1 โครงสร้างมวลรวมจังหวัดสระแก้ว

แหล่งที่มา: สำนักงานจังหวัดสระแก้ว, 2560.

2) ด้านการค้าชายแดน

สำหรับการค้าชายแดนของไทยด้านกัมพูชา การนำเข้าและส่งออกสินค้า จะต้องผ่านพิธีการศุลกากร โดยมีจุดผ่านแดนที่สำคัญ 4 จุด

(1) จุดผ่านแดนถาวรบ้านคลองลึก-ปอยเปตอยู่ระหว่างอำเภออรัญประเทศกับอำเภอโพนพิสัย จังหวัดบึงเตี้ยเมียนเจย เปิดทุกวันตั้งแต่เวลา 06.00-22.00 น. (ตามประกาศกระทรวงมหาดไทยเรื่องกำหนดเวลาเปิดจุดผ่านแดนถาวรไทย-กัมพูชา ด้านจังหวัดจันทบุรี จังหวัดตราด จังหวัดสระแก้ว และจังหวัดสุรินทร์) ลงวันที่ 27 ธันวาคม 2557

(2) จุดผ่านแดนถาวรบ้านเขาหิน อำเภอคลองหาด กับอำเภอสาเกาหลูน จังหวัดพระตะบอง

(3) จุดผ่อนปรนการค้าบ้านหนองปรือ-มาลัยอยู่ระหว่างอำเภออรัญประเทศกับอำเภอมาลัย จังหวัดบึงเตี้ยเมียนเจย เปิดทุกวันตั้งแต่เวลา 06.00-20.00 น.

(4) จุดผ่อนปรนการค้าบ้านตาพระยา-บึงตากวนอยู่ระหว่างอำเภอตาพระยากับอำเภอทอมพอก จังหวัดบึงเตี้ยเมียนเจย เปิดทุกวันตั้งแต่เวลา 06.00-20.00 น.

ปัจจุบันการค้าบริเวณชายแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศกัมพูชาที่บริเวณจุดผ่านแดนถาวรบ้านคลองลึก (บริเวณตลาดโรงเกลือ) มีการเติบโตอย่างรวดเร็วและมีมูลค่าการค้า

สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้จุดผ่านแดนดังกล่าวเกิดความหนาแน่นและไม่มีความสะดวก เนื่องจากมีผู้ใช้บริการเป็นจำนวนมาก อีกทั้งยังเกิดการติดขัดของการจราจรบริเวณด้านพรมแดนจากรถที่มาขนส่งสินค้ารวมถึงนักท่องเที่ยวที่มาซื้อสินค้าที่ตลาดโรงเกลือ ดังนั้นประเทศไทยและประเทศกัมพูชาจึงมีความเห็นร่วมกันว่าควรดำเนินการเปิดจุดผ่านแดนถาวรแห่งใหม่ภายใต้แนวคิด “แยกคนและสินค้า” ออกจากกันเพื่อแก้ไขความแออัดของจุดผ่านแดนถาวรบ้านคลองลึกและขยายพื้นที่การค้าการลงทุนบริเวณชายแดนโดยเห็นชอบเปิดจุดผ่านแดนถาวรแห่งใหม่ ณ บ้านหนองเอี่ยน ตำบล ท่าข้าม อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้วซึ่งตรงกับบริเวณบ้านสตึงบท ตำบลปอยเปต อำเภอโอวโจรว จังหวัดบันเตียเมียนเจย ประเทศกัมพูชาเพื่อรองรับการส่งออกและการนำเข้าสินค้าระหว่างประเทศส่วนด้านบ้านคลองลึกเป็นด่านสำหรับนักท่องเที่ยวและการค้าชายแดนของคนในพื้นที่จังหวัดสระแก้วจึงได้รับอนุมัติงบประมาณปี 2556 ดำเนินโครงการสำรวจและออกแบบโครงข่ายทางหลวงเชื่อมโยงจุดผ่านแดนที่บ้านหนองเอี่ยน-สตึงบท โดยมีพื้นที่ตั้งโครงการอยู่บริเวณทางหลวงหมายเลข 33 โดยเลี้ยวผ่านอำเภออรัญประเทศจังหวัดสระแก้วตัดผ่านทางหลวงหมายเลข 3366 ไปบรรจบกับสะพานข้ามคลองพรมโหดซึ่งเชื่อมระหว่างบ้านหนองเอี่ยนตำบลท่าข้ามอำเภออรัญประเทศจังหวัดสระแก้วกับจุดสิ้นสุดโครงการบริเวณ บ้านสตึงบท ตำบลปอยเปต อำเภอโอวโจรว จังหวัดบันเตียเมียนเจย ประเทศกัมพูชาระยะเวลาศึกษาตั้งแต่วันที่ 27 กันยายน 2556 ถึงวันที่ 21 กันยายน 2557 (สำนักงานจังหวัดสระแก้ว, 2560: 9)

3) การขนส่งสินค้าผ่านแดน

ฝั่งไทยหรือจังหวัดสระแก้วมีความพร้อมรองรับการขนส่งสินค้า ดังนี้

ทางถนน: ผ่านด่านถาวรบ้านคลองลึก-ปอยเปต เข้าสู่เส้นทางหมายเลข 5 ไปยังกรุงเทพมหานคร-พนมเปญของกัมพูชาเป็นเส้นทางขนส่งสินค้าข้ามแดนเกือบทั้งหมดของจังหวัดสระแก้วและอยู่ระหว่างสำรวจและออกแบบโครงข่ายทางหลวงเชื่อมโยงจุดผ่านแดนที่บ้านหนองเอี่ยน-สตึงบทอีก 1 ช่องทางดังรายละเอียดตามที่กล่าวข้างต้น

ทางรถไฟ: ขณะนี้มีโครงการเชื่อมต่อทางรถไฟสายกรุงเทพฯ-อรัญประเทศกับทางรถไฟสายปอยเปต-พนมเปญโดยฝั่งไทยได้ปรับปรุงสะพานทางรถไฟให้สามารถรองรับน้ำหนักได้เพิ่มขึ้นจากเดิม 16 ตันเป็น 21 ตันคาดว่าจะแล้วเสร็จในเดือนเมษายน 2558 นี้เพื่อรอให้กัมพูชาก่อสร้างมาเชื่อมต่อกันซึ่งกัมพูชาได้มีการวางระบบรางจากจังหวัดบันเตียเมียนเจยมาถึงปอยเปตเรียบร้อยแล้ว

ทางอากาศ: มีสนามบินของกองทัพอากาศ (ฝูงบิน 206 วัฒนานคร) ที่พร้อมจะพัฒนาเป็นสนามบินพาณิชย์ได้ในอนาคตโดยปรับปรุงหอบังคับการบินซ่อมแซมรันเวย์และแท็กซี่เวย์ รวมทั้งสร้างอาคารผู้โดยสาร

4) ความร่วมมือด้านคมนาคมระหว่างไทย-กัมพูชา

การปรับปรุงเส้นทางคมนาคมในกัมพูชาที่รัฐบาลไทยได้ให้ความช่วยเหลือกัมพูชาแบบให้เปล่าและในรูปแบบเงินกู้เงื่อนไขผ่อนปรนเพื่อพัฒนาปรับปรุงเส้นทางคมนาคมดังนี้

(1) โครงการก่อสร้างเส้นทางสาย 48 (เกาะกง-สระแอมเปิล)

คณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2546 ให้ความช่วยเหลือแบบให้เปล่าในการก่อสร้างสะพาน 4 แห่งบนถนนสาย 48 วงเงิน 288.3 ล้านบาทและอนุมัติเงินกู้เงื่อนไขผ่อนปรนสำหรับการก่อสร้างถนนวงเงิน 867 ล้านบาท และได้มีพิธีเปิดสะพานข้ามแม่น้ำทางหลวงหมายเลข 48 เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2551

(2) การพัฒนาถนนสาย 67 (ช่องสะงา-อันลองเวง-เสียมราฐ)

คณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2549 อนุมัติวงเงินกู้ให้แก่กัมพูชา 1,300 ล้านบาท เพื่อก่อสร้างช่องอันลองเวง-เสียมราฐ และได้มีพิธีเปิดถนนอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2552

(3) การพัฒนาถนนสาย 68 (ช่องจอม-กรอตันท์)

คณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 22 มกราคม 2551 อนุมัติวงเงินกู้ 1,400 ล้านบาท (เงินกู้เงื่อนไขผ่อนปรน) และมอบหมายให้สำนักงานความร่วมมือพัฒนาเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน (องค์การมหาชน) (สพพ.) พิจารณารายละเอียดเงื่อนไขเงินกู้และวิธีการให้เงินกู้ซึ่งต่อมาเมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน 2552 กัมพูชามีหนังสือขอยกเลิกสัญญาเงินกู้ 1,400 ล้านบาทและเมื่อวันที่ 2 ธันวาคม 2552 นายกรัฐมนตรีกัมพูชาได้มีหนังสือตอบปฏิเสธไม่ขอรับเงินกู้ดังกล่าวจากไทยและจะใช้ทรัพยากรทางการเงินของตนเองในการสร้างถนนดังกล่าว (แล้วเสร็จในปี 2554)

(4) โครงการก่อสร้างสะพานบริเวณจุดผ่านแดนแห่งใหม่ (บ้านหนองเอี่ยน-สตึงบท)

ในการประชุมทวิภาคระหว่างไทย-กัมพูชาเมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2555 ณ เมืองเสียมราฐประเทศกัมพูชานายกรัฐมนตรีกัมพูชาขอให้ไทยสนับสนุนค่าก่อสร้างสะพานบริเวณจุดผ่านแดนแห่งใหม่ (บ้านหนองเอี่ยน-สตึงบท) ซึ่งนายกรัฐมนตรีไทยได้มอบหมายให้กระทรวงคมนาคมพิจารณาคำขอของฝ่ายกัมพูชาดังกล่าวต่อมากระทรวงคมนาคมได้มอบหมายกรมทางหลวงดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการร่วมไทย-กัมพูชา (ฝ่ายไทย) เพื่อพิจารณากำหนดจุดที่ตั้ง

และออกแบบสะพานร่วมกับฝ่ายกัมพูชาโดยกรมทางหลวงได้ว่าจ้างบริษัทที่ปรึกษาดาเนินการสำรวจและออกแบบรายละเอียดโครงข่ายทางหลวงเชื่อมโยงจุดผ่านแดนที่บ้านหนองเอี่ยน-สตึงบระยะเวลาดาเนินการ 1 ปีกำหนดจะแล้วเสร็จในเดือนกันยายน 2557 อนึ่งบริษัทที่ปรึกษาของไทยได้ประสานงานบริษัทที่ปรึกษาของฝ่ายกัมพูชาเพื่อให้การกำหนดจุดการออกแบบฝั่งด้านและอาคารสอดรับกันซึ่งขณะนี้ฝ่ายกัมพูชาอยู่ในขั้นตอนพิจารณาร่างผังของที่ปรึกษาการเชื่อมโยงเส้นทางรถไฟระหว่างไทย-กัมพูชา

ฝ่ายกัมพูชาได้รับความช่วยเหลือจาก ADB ในการปรับปรุงเส้นทางรถไฟระหว่างศรีโสภณ-ปอยเปตกำหนดแล้วเสร็จในปี 2556 และได้ขอให้ไทยสร้างเส้นทางเชื่อมระหว่างคลองลึก-อรัญประเทศระยะทาง 6 กิโลเมตรเพื่อเชื่อมต่อกับกัมพูชารวมทั้งเสนอให้สร้างสะพานรถไฟเชื่อมระหว่างไทย-กัมพูชาในบริเวณดังกล่าวซึ่งมีอยู่หนึ่งสะพานโดยออกค่าใช้จ่ายฝ่ายละครึ่งหนึ่งต่อมากัมพูชาขอให้ฝ่ายไทยรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างทั้งหมดทั้งนี้ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 17 เมื่อปี 2553 ผู้นำอาเซียนได้ให้การรับรองแผนแม่บทว่าด้วยการเชื่อมโยงระหว่างกันในอาเซียน (Master Plan on ASEAN Connectivity: MPAC) แผนแม่บทดังกล่าวได้กำหนดให้ประเทศไทยก่อสร้างเส้นทางรถไฟช่วงขาดระหว่างอรัญประเทศ-คลองลึกระยะทาง 6 กิโลเมตรให้แล้วเสร็จในปี 2557 และให้กัมพูชาก่อสร้างเส้นทางรถไฟช่วงขาดระหว่างปอยเปต-ศรีโสภณให้แล้วเสร็จในปี 2556

ในการประชุมหารือระดับรัฐมนตรีด้านคมนาคมไทย-กัมพูชาเมื่อวันที่ 17 มกราคม 2556 ณ เมืองปาก เซแขวงจาลาดัก สปป.ลาว ฝ่ายกัมพูชาขอให้ฝ่ายไทยสร้างเส้นทางรถไฟเชื่อมระหว่างคลองลึก-อรัญประเทศระยะทาง 6 กิโลเมตรเพื่อเชื่อมต่อกับกัมพูชา เนื่องจาก การปรับปรุงเส้นทางรถไฟในกัมพูชาใกล้เสร็จสมบูรณ์แล้ว รวมทั้งการพิจารณาให้ความช่วยเหลือแบบให้เปล่าในการก่อสร้างสะพานรถไฟระหว่างไทย-กัมพูชาในส่วนของกัมพูชา เพื่อให้สามารถเชื่อมต่อกันได้ภายในปี 2556

การรถไฟแห่งประเทศไทยได้รับอนุมัติงบประมาณประจำปี 2556 ผูกพัน 3 ปี สำหรับงานเสริมความมั่นคงโครงสร้างทางระหว่างสถานีชุมทางคลองสิบเก้า 2 สุดสะพานคลองลึกวงเงินงบประมาณ 822 ล้านบาท ซึ่งงบประมาณดังกล่าวครอบคลุมค่าก่อสร้างเส้นทางรถไฟช่วงสถานีอรัญประเทศ-คลองลึก (ฝั่งไทยได้ปรับปรุงสะพานทางรถไฟให้สามารถรองรับน้ำหนักได้เพิ่มขึ้นจากเดิม 16 ตันเป็น 21 ตันคาดว่าจะแล้วเสร็จในเดือนเมษายน 2558) (ข้อมูลความร่วมมือด้านคมนาคมระหว่างไทย-กัมพูชาจากสำนักความร่วมมือระหว่างประเทศสำนักงานปลัดกระทรวงคมนาคม, กันยายน 2557)

5) ความตกลงการขนส่งข้ามแดน

ไทยและกัมพูชาได้ลงนามร่วมกันในบันทึกความเข้าใจเกี่ยวกับการเริ่มใช้ความตกลงว่าด้วยการขนส่งข้ามพรมแดนในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงที่จุดผ่านแดนอรัญประเทศ-ปอยเปต เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2548 ณ นครคุนหมิง สาธารณรัฐประชาชนจีน และบันทึกว่าด้วยการแลกเปลี่ยนสิทธิจราจรระหว่างประเทศที่จุดผ่านแดนอรัญประเทศ-ปอยเปตเมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2551 ณ กรุงเวียงจันทน์ สปป.ลาว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออำนวยความสะดวกให้ประเทศไทยและกัมพูชาสามารถขนส่งสินค้าและผู้โดยสารได้อย่างเป็นระบบซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมการค้าการลงทุนการท่องเที่ยวและกระชับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองประเทศเพิ่มขึ้น

ตามโครงการ SEC-GMS ประเทศไทยและประเทศกัมพูชาทำข้อตกลงความร่วมมือระหว่างประเทศ ได้แก่ เส้นทางกรุงเทพฯ-กบินทร์บุรี-สระแก้ว-อรัญประเทศและในการแลกเปลี่ยนสิทธิจราจรระหว่างไทย-กัมพูชาเส้นทางกรุงเทพฯ-แหลมฉบัง-พนมสารคาม-กบินทร์บุรี-สระแก้ว-อรัญประเทศ-ปอยเปต-ศรีโสภณ-เปอสาต-พนมเปญ-นากหลวง-บาเวตโดยใช้จุดผ่านแดนเพียงจุดเดียวคือ จุดผ่านแดนอรัญประเทศ-ปอยเปต ซึ่งในระยะทางเริ่มต้นของการดำเนินการกำหนดให้ใช้โควตา 40 คัน (กัมพูชา 30 คันสำหรับรถโดยสารและ 10 คันสำหรับการขนส่ง ส่วนไทย 10 คันสำหรับรถโดยสารและ 30 คันสำหรับการขนส่ง) และปัจจุบันได้มีการเปิดเดินรถโดยสารระหว่างประเทศ จำนวน 2 เส้นทาง (ยงยุทธ์ แฉล้มวงษ์ และคณะ, 2559) คือ

- 1) เส้นทางกรุงเทพฯ (หมอชิต)-เสียมราฐ วันละ 1 เที่ยว
- 2) เส้นทางกรุงเทพฯ (หมอชิต)-พนมเปญ วันละ 1 เที่ยว

สำหรับการขนส่งสินค้าได้มีการทดลองเดินรถบรรทุกแต่ยังไม่ได้มีการดำเนินการตามข้อตกลงแลกเปลี่ยนอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมเท่าที่ควรโดยฝ่ายไทยมีการนำรถไปส่งสินค้าตามคลังสินค้าชายแดนลึกประมาณ 3-5 กิโลเมตรและฝ่ายกัมพูชาได้มีข้อเรียกร้องขอให้ฝ่ายไทยเปิดให้รถขนส่งสินค้ากัมพูชาเข้ามาส่งสินค้าฝั่งไทยได้เช่นเดียวกับที่กัมพูชาอนุญาตให้รถขนส่งสินค้าไทยเข้าไปส่งสินค้าที่คลังสินค้าในกัมพูชา (ข้อมูลจากการประชุมคณะทำงานเสริมสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีกับประเทศเพื่อนบ้านประจำปีงบประมาณ 2557 ระหว่างจังหวัดสระแก้วกับจังหวัดบันเตียเมียนเจย เมื่อวันที่ 4 กันยายน 2557 ณ ห้องประชุมศาลากลางจังหวัดบันเตียเมียนเจย)

6) ด้านการลงทุนและอุตสาหกรรม

ในปี 2560 (ข้อมูล ณ เดือน กันยายน 2560) มีโรงงานอุตสาหกรรมรวมทั้งสิ้น 508 แห่ง เงินลงทุนทั้งสิ้น 38,278.09 ล้านบาท สร้างงานให้ประชาชนมีงานทำรวม 10,989 คน

ชี้ให้เห็นว่าในภาคอุตสาหกรรมมีการขยายตัวลดลงจาก ปี 2559 โดยพิจารณาจากจำนวนโรงงาน ที่ลดลงเมื่อเทียบกับปีที่แล้ว ร้อยละ 26.37

7) ด้านการท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดสระแก้ว มีดังนี้

(1) ปราสาทสัจจก๊กอภิม

ปราสาทก่อด้วยหินทรายและศิลาแดงตามลักษณะศิลปะเขมรแบบคลัง-บาปวน ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 15-16 ผังปราสาทด้านนอกเป็นกำแพงแก้ว ก่อด้วยศิลาแดง ยาวราว 127 เมตร มีทางเข้าหลักคือโคปุระหรือซุ้มประตูด้านทิศตะวันออกสร้าง ด้วยหินทรายผ่านโคปุระเข้ามา จะพบคูน้ำ รูปตัวยู ล้อมปราสาท กว้างราว 20 เมตร ถัดเข้าไปเป็นระเบียงคดล้อมรอบตัวปราสาท ยาวราว 42.5 เมตร มีโคปุระอยู่กึ่งกลางกำแพง ระเบียงคดทั้งสี่ด้านพื้นที่ ตั้งตัวปราสาทมีปรางค์ประธานอยู่บริเวณกลาง ด้านหน้าปรางค์ประธานบริเวณมุมระเบียงคดเป็นที่ตั้งของบรรณาลัยสอง หลัง สันนิษฐานว่าเป็นที่เก็บตำรา คัมภีร์ปราสาทนี้หันหน้าไปทางทิศตะวันออกเช่นเดียวกับ ปราสาทขอมอื่นๆ ด้วยความเชื่อของขอมที่ว่า ทิศตะวันออกเป็นทิศแห่งพลังแสงสว่าง และสิริมงคล ส่วนทิศตะวันตกเป็นทิศแห่งความตาย นอกจากนี้ผังปราสาทยังแสดงให้เห็นถึงความเชื่อ เรื่องจักรวาลของศาสนาฮินดู โดยมีเขาพระสุเมรุ อยู่กึ่งกลางล้อมด้วยห้วงน้ำหิมา เมื่อเดินเข้าโคปุระด้านทิศตะวันออกของกำแพงแก้ว ผ่านคูน้ำและระเบียงคดเข้าไป ก็เท่ากับเราได้เข้าสู่ใจกลาง จักรวาล ปรางค์ประธานเปรียบเสมือนเขาพระสุเมรุ ล้อมรอบด้วยเสาเป็นบริมณฑลบ่งบอกว่าเป็น เขตศักดิ์สิทธิ์สูงสุด ภายในปรางค์ประธานเดิมเป็นที่ประดิษฐานศิวลึงค์อันเป็นรูปเคารพแทนองค์ พระศิวะ หนึ่งในเทพสูงสุดสามองค์ของฮินดู บ่งบอกว่าปราสาทแห่งนี้เป็นศาสนสถานของศาสนา ฮินดู ลัทธิไศวนิกายซึ่งนับถือพระศิวะเป็นใหญ่ ปัจจุบันเหลือแต่เพียงฐานโยนีเท่านั้น

(2) วัดถ้ำเขาฉกรรจ์

ตั้งอยู่บนเขาฉกรรจ์ ซึ่งเป็นเขาหินปูนขนาดใหญ่สามลูกที่เรียงตัวติดกัน เป็นภูเขาหินปูนดึกดำบรรพ์ อายุราว 2-4 พันปี โดยมีเขาฉกรรจ์เป็นลูกใหญ่ที่สุด และอยู่ตรงกลาง มีภูเขาฝั่งอยู่ด้านซ้ายและเขาผาอยู่ด้านขวา ตั้งตระหง่านอยู่ริมทาง ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถแวะเที่ยวชมได้อย่างง่ายดายและบริเวณเชิงเขาเป็นสวนรุกขชาติ ใช้เป็นสถานที่ปลูกป่าของกรมป่าไม้ บริเวณเขาฉกรรจ์นี้ยังเป็นที่ตั้งของ วัดถ้ำเขาฉกรรจ์ ซึ่งเป็นวัดในพระพุทธศาสนา นิกายมหายาน ภายในวัดประกอบด้วยพระอุโบสถที่สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2433 มีลักษณะเป็นอาคารคอนกรีต เสริมเหล็ก ภูมิสงฆ์เป็นอาคารครึ่งตึกครึ่งไม้และมีบันไดประมาณ 300 ขั้น เพื่อขึ้นไปยังยอดเขาจุดชมวิว มีถ้ำที่สำคัญ คือ ถ้ำเขาทะลุมีรอยพระพุทธรูปบาทจำลองและจุดชมวิว เมื่อปีขึ้นไปบนถ้ำจะเห็นวิวที่สวยงาม

(3) โรงเรียนกาสรกสิวิทย์

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้พระราชทานวโรกาสให้นายสมจิตต์ และนางมณี อิ่มเอิบ น้อมเกล้าฯ ถวายที่ดินตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว จำนวน 110-3-81 ไร่ และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มูลนิธิชัยพัฒนา ดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนกาสรกสิวิทย์ เพื่อให้เป็นสถานที่ฝึกกระบือให้สามารถทำการเกษตร และเป็นแหล่งที่ให้ผู้ที่สนใจได้เรียนรู้วัฒนธรรมการเกษตรท้องถิ่น และภูมิปัญญาชาวบ้าน รวมทั้งให้เกษตรกรได้เรียนรู้การใช้ชีวิตแบบพอเพียงวันอังคารที่ 13 มกราคม 2552 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรความก้าวหน้าการดำเนินงานโรงเรียนกาสรกสิวิทย์ ในครั้งนั้นได้พระราชทานหญาสดแก่กระบือทรงเลี้ยง ทอดพระเนตรบ้านพักปราชญ์ท้องถิ่นและการก่อสร้างบ้านดินในชั้นตอนต่างๆ ทรงฟังบรรยายแนวทางและแผนการดำเนินงานด้านต่างๆ ของโรงเรียนกาสรกสิวิทย์ อาทิเช่น การฝึกกระบือผู้เรียนรู้ การอบรมเกษตรกร การทำแปลงฝึกการไถนา การปลูกข้าว ทรงเยี่ยมราษฎร และได้มีรับสั่งให้มูลนิธิชัยพัฒนาสร้างห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ขึ้น เพื่อทำการวิจัยในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบือ และอาหารของกระบือ สำนักงานมูลนิธิชัยพัฒนารวบรวมกระแสรับสั่งทั้งหมดมาดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนกาสรกสิวิทย์ เสร็จเรียบร้อย และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดโรงเรียนกาสรกสิวิทย์ เมื่อวันอังคารที่ 10 มีนาคม 2552 ในการเสด็จครั้งนี้ได้ทอดพระเนตรการฝึกกระบือไถนา คราด และตีลูกทูป ซึ่งเป็นการเตรียมดินสำหรับปลูกข้าว ทรงฟังบรรยายเรื่องหลักสูตรการฝึกกระบือและการดูแลกระบือ ทอดพระเนตรห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ นิทรรศการแสดงเครื่องมือและอุปกรณ์การเกษตรแบบดั้งเดิม และทรงปล่อยปลาไทยลงในสระมะรุบล้อมรั้ว (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2559)

(4) ถ้ำเพชรโพธิ์ทอง

ถ้ำเพชรโพธิ์ทอง ตั้งอยู่บริเวณเชิงเขาเหลื่อม ต.คลองหาด อ.คลองหาด เป็นถ้ำขนาดกลางบริเวณปากถ้ำเป็นลานหินกว้าง มีปุ่มหินงอกกระจายอยู่ทั่วไป ภายในถ้ำอากาศถ่ายเทสะดวกจึงเย็นสบายไม่อบอ้าว ทางเดินบางช่วงเป็นบันไดและมีไฟส่องสว่าง แบ่งเป็นสี่ห้อง แต่ละห้องมีหินงอก หินย้อยสวยงาม เช่นห้องที่ 2 ลักษณะเป็นอุโมงค์ แสงจากไฟส่องนำทางสะท้อนกับหินงอกหินย้อยเป็นประกายระยิบระยับ ทางเดินขึ้นไปยังถ้ำระยะทางราว 700 เมตร ร่มรื่นด้วยป่าดงดิบ และมีทางเดินแยกไปยังจุดชมวิวกว๊านทิพย์และถ้ำหาดทรายแก้วด้วย ภายในถ้ำมีหินงอก หินย้อยคล้ายเพชร ประดับมุก อากาศในถ้ำถ่ายเท เย็นสบาย มีห้องโถงสำหรับถ่ายภาพ 4 จุด ได้แก่

1) ประตูสู่ถ้ำเพชรโพธิ์ทอง 2) ห้องโถงอุโมงค์ใหญ่ 3) ห้องมุขประดับเพชร และ 4) ประตูสู่ปราสาทถ้ำ

จุดชมทิวทัศน์ มีสองจุดคือ ฝานิโกราชินี อยู่ห่างจากถ้ำเพชรโพธิ์ทองราว 300 เมตร ทางขึ้นลาดชันแต่ร่มรื่นด้วยไม้มานานานชนิด จุดนี้เป็นลานหินกว้างพอประมาณ มีต้นนิโกราชินี และสลัดได้ขึ้นแซมมองเห็นทิวไม้และไร่ข้าวโพดของชาวบ้านระยะไกล อีกจุดซึ่งอยู่ไม่ไกลกันคือผานินเทิบ จากจุดนี้จะมองเห็นบ้านพนมไคของกัมพูชา นักท่องเที่ยวสามารถศึกษาพืชสมุนไพรและพันธุ์ไม้หายากเช่น ต้นนิโกราชินี กวาวเครือ สลัดได้ บนเส้นทางเดินป่าระยะทาง 300 เมตร มีฝูงค้างคาวและลิงป่าอาศัยอยู่ใกล้ถ้ำ

(5) วัดนครธรรม

วัดนี้เป็นวัดเก่าแก่วัดหนึ่ง ภายในวัดมีสิ่งที่น่าสนใจคือ หลวงพ่อขาว หรือหลวงพ่อบุณ ซึ่งเป็นพระพุทธรูปโบราณนั่งขัดสมาธิสร้างด้วยปูนขาวจากหนองดินจี ที่มีอายุเก่าแก่กว่า 100 ปี ซึ่งมีชื่อเสียงด้านอิทธิฤทธิ์ความศักดิ์สิทธิ์

โดยเมื่อครั้งที่ได้อัญเชิญหลวงพ่อบุณจากวัดร้างบ้านจิกในปี พ.ศ. 2468 ในขณะที่อันเชิญมีปรากฏการณ์อัศจรรย์เกิดขึ้น พระภิกษุสงฆ์เห็นน้ำพระเนตรของหลวงพ่อบุณไหลออกมาอย่างชัดเจน พร้อมกับมีฝนตกลงมาอย่างหนัก จึงเป็นเรื่องกล่าวขานกันมาจนถึงปัจจุบัน

(6) ตลาดโรงเกลือ

ปัจจุบันตลาดโรงเกลือมีพื้นที่ถึง 5 ตลาด คือ ตลาดโรงเกลือเดิม ตลาดเดชไทย ตลาดเทศบาล 3 ตลาดเบญจวรรณ และตลาดทรัพย์สมบูรณ์ รวมแล้วมีร้านค้ามากกว่า 3000 ร้าน นักท่องเที่ยวจึงต้องใช้เวลาช้อปปิ้งนานหากต้องการจะเลือกซื้อของได้ทั่วทั้งตลาด ด้วยเหตุนี้จึงมีการบริการให้เช่าจักรยานสำหรับนักท่องเที่ยวขี่ภายในตลาด และมีบริการรถลากของราคาแล้วแต่จะตกลง

(7) อุทยานแห่งชาติปางสีดา

ความสมบูรณ์ของผืนป่าในอุทยานแห่งชาติปางสีดา คือจุดเริ่มต้นของความชุ่มฉ่ำจากสายน้ำ และการเป็นถิ่นอาศัยของสัตว์ป่านานาชนิด รวมทั้งนกหลากหลายสายพันธุ์กว่า 300 ชนิด ด้วยลักษณะภูมิประเทศเป็นเทือกเขาสูงสลับซับซ้อน ที่ปกคลุมด้วยสภาพป่าหลายประเภท ทั้งป่าดิบแล้ง ป่าดิบเขา ป่าเบญจพรรณ และป่าเต็งรัง จึงไม่น่าแปลกใจเลยว่าทำไมที่แห่งนี้อาจกลายเป็นความสุขสำหรับ คนรักธรรมชาติอย่างแท้จริง ชุ่มฉ่ำกับน้ำตกภายในเขตอุทยานฯ ที่มีอยู่หลายแห่งด้วยกัน แต่ละแห่งมีเอกลักษณ์แตกต่างกันไป ได้แก่

น้ำตกปางสีดา เป็นน้ำตกที่มีชื่อเสียงที่สุดของอุทยานฯ และอยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานฯ 800 เมตร มีลักษณะเป็นสายน้ำที่ทิ้งตัวจากหน้าผาสูง 8 เมตรลงสู่เบื้องล่างที่เป็นแอ่งกว้าง รอบๆ น้ำตกสายนี้เต็มไปด้วยความร่มรื่นเหมาะกับการพักผ่อนหย่อนใจ

น้ำตกผาตะเคียน อยู่ห่างจากน้ำตกปางสีดาราว 2.5 กิโลเมตร โดดเด่นด้วยหน้าผาสูง 20 เมตรที่ในช่วงฤดูน้ำหลาก จะได้เห็นภาพสายน้ำไหลลงมาเป็นชั้นๆ ดึงดูดงามมาก

น้ำตกแควมะค่า ตั้งอยู่บริเวณกิโลเมตรที่ 40 และต้องเดินเท้าเข้าไปอีก 6 กิโลเมตร และใกล้ๆ กันยังมีน้ำตกกรากไทรน้อยที่อยู่ห่างไปประมาณ 500 เมตร

ทุ่งหญ้าบุตาปอด เป็นทุ่งหญ้าที่จะได้พบเห็นสัตว์ป่าจำนวนมากออกมาหากินท่ามกลางธรรมชาติที่สวยงาม โดยมีทางเข้าอยู่บริเวณกิโลเมตรที่ 3.5 และกิโลเมตรที่ 6 ที่นี้เหมาะจะเป็นมุมที่นักถ่ายภาพ สัตว์ปานิยมเดินทางมาเยือนอยู่เสมอ

จุดชมวิว ที่ตั้งอยู่บริเวณหลักกิโลเมตรที่ 40 เป็นจุดชมวิวที่จะได้มองเห็นทิวทัศน์ไกลสุดตากลางหุบเขากว้างใหญ่ และจะสวยเป็นพิเศษในยามเช้าตอนพระอาทิตย์ขึ้น และยามเย็นในช่วงพระอาทิตย์ตกดิน

(8) อ่างเก็บน้ำพระปรอง

ตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา มีลักษณะเป็นภูเขาที่กั้นน้ำไว้ มีลักษณะเป็นอ่างซึ่งน้ำจากอ่างเก็บน้ำพระปรองมีไว้ใช้เพื่อกักเก็บน้ำไปใช้ในการเกษตร อ่างเก็บน้ำพระปรองมีภูเขาที่อุดมสมบูรณ์มีสัตว์ป่าหลายชนิด มีน้ำตกที่สวยงาม มีต้นน้ำของลำน้ำพระปรอง แม่น้ำปราจีนบุรี และที่ไหลมาบรรจบลงที่แม่น้ำบางปะกง ซึ่งสามารถเข้าไปท่องเที่ยวตามธรรมชาติได้ โดยการล่องเรือ ล่องแพ และเดินเท้าไประยะทางไม่ไกลก็จะพบต้นน้ำของลำน้ำ

เสน่ห์ของอ่างเก็บน้ำพระปรองอยู่ที่ การได้นั่งเรือ ล่องแพชมทิวทัศน์ธรรมชาติ ตกปลา ดูนกป่า นกทุ่ง นกน้ำนานาชนิด โดยเฉพาะนกน้ำขนาดใหญ่ที่หา ยากใกล้สูญพันธุ์อย่าง “นกอ้ายจ้าวหรือนกยูง” ที่มีรายงานการพบนกชนิดนี้มากถึง 70-100 ตัว ถือเป็นแหล่งหากินของนกยูงที่ใหญ่ที่สุดของไทย เชื่อนพระปรองมีร้านอาหารประเภทปลารสชาติอร่อย ราคาประหยัด ร้านอาหารบริการล่องเรือ

(9) ปราสาทเขาน้อยสีชมพู

ปราสาทเขาน้อยสีชมพูตั้งอยู่ในวัดเขาน้อยสีชมพู ตำบลคลองน้ำใส ห่างจากตัวอำเภออรัญประเทศไปทางทิศใต้ประมาณ 12 กิโลเมตร โบราณสถานตั้งอยู่บนยอดเขาน้อยซึ่งเป็นเขาหินปูนสูงจากพื้นประมาณ 130 เมตร มีบันไดทางขึ้น 254 ขั้น แล้วเดินขึ้นต่อไปไม่ไกลก็จะถึงบริเวณตัวปราสาท หรือ สามารถไปทางรถโดยผ่านวัดเขาน้อยสีชมพู ไปตามทางอ้อมเขาประมาณ

1 กิโลเมตร เดินเท้าต่อขึ้นไปอีกประมาณ 250 เมตร สันนิษฐานว่า ปราสาทนี้สร้างในพุทธศตวรรษที่ 12 และมีการบูรณะปฏิสังขรณ์ในพุทธศตวรรษที่ 15 และคงความสำคัญจนถึงพุทธศตวรรษที่ 16 เชื่อว่าเป็นศาสนสถานในศาสนาฮินดู ประกอบด้วย ปรางค์ 3 หลังคือ ปรางค์ทิศเหนือ ปรางค์องค์กลาง และปรางค์ทิศใต้ แต่คงเหลือเพียงปรางค์องค์กลางเท่านั้นที่ยังคงสภาพค่อนข้างสมบูรณ์ ส่วนปรางค์ทางทิศเหนือและวิหารทิศใต้เหลือเพียงฐานเท่านั้น ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2478 ปราสาทเขาน้อยได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานแห่งชาติจากกรมศิลปากร และมีการสำรวจขุดพบโบราณวัตถุจำนวนมาก เช่น โบราณวัตถุทำจากโลหะ เครื่องปั้นดินเผา ทัพหลังหินทราย 5 ชิ้น และค้นพบแผ่นจารึกบ่งบอกถึงอายุการสร้างปราสาทเรียกว่า จารึกเขาน้อย และทัพหลังหินทรายแบบสมโบร์ไพรกุกอายุประมาณพุทธศตวรรษที่ 12 ศิลปินจารึกพระมหากษัตริราช 559 ตรงกับ พ.ศ. 1180 ซึ่งเป็นจารึกที่ระบุดำเนินการก่อสร้างปราสาทในประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุต่างๆ ที่ได้จากการขุดค้นปัจจุบันเก็บรักษาและตั้งแสดงอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติปราจีนบุรี

การเดินทาง จากถนนทหารร่วมจิตร์ ผ่านวัดชนะไชยศรี ตามทางหมายเลข 3067 ไปประมาณ 500 เมตร เลี้ยวซ้ายไป 12 กิโลเมตร ผ่านด่านตรวจนาตง วัดป่าอรัญวาสี จะเห็นวัดเขาน้อย (สีชมพู) อยู่ทางขวามือ ขับเลยวัดไปจนถึงทางแยก เลี้ยวขวาอ้อมไปตามทางขึ้นเขาประมาณ 1 กิโลเมตร มีที่จอดรถขนาดพอประมาณ แล้วเดินเท้าต่อขึ้นไปประมาณ 250 เมตร

(10) ละลุ

ละลุที่จังหวัดสระแก้วมีลักษณะคล้ายกับ “แพะเมืองผี” ของจังหวัดแพร่ หรือ “เสาดินนาน้อย” (ฮ่อมจ้อม) จ.น่าน แต่ที่นี่จะมีละลุเยอะ กว่าซึ่งจะมี กระจายกันอยู่เป็นจุดๆ ในพื้นที่ประมาณ 2,000 ไร่โดยจะแบ่งละลุออกเป็นโซนๆ ซึ่งแต่ละโซนก็จะมีละลุที่มีลักษณะสวยงามแตกต่างกัน สำหรับความเหมือนกันของ ละลุ แพะเมืองผี และเสาดินนาน้อยก็คือ ทั้ง 3 แห่งล้วนเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของ เปลือกโลก จากการถล่มของหน้าดิน ส่วนที่แข็งกว่าก็จะคงตัวอยู่ด้านบนทำหน้าที่เป็นดั่งหมวกเหล็กคุ้มกันชั้น กรวดทรายที่อ่อนกว่าด้านล่าง โดยมีลมและฝนช่วยกันทำหน้าที่สึบดินตกแต่งชั้นดินในเวลาต่างๆ ปี แผลกตาแตกต่างกันไป ไม่ว่าจะเป็นรูป เจดีย์ ปราสาท ดอกเห็ด กำแพงหรือรูปอะไร ก็สุดแท้แต่ว่าคนที่มองจะจินตนาการเป็นรูปนอกรูปประติมากรรมดินรูปทรงสวยงามแปลกตาแล้วที่ ละลุ ถ้าไปที่ถูกเวลา อาจจะได้ กลิ่นหอม เย็นจางๆ ของดอก สีดาดง ที่ออกดอกขาวนวลเต็มต้น

ถึงแม้ว่า “ละลุ” จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวในสไตล์ประติมากรรมดินฝีมือธรรมชาติ นื่องใหม่ที่เพิ่งค้นพบได้ไม่นาน แต่ว่าหลังจากเลือกให้ละลุเป็น 1 ใน แหล่งท่องเที่ยว Unseen Thailand ก็ทำให้ละลุเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ มาแรงที่มีคนนิยมไปเที่ยวไม่แพ้แหล่งท่องเที่ยว

อื่นๆ ใครที่สนใจอยาก ชมปรากฏการณ์ธรรมชาติอันสวยงามน่าพิศวงอย่างละลุ ก็สามารถเดินทาง ไปเที่ยวชมได้ โดยละลุสามารถไปเที่ยวได้ตลอดทั้งปี ช่วงเวลาที่ดีที่สุด ช่วงเช้าและเย็น เพราะช่วง นั้นแดดอ่อนๆ จะส่องต้องประติมากรรมดินเป็นสีทองดูสวยงามจับใจ

การเข้าชมละลุนั้นนักท่องเที่ยวจะต้องจอดรถไว้ที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว เพราะการขับรถเข้าไปยังละลุนั้น จะทำให้ดินในบริเวณนั้นเกิดการยุบตัว และสร้างความเสียหาย ให้กับละลุได้ โดยนักท่องเที่ยวสามารถเช่ารถ อีแต๊ก เพื่อเข้าไปชมละลุ โดยเสียค่าบริการคันละ 200 บาท โดยสารได้คันละ 6-10 คน และจะมีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นรวมถึงยุวมัคคุเทศก์มาให้ความรู้ เกี่ยวกับ เรื่องของละลุอีกด้วยหรือถ้าใครอยากสัมผัสกับธรรมชาติรวมถึง ศึกษาวิถีชีวิต ของ ชาวบ้านให้ใกล้ชิดมากยิ่งขึ้น ที่ละลุก็จะมีที่พักเป็นแบบโฮมสเตย์ที่ ได้รวมตัวกันจัดตั้งขึ้นมาเพื่อให้ บริการนักท่องเที่ยวคือ ละลุโฮมสเตย์ ซึ่งสามารถตื่นมาชมบรรยากาศในยามเช้าของละลุซึ่งมีความสวยงามมาก รวมทั้งยังมีกิจกรรมต่างๆ ที่น่าสนใจที่คอยให้บริการ อีกมากมาย

4.1.3 เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดสระแก้ว

1) ลักษณะที่ตั้งและศักยภาพ

พื้นที่ที่ถูกกำหนดเป็น SEZs ในจังหวัดสระแก้ว ครอบคลุมพื้นที่ทั้งสิ้น 332.0 ตาราง กิโลเมตร (207,500 ไร่) ประกอบด้วย ตำบลท่าข้าม ตำบลบ้านด่าน และตำบลป่าไร่ อำเภอ อรัญประเทศ และตำบลผักชะ อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว โดยจังหวัดสระแก้วถือเป็น จังหวัดที่ตั้งอยู่บนเส้นทางแนวระเบียงเศรษฐกิจตอนใต้ (Southern Economic Corridor) ซึ่งเป็น ช่องทางสำคัญของประเทศไทยในการขนส่งสินค้าไปยังพม่าและเวียดนามตอนใต้โดย เส้นทางเชื่อมโยง ไทย-กัมพูชา-เวียดนาม ประกอบด้วย 3 เส้นทางย่อย (Subcorridor) และ 1 เส้นทาง Inter corridor (โครงการศึกษาวิจัยความต้องการแรงงานใน 5 เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ใน 5 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2560-2564) เพื่อรองรับประชาคมอาเซียน) ได้แก่

(1) Northern Subcorridor ระยะทาง 1,150 กิโลเมตร เริ่มต้นจาก กรุงเทพฯ- อรัญประเทศ (ไทย)-ปอยเปต-เสียมเรียบ (เสียมราฐ)-สตึงเตร็ง (Stung Treng)-รัตนคีรี (Rattanakiri)-OuYadav (กัมพูชา)-PleiKu-Quy Nhon (เวียดนาม) เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ ระดับโลก และแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จากกรุงเทพฯ สุนครวัด และเขาพระวิหารในกัมพูชา ผ่าน ตอนกลางของเวียดนามสู่พื้นที่ชายฝั่งเวียดนาม

(2) Central Subcorridor ระยะทาง 1,005 กิโลเมตร เริ่มต้นจากกรุงเทพฯ-อรัญประเทศ (ไทย)-ปอยเปต-พนมเปญ-บาเวต (กัมพูชา)-นครโฮจิมินห์-วุงเต่า (Vung Tau-เวียดนาม) เชื่อมโยงเมืองสำคัญทางการค้า ซึ่งมีประชากรหนาแน่นของทั้ง 3 ประเทศ

(3) Southern Coastal Subcorridor ระยะทาง 970 กิโลเมตร เริ่มต้นจากกรุงเทพฯ-ตราด (ไทย)-เกาะกง-กำปอต (Kampot-กัมพูชา)-ฮาเทียน (Ha Tien)-Ca Mau-Nam Can (เวียดนาม) เชื่อมโยงพื้นที่ Eastern Seaboard ของไทยกับชายฝั่งของกัมพูชา และเป็นส่วนหนึ่งของเส้นทางเลียบชายฝั่งทะเลไทย-กัมพูชา-เวียดนาม (R10)

(4) Intercorridor Link เริ่มจาก สีหนุวิลล์-พนมเปญ-กราตี-สตึงเตร็ง (Stung Treng)-ดังกาลอ (ตระเปียง ครีล)-ปากเซ-สะหวันนะเขต ซึ่งเป็นถนนสายหลักที่เชื่อม 3 Subcorridor เข้ากับแนวพื้นที่เศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor)

นอกจากนี้จังหวัดสระแก้วยังสามารถร่วมดำเนินกิจการในลักษณะอุตสาหกรรมการผลิตร่วม (Co-production) กับเขตเศรษฐกิจพิเศษปอยเปต-โอเนียง (กัมพูชา) โดยส่วนใหญ่เป็นการลงทุนจากนักลงทุนไทย เช่น โรงงานตัดเย็บเสื้อผ้า กล่องใส่เครื่องประดับ ซึ่งใช้แรงงานเข้มข้น เมื่อพิจารณาศักยภาพของพื้นที่แล้วพบว่า มีศักยภาพในกาไรขยายฐานการผลิตสู่ประเทศเพื่อนบ้าน เนื่องจากจังหวัดสระแก้วตั้งอยู่ห่างจาก SEZs ที่สำคัญของประเทศกัมพูชา คือ เขตเศรษฐกิจพิเศษปอยเปต-โอเนียง (Poipet O'Neang Special Economic Zone-POSEZ) และสามารถเชื่อมต่อไปยังนิคมอุตสาหกรรม Sisophon Industrial Park Co., Ltd. ซึ่งเป็นนิคมอุตสาหกรรมของคนไทย ซึ่งมีระยะทางห่างจากชายแดนไทย-กัมพูชาที่จุดผ่านแดนบ้านคลองลึก-ปอยเปต อ. อรัญประเทศ จ. สระแก้ว ประมาณ 50 กิโลเมตร มีพื้นที่รวม 51.7 เฮคตาร์ (รองรับได้ประมาณ 20 โรงงาน) ตั้งอยู่บนถนนสายหลักของเมืองศรีโสภณ จังหวัดบันเตียเมียนเจย มีโรงงานที่ดำเนินกิจการอยู่ในนิคมอุตสาหกรรม รวม 2 โรงงาน ได้แก่ 1) TK Garment และ 2) SP Brother นอกจากนี้ยังสามารถเชื่อมต่อไปยังเขตเศรษฐกิจพิเศษ SancoPoipet ซึ่งอยู่ระหว่างการก่อสร้าง โดยผู้ร่วมลงทุนกัมพูชาและญี่ปุ่น ซึ่งในระยะแรกจะมีการพัฒนาพื้นที่ 519 ไร่ ประกอบด้วย เขตอุตสาหกรรม 416 ไร่ และเขตการค้าที่อยู่อาศัย 103 ไร่ นอกจากนี้มีการลงทุนนอกเขตเศรษฐกิจ ได้แก่ โรงงาน SC Wado Component (Cambodia) Co., Ltd. (ญี่ปุ่น ลงทุนในเครือ Nidec Electronics (Thailand) Co., Ltd. /ผลิตชิ้นส่วนอลูมิเนียมประกอบฮาร์ดดิสก์) และสามารถเชื่อมไปสู่เขตเศรษฐกิจพิเศษพนมเปญ (Phnom Penh Special Economic Zone: PPSEZ) ซึ่งช่วยให้ผู้ประกอบการสามารถขนส่งสินค้าไปยังท่าเรือและสนามบินได้อย่างสะดวก โดยห่างจากใจกลางกรุงพนมเปญเพียง 10 กิโลเมตร ห่างจากท่าอากาศยานนานาชาติพนมเปญ 8 กิโลเมตร และอยู่ไม่

ไกลจากท่าเรือพนมเปญ นอกจากนี้ยังสามารถเดินทางเชื่อมต่อไปยังท่าเรือน้ำลึก เช่น สีหนุวิลล์ และไฮจิมินห์ ซีตี้ ได้ด้วย ขณะเดียวกันหากต้องการขนส่งสินค้าเข้ามายังประเทศไทยสามารถใช้เส้นทางได้หลากหลาย เช่น ใช้ทางหลวงหมายเลข 5 ที่เชื่อมระหว่างกรุงพนมเปญ ปอยเปต เข้าไทยผ่านทาง อ.อรัญประเทศ จ.สระแก้ว หรืออาจขนส่งสินค้าทางเรือจากท่าเรือสีหนุวิลล์มายังท่าเรือกรุงเทพ หรือท่าเรือแหลมฉบัง ด้วยท่าเลขของ PPSEZ ทำให้ผู้ประกอบการสามารถขนส่งสินค้าเพื่อส่งออกไปยังประเทศต่างๆ ผ่านทางสนามบิน หรืออาจขนส่งทางรถไปยังไฮจิมินห์ ซีตี้ของเวียดนาม หรือส่งออกทางท่าเรือสีหนุวิลล์ หรือท่าเรือของเวียดนามได้อย่างไรก็ตาม ด้านถาวรบ้านคลองลึก อ.อรัญประเทศ จ.สระแก้ว ในปัจจุบันมีความแออัดมาก โดยส่วนใหญ่การค้าที่ผ่านแดนนั้นเป็นพ่อค้าแม่ค้ารายย่อยที่เข็นรถเข้ามา เพื่อซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้ามากกว่าดำเนินการผลิต ดังนั้น ในอนาคตจึงมีแนวคิดที่จะปรับเปลี่ยนกิจกรรมและรูปแบบการผ่านแดน ให้คงเหลือเพียงการข้ามแดนของบุคคล (เก็บค่าอากรปากรวง จากพ่อค้าแม่ค้าที่เข็นรถเข็นสินค้าข้ามแดน) ส่วนการข้ามแดนของสินค้าจะมีการจัดสร้างจุดผ่านแดนแห่งใหม่ที่บ้านป่าไร่ อ.อรัญประเทศ จ.สระแก้ว ประกอบด้วยพื้นที่สำหรับก่อสร้างด่านศุลกากรแห่งใหม่ประมาณ 500 ไร่ พื้นที่นิคมอุตสาหกรรม 1,600 ไร่ ความคืบหน้าในปัจจุบันคือ อยู่ในขั้นตอนของการรวบรวมที่ดิน คาดว่าการก่อสร้างด่านใช้ระยะเวลาประมาณ 5 ปี เช่นเดียวกับเขตเศรษฐกิจพิเศษบ้านหนองเอี่ยนที่ยังอยู่ในขั้นตอนการจัดหาและโอนที่ดิน ส่วนการออกแบบนั้นเสร็จเรียบร้อยแล้ว เขตเศรษฐกิจพิเศษบ้านป่าไร่อยู่ตรงข้ามเขตเศรษฐกิจพิเศษปอยเปตโอเนียงของกัมพูชา มีระยะห่างประมาณ 5 กิโลเมตร. (อยู่ห่างจากด่านถาวรบ้านคลองลึกประมาณ 10 กิโลเมตร) สำหรับการกำหนดอุตสาหกรรมเป้าหมายในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษทั้งสิ้น 13 อุตสาหกรรมนั้น ได้มีการกำหนดกิจการเป้าหมายที่ให้การส่งเสริมในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษสระแก้ว ใน 6 หมวด รวม 12 กิจการ ซึ่งจังหวัดสระแก้วถือได้ว่ามีศักยภาพสูง (ยงยุทธ์ แฉล้มวงษ์ และคณะ, 2559) คือ

- 1) หมวด 1 เกษตรกรรมและผลิตผลจากการเกษตร ในกลุ่มอุตสาหกรรม การเกษตร ประมงและกิจการที่เกี่ยวข้อง
- 2) หมวด 3 อุตสาหกรรมเบา ในกลุ่ม 4 กลุ่ม คือ กลุ่มอุตสาหกรรมสิ่งทอ เครื่องนุ่งห่ม และเครื่องหนังกลุ่มอุตสาหกรรมการผลิตเครื่องเรือน กลุ่มอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ กลุ่มอุตสาหกรรมการผลิตเครื่องมือแพทย์
- 3) หมวด 4 ผลิตภัณฑ์โลหะ เครื่องจักร และอุปกรณ์ขนส่ง ในกลุ่ม อุตสาหกรรมยานยนต์ เครื่องจักรและชิ้นส่วน

4) หมวด 5 อุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ในกลุ่ม
อุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์

5) หมวด 6 เคมีภัณฑ์และพลาสติก ในกลุ่ม 2 กลุ่ม คือ ในกลุ่มอุตสาหกรรม
การผลิตพลาสติก กลุ่มอุตสาหกรรมการผลิตยา

6) หมวด 7 กิจการบริการและสาธารณูปโภค ในกลุ่ม 3 กลุ่ม คือ กลุ่ม
กิจการโลจิสติกส์ กลุ่มนิคมอุตสาหกรรมหรือเขตอุตสาหกรรม และกิจการสนับสนุนการท่องเที่ยว

จังหวัดสระแก้วได้มีการสนับสนุนการพัฒนากิจการเป้าหมาย โดยเน้นที่โครงสร้าง
พื้นฐาน ซึ่งในปีงบประมาณ 2559 เริ่มตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2558 เริ่มดำเนินการตัดถนน
เพิ่มขึ้น และขยายแนวถนนทั้ง 2 จุดในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ซึ่งโครงการของกรมทางหลวง
ได้แก่ โครงการขั้วทางหลวงเชื่อมโยงจุดผ่านแดนบ้านหนองเอี่ยน-สตีงบท จากบ้านป่าเพ็ก ต.ผักชะ
อ.วัฒนานคร สิ้นสุดที่ถนนศรีเพ็ญ ระยะทาง 30.20 กิโลเมตรและสร้างสะพานข้ามคลองพรมโหด
ยาว 600 เมตรงบประมาณ 350 ล้านบาท การก่อสร้างเพิ่มช่องทางจราจรจาก 2 ช่องทางเป็น 4
ช่องทาง เพื่อเลี้ยงเมืองอรัญประเทศไปยังชายแดน งบประมาณ 120 ล้านบาทและสายอรัญ
ประเทศ-แก้วเพชรพลอย (กม.2+790-9+00 ระยะทาง 6.2 กม.) งบประมาณ 160 ล้านบาท
สำหรับกรมทางหลวงชนบท จะก่อสร้างถนนเลี้ยงเมืองอรัญประเทศทางทิศใต้ ระยะทาง 15.4
กิโลเมตรงบประมาณ 935 ล้านบาท ขณะที่ศูนย์บริการเบ็ดเสร็จด้านการลงทุน (One Stop
Service) ของจังหวัดสระแก้ว เปิดให้บริการตั้งแต่วันที่ 30 มีนาคม พ.ศ. 2558 มีนักลงทุนเข้ามา
ติดต่อสอบถามข้อมูลการลงทุน 137 ราย อาทิ (1) บริษัท World MS Co. Ltd. เสนอโครงการสร้าง
เมืองใหม่ โดยต้องการใช้พื้นที่ 6,000 ไร่ ในอำเภอวัฒนานคร (2) บริษัท น้ำตาลขอนแก่น จำกัด
(มหาชน) ได้เสนอโครงการพัฒนาเขตอุตสาหกรรมสีเขียวครบวงจร และฮาลาลพาร์ค (Halal Park)
ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษสระแก้ว มูลค่าการลงทุนประมาณ 15,000-30,000 ล้านบาท (3)
บริษัท ดินรนาพีซผล จำกัด สนใจดำเนินธุรกิจรวบรวมและแปรรูปสินค้าด้านการเกษตร บริษัท
ธนวิสออร์ท จำกัด สนใจดำเนินธุรกิจห้องพักและโรงแรม (บริการ) (ยงยุทธ์ แฉล้มวงษ์, 2559)

3) ศักยภาพของเมืองชายแดนที่ติดกัน

(1) ศักยภาพของเมืองฝั่งตรงข้ามที่สนับสนุนเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ

ภาพรวมของจังหวัดบันเตียเมียนเจยจังหวัดบันเตียเมียนเจย เป็นจังหวัดหนึ่ง
ของประเทศกัมพูชา ภาษาไทย เรียกว่า จังหวัดบันไดมีชัยหรือ บันทายมีชัย มีเมืองหลวงคือศรี
โสภณ (Sisophon; Serei Saophoan) จังหวัดบันเตียเมียนเจยติดต่อกับประเทศไทยทางทิศ
ตะวันตกที่เมืองปอยเปต โดยแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 8 อำเภอ ได้แก่ มงคลบุรีพนมศก

เปรี๊ยะเนตรเปรี๊ยะ (พระเนตรพระ) อูร์ชเวา และเรียสโซฟีน (ศรีโสภณ) ฆมโปก สวายจิก มาลัย โดยมีเนื้อที่ 6,679 ตารางกิโลเมตร จังหวัดบันเตียเมียนเจย มีประชากรประมาณ 760,000 คน ซึ่งร้อยละ 60 อยู่ในวัยทำงาน ประชากรในวัยทำงานร้อยละ 80 ประกอบอาชีพเกษตรกร ส่วนอีกร้อยละ 20 ได้แก่ นักธุรกิจ ข้าราชการ และลูกจ้างเอกชน โดยมีแรงงานในจังหวัดจำนวนประมาณ 100,000 คน ที่เข้าไปทำงานในประเทศไทยพื้นที่การเกษตร-จังหวัดบันเตียเมียนเจยมีพื้นที่ประมาณ 6,679 ตารางกิโลเมตร แบ่งเป็นพื้นที่ทางการเกษตร 3,800 ตารางกิโลเมตร ซึ่งในจำนวนนี้เป็นแหล่งเพาะปลูกข้าวมากกว่า 2,400 ตารางกิโลเมตรส่วนที่เหลือเป็นการปลูกมันสำปะหลัง ข้าวโพด และถั่วเหลือง เป็นต้น (ยงยุทธ ชาญณรงค์ และคณะ, 2559)

พื้นที่ชายแดน จังหวัดบันเตียเมียนเจย มีชายแดนติดกับประเทศไทยที่จังหวัดสระแก้วเป็นระยะทาง 153 กิโลเมตร มีจุดผ่านแดนถาวร 1 จุด ตั้งอยู่ที่ด่านบ้านคลองลึก อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว กับปอยเปต อำเภอโอโฉรว จังหวัดบันเตียเมียนเจย เปิดทุกวันเวลา 6.00-22.00 น. และมีจุดผ่อนปรนอีก 2 จุด คือด่านตาพระยา และหนองปรือ ขณะที่จุดผ่านแดนที่ไม่เป็นทางการอีกประมาณ 60 จุด ตลอดแนวชายแดนระยะทางประมาณ 100 กิโลเมตร ความสัมพันธ์ในท้องถิ่น-หน่วยงานราชการ และองค์กรต่างๆ ในพื้นที่จังหวัดบันเตียเมียนเจยของกัมพูชา และจังหวัดสระแก้วของไทย มีความสัมพันธ์ที่ดี มีการประชุมหารือร่วมกันบ่อยครั้ง ในประเด็นต่างๆ เช่น การค้าชายแดน โรคภัย ยาเสพติด การท่องเที่ยว กิจกรรมทางสังคม และกฎระเบียบ เป็นต้น การขนส่งและภาษีศุลกากร ในปี พ.ศ. 2557 สามารถเก็บภาษีจากสินค้านำเข้าได้ประมาณ 140 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เพิ่มจากปี พ.ศ. 2556 ที่เก็บได้ 100 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยที่ด้านศุลกากรมีการใช้เครื่องสแกนตู้คอนเทนเนอร์ เพื่ออำนวยความสะดวกในการนำเข้าสินค้าโดยใช้เวลาไม่เกิน 2 ชั่วโมง (ยงยุทธ ชาญณรงค์ และคณะ, 2559)

การท่องเที่ยวมีนักท่องเที่ยวผ่านเข้าออกในช่วง High Season ประมาณ 4,000 คน/วัน ขณะที่ในช่วง Low Season มีจำนวนประมาณ 1,400 คน/วัน โดยจังหวัดบันเตียเมียนเจยมีนโยบายการพัฒนาในด้านต่างๆ สามารถสรุปได้ดังตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 แสดงศักยภาพเมืองฝั่งตรงข้าม

ศักยภาพ	
ภาคการเกษตร	- ส่งเสริมให้มีการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร โดยมีนโยบายให้ปลูกถั่วเหลืองสลับกับมันสำปะหลังทุกๆ 3 ปีเพื่อรักษาสภาพดิน นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้มีการแปรรูปสินค้าเกษตรเพื่อเพิ่มมูลค่าและกระจายรายได้ให้กับประชาชนรวมถึงเกษตรกรในท้องถิ่นโดยเปิดรับการลงทุนจากนานาชาติ และยังส่งเสริมให้ชาวบ้านเลี้ยงปลาเพื่อใช้บริโภคและจำหน่ายภายในจังหวัด ปัจจุบันมีโรงสีข้าวจากประเทศไทยสนใจเข้ามาลงทุนตั้งโรงสีในพื้นที่ โดยข้อมูลล่าสุดพบว่าจังหวัดบันเตียเมียนเจยมีผลผลิตข้าวเปลือกเหลือปีละ 300,000 ตัน เนื่องจากไม่มีความสามารถในการแปรรูป และไม่มี การสร้างไซโลสำหรับเก็บข้าว
ภาคอุตสาหกรรม	- ส่งเสริมให้มีการลงทุนภาคอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น โดยปัจจุบันจังหวัดบันเตียเมียนเจยมีเขตเศรษฐกิจพิเศษจำนวน 3 แห่งได้แก่ O'Neang SEZs, Sisophon SEZs และ SANCO SEZs นอกจากนี้ยังมีแผนจะตั้งเพิ่มอีก 2 แห่ง โดยล่าสุดบริษัท TOYOTA ได้ให้ความสนใจที่จะเข้ามาตั้งโรงงานผลิตอะไหล่รถยนต์ในจังหวัดบันเตียเมียนเจย ในส่วนของการขอส่งเสริมการลงทุนนั้น ทางจังหวัดได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการและให้ความรู้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถพิจารณาการลงทุนในโครงการที่มีมูลค่าต่ำกว่า 2 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามที่กฎหมายการลงทุนกำหนดไว้
การท่องเที่ยว	- ส่งเสริมและพัฒนาเรื่องการท่องเที่ยว โดยมีแผนจะพัฒนาปราสาทบันเตียชมา และสร้างสวนสัตว์ ซึ่งรวมสัตว์หายากให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัด โดยใช้ประโยชน์จากการที่จังหวัดเป็นเส้นทางหลักจากชายแดนไทยไปยังจังหวัดเสียมเรียบ
ชายแดน	- ผลักดันให้ยกระดับจุดผ่อนปรนตาพระยา ให้เป็นด่านผ่านแดนถาวร

แหล่งที่มา: ศูนย์พัฒนาการค้าและธุรกิจไทยในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน, 2557.

จากการวิเคราะห์โอกาสการลงทุนของไทยในจังหวัดบันเตียเมียนเจยของศูนย์พัฒนาการค้าและธุรกิจไทยในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน พบว่า จังหวัดบันเตียเมียนเจยมีศักยภาพในภาคเกษตรกรรม แต่ยังมีขาดทักษะและเทคโนโลยีในการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าและส่งออกผลิตผลทางการเกษตร จึงเป็นโอกาสที่ดีสำหรับนักลงทุนไทยซึ่งมีเทคโนโลยีและความเชี่ยวชาญ มีความรู้ความสามารถในการเข้ามาลงทุนเพื่อแปรรูปและส่งออก อย่างไรก็ตามยังมีข้อควรพิจารณาหรือปัจจัยสำคัญที่ผู้ลงทุนต้องทำการศึกษาอย่างรอบคอบก่อนที่จะตัดสินใจเข้ามาลงทุน (ยงยุทธ์ แฉล้มวงษ์ และคณะ, 2559) ดังนี้

1) สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน-เส้นทางการคมนาคมไม่มีประสิทธิภาพจึงส่งผลให้ต้นทุนในการขนส่งสูง อัตราค่าไฟฟ้าที่สูงซึ่งส่งผลต่อต้นทุนการผลิต

2) ประสิทธิภาพแรงงาน-การแปรรูปสินค้าเกษตรจำเป็นต้องใช้แรงงานที่มีความสามารถ มีความรู้มากกว่าอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานทั่วไป ซึ่งคนงานดังกล่าวอาจมีจำนวนน้อยหรือไม่สามารถหาได้ขณะที่การนำบุคลากรจากประเทศไทยเข้ามาทำงานก็มีต้นทุนสูงกว่าการใช้คนในพื้นที่ และยังมีข้อกำหนดในเรื่องของสัดส่วนการจ้างงานชาวต่างชาติ 1 คน ต่อชาวกัมพูชา 10 คน

3) ต้นทุนการขนส่งเพื่อการส่งออก-ปัจจุบันประเทศไทยไม่อนุญาตให้มีการขนส่งสินค้าผ่านแดนจากกัมพูชาเพื่อทำการส่งออกที่ทำเรือแหลมฉบัง ทำให้สินค้าจากจังหวัดบันเตียเมียนเจย ต้องส่งออกผ่านทางท่าเรือพนมเปญหรือสีหนุวิลล์ซึ่งมีระยะทางไกล เส้นทางการคมนาคมไม่สะดวก และมีค่าใช้จ่ายสูง

4) ข้อจำกัดในการนำเข้าสินค้าเกษตรของประเทศไทย-ประเทศไทยมีมาตรการควบคุมการนำเข้าสินค้าเกษตรจากกัมพูชา ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการนำเข้าสินค้าเกษตรของนักลงทุนไทยหากมีการเข้าไปลงทุนในกัมพูชา

สำหรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ถือเป็นโอกาสที่ดีสำหรับนักลงทุนไทยที่มีความสนใจ เนื่องจากนโยบายในการพัฒนาจังหวัดบันเตียเมียนเจยเน้นการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยว โดยใช้ประโยชน์จากการเป็นเส้นทางหลักในการเดินทางเส้นทางบกไปยังจังหวัดเสียมเรียบและกรุงพนมเปญ

(2) เขตเศรษฐกิจพิเศษปอยเปต-โอเนียง

เขตเศรษฐกิจพิเศษปอยเปต-โอเนียง อยู่ห่างจากชายแดนประมาณ 40 กิโลเมตร ประกอบด้วยพื้นที่เขตอุตสาหกรรม เขตการค้า และเขตที่อยู่อาศัย โดยพื้นที่เขตอุตสาหกรรมระยะแรก (Export Processing Zone) มีประมาณ 2,424 ไร่ อุตสาหกรรมเป้าหมาย

ได้แก่ อุตสาหกรรมแปรรูปเกษตร และอุตสาหกรรมสิ่งทอเครื่องนุ่งห่มและตัดเย็บเสื้อผ้าโดยมีโรงงานเปิดทำการแล้ว 2 โรงงาน ได้แก่ โรงงาน Campack Co., Ltd. (ไทยลงทุน/ผลิตกล่องเครื่องประดับ) และโรงงาน Hi-Tech Apparel (Cambodia) Co., Ltd. (ไทยลงทุน/ตัดเย็บเสื้อผ้า) และเตรียมเปิดทำการอีก 3 โรงงาน (ไทยลงทุน) ได้แก่ โรงงานขึ้นรูปอัญมณี ตัดเย็บเสื้อผ้ายีนส์ และผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ ทั้งนี้ ผู้ลงทุนในเขตเศรษฐกิจพิเศษจะได้รับการสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น อาทิ ไฟฟ้า ประปา โครงข่ายถนน และระบบบำบัดน้ำเสีย รวมถึงการให้บริการในรูปแบบเบ็ดเสร็จ ณ จุดเดียวเขตเศรษฐกิจพิเศษของกัมพูชาอยู่ภายใต้การบริหารจัดการของคณะกรรมการเขตเศรษฐกิจพิเศษกัมพูชา (Cambodian Special Economic Zone Board: CSEZB) โดยมีกฤษฎีกาย่อยฉบับที่ 148 ว่าด้วยเรื่องการจัดตั้งและการจัดการเขตเศรษฐกิจพิเศษ ซึ่งรัฐบาลกัมพูชาได้มีการออกกฤษฎีกาขึ้นมาเพื่อใช้ควบคุมโครงการเขตเศรษฐกิจพิเศษ โดยสิทธิประโยชน์ต่างๆ ที่จะได้รับจากการลงทุนประกอบกิจการในเขตเศรษฐกิจพิเศษ (ยงยุทธ แฉล้มวงษ์ และคณะ, 2559) มีดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.4 ตารางแสดงถึงเขตเศรษฐกิจพิเศษปอยเปต-โอเนียง

ประเภท	สิทธิประโยชน์
ผู้พัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ (Zone Developer)	- มีสิทธิได้รับยกเว้นภาษีเงินได้จากกำไรไม่เกิน 9 ปี - ได้รับยกเว้นอากรขาเข้าและภาษีอื่นๆ สำหรับอุปกรณ์และวัสดุก่อสร้างเพื่อใช้ในการก่อสร้างในเขตเศรษฐกิจพิเศษ - ได้รับยกเว้นภาษีศุลกากรสำหรับการนำเข้าเครื่องจักรเพื่อก่อสร้างสิ่งปลูกสร้าง ถนน และโครงสร้างพื้นฐานในเขตเศรษฐกิจพิเศษ
นักลงทุนในเขตเศรษฐกิจพิเศษ (Zone Investor)	- ได้รับการยกเว้นภาษีศุลกากรและภาษีอื่นๆ เช่นเดียวกับโครงการลงทุนประเภทที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนด (Qualified Investment Project: QIP) - ได้รับยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่ม (VAT) เฉพาะวัตถุดิบที่นำไปผลิตเพื่อการส่งออกเท่านั้น หากเป็นวัตถุดิบเพื่อผลิตสินค้าที่จำหน่ายภายในประเทศจะไม่ได้รับการยกเว้น
ผู้พัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ นักลงทุนในเขตเศรษฐกิจพิเศษหรือลูกจ้างชาวต่างชาติ	- มีสิทธิโอนรายได้หลังจากหักภาษีแล้ว ไปยังธนาคารที่อยู่ในต่างประเทศได้ - ได้รับการปฏิบัติโดยเท่าเทียมกัน ไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ - มีการรับประกันการลงทุนแก่ผู้พัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ

แหล่งที่มา: ยงยุทธ แฉล้มวงษ์ และคณะ, 2559.

นอกจากนี้ในเขตเศรษฐกิจพิเศษ (Special Economic Zone: SEZs) นักลงทุนที่จะมาประกอบธุรกิจในเขตเศรษฐกิจพิเศษได้ต้องดำเนินการขอออกใบอนุญาตจากฝ่ายบริหารของเขตเศรษฐกิจพิเศษเสียก่อนโดยยื่นข้อเสนอการลงทุนพร้อมกับเอกสารที่ฝ่ายบริหารเขตเศรษฐกิจพิเศษกำหนดไว้หลังจากนั้นฝ่ายบริหารเขตเศรษฐกิจพิเศษจะดำเนินการพิจารณาคำขออนุญาตขั้นพื้นฐานของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยการบริหารจัดการและทางเทคนิคเพื่อออกหนังสือรับรองการจดทะเบียน (Final Registration Certificate) สามารถสรุปขั้นตอนได้ดังนี้ขั้นที่ 1: ผู้ขอ ยื่นคำขอต่อฝ่ายบริหารของเขตเศรษฐกิจพิเศษ (Special Economic Zone Administration: SEZA) ที่โครงการการลงทุนนั้นตั้งอยู่เพื่ออนุมัติสิทธิประโยชน์การส่งเสริมการลงทุนขั้นที่ 2: ฝ่ายบริหารของเขตเศรษฐกิจพิเศษส่งรายงานผลการอนุมัติหรือไม่อนุมัติให้แก่คณะกรรมการเขตเศรษฐกิจพิเศษของกัมพูชา (Cambodian Special Economic Zone Board: CSEZB) ขั้นที่ 3: สิทธิประโยชน์ที่อนุมัติแก่โครงการการลงทุนนั้นจะต้องระบุไว้ในหนังสือรับรองการจดทะเบียน (Final Registration Certificate: FRC) จากการวิเคราะห์ภาพรวมของจังหวัดบันเตียเมียนเจยและข้อมูลของเขตเศรษฐกิจพิเศษในด้านต่างๆ รวมทั้งการสำรวจพื้นที่แบบปฐมภูมิของผู้วิจัย พบว่า การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษปอยเปตโอเนียง มีนักลงทุนไทยเข้าไปลงทุนอยู่บ้างเนื่องจากได้สิทธิพิเศษในด้านต่างๆ ทั้งนี้ปัจจุบันเริ่มมีการขยายโรงงานเพิ่มเติมและมีการปรับปรุงและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ให้ดีขึ้น ซึ่งศักยภาพของเขตเศรษฐกิจพิเศษปอยเปตโอเนียงจะเป็นปัจจัยเอื้อสำหรับเขตพัฒนาเศรษฐกิจสระแก้วในลักษณะอุตสาหกรรมการผลิตร่วม (ยางยูทซ์ แฉล้มวงษ์ และคณะ, 2559)

4.1.4 แผนพัฒนาต่างๆของจังหวัดสระแก้ว

1) แผนพัฒนากลุ่มจังหวัด

จังหวัดสระแก้วเป็นหนึ่งในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนกลาง ประกอบไปด้วย 5 จังหวัดคือ จังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดนครนายก จังหวัดปราจีนบุรี และจังหวัดสระแก้ว ได้มีการจัดทำแผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนกลาง (พ.ศ. 2557-2560) โดยทำการกำหนดวิสัยทัศน์เอาไว้ว่า “ศูนย์กลางการค้าการลงทุนแห่งอินโดจีน ฐานการผลิตอุตสาหกรรมก้าวหน้าระดับประเทศ แหล่งผลิตสินค้าเกษตรมาตรฐานสากล เส้นทางท่องเที่ยวธรรมชาติและวัฒนธรรม แหล่งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สมบูรณ์” ซึ่งมีประเด็นยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับ SEZs ดังต่อไปนี้ (ยางยูทซ์ แฉล้มวงษ์ และคณะ, 2559)

(1) ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาระบบโลจิสติกส์และความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อเป็นศูนย์กลางการค้าการลงทุนภาคตะวันออกของอินโดจีนและรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (เขตเศรษฐกิจพิเศษ) โดยมีกลยุทธ์เพื่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ คือ

ก) พัฒนาระบบโลจิสติกส์ที่มีคุณภาพ สะดวก รวดเร็ว เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและเชื่อมต่อกันภายในกลุ่มจังหวัดและไปสู่อินโดจีน-พัฒนาศูนย์กลางและช่องทางการกระจายสินค้าเพื่อรองรับการเป็นฐานการผลิต ขนส่งและจัดจำหน่ายของอินโดจีน-วางแผนการผลิตและพัฒนาบุคลากรทั้งในเชิงคุณภาพและปริมาณ เพื่อรองรับการเป็นศูนย์กลางการค้า การลงทุนของอินโดจีน

ข) พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อรองรับการค้า การลงทุนและการขนส่งที่มีประสิทธิภาพ

ค) พัฒนาความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อส่งเสริมการค้าและการลงทุน

(2) ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว สินค้า และบริการด้านการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐานเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยมีกลยุทธ์เพื่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ คือ อนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมเพื่อเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวภายในกลุ่มจังหวัดและภูมิภาค

ก) ยกกระดับคุณภาพและมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (OTOP) ตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์-พัฒนาคุณภาพบริการด้านการท่องเที่ยว การตลาด ประชาสัมพันธ์ บุคลากรและระบบข้อมูลสารสนเทศ

ข) ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของภาครัฐ เอกชน ประชาชนและท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของกลุ่มจังหวัด

ค) การสร้างความเชื่อมั่นและส่งเสริมความปลอดภัยในการท่องเที่ยว

(3) ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาปัจจัยการผลิต ระบบการตลาด และโครงสร้างพื้นฐานทางการเกษตรให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ (Zoning) เพื่อให้สินค้าเกษตรได้มาตรฐานสากล เชื่อมโยงตลาดรองรับการค้าเสรี โดยมีกลยุทธ์เพื่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ คือ

ก) พัฒนาการเข้าถึงปัจจัยการผลิตและโครงสร้างพื้นฐานทางการเกษตรอย่างครบถ้วน

ข) เพิ่มผลิตภาพและยกระดับมาตรฐานสินค้าเกษตร

ค) เชื่อมโยงวัดปฏิบัติบิภาคเกษตรกรรมจากในกลุ่มจังหวัดและประเทศเพื่อนบ้านสู่การแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มในภาคอุตสาหกรรม

ง) มุ่งพัฒนาสู่เกษตรปลอดภัยที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและมีมูลค่าสูง

จ) พัฒนาเกษตรกร/องค์กร/สถาบันเกษตรกรให้สามารถทำธุรกิจเกษตรรองรับการค้าเสรี

ฉ) พัฒนาสารสนเทศเพื่อการเกษตร

(4) ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 ส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรมด้านการผลิตและยกระดับมาตรฐานฝีมือแรงงานสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการลงทุนเพื่อรองรับการเติบโตทางอุตสาหกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมโดยมีกลยุทธ์เพื่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ คือ

ก) พัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้อต่อการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม

ข) พัฒนาทักษะฝีมือแรงงานที่ตอบสนองต่อความต้องการของภาคอุตสาหกรรม

ค) การกำหนดเขตพื้นที่อุตสาหกรรมในกลุ่มจังหวัดที่เหมาะสมและวางแผนการลงทุนในอุตสาหกรรม

ง) เสริมสร้างองค์ความรู้ นวัตกรรมเทคโนโลยีการผลิตในภาคอุตสาหกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

จ) ส่งเสริมระบบการบริหารจัดการในภาคอุตสาหกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและพัฒนาเครือข่ายระบบเฝ้าระวังคุณภาพสิ่งแวดล้อม

2) แผนพัฒนาจังหวัด

จังหวัดสระแก้วได้จัดทำแผนพัฒนาจังหวัดสระแก้ว 4 ปี ภายใต้วิสัยทัศน์ “ศูนย์กลางโลจิสติกส์ และแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอินโดจีน ถิ่นพืชพลังงาน อาหารปลอดภัย” โดยมีการจัดทำยุทธศาสตร์ขึ้น โดยมีเป้าประสงค์ที่สำคัญดังนี้ 1) เป็นศูนย์กลางรองรับและกระจายสินค้าสู่อินโดจีนและจังหวัดใกล้เคียง 2) เป็นแหล่งผลิตพืชพลังงานทดแทนที่สำคัญของประเทศ 3) เป็นแหล่งผลิตสินค้าการเกษตร โดยการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรแปรรูป การพัฒนาคุณภาพและส่งเสริมเกษตรปลอดภัย 4) เป็นศูนย์กลางทางด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและมรดกโลกของอินโดจีน 5) เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีความอุดมสมบูรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวก ครบวงจรบริการแพทย์แผนไทยและเชื่อมโยงประวัติศาสตร์วัฒนธรรมขอมโดย

กำหนดยุทธศาสตร์และกำหนด Positioning ให้สอดคล้องกับ SEZs 3 ประการ สามารถสรุปได้ดังตารางที่ 4.5

ตารางที่ 4.5 สรุปประเด็นเกี่ยวกับยุทธศาสตร์จังหวัดสระแก้ว

ประเด็นยุทธศาสตร์	Positioning
1. เพิ่มประสิทธิภาพระบบโลจิสติกส์ให้สามารถดำเนินการขนส่งและกระจายสินค้าได้อย่างสะดวก รวดเร็ว ตรงเวลาประหยัด และสนับสนุนการเป็น ศูนย์กลางโลจิสติกส์ของภูมิภาค อินโดจีน	เมืองส่งเสริมการค้าชายแดนเพื่อการค้า การลงทุน
2. ปรับปรุงปัจจัยและกระบวนการผลิตสินค้าเกษตรให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น รองรับการเป็นแหล่งพืชพลังงานทดแทนและอาหารปลอดภัยของจังหวัด	พืชพลังงาน และอาหารปลอดภัย
3. พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชื่อมโยงประวัติศาสตร์วัฒนธรรมขอม	การเป็นเมืองท่องเที่ยวเชื่อมโยงวัฒนธรรมขอม

แหล่งที่มา: สำนักงานจังหวัดสระแก้ว, 2557.

3) การจัดทำผังเมืองในพื้นที่

(1) พื้นที่ชุมชนบ้านป่าไร่ กำหนดให้เป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตร (อุตสาหกรรมสีเขียว) เพื่อการส่งออกระหว่างประเทศ หน่วยงานราชการและศุลกากร โดยส่งเสริมการใช้ประโยชน์ที่ดินเป็นประเภทชุมชนหนาแน่นน้อย สามารถสร้างที่พักอาศัยรองรับแรงงานในเขตนิคมอุตสาหกรรม ตลาดอุปโภคบริโภค พาณิชยกรรม สำนักงาน พื้นที่ส่งเสริมกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมระหว่าง 2 ประเทศสถาบันราชการ สาธารณูปโภคเพื่อการสำรองน้ำ บ้านเดี่ยวรูปแบบสถาปัตยกรรมไทยภาคกลางประยุกต์ (ยงยุทธ์ แฉล้มวงษ์ และคณะ, 2559)

(2) บริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านด่าน เหมาะเป็นย่านที่พักอาศัยและที่พักนักท่องเที่ยวชั้นดี ศูนย์สัมมนาและฝึกอบรมการบริการสุขภาพสนับสนุนกิจกรรมการบริการด้าน

การท่องเที่ยว ดังนั้นการใช้ประโยชน์ที่ดินจึงเป็นประเภทชุมชนหนาแน่นน้อย สามารถพัฒนาที่พักอาศัยชั้นดีเพื่อคนทุกวัย แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและศิลปะ โรงแรมที่พักระดับหรู (Highend) สถานรับเลี้ยงเด็กคนชรา ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพ พักฟื้นผู้ป่วย การค้าและการบริการด้านการท่องเที่ยว อาคารไม่สูง รูปแบบสถาปัตยกรรมไทยภาคกลางประยุกต์ (ยงยุทธ์ แฉล้มวงษ์ และคณะ, 2559)

(3) พื้นที่ตำบลฝักชะ กำหนดให้เป็นศูนย์รวบรวมและกระจายสินค้า สถานีบรรจุและแยกสินค้ากล่อง (Inland Container Depot: ICD) และคลังสินค้าเชื่อมต่อการขนส่งระบบรางและถนนศูนย์กระจายสินค้าการเกษตรในระดับพื้นที่แหล่งที่พักอาศัยรองรับแรงงาน การใช้ประโยชน์ที่ดินจึงเป็นประเภทชุมชนหนาแน่นน้อย เน้นที่พักอาศัยประเภทบ้านเดี่ยว ที่พักอาศัยรองรับแรงงานภาคเกษตร จุดแวะพักรถขนส่งสินค้า ตลาดอุปโภคบริโภค ศูนย์คัดแยกและกระจายสินค้า ตลาดกลางเกษตร ศูนย์เรียนรู้ วิจัย ฝึกอบรมด้านเทคโนโลยีการเกษตร พาณิชยกรรมชุมชน ศูนย์จำหน่ายสินค้าชุมชนและโรงงาน (ยงยุทธ์ แฉล้มวงษ์ และคณะ, 2559)

(4) บริเวณพื้นที่บ้านหนองเอี่ยน กำหนดให้เป็นจุดผ่านแดนถาวรด้านโลจิสติกส์ขนส่งสินค้าเกษตร (วัตถุดิบ) หน่วยงานราชการชุมชนพักอาศัยดั้งเดิมพื้นที่สงวนเพื่อการเกษตรและระบบนิเวศ กักเก็บน้ำเพื่อใช้ประโยชน์ กิจกรรมที่ส่งเสริม ประกอบด้วย หน่วยงานราชการ สาธารณูปโภค-สาธารณูปการ อ่างเก็บน้ำ (ยงยุทธ์ แฉล้มวงษ์ และคณะ, 2559)

แก้มลิง บ้านพักอาศัย ชุมชนดั้งเดิมในพื้นที่ อาคารยกใต้ถุนสูง บริเวณนี้ห้ามพัฒนา กิจกรรมชุมนุมตัวของคนกลุ่มใหญ่ บ้านพักคนชรา เด็กและผู้พิการ (หนีภัยอพยพลำบาก) อาคารกีดขวางทางน้ำ โดยพื้นที่ทั้ง 4 บริเวณนั้น กิจกรรมที่ไม่ควรส่งเสริม ประกอบด้วย อาคารสูง-ใหญ่ โรงแรม สถานรับเลี้ยงเด็ก คนชรา พักฟื้นผู้ป่วย สถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง ฯลฯ ซึ่งโดยภาพรวมของการใช้ประโยชน์ที่ดินของเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษสระแก้วจะเน้นให้คงพื้นที่สีเขียวหรือที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรมแต่ในทางปฏิบัติ ผังเมืองเปิดช่องให้ผู้ประกอบการสามารถตั้งโรงงานได้อย่างเต็มรูปแบบแต่มีเงื่อนไขว่าจะต้องเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

ไร่ หรือคิดเป็น 332 ตร.กม. โดยรองผู้ว่าราชการจังหวัดสระแก้วมีความเห็นเกี่ยวกับการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดสระแก้ว ดังนี้

"...จังหวัดสระแก้วได้เปรียบด้านทำเลที่ตั้งใกล้ด้านชายแดนอรัญประเทศซึ่งเป็นจุดผ่านแดนถาวรเชื่อมต่อกับประเทศกัมพูชา ซึ่งถือเป็นจุดผ่านแดนที่มีมูลค่าการค้าระหว่างไทย-กัมพูชา สูงที่สุดของประเทศ ขณะเดียวกันยังมีเส้นทางคมนาคมที่เชื่อมโยงกับท่าเรือแหลมฉบัง ทำให้เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษสระแก้วเอื้อต่อภาคเอกชนในการเข้ามาลงทุน โดยขณะนี้เริ่มมีเม็ดเงินลงทุนเข้ามาในพื้นที่แล้วประมาณ 5,000 ล้านบาท ซึ่งคาดว่าเมื่อเปิดเต็มพื้นที่จะมีเม็ดเงินลงทุนจากภาคเอกชนถึง 20,000 ล้านบาท..." (ธรรมศักดิ์ รัตนัญญา, สัมภาษณ์, 29 มกราคม 2559)

นอกจากนี้แล้วหัวหน้ากลุ่มงานยุทธศาสตร์จังหวัดสระแก้ว ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า

"...อรัญประเทศ มีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นฐานการผลิตของอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเป็นหลักพื้นที่ค้าส่ง-ค้าปลีก รวมทั้งธุรกิจขนส่งและคลังสินค้าระหว่างประเทศ เพราะเป็นประตูฝั่งตะวันออกของไทยสามารถเชื่อมต่อกับกัมพูชา ซึ่งมีเขตเศรษฐกิจพิเศษปอยเปต-โอเนียง และนิคมอุตสาหกรรมศรีโสภณ รวมทั้งยังสามารถเชื่อมต่อออกสู่ทะเลผ่านท่าเรือของเวียดนามได้ ถือเป็นปัจจัยสนับสนุนสำคัญต่อธุรกิจขนส่งสินค้าและคลังสินค้าระหว่างประเทศขณะเดียวกัน ยังมีความพร้อมในด้านแรงงานจากกัมพูชา ที่สามารถป้อนเข้าสู่อุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม และโรงงานแปรรูปสินค้าเกษตรตามแนวชายแดนเพื่อรองรับวัตถุดิบจากประเทศกัมพูชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งมันสำปะหลัง ซึ่งสามารถนำเข้ามาแปรรูปเป็นมันเส้นและแป้งมันในไทยเพื่อส่งออกต่อไป นอกจากนี้ อ.อรัญประเทศยังเป็นพื้นที่การค้าที่มีความคึกคักอย่างมาก โดยเฉพาะบริเวณตลาดโรงเกลือ ซึ่งพบว่ามูลค่าการค้าชายแดนที่ผ่านด่านอรัญประเทศมีการอัตราการเติบโตสูงถึง 28% ต่อปีในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา โดยมีมูลค่าสูงถึงเกือบ 6 หมื่นล้านบาทในปีที่ผ่านมา..." (สุรัชย์ ตันชัชวาล, สัมภาษณ์, 29 มกราคม 2559)

ในด้านศักยภาพและโอกาสของนักลงทุน นอกจากตำแหน่งที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่มีความได้เปรียบ เพราะตั้งอยู่ใกล้ท่าเรือแหลมฉบังและกรุงเทพฯ ยังมีจุดผ่านแดนถาวรบ้านคลองลึก อำเภออรัญประเทศซึ่งเป็นประตูการค้าที่ใหญ่ที่สุดของประเทศไทยกับประเทศกัมพูชา ซึ่งในหลายปีที่ผ่านมาจุดผ่านแดนถาวรบ้านคลองลึก มีมูลค่าการค้าชายแดนสูงที่สุดของการค้าชายแดนไทย

กัมพูชา จังหวัดสระแก้วยังตั้งอยู่ในระเบียบเศรษฐกิจตอนใต้ที่เชื่อมโยง กรุงเทพฯ-สระแก้ว-พนมเปญ-ไฮจีมินห์ซีตี้-วังเตา สามารถขนส่งสินค้าไปยังท่าเรือหรือขนส่งสินค้าเข้าไปยังกรุงพนมเปญและเวียดนามตอนใต้ได้อย่างสะดวก

นอกจากนี้จังหวัดสระแก้ว มีชายแดนติดกับจังหวัดบันเตียเมียนเจย ของประเทศกัมพูชา ซึ่งรัฐบาลกัมพูชาได้มีการพัฒนาพื้นที่เขตเศรษฐกิจขึ้นมา 2 แห่ง ได้แก่

1) เขตเศรษฐกิจพิเศษปอยเปต-โอเนียง อยู่ห่างจากชายแดน 40 กม. โดยมีอุตสาหกรรมเป้าหมายคือ การแปรรูปสินค้าเกษตร สิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการลงทุนของนักลงทุนไทย เช่น โรงงานตัดเย็บเสื้อผ้า

2) เขตเศรษฐกิจ Sanco-Poipet อยู่ระหว่างการก่อสร้าง โดยเป็นการร่วมทุนระหว่างกัมพูชากับญี่ปุ่น

จากการสอบถามความคิดเห็นจากชาวบ้านในท้องที่ได้กล่าวว่า

“...พอทราบมาบ้างว่า ภายในประเทศกัมพูชามีเขตเศรษฐกิจตั้งอยู่ ที่ส่วนใหญ่เป็นโรงงานตัดเย็บเสื้อผ้า เนื่องจากก่อนหน้านี้ ได้มีลูกน้องชาวกัมพูชามาทำงานให้ตนอยู่ในฝั่งไทย พอ ทางกัมพูชามีการปรับปรุงเขตเศรษฐกิจของตนเอง ลูกน้องก็มาขอลาออกไปทำงานที่บ้านเกิด เนื่องจาก ไม่ต้องเดินทางข้ามมาทำงานฝั่งไทย และกัมพูชาเอง ก็ต้องการแรงงานกัมพูชาเอง จำนวนมากเช่นกัน แม้ว่าค่าตอบแทนที่ได้จะไม่มากเท่าไทย แต่เขาก็ได้ทำงานที่บ้านเกิด...” (เพยาร์ ลัดลอย, สัมภาษณ์, 30 มกราคม 2559)

“...เพิ่งได้ยินเขาพูดกันอย่างจริงจังว่า รัฐบาลประเทศจะถูกทำให้เป็นพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ แต่ก็ยังไม่ได้รับรู้รายละเอียดมากมาย เพียงแค่ทราบว่า กำลังจะมีการสร้างโรงงานอุตสาหกรรมขึ้น ที่ตำบลป่าไร่ โดยส่วนตัวมองว่า เป็นเรื่องที่ดี ที่จะทำให้ชาวจังหวัดสระแก้ว มีงานทำนอกเหนือจากการทำเกษตรกรรม และการมีโรงงานเกิดขึ้น อาจทำให้ตลาดแห่งนี้กลับมาคึกคักอีกครั้ง แต่ก็มีบางกังวลว่า วิถีชีวิตที่เคยเป็นจะเปลี่ยนไป เช่น รถจะติดหรือไม่ การก่อสร้างโรงงาน จะเกิดมลพิษหรือป่าว เป็นต้น...” (วิษญดา ชาญศิริ, สัมภาษณ์, 30 มกราคม 2559)

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลในส่วนที่หนึ่ง ประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึก นั้นสามารถวิเคราะห์ได้ออกมา ในหลายประเด็นดังนี้

1) ประเด็นทางกายภาพ

จังหวัดสระแก้วเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพในหลายด้านที่มีความแข็งแกร่งพอที่จะรองรับการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน โดยมีอำเภออรัญประเทศที่เป็นที่ตั้งของเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน เป็นอำเภอที่มีชายแดนทางด้านตะวันออกติดกับประเทศกัมพูชาเพียงด้านพรมแดนกัน มีพื้นที่ประมาณ 821.265 ตร.กม. ซึ่งจากเดิมเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดกบินทร์บุรี แต่ในภายหลังถูกยุบรวมเข้ากับจังหวัดปราจีนบุรี เมื่อวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2468 แต่ในปัจจุบันเป็นอำเภออรัญประเทศเป็นหนึ่งในอำเภอในจังหวัดสระแก้วซึ่งเป็นจังหวัดที่ตั้งขึ้นมาใหม่เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2536 แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 13 ตำบล ได้แก่ อรัญประเทศ บ้านใหม่หนองไทร เมืองไผ่ ผ่านศึก หันทราย หนองสังข์ คลองน้ำใส ท่าข้าม ป่าไร่ ทับพริก คลองทับจันทร์ ฟากห้วย บ้านด่าน มีอาณาเขตทิศเหนือติดต่อกับอำเภอวัฒนานครและอำเภอโคกสูง ทิศตะวันออกติดต่อกับประเทศกัมพูชา ทิศใต้ติดต่อกับประเทศกัมพูชาและอำเภอคลองหาด ทิศตะวันตกติดต่อกับอำเภอคลองหาดและอำเภอวัฒนานคร สิ่งอำนวยความสะดวกด้านคมนาคม ได้แก่ สถานีรถไฟอรัญประเทศ

โครงการปรับปรุงและเพิ่มเติมสิ่งอำนวยความสะดวกทางด้านคมนาคมที่สำคัญในอำเภออรัญประเทศ ได้แก่ โครงการตัดถนนเลี่ยงเมืองอรัญประเทศ-ปอยเปต โดยโครงการก่อสร้างทางหลวงสายใหม่ขนาด 4 ช่องทางจราจรระยะทางยาว 30 กิโลเมตร นอกจากนี้ยังมีสะพานขนาดเล็กเชื่อมระหว่างไทยกับกัมพูชาพร้อม ซึ่งปัจจุบันแล้วเสร็จ และเปิดให้บริการแล้ว ทั้งยังมีโครงการก่อสร้างด่านถาวรแห่งใหม่บริเวณบ้านหนองเอี่ยน ตำบลท่าข้าม อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว ฝั่งไทยเชื่อมบ้านสตึงบต ตำบลปอยเปตของฝั่งกัมพูชาเพื่อบรรเทาความแออัดของด่านปอยเปต โดยทั้ง 2 โครงการใช้เวลาก่อสร้างนานกว่า 2 ปี แล้วเสร็จและเปิดใช้เมื่อปี พ.ศ. 2560 ใช้งบประมาณทั้งสิ้น 5 พันล้านบาท เนื่องจากสภาพพื้นที่ชายแดน ไทย-กัมพูชา บริเวณจุดผ่านแดนถาวรบ้านคลองลึกเติบโตอย่างรวดเร็ว มูลค่าการค้าสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องทำให้จุดผ่านแดนเกิดความหนาแน่น เนื่องจากมีผู้เข้ามาใช้บริการจำนวนมาก อีกทั้งการจราจรบริเวณโดยรอบมีความติดขัด ดังนั้นบ้านหนองเอี่ยน-สตึงบตจึงเป็นจุดผ่านแดนถาวรแห่งใหม่ เข้าสู่ปอยเปตกัมพูชา ที่มีแนวคิดแยกคนและสินค้าออกจากกัน เพื่อแก้ปัญหาความแออัดของจุดผ่านแดนบ้านคลองลึก ซึ่งเป็นด่านสำหรับนักท่องเที่ยว และการค้าชายชายแดนของคนในพื้นที่การค้าการลงทุนสนับสนุน

ศักยภาพจุดผ่านแดนถาวรแห่งใหม่ในการรองรับการส่งออก และการนำเข้าสินค้าระหว่างประเทศ ตามนโยบายโลจิสติกส์ของประเทศ

(1) ศักยภาพของเมืองชายแดนที่ติดกัน

เมืองปอยเปต และเมืองศรีโสภณ เป็นเมืองใน จ.บันเตียเมียนเจย ซึ่งมีเมืองศรีโสภณเป็นเมืองหลวง ส่วนปอยเปตเป็นเมืองที่อยู่ทางทิศตะวันตกติดกับชายแดนอรัญประเทศของ ไทยมีทางใต้ของจังหวัดติดกับ จ.พระตะบอง ทิศวันออกติดกับเสียมราฐ ส่วนทิศเหนือติดกับ จ.อุดรธานีของไทย จ.บันเตียเมียนเจย มีพื้นที่ 6,679 ตร.กม.และมีประชากรทั้งหมดจังหวัดรวม 678,033 คนคิดเป็นความหนาแน่น 101.5 คนต่อ ตร.กม. มีสิ่งอำนวยความสะดวกด้านคมนาคม ได้แก่ สถานีรถไฟปอยเปต (ยงยุทธ แฉล้มวงษ์และคณะ, 2559)

เมืองปอยเปต-ศรีโสภณ นั้นมีการจัดสรรพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษเพื่อรองรับการผลิตทั้งปอยเปต และศรีโสภณ โดยโครงสร้างพื้นฐานด้านการคมนาคมทางถนนค่อนข้างดี และส่วนมากอยู่ระหว่างการปรับปรุงพัฒนาเพื่อขยายต่อเพิ่มช่องจราจรเป็น 4 ช่อง อีกทั้งยังมีโครงการก่อสร้างทางรถไฟสายปอยเปต-พนมเปญที่ใกล้จะแล้วเสร็จ นอกจากนี้ในการขนส่งทางน้ำสามารถเชื่อมโยงไปยังท่าเรือแหลมฉบังไทย และท่าเรือน้ำลึกสีหนุวิลล์ได้ ส่วนด้านพลังงานไฟฟ้า น้ำประปาของพื้นที่แห่งนี้ยังต้องได้รับการปรับปรุงเพื่อให้สามารถตอบสนองของความต้องการของ นิคมอุตสาหกรรมและประชาชนในพื้นที่ให้ได้ตลอด 24 ชม.และกระจายอย่างทั่วถึง ปัจจุบันเริ่มมีอุตสาหกรรมที่เข้าไปลงทุนและเปิดกิจการในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษแล้วจำนวนหนึ่ง

(2) การวิเคราะห์โครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภคสามารถสรุปได้ตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.6 การประเมินโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภคของอ.อรัญประเทศ จ.สระแก้ว เพื่อรองรับการเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน

โครงสร้างพื้นฐาน	คำอธิบาย	คะแนน (ปัจจุบัน)	คะแนน (อนาคต)
1. ถนน	ถนนเส้นทางหมายเลข 359 ไปท่าเรือแหลมฉบัง เป็นถนนลาดยาง 2-4 เลนช่องทางผิวถนนเรียบ วิ่งด้วยความเร็วเฉลี่ย 80 กม./ชม.(โครงการถนน 4 ช่องทาง จราจรเบี่ยงเมืองอรัญ-ปอยเปตเพิ่งแล้วเสร็จและเปิดใช้งานแล้ว	2	4
2. ท่าเรือ	ท่าเรือแหลมฉบัง เป็นท่าเรือน้ำลึกขนาดใหญ่ ตั้งอยู่ในเขตรัศมี 300 กม. จากเขตนิคมฯ	3	3
3. รถไฟ	สถานีอรัญประเทศ มีการเชื่อมโยงกับนิคมฯ ความเร็วเฉลี่ย 35 กม./ชม.	2.5	2.5
4. ทางอากาศ	ท่าอากาศยานนานาชาติเสียมเรียบ เป็นท่าอากาศยานขนาดกลาง ตั้งอยู่ในรัศมี 162 กม. จากนิคมฯ	2	2
5. สื่อสารโทรคมนาคม	มีระบบสื่อสารไร้สาย รวมทั้งมีการให้บริการอินเทอร์เน็ต ทั่วประเทศ	4	4
6. ไฟฟ้าและพลังงาน	มีระบบส่งไฟฟ้าเข้าถึงพื้นที่นิคมฯ และเขตเศรษฐกิจพิเศษอย่างทั่วถึงสามารถตอบสนองความต้องการของอุตสาหกรรมในพื้นที่ได้อย่างพอเพียงแต่ยังคงมีช่วงเวลาที่ขาดไฟฟ้า ไฟตก หรือไฟดับอยู่บ้าง	3	3
7. ประปาและสุขาภิบาล	มีระบบน้ำประปา หรือน้ำบาดาลเข้าถึงพื้นที่นิคมฯ และเขตเศรษฐกิจพิเศษอย่างทั่วถึงแต่อาจเกิดการขาดแคลนน้ำในบางช่วงเวลาและเกิดปัญหาน้ำท่วม	2	2
8. แหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่น	มีการบูรณซ่อมแซม และปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ภายในจังหวัด ในกลับมาสวยงาม และต้องการใช้แหล่งท่องเที่ยวที่มีเป็นจุดขายควบคู่ไปกับการมีเขตเศรษฐกิจพิเศษ	3	4

จากตารางที่ 4.6 จะเห็นได้ว่าระบบโครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่โดยรวมนั้นอยู่ในเกณฑ์ดี โดยเฉพาะในด้านการสื่อสารโทรคมนาคมอยู่ในเกณฑ์ดีมาก มีโครงสร้างพื้นฐานทางถนนอยู่ในเกณฑ์ดี แต่มีโครงการก่อสร้างปรับปรุงถนนเป็น 4 ช่องจราจรที่เพิ่งแล้วเสร็จและเพิ่งเปิดใช้อย่างเป็นทางการ และควรมีโครงการพัฒนาท่าอากาศยาน โครงการพื้นฐานด้านประปา สุขาภิบาล และใช้ประโยชน์จากแหล่งท่องเที่ยวให้มากกว่าที่เป็นอยู่

ตารางที่ 4.7 การประเมินการอำนวยความสะดวกที่จุดผ่านแดนของ อ.อรัญประเทศ ในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดสระแก้ว

โครงสร้างพื้นฐาน	คำอธิบาย	คะแนน (ปัจจุบัน)	คะแนน (อนาคต)
ระบบเอกสารที่ด่านศุลกากร	ดำเนินการด้านเอกสารชัดเจนได้ใช้ระบบคอมพิวเตอร์มาช่วยในการดำเนินงานแต่การปฏิบัติงานล่าช้าเนื่องจากมีแถวคอยยาว	3	3
อาคารศุลกากรและการจัดพื้นที่	ไม่มีพื้นที่สำหรับการจอดรถเพื่อตรวจตราสินค้าที่เพียงพอและเหมาะสม (เปิดใช้ด่านแห่งใหม่)	2	3
ระบบการตรวจคนเข้าเมือง	การดำเนินงานด้านเอกสารชัดเจนใช้ระบบคอมพิวเตอร์มาช่วยในการดำเนินงานแต่การปฏิบัติยังไม่เป็นไปตามระบบเท่าที่ควรอาจจะต้องพึ่งพาความสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่เพื่อความสะดวกรวดเร็ว	2	3
อาคารตรวจคนเข้าเมืองและการจัดพื้นที่	มีอาคารที่พอใช้งานได้ แต่คับแคบหรือมีที่ตั้งไม่เหมาะสม หรือไม่มีพื้นที่สำหรับจอดรถที่เพียงพอหรือเหมาะสมทำให้แรงงานไม่มีความสะดวกในการเข้าใช้บริการ	2	3
สถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง	มีจำนวนสถานีที่ได้มาตรฐาน มีราคาที่ได้มาตรฐาน และมีความน่าเชื่อถือ แต่อาจไม่เพียงพอต่อความต้องการ	3	3
สถานีซ่อมบำรุงรถ	ไม่มีสถานีซ่อมบำรุงรถที่ดูชัดเจน มีแต่ช่างท้องถิ่นที่สามารถช่วยเหลือยามฉุกเฉินได้เท่านั้น	2	2
คลังสินค้า	มีพื้นที่ว่างเปล่าที่ถูกกั้นไว้ใช้เป็นที่คลังสินค้า แต่ไม่ได้มีการจัดการที่ดูเท่าที่ควร	2	2

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

โครงสร้างพื้นฐาน	คำอธิบาย	คะแนน (ปัจจุบัน)	คะแนน (อนาคต)
สถานีพยาบาล	มีสถานีพยาบาลที่สามารถให้การปฐมพยาบาลเบื้องต้นได้เท่านั้น	2	2
ความสะดวกในการข้ามแดน	บริเวณหน้าด่านมีความหนาแน่นของการข้ามแดนสูงในส่วนของรถบรรทุกที่รอผ่านด่านนั้นค่อนข้างยาว	2	3

จากตารางที่ 4.7 พบว่า โดยรวมอยู่ในเกณฑ์พอใช้ ด้านระบบเอกสารที่ด่านศุลกากร ระบบตรวจคนเข้าเมืองและสถานีบริการเชื้อเพลิงอยู่ในเกณฑ์ดี ด้านอาคารศุลกากรและอาคารตรวจคนเข้าเมืองมีพื้นที่ไม่เพียงพอ แต่มีโครงการสร้างด่านศุลกากรแห่งใหม่ที่บ้านหนองเอียนซึ่งได้มาช่วยแก้ปัญหาความแออัด และความล่าช้าได้พอสมควร ส่วนด้านอื่นๆ ได้แก่ สถานีซ่อมบำรุงรถ คลังสินค้า สถานีพยาบาลและความสะดวกในการข้ามแดน ควรปรับปรุงให้ดีขึ้น

จากข้อสรุปในประเด็นด้านกายภาพ ศักยภาพของเมืองชายแดนที่อยู่ติดกัน และโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภค รวมถึงรูปแบบเขตเศรษฐกิจของต่างประเทศ และในประเทศไทย ผู้วิจัย สามารถวิเคราะห์รูปแบบเศรษฐกิจพิเศษที่มีความเป็นไปได้ ออกเป็น 2 ประเภท

ตารางที่ 4.8 รูปแบบเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนเพื่อการผลิตเป็นหลัก

พื้นที่	จำกัดพื้นที่ชัดเจน มีรั้วรอบขอบชิด เน้นพื้นที่ที่อยู่ติดกับประเทศเพื่อนบ้าน
กิจกรรมทางเศรษฐกิจ	<p>ในระยะสั้น เน้นการผลิตเพื่อการส่งออกในอุตสาหกรรมที่ต้องใช้แรงงานเข้มข้นหรืออุตสาหกรรมที่สามารถอาศัยความเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านในการส่งออกได้</p> <p>ในระยะยาวมุ่งเน้นการผลิตที่เชื่อมโยงกับฐานการผลิตในประเทศเพื่อนบ้าน</p>
สิทธิประโยชน์ทางภาษี	การให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีตาม BOI สำหรับการผลิตเพื่อการส่งออกแต่ผ่อนปรนสัดส่วนการการใช้แรงงานต่างด้าว
สิทธิประโยชน์จากการใช้แรงงาน	<p>ผ่อนปรนสัดส่วนการการใช้แรงงานต่างด้าวที่ได้สิทธิประโยชน์ทางภาษี</p> <p>ผ่อนปรนการขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าวประเภทเข้าไปเย็นกลับ แต่จำกัดให้อยู่ในพื้นที่เท่านั้น</p>
สิทธิประโยชน์อื่นๆ	อนุญาตให้มีการผลิตเพื่อจำหน่ายในประเทศแต่ยกเว้นสิทธิประโยชน์ทางภาษีให้เงินอุดหนุนสำหรับอุตสาหกรรมที่ส่งเสริมการทำ R&D สร้างองค์ความรู้หรือเทคโนโลยี
รูปแบบการบริหารจัดการ	<p>คณะกรรมการร่วมโดยมีตัวแทนจากทั้งรัฐบาลกลาง ส่วนท้องถิ่น เอกชน และสายประชาสังคม</p> <p>เน้นการใช้สายการทำงานเดิมของจังหวัด</p>
กลยุทธ์ในระยะยาว	<p>การสร้างฐานการผลิตร่วมกับเขตเศรษฐกิจพิเศษในประเทศเพื่อนบ้าน</p> <p>ส่งเสริมการออกไปลงทุนในประเทศเพื่อนบ้านในกรณีของอุตสาหกรรมที่เน้นการใช้แรงงานที่เข้มข้น</p>

ตารางที่ 4.9 รูปแบบเขตเศรษฐกิจพิเศษเพื่อการบริการที่เหมาะสม

พื้นที่	จำกัดพื้นที่ ที่ชัดเจน แต่อาจมีขนาดใหญ่กว่าเขตเศรษฐกิจพิเศษเพื่อการ ผลิตเน้นความเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านและศักยภาพของจังหวัด
กิจกรรมทางเศรษฐกิจ	การบริการด้านการขนส่งและโลจิสติกส์จากประโยชน์ด้านความเชื่อมโยง การจัดตั้งเขตปลอดอากรภายในพื้นที่ การบริการด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดที่มีศักยภาพ หรือสามารถเชื่อมโยงไปยัง แหล่งท่องเที่ยวในประเทศเพื่อนบ้านได้ด้วย การบริการด้านสุขภาพและการศึกษา
สิทธิประโยชน์ทางภาษี	มีการให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีตาม BOI สำหรับกิจกรรมการบริการภายในพื้นที่ กำหนด และจำกัดเฉพาะกิจกรรมการบริการสำหรับลูกค้าในต่างประเทศที่เข้ามา รับบริการภายในพื้นที่ หรือลูกค้าที่อยู่ต่างประเทศ
สิทธิประโยชน์จากการใช้แรงงาน	ผ่อนปรนสัดส่วนการใช้แรงงานต่างด้าวที่ได้สิทธิประโยชน์ทางภาษี ผ่อนปรนการขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าวประเภทเข้าไปเย็นกลับ แต่จำกัดให้อยู่ ในพื้นที่เท่านั้น
สิทธิประโยชน์อื่นๆ	การจัดตั้งคลังสินค้าทัณฑ์บนเพื่อการขายสำหรับสินค้าบางประเภท หรือ duty free สำหรับเขตการท่องเที่ยว การให้เงินสนับสนุนสำหรับธุรกิจที่สร้างสรรค์ หรือธุรกิจที่สร้างองค์ความรู้
รูปแบบการบริหารจัดการ	คณะกรรมการร่วมโดยมีตัวแทนจากทั้งรัฐบาลกลาง ส่วนท้องถิ่น เอกชน และสาย ประชาสังคม เน้นการใช้สายการทำงานเดิมของจังหวัด
กลยุทธ์ในระยะยาว	ส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นฐานด้านการบริการแทนการผลิตที่เน้นใช้แรงงาน เข้มข้น

การเปรียบเทียบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษและการบริหารจัดการพื้นที่พิเศษ

การนำเสนอถึงกรณีตัวอย่างของประเทศ ในบทที่ 2 ในข้างต้นนั้นทั้งมหานครลอนดอน มหานครปารีส และนครท่าอากาศยาน Schipol ของประเทศเนเธอร์แลนด์ ต่างมีรูปแบบการบริหารจัดการที่แตกต่างและคล้ายคลึงกันไปบางส่วน โดยเฉพาะการจำกัดภารกิจเฉพาะหรือพิเศษของตนเอง เมื่อนำมาเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นลักษณะโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ การบริหารจัดการ ภายในของแต่ละกรณีตัวอย่างในต่างประเทศ รวมถึงนครแม่สอด ที่เป็นที่ตั้งของเขตเศรษฐกิจ

พิเศษชายแดนจังหวัดตาก กับกรณีของ เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดสระแก้ว ดังปรากฏรายละเอียด ต่อไปนี้

ตารางที่ 4.10 เปรียบเทียบของค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษและการบริหารจัดการพื้นที่พิเศษกรณีต่างประเทศ นครแม่สอด และเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดสระแก้ว

เกณฑ์การเปรียบเทียบ	มหานครลอนดอน	มหานครปารีส	นครท่าอากาศยาน	นครแม่สอด	เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดสระแก้ว
โครงสร้างทางการเมือง	แบ่งออกเป็น 2 ชั้น คือ นครลอนดอน และเขต	แบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือ จังหวัดปารีส ซึ่งมีสถานะเป็นเทศบาลนครปารีสและเขต	เป็นการบูรณาการทำงานร่วมกันทั้งกระทรวงที่เกี่ยวข้องจากส่วนกลางจังหวัด องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงเอกชน	เป็นองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นรูปแบบพิเศษชั้นเดียว	เป็นการบริหารงานตามโครงสร้างจากส่วนกลาง ภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นตามลำดับราชการไทย โดยให้จังหวัดเป็นผู้ดำเนินการและควบคุมจากส่วนกลาง
โครงสร้างการบริหาร	แบ่งเป็น 2 ฝ่าย มี Mayor of London เป็นหัวหน้ามาจากการเลือกตั้งของประชาชน ฝ่ายนิติบัญญัติ มีสมาชิกมาจาก การเลือกตั้งของ	แบ่งเป็น 2 ฝ่าย นายกเทศมนตรี นครปารีสมาจากการเลือกโดย สมาชิกสภานครปารีส และสมาชิก นครปารีสมาจากการเลือกตั้ง	Schiphol Group เป็นบริษัทโดยการร่วมทุนของรัฐบาล แห่งชาติเนเธอร์แลนด์ เทศบาล กรุง อัมสเตอร์ดัม และท่าอากาศยาน	แบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ฝ่ายบริหารมี นายกนครแม่สอดมาจากการเลือกตั้งของประชาชน ฝ่ายนิติบัญญัติคือ สภานครแม่	เนื่องจาก เพิ่งมีการจัดตั้งเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ ที่ไม่ได้มีพื้นที่ครอบคลุมทั้งอำเภอ เป็นแค่เพียง บางส่วน ทำให้ การบริการจัดการ หรือการ

ตารางที่ 4.10 (ต่อ)

เกณฑ์การ เปรียบเทียบ	มหานคร ลอนดอน	มหานคร ปารีส	นครท่าอากาศ ยาน	นครแม่สอด	เขตเศรษฐกิจ พิเศษชายแดน จังหวัด สระแก้ว
โครงสร้างการ บริหาร	ประชาชน เช่นกัน	โดยตรงของ ประชาชน	ปารีส โดยการ แบ่งโครงสร้าง การบริหาร 2 ระดับ ได้แก่ คณะกรรมการ กำกับดูแลและ คณะกรรมการ บริหารจัดการ ซึ่งแบ่งออกเป็น ฝ่ายธุรกิจการ บิน ฝ่ายลูกค้า สัมพันธ์ ฝ่าย อสังหาริมทรัพย์ ฝ่าย ประสานงาน พันธมิตรการ พัฒนาและการ มีส่วนร่วม และ ฝ่ายสนับสนุน ทั่วไป	สอดมาจาก การเลือกตั้ง ของประชาชน และ คณะกรรมการ ที่ปรึกษา แะ พัฒนา นโยบายนคร แม่สอด มา จากการ แต่งตั้งโดย นายกนครแม่ สอด สภานคร แม่สอด และ ผู้ว่าราชการ จังหวัดตาก	ปกครอง ยังก อยู่ภายใต้การ กำกับดูแลของ ภาครัฐตาม โครงสร้างระบบ ราชการ โดยมี ผู้ว่าราชการ จังหวัดเป็น ประธานในการ ทำงาน ที่กำกับ ดูแลจาก ส่วนกลางอีกที่ หนึ่ง
อำนาจหน้าที่	อำนาจหน้าที่ ส่วนใหญ่ที่ เกี่ยวข้องกับการ บริหารจัดการ ความเป็นเมือง อย่างเบ็ดเสร็จ ได้แก่ การ วางแผนเชิงกล	อำนาจหน้าที่ ที่เกี่ยวข้องกับ การบริหาร จัดการความ เป็นเมือง ทั้งหมดอย่าง เบ็ดเสร็จ รวมถึงอำนาจ	หน่วยงานทั้ง รัฐบาลกลาง จังหวัด องค์กร ปกครองส่วน ท้องถิ่นในพื้นที่ การทำอากาศ ยาน และ บรรษัทพัฒนา	อำนาจหน้าที่ ของนครแม่ สอดอยู่ใน รูปแบบของ ภารกิจที่ เกี่ยวพันถึงข้อ กฎหมายใน ด้านต่างๆ	อำนาจหน้าที่ ของนครแม่สอด อยู่ในรูปแบบ ของภารกิจที่ เกี่ยวพันถึงข้อ กฎหมายใน ด้านต่างๆ ประกอบด้วย

ตารางที่ 4.10 (ต่อ)

เกณฑ์การ เปรียบเทียบ	มหานคร ลอนดอน	มหานคร ปารีส	นครท่าอากาศ ยาน	นครแม่สอด	เขตเศรษฐกิจ พิเศษชายแดน จังหวัด สระแก้ว
อำนาจหน้าที่	ยุทธศาสตร์ การพัฒนา เศรษฐกิจ การ ส่งเสริมการ ลงทุน การ ให้บริการ	หน้าที่ในฐานะ จังหวัด รวมทั้ง อำนาจ ทิศทางการ ปกครองของ ตำรวจในเขต นครปารีส ซึ่ง เป็นของ ตำรวจ ส่วนกลาง	พื้นที่ มีหน้า ร่วมกันบริหาร จัดการ สนามบินและ พื้นที่โดยรอบ ซึ่งครอบคลุม ถึงงานด้าน พัฒนาการ เศรษฐกิจของ พื้นที่ การ พัฒนา อสังหาริมทรัพย์ สาธารณูปโภค การใช้ ประโยชน์ที่ดิน	ประกอบด้วย การส่งเสริม การลงทุน ธุรกิจนำเที่ยว การทำงาน ของคนต่างด้าว ของคนต่าง ด้าว การจราจรทาง บก ขนส่ง โรงงาน บก ขนส่ง โรงงาน อุตสาหกรรม เป็นต้น	การส่งเสริมการ ลงทุน ธุรกิจนำ เที่ยว การ ทำงานของคน ต่างด้าว การจราจรทาง บก ขนส่ง โรงงาน อุตสาหกรรม เป็นต้น
แหล่งที่มารายได้	งบประมาณ สนับสนุนจากรัฐบาล ระดับชาติ โดยตรง และ งบประมาณที่ได้รับจากการ จัดเก็บภาษี ประเภทต่างๆ ในพื้นที่	งบประมาณ สนับสนุนจากรัฐบาล ระดับชาติ โดยตรง และ งบประมาณที่ได้รับจากการ จัดเก็บภาษี ประเภทต่างๆ ในพื้นที่ ซึ่งมี ความ หลากหลาย มากกว่า	รายได้จาก กิจกรรมที่ไม่ เกี่ยวกับการบิน คิดเป็น ปริมาณสองใน สามของรายได้ ทั้งหมด การ แปรรูป รัฐวิสาหกิจด้วยการ ขายหุ้น 49% ของ Schiphol Group และเงิน	ค่าธรรมเนียม ใบอนุญาต และการ ให้บริการ ภาษีที่เพิ่มขึ้น และเงิน อุดหนุนเฉพาะ กิจจากรัฐบาล เพื่อสนับสนุน การดำเนิน ภารกิจพิเศษ ของนครแม่ สอด	เงินสนับสนุน จากรัฐบาล ค่าธรรมเนียม จากกาาร ให้บริการต่างๆ บริเวณชายแดน และการค้าขาย ชายแดน

ตารางที่ 4.10 (ต่อ)

เกณฑ์การ เปรียบเทียบ	มหานคร ลอนดอน	มหานคร ปารีส	นครท่าอากาศ ยาน	นครแม่สอด	เขตเศรษฐกิจ พิเศษชายแดน จังหวัด สระแก้ว
แหล่งที่มารายได้		องค์กร ปกครองส่วน ท้องถิ่น รูปแบบทั่วไป	อุดหนุนจาก รัฐบาลกลางผ่าน กระทรวง คมนาคม โยธาติ และการ จัดการน้ำและ กระทรวงการคลัง		

จากการเปรียบเทียบดังกล่าวข้างต้น ซึ่งให้เห็นถึงความสำคัญของการนำลักษณะเฉพาะของตัวแบบการบริหารจัดการพื้นที่ลักษณะพิเศษในต่างประเทศที่สำคัญ 2 ตัวแบบ มาเทียบเคียงเพื่อประยุกต์สู่การจัดตั้งโครงสร้างการบริหารจัดการพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดสระแก้ว กล่าวคือ การบริหารจัดการท่าอากาศยาน Schipol ซึ่งให้เห็นบทบาทสำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการร่วมบูรณาการดำเนินภารกิจการบริหารจัดการพื้นที่พิเศษซึ่งมีลักษณะสำคัญคือ สนามบิน ร่วมกับภาคส่วนต่างๆ ตั้งแต่หน่วยงานระดับชาติ ภาคเอกชน และอื่นๆ ในการบริหารภารกิจ เนื่องจากลักษณะภารกิจพิเศษเป็นเรื่องที่อยู่นอกเหนือจากขอบข่ายอำนาจหน้าที่ของท้องถิ่นแต่เพียงฝ่ายเดียว แต่เป็นงานที่ต้องอาศัยการระดมทรัพยากรกำลัง ทั้งจากรัฐบาลกลาง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชนร่วมกันจัดการบริหารจัดการพื้นที่โดยรอบท่าอากาศยาน โดยเนื้องานแล้วภารกิจการพัฒนาสนามบินและพื้นที่โดยรอบเป็นงานระดับชาติซึ่งแน่นอนว่าตัวแสดงที่จะเข้ามามีส่วนร่วมย่อมข้ามพ้นหน่วยงานระดับรากฐานอย่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น แต่ต้องกล่าวด้วยว่าหน่วยงานดังกล่าว นับว่ามีบทบาทสำคัญในการกำหนดความเป็นไปและทิศทางการพัฒนาของตัวพื้นที่ด้วย ตัวแบบนี้จึงเป็นตัวแบบสำคัญในการอธิบายถึงบทบาทของท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมกับการบริหารจัดการพื้นที่พิเศษ ซึ่งมีมีทีมงานที่ครอบคลุมถึงส่วนราชการจากส่วนกลาง

สำหรับตัวแบบ นครปารีสและมหานครลอนดอน นั้น เป็นตัวอย่างของการผ่องถ่ายภารกิจสำคัญส่วนใหญ่ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไปดำเนินการเป็นหลัก ทั้งนี้กลุ่มภารกิจดังกล่าวเป็นงานที่สืบเนื่องมาจากสภาพความเป็นเมือง ของพื้นที่ทั้งสิ้น

ภารกิจลักษณะนี้มักเป็นที่นิยมในการมอบหมายให้กับท้องถิ่นขนาดใหญ่ดำเนินการ เนื่องจากเป็นบทบาทหลักขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นความพิเศษของภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแง่นี้ คือ ลักษณะความเป็นเมืองซึ่งชัดเจนมากในพื้นที่เมืองมหานครขนาดใหญ่ ดังนั้น ภาระการดูแลเมืองทั้งในแง่การวางและจัดทำผังเมือง การปรับปรุงภูมิทัศน์ การคมนาคมขนส่ง ตลอดจนการบริหารจัดการสาธารณูปโภค จึงเป็นมิติหลักๆ ที่ควรให้เมือง มหานคร ในฐานะศูนย์กลางการบริหารของพื้นที่ๆ มีความเป็นเมืองสูงเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบ

ในแง่นี้ตัวแบบทั้งสองจึงเป็นบทเรียน 2 ลักษณะรวมถึงนครแม่สอด ต่อเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดสระแก้ว ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความเป็นเมืองมากขึ้นเรื่อยๆ ควบคู่ไปกับที่มีภารกิจสำคัญตั้งอยู่ในพื้นที่ตนเอง ได้แก่ การเป็นเมืองชายแดน ที่ถูกจัดตั้งให้เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ มีการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรม ซึ่งจะต้องดูแลมิติทางด้านส่งเสริมการค้าชายแดน การส่งเสริมการลงทุน การดูแลแรงงานต่างด้าว ภารกิจเหล่านี้มีส่วนที่คาบเกี่ยวกับความมั่นคงและผลประโยชน์ของชาติในภาพรวม ในขณะที่ภารกิจในฐานะที่มีสภาพความเป็นเมืองสูงอย่าง การคมนาคมขนส่ง การสาธารณูปโภค สาธารณูปการ การผังเมือง การดูแลสิ่งแวดล้อม และการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีการจัดตั้งคณะทำงานที่เฉพาะของเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดสระแก้วบริหารจัดการอย่างเบ็ดเสร็จในฐานะหน่วยการบริหารการปกครองพื้นที่

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบของเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนที่เหมาะสมกับจังหวัดสระแก้วและเพื่อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดสระแก้วเป็นการศึกษาวิจัยด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร และโดยใช้การสัมภาษณ์ (In-depth-interview)

5.1 สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาข้อมูลจากในบทที่ผ่านมาทั้งใน ส่วนที่ 1 ผลการเก็บรวบรวมข้อมูลทั่วไปของจังหวัดสระแก้ว เพื่อแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของจังหวัดสระแก้วที่มีต่อการรองรับการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษและส่วนที่ 2 ผลการศึกษาวเคราะห์รูปแบบเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนที่เหมาะสมกับจังหวัดสระแก้ว และผลกระทบที่เกิดขึ้นสามารถวิเคราะห์ออกมาได้ในประเด็น ดังนี้

5.1.1 สรุปผลศักยภาพในด้านโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัดสระแก้ว และพื้นที่ SEZs

จากกลุ่มอุตสาหกรรมเป้าหมายที่ให้การส่งเสริมในพื้นที่ในจังหวัดสระแก้วซึ่งประกอบไปด้วย 1) กลุ่มอุตสาหกรรมเกษตรประมงและกิจการที่เกี่ยวข้อง 2) กลุ่มอุตสาหกรรมสิ่งทอ เครื่องนุ่งห่มและเครื่องหนัง 3) กลุ่มอุตสาหกรรมการผลิตเครื่องเรือน 4) กลุ่มอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ 5) กลุ่มอุตสาหกรรมการผลิตเครื่องมือแพทย์ 6) กลุ่มอุตสาหกรรมยานยนต์ เครื่องจักรและชิ้นส่วน 7) กลุ่มอุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ 8) กลุ่มอุตสาหกรรม การผลิตพลาสติก 9) กลุ่มอุตสาหกรรมการผลิตยา 10) กลุ่มกิจการโลจิสติกส์ 11) กลุ่มนิคมอุตสาหกรรมหรือเขตอุตสาหกรรมและ 12) กิจการสนับสนุนการท่องเที่ยวซึ่งการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมหรือเขตอุตสาหกรรมนั้นต้องเป็นไปตามวินิจฉัยของภาครัฐร่วมกับกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียในพื้นที่ในการจัดตั้งพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับด้านอื่นๆ สามารถสรุปศักยภาพโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) อุตสาหกรรมเกษตรประมงและกิจการที่เกี่ยวข้อง: กิจกรรมด้านการเกษตรยังคงถือเป็นกิจกรรมหลักของพื้นที่จังหวัดสระแก้วเห็นได้จากสัดส่วนสาขาการผลิตในภาคเกษตรเป็นสาขาที่มีสัดส่วนของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดสูงที่สุด นอกจากนี้แล้วเมื่อพิจารณาด้านการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจของพื้นที่ในด้านอุตสาหกรรมพบว่าการผลิตผลิตภัณฑ์จากพืชถือเป็นกิจกรรมด้านการผลิตหลักของพื้นที่ลักษณะการใช้กำลังคนในกิจกรรมดังกล่าวแต่อาจไม่ได้มีการใช้แรงงานทั้งนี้เนื่องจากขนาดของสถานประกอบการส่วนใหญ่มีขนาดเล็กเน้นการผลิตขั้นต้นรูปแบบครัวเรือนที่ไม่ได้ใช้กระบวนการผลิตหรือเทคโนโลยีที่ซับซ้อนมากซึ่งสอดคล้องกับด้านกำลังแรงงานที่ส่วนใหญ่ยังอยู่ในภาคเกษตรอีกทั้งมีผู้จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาและต่ำกว่าเป็นสัดส่วนที่สูงเมื่อเปรียบเทียบกับสัดส่วนกำลังแรงงานทั้งจังหวัดเมื่อพิจารณาในด้านการศึกษาพบว่าในพื้นที่จังหวัดมีการเรียนการสอนในด้านเกษตรกรรมในระดับอาชีวศึกษาเพียงแห่งเดียวคือวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีสระแก้วที่สอนหลักสูตรประมงส่วนในระดับอุดมศึกษาไม่ได้มีเปิดการเรียนการสอนในด้านนี้ด้วยเหตุนี้อาจส่งผลให้อุตสาหกรรมเป้าหมายของการส่งเสริมพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับ SEZs ในด้านนี้เติบโตได้อย่างค่อยเป็นค่อยไปและต้องใช้เวลาอันยาวนานในพัฒนาเนื่องจากความไม่พร้อมของกำลังแรงงานที่ไม่ได้มีการศึกษาที่สูงมากนักก่อปรกกับการขาดความรู้ในด้านวิชาการที่จะมีส่วนช่วยในการสนับสนุนทักษะแรงงานในพื้นที่อีกทั้งการลงทุนในพื้นที่ยังคงต่ำเนื่องจากสถานประกอบการส่วนใหญ่มีขนาดเล็ก

2) กลุ่มอุตสาหกรรมสิ่งทอเครื่องนุ่งห่มและเครื่องหนัง: หากพิจารณาถึงแรงงานในภาคอุตสาหกรรมของจังหวัดสระแก้วแล้วถือเป็นสัดส่วนที่สูงและมีแนวโน้มลดลงนอกจากนี้แล้วแรงงานที่อยู่ในอุตสาหกรรมสิ่งทอเครื่องนุ่งห่มและเครื่องหนังมีอยู่ประมาณ 3,857 คนซึ่งหากมีการเพิ่มการลงทุนอาจจะต้องมีการใช้แรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านเป็นจำนวนมากแต่ก็ยังมีข้อจำกัดเนื่องจากอุตสาหกรรมสิ่งทอถือได้ว่าเป็นอุตสาหกรรมหลักของประเทศกัมพูชาอาจก่อให้เกิดการขาดแคลนแรงงานเหล่านี้ประกอบกับภาคการศึกษาในพื้นที่ยังไม่ได้มีเปิดการเรียนการสอนในด้านนี้ทำให้กลุ่มอุตสาหกรรมต้องประสบปัญหาการขาดแคลนแรงงาน

3) กลุ่มอุตสาหกรรมการผลิตเครื่องเรือน: กิจกรรมด้านการผลิตยังคงถือเป็นกิจกรรมหลักของพื้นที่จังหวัดสระแก้วหากพิจารณาถึงแรงงานในภาคอุตสาหกรรมของจังหวัดสระแก้วแล้วถือเป็นสัดส่วนที่สูงและมีแนวโน้มลดลงนอกจากนี้แล้วแรงงานที่อยู่ในอุตสาหกรรมการผลิตเครื่องเรือนมีอยู่ประมาณ 3,997 คนซึ่งหากมีการเพิ่มการลงทุนอาจจะต้องมีการใช้แรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านแต่สำหรับแรงงานในพื้นที่จังหวัดสระแก้วเองก็ยังมีข้อจำกัดที่ภาคการศึกษาในพื้นที่ไม่ได้มีเปิดการเรียนการสอนในด้านนี้เลย

4) กลุ่มอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ ถือเป็นกิจกรรมที่สำคัญมาก กิจกรรมหนึ่งในพื้นที่ที่ผ่านมามีจำนวนกำลังแรงงานที่ทำงานด้านนี้อยู่เพียง 56 คน ในปี พ.ศ. 2557 แต่ในปี พ.ศ. 2558 กลับไม่มีจำนวนกำลังแรงงานในอุตสาหกรรมนี้เลยอาจเนื่องมาจาก อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับส่วนใหญ่เป็นกิจการขนาดเล็กซึ่งการเลือกกลุ่ม อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับเป็นกิจการในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษสระแก้วอาจได้ ประโยชน์จากเขตเศรษฐกิจพิเศษปอยเปตโอเนียงเพราะฝั่งกัมพูชามีการตั้งโรงงานขึ้นรูปอัญมณี อยู่ใกล้กับด่านอรัญประเทศ นอกจากนี้แล้วแรงงานที่อยู่ในอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ ยังสามารถใช้แรงงานจากกัมพูชาได้

5) กลุ่มอุตสาหกรรมการผลิตเครื่องมือแพทย์: ถือเป็นกิจกรรมที่ใหม่สำหรับพื้นที่ เนื่องจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจในพื้นที่ยังไม่มีการค้าบริการประกอบกิจการในลักษณะนี้ ประกอบกับแรงงานในอุตสาหกรรมการผลิตเครื่องมือแพทย์ต้องใช้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ระดับสูงแต่ในขณะที่สถานศึกษายังไม่ได้มีการเปิดสอนสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องทำให้อาจต้องมีการ จ้างแรงงานจากภายนอกพื้นที่เข้ามา

6) กลุ่มอุตสาหกรรมยานยนต์เครื่องจักรและชิ้นส่วน: หากพิจารณาถึงจำนวน แรงงานในภาคอุตสาหกรรมของจังหวัดสระแก้วถือว่ามีสัดส่วนที่น้อยมากอีกทั้งมีแนวโน้มที่ลดลง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556 เป็นต้นมาโดยในปี พ.ศ. 2558 มีแรงงานเพียง 481 คนจากที่มีในปี พ.ศ. 2556 ถึง 3,107 คนซึ่งกลุ่มอุตสาหกรรมยานยนต์เครื่องจักรและชิ้นส่วนมักมีความต้องการแรงงานระดับ ปวช./ปวส. สำหรับแรงงานในพื้นที่จังหวัดสระแก้วเองมีเพียงพอที่จะรองรับเนื่องจากมีแรงงานที่จบ การศึกษาระดับนี้อยู่ประมาณ 5,308 คนแต่อาจมีข้อจำกัดในด้านการศึกษาระดับอาชีวศึกษาที่ไม่ มีหลักสูตรสาขายานยนต์

7) อุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์: หากพิจารณาถึงแรงงานใน ภาคอุตสาหกรรมของจังหวัดสระแก้วแล้วถือเป็นสัดส่วนที่สูงและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 เป็นต้นมา โดยแรงงานที่อยู่ในอุตสาหกรรมการผลิตด้านไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ในปี พ.ศ. 2558 มีจำนวน 3,599 คนขณะเดียวกันในด้านสถานประกอบการในกิจการเป้าหมายของ SEZs ที่ จดทะเบียนกับกรมโรงงานมีเพียง 1 แห่งซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่อำเภอวัฒนานครโดยมีทุนจดทะเบียน 11,625,000 บาทและมีการจ้างแรงงาน 216 คน แม้จำนวนกำลังแรงงานและสถานประกอบการ อาจไม่มีจำนวนมากเพียงพอแต่อุตสาหกรรมสามารถใช้ประโยชน์จากแรงงานกัมพูชาได้ นอกจากนี้สถาบันการศึกษาในระดับอาชีวศึกษาทุกแห่งในพื้นที่ที่มีการเปิดการเรียนการสอน สาขาวิชาอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับด้านไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์อาจเป็นส่วนสำคัญในการ

สนับสนุนกำลังแรงงานในด้านนี้ให้เข้าสู่ตลาดแรงงานเพื่อตอบสนองอุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้า และอิเล็กทรอนิกส์อันเป็นหนึ่งในเป้าหมาย SEZs ของจังหวัด

8) กลุ่มอุตสาหกรรมการผลิตพลาสติก: หากพิจารณาถึงจำนวนแรงงานใน อุตสาหกรรมการผลิตพลาสติกของจังหวัดสระแก้วถือว่ามีส่วนที่น้อยมากอีกทั้งมีแนวโน้มที่ ลดลงและบางปีไม่สามารถเก็บข้อมูลทางสถิติได้โดยในปี พ.ศ. 2557 มีแรงงานเพียง 328 คนและ ในปี พ.ศ. 2558 ไม่สามารถเก็บข้อมูลได้ขณะเดียวกันในด้านสถานประกอบการในกิจการ เป้าหมายของ SEZs ทั้ง 2 อำเภอก็ไม่มีโรงงานประเภทพลาสติกที่จดทะเบียนกับกรมโรงงานใน พื้นที่เลยแต่หากในอนาคตมีการมาลงทุนในพื้นที่ก็อาจจะใช้ประโยชน์จากแรงงานกัมพูชาหรือ กำลังแรงงานในพื้นที่ที่จบการศึกษาระดับอาชีวศึกษาที่คาดว่าจะมีแนวโน้มสูงขึ้นได้

9) กิจการโลจิสติกส์: ถือเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญมากกิจกรรมหนึ่งในพื้นที่ จังหวัดสระแก้วเนื่องจากที่ผ่านมามีจำนวนกำลังแรงงานที่ทำงานด้านนี้ประมาณ 5 พันคนโดย สถานประกอบการด้านโลจิสติกส์ส่วนใหญ่เป็นกิจการขนาดเล็กซึ่งมีลักษณะเป็นการขนส่ง สินค้าและการขนส่งในรูปแบบรถประจำทางในขณะที่กิจกรรมด้านคลังสินค้าซึ่งเป็นกิจกรรมที่มี ความสำคัญต่อการเป็นเป้าหมายของการพัฒนาพื้นที่เป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษนั้นมีอยู่ไม่ มากส่วนใหญ่จะประกอบกิจการในรูปแบบตัวแทนรับจัดส่งสินค้าและตัวแทนออกของ (ตัวแทน ดำเนินพิธีการศุลกากร) เนื่องจากสระแก้วเป็นจังหวัดที่มีมูลค่าการค้าชายแดนสูงดังนั้นคาดว่าใน อนาคตควรจะมีสถานประกอบการด้านนี้มากขึ้นซึ่งภาคการศึกษาในพื้นที่เองก็มีการวางแผน รองรับโดยมีการเปิดสาขาวิชาการจัดการโลจิสติกส์และการค้าชายแดนทำให้สามารถผลิต กำลังคนมารับรองรับกิจกรรมเป้าหมายด้านกิจการโลจิสติกส์ได้

10) กิจกรรมสนับสนุนการท่องเที่ยว: ในภาพรวมของจังหวัดสระแก้วตลาดการค้า ชายแดนถือว่าเป็นตลาดการค้าใหญ่ที่สุดและสำคัญของพรมแดนระหว่างไทยและกัมพูชาและเป็น อีกทางเลือกหนึ่งของการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อไปนครวัดนครธมประเทศกัมพูชา โดยมีบริษัทนำ เที่ยวของคนไทยที่บริการนำเที่ยวเส้นทางสระแก้ว-นครวัดนครธมอยู่หลายแห่งเนื่องจากเป็นจุดที่ สะดวกและประหยัดที่สุดส่งผลให้มีจำนวนนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวค่อนข้างมาก ทำให้มีการ ก่อสร้างโรงแรมเพิ่มขึ้นหลายแห่งในพื้นที่อำเภอแต่ปัจจุบันยังไม่มีกิจกรรมสนับสนุนการท่องเที่ยว อาทิ การเดินเรือท่องเที่ยวศูนย์แสดงสินค้านานาชาติและศูนย์ฟื้นฟูสุขภาพซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ สามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวระหว่างไทยและกัมพูชาได้โดยด้านธุรกิจที่พักและโรงแรมในจังหวัด สระแก้วจะมีที่พักหลายระดับแต่ยังไม่มีโรงแรมขนาดใหญ่ที่มีความทันสมัยและพร้อมในด้านต่าง ๆ อาทิการจัดการประชุมและสัมมนาซึ่งมีน้อยทำให้ไม่สามารถรองรับการเติบโตในอนาคตสำหรับใน

ด้านความพร้อมของกำลังแรงงานนั้นถือว่าอยู่ในระดับต่ำเนื่องจากมีจำนวนสถานศึกษาระดับอาชีวศึกษาขึ้นไปน้อยโดยมีเพียง 4 แห่งและยังไม่มีเปิดการเรียนการสอนในสาขาวิชาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวส่งผลให้อาชาดกำลังแรงงานด้านการท่องเที่ยวในอนาคตนอกจากนี้ในพื้นที่ใกล้เคียงคือจังหวัดปราจีนบุรีฉะเชิงเทราพบว่าสถานศึกษาอยู่หลายแห่งที่อาจจะช่วยเพิ่มกำลังคนในด้านนี้ได้ดังนั้นแนวโน้มของกิจกรรมสนับสนุนด้านท่องเที่ยวในเขตพื้นที่เป้าหมาย SEZs อยู่ในเกณฑ์ดีแต่ยังมีปัญหาและข้อจำกัดอยู่บ้างเนื่องจากจังหวัดสระแก้วใกล้เคียงกับจังหวัดที่มีนิคมอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ได้แก่ระยองชลบุรีอาจได้รับผลกระทบจากการเคลื่อนย้ายแรงงานไปสู่อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ในพื้นที่อื่นๆได้

5.1.2 สรุปผลการวิเคราะห์รูปแบบเขตเศรษฐกิจพิเศษจากกิจกรรมภาคเศรษฐกิจในจังหวัดสระแก้ว

จากผลการวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่จังหวัดการเก็บรวบรวมข้อมูลการทำ SWOT Analysis ที่ได้นำเสนอไปแล้วจะเห็นได้ว่าภาคเศรษฐกิจที่โดดเด่นของจังหวัดสระแก้วคือภาคเกษตรกรรมในที่นี่คือการปลูกพืชผักและการประมงน้ำจืดรวมทั้งอุตสาหกรรมการผลิตต่อเนื่องในหมวดการแปรรูปสินค้าเกษตรอาหารและเครื่องดื่มนการผลิตเครื่องนุ่งห่มไม้และเครื่องเรือนยางและพลาสติกตลอดจนสาขาก่อสร้างการผลิตไฟฟ้าและประปาและภาคบริการการขายส่งขายปลีกตัวกลางทางการเงินบริการขนส่งคมนาคมโลจิสติกส์การท่องเที่ยวโรงแรมและภัตตาคารซึ่งล้วนเป็นภาคการผลิตและบริการพื้นฐานที่สำคัญในการเป็นพื้นที่ SEZs ในการผลิตเพื่อการส่งออก (Export Processing Zone) และการเป็นศูนย์โลจิสติกส์กระจายสินค้าเชื่อมโยงกิจกรรมทางเศรษฐกิจในประเทศและประเทศเพื่อนบ้านของจังหวัดดังนั้นจังหวัดจึงควรให้การส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาในภาคการผลิตและบริการที่จังหวัดมีศักยภาพดังกล่าวเป็นหลักรวมทั้งเตรียมพร้อมสำหรับอุตสาหกรรมใหม่ๆ ที่จะเข้ามาเพิ่มมากขึ้นอาทิอุตสาหกรรมผลิตยานยนต์เครื่องจักรและชิ้นส่วนการผลิตเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ที่เป็นกิจการเป้าหมายในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดสระแก้วตลอดจนการพัฒนาตัวจังหวัดโดยรวมเองเพื่อรองรับโอกาสดังกล่าว

สำหรับในภาคบริการการขายส่งขายปลีกการค้าขายแดนตัวกลางทางการเงินบริการขนส่งคมนาคมและโลจิสติกส์โรงแรมและภัตตาคารและการท่องเที่ยวถือเป็นสาขาที่สร้างรายได้ให้แก่คนในพื้นที่และเป็นสาขาที่สามารถเร่งให้เกิดการพัฒนาเมืองและพื้นที่ทางเศรษฐกิจและดึงดูดประชากรเข้าสู่พื้นที่ได้มากผ่านความได้เปรียบเชิงพื้นที่ของจังหวัดในการมีเส้นทางคมนาคมขนส่งเชื่อมโยงระหว่างจังหวัดและภูมิภาคต่างๆ ในประเทศและประเทศเพื่อนบ้านทั้งโครงข่ายถนนและ

การขนส่งระบบรางในอนาคตสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนารัฐวิสาหกิจและการวางกิจการ เป้าหมายในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดสระแก้วในเรื่องการผลิตอุตสาหกรรมการค้า ชายแดนกิจการโลจิสติกส์และกิจการเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวจังหวัดจันทบุรีได้รับการสนับสนุนจากทุกภาคส่วนและนาฐานความรู้เข้ามาปรับใช้มากขึ้นเพื่อให้เป็นการบริการที่ได้ มาตรฐานทันสมัยและมีประสิทธิภาพโดยใช้ประโยชน์จากการเป็นประตูเชื่อมโยงสู่ประเทศเพื่อน บ้านบนเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจที่สำคัญ 3 เส้นทางประกอบด้วยแนวระเบียงเศรษฐกิจ ตะวันออก-ตะวันตก (EWEC) เชื่อมโยงเวียดนาม-สปป.ลาว-ไทย-เมียนมาแนวระเบียงเศรษฐกิจ เหนือ-ใต้ (NSEC) เชื่อมโยงจีน-เมียนมา-สปป.ลาว-ไทยและแนวระเบียงเศรษฐกิจตอนใต้เชื่อมโยง ไทย-กัมพูชาจังหวัดสระแก้วมีพื้นที่รองรับการอำนวยความสะดวกการขนส่งสินค้าระหว่างเขต เศรษฐกิจพิเศษปอยเปตโอเนียงกับฐานการผลิตที่สามารถเชื่อมชายฝั่งทะเลตะวันออกของไทย โดยเส้นทางจากจังหวัดสระแก้วที่สามารถเชื่อมโยงสู่ท่าเรือแหลมฉบังสนามบินสุวรรณภูมิ สนามบินอู่ตะเภา อีสเทิร์นซีบอร์ดทำให้เป็นเส้นทางสำคัญในการขนส่งสินค้าและการสร้างความ เชื่อมโยงระหว่างอุตสาหกรรมระหว่างไทยและกัมพูชา

5.1.2.1 การคาดประมาณแนวโน้มการขยายตัวทางเศรษฐกิจ

1) แนวโน้มการขยายตัวทางเศรษฐกิจระดับประเทศและระดับภาค

จากการทบทวนโครงสร้างทางเศรษฐกิจของจังหวัดแสดงให้เห็นผลของ โครงสร้างเศรษฐกิจของจังหวัดสระแก้วและนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศและ ผลกระทบต่อการพัฒนาพื้นที่จังหวัดสระแก้วในการเป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตรและตลาดชายแดน เพื่อรองรับความเจริญและการขยายตัวด้านอุตสาหกรรมและการค้าบริการเพื่อเชื่อมโยงกับ ประเทศเพื่อนบ้านสระแก้วจึงมีการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ได้รับอิทธิพลค่อนข้างมากจากการ ขยายตัวของเศรษฐกิจประเทศและภาคตะวันออกโดยทิศทางการขยายตัวของเศรษฐกิจประเทศ จึงเป็นปัจจัยชี้้นำที่สำคัญในการกำหนดทิศทางการขยายตัวเศรษฐกิจของจังหวัดซึ่งมีแนวโน้ม (Linear Trend) เพิ่มขึ้นจากทิศทางในอดีตที่ผ่านมา

เมื่อพิจารณาการขยายตัวในระดับประเทศและระดับภาคเพื่อเป็นกรอบ ทิศทางการขยายตัวของจังหวัดสระแก้วแนวโน้มการขยายตัวทางเศรษฐกิจระดับประเทศและ ระดับภาคขึ้นอยู่กับปัจจัยภายนอกและภายในประเทศซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 2 ระยะ

(1) การขยายตัวระยะสั้น

ปัจจัยสำคัญด้านความผันผวนทางเศรษฐกิจในระยะสั้นเช่นภาวะเศรษฐกิจโลกกิจกรรมเศรษฐกิจในประเทศการผลิตการบริโภคการลงทุนนโยบายการกระตุ้นเศรษฐกิจต่างๆ จะกำหนดทิศทางเศรษฐกิจในระยะ 3-5 ปี ความผันผวนระยะสั้นประกอบด้วย

ก) การขยายตัวของส่งออกมีข้อจำกัดจากการฟื้นตัวอย่างล่าช้าของเศรษฐกิจโลกและการลดลงของราคาสินค้าส่งออก

ข) มีการเดินหน้าโครงการลงทุนของรัฐและมีการเบิกจ่ายบลงทุนตามเป้าการลงทุนของเอกชนเนื่องจากการชะลอการลงทุนก่อนหน้านี้ทำให้การกลับมาลงทุนเพิ่มเติมต้องมีการทบทวนและใช้เวลายาวกว่า

ค) การใช้จ่ายของประชาชนเริ่มฟื้นตัวและมีแนวโน้มที่จะขยายตัวตามเศรษฐกิจส่วนรวม

ง) จำนวนนักท่องเที่ยวฟื้นตัวอย่างช้าๆ ตามเศรษฐกิจโลกและความเชื่อมั่นต่อสถานการณ์ทางการเมืองของประเทศไทย

(2) การขยายตัวระยะปานกลางถึงระยะยาว

โครงสร้างตามธรรมชาติหรือโครงสร้างตามแนวโน้มเดิมของประเทศที่โครงสร้างใหญ่ทางด้านเศรษฐกิจสังคมการเมืองเทคโนโลยีแรงงานการศึกษาและทรัพยากรธรรมชาติมีบทบาทสำคัญในการกำหนดอนาคตเศรษฐกิจของประเทศโดยในระยะสั้นถึงปานกลางในช่วง 5-10 ปีโครงสร้างดังกล่าวจะไม่เปลี่ยนแปลงมากนักส่วนในระยะยาวมากกว่า 10 ปีขึ้นไปแนวโน้มเดิมตามธรรมชาติเริ่มเป็นสิ่งที่คาดเดาได้ยากขึ้นโดยเฉพาะในเรื่องที่มีการเปลี่ยนแปลงเร็ว เช่น เทคโนโลยีหรือแม้แต่เรื่องที่เป็นโครงสร้างใหญ่อื่นๆ เช่นการอพยพย้ายถิ่นรูปแบบการค้าระหว่างประเทศการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เป็นต้น

โครงสร้างการผลิตที่แบ่งตามกลุ่มภาคการผลิตใหญ่ 3 ภาคการผลิตคือภาคการเกษตรภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการมีข้อสังเกตจากหลายๆ ประเทศในอดีตและประเทศที่มีระดับการพัฒนาที่สูงในปัจจุบันคือภาคการเกษตรจะมีสัดส่วนลดน้อยลงอย่างต่อเนื่อง ส่วนภาคอุตสาหกรรมและบริการมีสัดส่วนเพิ่มสูงขึ้นโดยในระยะแรกภาคอุตสาหกรรมจะมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นเร็วกว่าแต่พอถึงระดับการพัฒนาหนึ่งภาคบริการจะมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นเร็วกว่าและมักจะเพิ่มขึ้นไปอย่างต่อเนื่อง

การขยายตัวในระยะยาวจึงขึ้นกับการดำเนินนโยบายของภาครัฐในการเกื้อหนุนการขยายตัวตามศักยภาพของประเทศเช่นการปรับโครงสร้างและคุณภาพของประชากร

ไทยในระยะยาวความสามารถในการเลือกและปรับใช้เทคโนโลยีของระบบเศรษฐกิจเพื่อเพิ่มผลิตภาพในการผลิตรวมทั้งการเพิ่มประสิทธิภาพในการประสานความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่างๆ ในการบรรลุเป้าหมายทางเศรษฐกิจที่ได้วางไว้

5.1.2.2 ปัจจัยและข้อจำกัดต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจประกอบด้วย

1) เศรษฐกิจไทยยังคงขับเคลื่อนด้วยการส่งออกของภาคเอกชนเป็นหลัก และเสริมด้วยการลงทุนจากภาครัฐและภาคเอกชนโดยเฉพาะในเรื่องของการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญด้านโครงสร้างเศรษฐกิจคือการเพิ่มความสำคัญของการค้าระหว่างประเทศโดยเป็นผลจากการเปิดเสรีการค้ามากขึ้นไม่ว่าจะเป็นผลจากความตกลงการค้าทวิภาคี (FTA) การรวมเป็นประชาคมอาเซียนการเจรจาการค้าในระดับภูมิภาคหรือแม้กระทั่งความก้าวหน้าของการเปิดเสรีการค้าพหุภาคีในเวทีของ WTO

2) เทคโนโลยีหลักที่เป็นตัวขับเคลื่อนประสิทธิภาพการผลิตของประเทศ ยังคงเป็นเทคโนโลยีที่นำเข้าเป็นหลักมีผลทำให้การนำเข้าเทคโนโลยี (ในรูปของสินค้าทุนที่ประเทศไทยผลิตเองไม่ได้) ยังอยู่ในระดับสูงและคาดว่าจะสูงกว่ารายรับจากการส่งออกทำให้การผลิตภาพการผลิตของประเทศไทยยังไม่สามารถทำได้เท่าที่ควร

3) คุณภาพของแรงงานไทยอยู่ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อไปสู่การปรับขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยเป็นผลจากการที่ระดับการศึกษาเฉลี่ยกำลังขยับสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญตามการเร่งตัวของขยายตัวของโอกาสทางการศึกษาในระยะ 10-15 ปีก่อนหน้าอย่างไรก็ตามระดับประสิทธิภาพของแรงงานไทยจะยังไม่สามารถเทียบเคียงกับประเทศเพื่อนบ้านที่พัฒนาไปก่อนหน้านี้ประเทศไทยเช่นมาเลเซียเกาหลีใต้ได้แต่ระยะห่างจะมีแนวโน้มแคบลงรวดเร็วกว่าในอดีต

4) แรงงานจะยังคงอพยพเข้าสู่แหล่งงานนอกภาคการเกษตรอย่างถาวรในจำนวนที่มากขึ้น (แทนที่จะเป็นการอพยพตามฤดูกาลเช่นในอดีต) หลังจากที่มีการหยุดชะงักลงระดับหนึ่งในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจซึ่งจะมีผลทำให้สัดส่วนประชากรในเขตเมืองเพิ่มขึ้นพร้อมกับการขยายตัวของพื้นที่เขตเมืองจากการยกระดับขึ้นเป็นเขตเทศบาลของพื้นที่ชนบทเดิม

5) การค้าชายแดนจะขยายตัวต่อเนื่องทั้งนี้เนื่องจากประเทศเพื่อนบ้าน เช่น สปป. ลาวกัมพูชาจะมีการขยายตัวของเศรษฐกิจในอัตราเร่งเพราะได้รับอานิสงส์จากความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจของประเทศไทยจีนและเวียดนามและแม้แต่ประเทศเมียนมาเองก็จะมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจในระดับที่น่าพอใจโดยส่วนหนึ่งเป็นเพราะเริ่มจากฐานการพัฒนาที่ต่ำกว่าประเทศอื่นๆ ก่อนข้างมากและยังได้ประโยชน์จากรายได้ค่าแรงงานที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย

และเงินความคึกคักทางเศรษฐกิจของจังหวัดชายแดนของไทยที่เป็นจุดแลกเปลี่ยนสินค้าจึงน่าจะมี ความยั่งยืนและคาดว่าจะมีอัตราการขยายตัวสูงกว่าค่าเฉลี่ยของจังหวัดโดยรวมของประเทศ

6) แนวโน้มสังคมผู้สูงอายุและอัตราการเกิดที่ลดลงของประชากรไทยจะ ทำให้ไทยประสบปัญหาการขาดแคลนแรงงาน

7) การพึ่งพาอุตสาหกรรมเป็นหลักและการขยายตัวของเมือง ทำให้เกิด แรงกดดันในการทำลายทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมส่งผลกระทบต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจในทุก สาขาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสาขาเกษตรและการท่องเที่ยวซึ่งอาศัยอยู่บนฐานของการใช้ทรัพยากร ธรรมชาติเป็นสำคัญ

8) โครงสร้างราคาพลังงานที่ไม่เหมาะสมมีผลต่อประสิทธิภาพการใช้ พลังงานและการปรับใช้พลังงานทดแทนของประเทศเป็นข้อจำกัดในการลดต้นทุนและเพิ่มผลิต ภาพการผลิตของประเทศ

9) วิฤติเศรษฐกิจและการเมืองในระยะที่ผ่านมารวมทั้งภัยพิบัติทาง ธรรมชาติที่เกิดขึ้นเป็นตัวจุดรั้งการพัฒนาของไทยให้มีการเติบโตที่ช้าลงโดยเฉพาะ 10 ปีที่ผ่านมา

จากปัจจัยโครงสร้างเศรษฐกิจและข้อจำกัดต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจดังกล่าว มาแล้วสามารถสร้างภาพสถานการณ์การสร้างความเร็วเติบโตทางเศรษฐกิจที่สามารถเป็นไปได้ ใน 3 ภาพสถานการณ์ดังนี้

1) การเติบโตตามแนวโน้มปกติเดิมคือเศรษฐกิจประเทศพึ่งพิงการผลิต และการส่งออกของภาคอุตสาหกรรมเป็นหลักโดยมีภาคบริการและภาคเกษตรมีบทบาทรองลงมา เป็นลำดับในระดับผลิตภาพการผลิตเดิมตัวกำหนดที่สำคัญคือการลงทุนภาครัฐและภาคเอกชนที่ กำหนดให้ขยายตัวตามแนวโน้มเดิมที่ผ่านมา

2) การเติบโตโดยมุ่งเน้นไปที่สาขาเศรษฐกิจที่มีผลิตภาพสูงคือเศรษฐกิจ ประเทศจะถูกขับเคลื่อนด้วยการยกระดับผลิตภาพภาคอุตสาหกรรมผลิตเป็นหลักโดยมีการ ขยายตัวของภาคเกษตรและบริการรองรับการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมตัวกำหนดสำคัญคือ การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตในภาคอุตสาหกรรมทั้งการปรับปรุงกระบวนการผลิตการปรับใช้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมและเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้พลังงานการลงทุนภาครัฐสามารถดำเนิน ตามโครงการขนาดใหญ่ที่ได้อ่างไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) การเติบโตโดยการเพิ่มผลิตภาพในแต่ละสาขาเศรษฐกิจไปพร้อมๆ กัน อย่างสมดุลทั้งภาคเกษตรอุตสาหกรรมและบริการตัวกำหนดสำคัญคือการเพิ่มประสิทธิภาพการ

ผลิตในทุกๆ ภาคการผลิตการลงทุนทั้งภาครัฐและเอกชนขยายตัวเร็วขึ้นสมดุลกับการส่งออกที่ขยายตัวเร็วขึ้นจากคุณภาพการผลิตและการสร้างมูลค่าเพิ่มของทุกภาคการผลิต

การพัฒนาในแต่ละแนวทางให้ผลลัพธ์ในการพัฒนาแตกต่างกันและต้องการทรัพยากรในการพัฒนาทั้งด้านการเงินแรงงานทุนมนุษย์ทุนทางสังคมและบทบาทภาครัฐและสถาบันที่เกี่ยวข้องต่างๆ ที่ไม่เหมือนกัน

5.1.2.3 แนวโน้มการขยายตัวทางเศรษฐกิจของจังหวัดสระแก้ว

จากภาพสถานการณ์ที่เป็นไปได้ของการพัฒนาเศรษฐกิจสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดบทบาทและคาดการณ์การเติบโตของจังหวัดสระแก้วที่สอดคล้องและรองรับกับการขยายตัวของประเทศประกอบกับการวางแนวทางในการพัฒนาจังหวัดตามศักยภาพและยุทธศาสตร์การพัฒนาของจังหวัดที่เกิดจากการบูรณาการการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนทั้งผู้ดำเนินนโยบายผู้ผลิตผู้ประกอบการและภาคประชาสังคม

การพัฒนาจังหวัดสระแก้วในอนาคตโดยเฉพาะการพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจชายแดนมีปัจจัยหนุนจากยุทธศาสตร์ชาติในการเพิ่มศักยภาพของเมืองและพื้นที่ SEZs เพื่อเชื่อมโยงโอกาสจากอาเซียนรองรับการเป็น AEC ทำให้จังหวัดมีการเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจและได้รับประโยชน์จากการขยายตัวทางเศรษฐกิจของกลุ่มจังหวัดในภาคตะวันออกและภาคต่างๆ ของประเทศโดยผ่านการพัฒนาในโครงการต่างๆ ดังนี้

1) การพัฒนาโครงข่ายการคมนาคมขนส่งที่สามารถเชื่อมโยงทั้งภายในและภายนอกประเทศในกลุ่มอาเซียนที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่องโดยใช้ประโยชน์จากการเป็นประตูเชื่อมโยงสู่ประเทศเพื่อนบ้านบนเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจที่สำคัญ 3 เส้นทางประกอบด้วยแนวระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (EWEC) เชื่อมโยงเวียดนาม-สปป.ลาว-ไทย-เมียนมาแนวระเบียงเศรษฐกิจเหนือ-ใต้ (NSEC) เชื่อมโยงจีน-เมียนมา-สปป.ลาว-ไทยและแนวระเบียงเศรษฐกิจตอนใต้เชื่อมโยงไทย-กัมพูชา (พนมเปญ) และเวียดนามตอนใต้

2) โครงการรถไฟเส้นทางกาญจนบุรี-กรุงเทพฯ-สระแก้ว-แหลมฉบังเพื่อรองรับการขนส่งสินค้าจากท่าเรือแหลมฉบังต่อไปยังทวายในอนาคตอีกทั้งเส้นนี้จะเชื่อมโยงการค้าการลงทุนและท่องเที่ยวแนวระเบียงเศรษฐกิจตอนใต้จากทวายผ่านเส้นทางรถไฟไปยังท่าเรือแหลมฉบังและด่านชายแดนไทย-กัมพูชา ที่อรัญประเทศ-ปอยเปตโครงข่ายจะไปทั้งทางรถไฟและถนนทะลุไปยังท่าเรือพนมเปญกับท่าเรือ Cat Lai ท่าเรือ Cai Mep ที่เมืองโฮจิมินห์ของเวียดนามสามารถขนส่งออกไปยังประเทศที่ 3 เช่น ญี่ปุ่น ฮองกง อเมริกา และยุโรป สร้างความสะดวกและลดต้นทุนโลจิสติกส์เพิ่มมูลค่าการค้าระหว่างประเทศในอาเซียนด้วยกันได้

3) นโยบายการพัฒนาจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนด้านการผลิตเพื่อการส่งออกเอื้อต่อการจัดตั้งเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษของกลุ่มจังหวัดในปี พ.ศ. 2558 รัฐบาลได้ให้ความเห็นชอบขอบเขตพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (Special Economic Zone: SEZs) ระยะแรกใน 6 พื้นที่ชายแดนคือสระแก้วตราดตากสงขลามุกดาหารและหนองคายส่งผลดีต่อการขยายตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจและการค้าชายแดนในภาคตะวันออกโดยรวม

4) เขตเศรษฐกิจพิเศษปอยเปต-โอเนียง (กัมพูชา) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการลงทุนจากนักลงทุนไทยเช่นโรงงานตัดเย็บเสื้อผ้าเครื่องประดับซึ่งใช้แรงงานเข้มข้นและมีข้อได้เปรียบในการได้สิทธิประโยชน์ทางภาษีศุลกากรเป็นการทั่วไปที่ประเทศที่พัฒนาแล้วให้กับสินค้าที่ผลิตในประเทศที่กำลังพัฒนาโดยลดหรือยกเว้นภาษีนำเข้าแก่สินค้าที่อยู่ในกลุ่มได้รับสิทธิ (Generalized System of Preferences: GSP) การส่งออกไปประเทศพัฒนาแล้ว ซึ่งเอื้อต่อการเข้าไปลงทุนของนักลงทุนไทยและเป็นโอกาสในการเชื่อมโยงห่วงโซ่การผลิตและการค้า

จากภาพสถานการณ์ที่เป็นไปได้ของการพัฒนาเศรษฐกิจและปัจจัยเกื้อหนุนในอนาคตดังกล่าวข้างต้นสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการคาดประมาณแนวโน้มเศรษฐกิจจังหวัดออกเป็น 3 แนวโน้มคือการขยายตัวตามแนวโน้มฐานแนวโน้มปานกลางและแนวโน้มสูง

1) กรณีแนวโน้มฐาน: ขยายตัวบนฐานการผลิตในอดีตและนโยบายพัฒนา

ในกรณีนี้เศรษฐกิจของจังหวัดจะมีการขยายตัวบนพื้นฐานของกิจกรรมทางเศรษฐกิจในอดีตที่เคยเป็นมาโดยมีภาคเกษตรมีบทบาทนำทางเศรษฐกิจโดยภาคอุตสาหกรรมการผลิตและบริการมีบทบาทรองลงมาตามลำดับการขยายตัวจะเป็นขยายตัวเพื่อรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศเป็นหลักตอบรับกับนโยบายในการพัฒนาประเทศและการพัฒนาจังหวัดต่างๆ การดำเนินการเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษและการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานและการเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านโดยในภาคเกษตรจะมีการขยายตัวที่ชะลอตัวลงในระยะยาวเนื่องจากการขาดการพัฒนาทรัพยากรและผลิตภาพการผลิตอย่างต่อเนื่องส่วนภาคอุตสาหกรรมจะขยายตัวส่วนภาคบริการขยายตัว

2) กรณีแนวโน้มปานกลาง: ขยายตัวโดยเน้นพัฒนาที่ภาคการผลิตหลักของจังหวัด

เน้นการพัฒนาจังหวัดไปที่ภาคเกษตรและอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเป็นหลักโดยให้ภาคการผลิตอื่นๆ รองรับให้จังหวัดเป็นฐานการผลิตและส่งออกสินค้าเกษตรแปรรูปและอุตสาหกรรมอาหารที่มีคุณภาพซึ่งเป็นสาขาการผลิตที่มีบทบาทและเป็นฐานเศรษฐกิจของ

จังหวัดและแนวทางการพัฒนาเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษสระแก้วภาคเกษตรและอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องมีการพัฒนาเชิงรุกมากขึ้นเป็นเกษตรสมัยใหม่เพิ่มฐานความรู้ของเกษตรกรและการผลิตมีการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมและการสร้างมูลค่าเพิ่มบนฐานการเพิ่มผลิตภาพในการผลิตที่ก้าวหน้าและการผลิตอาหารปลอดภัย

3) กรณีแนวโน้มสูง: ขยายตัวโดยเน้นการพัฒนาอย่างสมดุล

แนวทางนี้เป็นแนวทางการพัฒนาที่สมดุลในทุกภาคเศรษฐกิจทั้งเกษตร อุตสาหกรรมและบริการโดยไม่ได้เน้นหนักไปด้านใดด้านหนึ่งเป็นการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมและบริการร่วมกับการพัฒนาภาคเกษตรกรรมเดิมที่เป็นฐานของจังหวัดและมีการพัฒนาเชิงรุกเพื่อใช้ประโยชน์จากการพัฒนาเป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษสระแก้วเพื่อเป็นศูนย์การผลิตเกษตรแปรรูปรวมทั้งปัจจัยเกื้อหนุนจากการพัฒนาโครงข่ายการผลิตการค้าและการขนส่งเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อรองรับความต้องการและการขยายตัวของเศรษฐกิจของประเทศโดยยังเน้นที่การเพิ่มผลิตภาพการผลิตการปรับใช้เทคโนโลยีการวิจัยพัฒนาและการสร้างนวัตกรรม

ภาคอุตสาหกรรมเน้นการเป็นฐานการผลิตที่ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ก้าวหน้าในสาขาการผลิตเดิมของจังหวัดที่มีศักยภาพและรองรับการขยายตัวของอุตสาหกรรมใหม่ๆ ในอนาคตจากการเป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษบนฐานกระบวนการผลิตและการจัดการที่มีคุณภาพและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Advance and Clean Industry) สามารถอยู่ร่วมกับภาคการผลิตอื่นและชุมชนได้อย่างยั่งยืน

ส่วนสาขาบริการมีการปรับเปลี่ยนให้หันมาใช้ฐานความรู้ผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศมากขึ้นเพื่อไปสู่การบริการสมัยใหม่ (Modern Service) อาทิ การพัฒนาจังหวัดให้เป็นพื้นที่การค้าชายแดนศูนย์การกระจายสินค้าและการขนส่งโลจิสติกส์ที่ทันสมัยการบริการบนฐานความรู้ทั้งการท่องเที่ยวการศึกษาศูนย์ฝึกอบรมและศูนย์การแพทย์เป็นต้น

การขยายตัวของเศรษฐกิจตามแนวทางนี้เป็น การเติบโตอย่างมีคุณภาพบนความสมดุลทำให้อัตราการขยายตัวมีขยายตัวต่อเนื่องและมีความยั่งยืน

5.1.3 สรุปแนวโน้มความต้องการกำลังแรงงานความจำเป็นในการใช้แรงงานต่าง ด้าวและความจำเป็นต่อการจัดตั้งศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานจากผลแนวโน้ม การขยายตัวทางเศรษฐกิจ

สำหรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีศักยภาพสูงและเป็นจุดเน้นในกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ คาดว่านักลงทุนจะสนใจเข้ามาลงทุนในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษของจังหวัดสระแก้ว ได้แก่ การแปรรูปสินค้าเกษตรและกิจการโลจิสติกส์ซึ่งเป็นกิจกรรมเดิมที่มีอยู่ในพื้นที่หากในอนาคตการ

พัฒนาปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานในการรองรับพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2561 นักลงทุนที่มีความประสงค์เข้ามาลงทุนและได้ติดต่อประสานงานกับศูนย์บริการเบ็ดเสร็จด้านการลงทุนไว้แล้วจะเริ่มทยอยเข้ามาสร้างโรงงานในพื้นที่และหลังจากนั้นเมื่อการก่อสร้างโรงงานแล้วเสร็จโดยคาดว่าจะอยู่ในช่วงปี พ.ศ. 2563 ผู้ประกอบกิจการจะเริ่มดำเนินการผลิต ส่งผลให้มีความต้องการแรงงานอยู่ในระดับสูงทั้งแรงงานไทยและแรงงานต่างด้าวทำให้จังหวัดมีความจำเป็นที่จะต้องเตรียมความพร้อมของกำลังแรงงานในพื้นที่ทั้งแรงงานไทยและแรงงานต่างด้าวโดยเฉพาะการฝึกเตรียมและฝึกยกระดับฝีมือแรงงานอย่างไรก็ดีปัจจุบันแนวโน้มกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่จะเข้ามาในพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมนั้นยังอยู่ระหว่างการตัดสินใจของผู้ประกอบการ ดังนั้นการจัดตั้งศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานในพื้นที่พัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจึงอาจยังไม่มี ความจำเป็นในระยะสองสามปีนับจากนี้แต่เนื่องจากจำนวนแรงงานชาวไทยในพื้นที่และพื้นที่โดยรอบ เริ่มมีการเข้าสู่กำลังแรงงานที่ลดลงทำให้อาจเกิดการขาดแคลนแรงงานได้ดังนั้นจึงอาจต้องมีการ แก้ไขกฎระเบียบหรือผ่อนปรนให้ศูนย์พัฒนาแรงงานในพื้นที่สามารถฝึกอบรมเพื่อพัฒนาฝีมือ แรงงานต่างด้าวเพื่อให้มีทักษะเบื้องต้นสำหรับทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมได้สำหรับด้านการค้า ชายแดนการขนส่งและโลจิสติกส์นั้นควรมีการปรับหลักสูตรการอบรมให้สอดคล้องกับ ความ ต้องการของพื้นที่

ด้วยศักยภาพของพื้นที่ของจังหวัดสระแก้วและการนิคมอุตสาหกรรมได้เข้ามาดำเนินการ ในพื้นที่แล้วรวมทั้งเป็นจังหวัดที่ได้รับความสนใจจากนักลงทุนส่งผลให้แนวโน้มความต้องการ แรงงานในเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดสระแก้วจะมีแนวโน้มความต้องการแรงงานเพิ่มสูงขึ้นเป็น อย่างมากตามกิจกรรมที่เข้ามาลงทุนในพื้นที่ในช่วงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 เป็นต้นไปโดยระยะแรก อาจจะเป็นความต้องการแรงงานที่ไม่มีทักษะมากนักซึ่งสามารถทดแทนได้ด้วยแรงงานต่างด้าวแต่ ในอนาคตคาดว่าจะมีความต้องการแรงงานที่มีทักษะสูงมากขึ้นดังนั้นการเตรียมพร้อมในการฝึก ฝีมือแรงงานให้มีความสามารถที่สอดคล้องกับกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ทั้งแรงงานไทยและต่างด้าวนับว่าเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องเร่งดำเนินการแต่ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงเรื่อง ความมั่นคงของประเทศด้วย

5.2 อภิปรายผล

การศึกษาพบว่าเขตเศรษฐกิจพิเศษบริเวณชายแดนจะสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทหลัก ได้แก่

- 1) เขตเศรษฐกิจพิเศษที่เน้นกิจกรรมการผลิตเป็นหลัก
- 2) เขตเศรษฐกิจพิเศษเพื่อกิจกรรมการบริการ

สำหรับเขตเศรษฐกิจพิเศษเพื่อการผลิตนั้น การจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษบริเวณชายแดนจะมีขึ้นเพื่ออาศัยการดึงดูดแรงงานต่างด้าวในประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาทำงานเพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานระดับปฏิบัติการในอุตสาหกรรมดังกล่าว และในขณะเดียวกัน การจัดให้มีเขตเศรษฐกิจพิเศษเพื่อการผลิตบริเวณชายแดนจะช่วยชะลอปัญหาที่เกิดขึ้นเนื่องจากแรงงานต่างด้าวทะลักเข้ามาบริเวณตอนในของประเทศมากเกินไป นอกจากนี้อาจรวมถึงการอาศัยประโยชน์จากวัตถุดิบในการผลิตจากประเทศเพื่อนบ้าน หรือประโยชน์จากขยายตลาดในประเทศเพื่อนบ้าน และยังสามารถใช้ประโยชน์ในการเชื่อมโยงฐานการผลิตไปยังเขตเศรษฐกิจพิเศษหรือนิคมอุตสาหกรรมที่อยู่ในประเทศเพื่อนบ้าน

เนื่องจากพื้นที่ที่มีความเหมาะสมในการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ มีชายแดนติดกับประเทศกัมพูชา ง่ายต่อการส่งออกนำเข้าสินค้า จังหวัดสระแก้วตั้งอยู่ภาคตะวันออกของประเทศไทย อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 237 กิโลเมตรมีเนื้อที่ประมาณ 7,195.436 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 4,496,962 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงดังนี้

- 1) ทิศเหนือติดต่อกับอำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดนครราชสีมาและอำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์
- 2) ทิศใต้ติดต่อกับอำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี
- 3) ทิศตะวันออกติดต่อกับราชอาณาจักรกัมพูชา (ระยะทางยาว 165 กิโลเมตร)
- 4) ทิศตะวันตกติดต่อกับอำเภอกบินทร์บุรีอำเภอนาดี จังหวัดปราจีนบุรีและอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

ดังนั้นทำให้จังหวัดสระแก้วเหมาะกับการจัดตั้งให้เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน และด้วยเหตุนี้เอง การที่ต้องการกระตุ้นเศรษฐกิจ กลยุทธ์หนึ่ง คือการตั้งนิคมอุตสาหกรรมขึ้นในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ เพื่อดึงดูดนักลงทุนให้เข้ามาทำธุรกิจในประเทศ ซึ่งในด้านการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรม มีความชัดเจนแล้ว มีการประชาสัมพันธ์การให้สิทธิประโยชน์ การเชิญชวนให้ผู้ประกอบการเข้ามาตั้งโรงงานในนิคมอุตสาหกรรม และสร้างโรงงานอุตสาหกรรม 9 ประเภท ซึ่ง

เป็นเรื่องของการนิคมอุตสาหกรรมโดยตรง ตั้งอยู่ในพื้นที่กว่า 600 ไร่ ที่ตำบลป่าไร่ อ.อรัญประเทศ จ.สระแก้ว อยู่ในระยะปรับพื้นที่แล้ว มีการออกแบบแบ่งโซนที่จะให้มีอุตสาหกรรมที่เหมาะสม สอดคล้องเชื่อมโยงกันใน 9 อุตสาหกรรม ประกอบด้วย

- 1) อุตสาหกรรมเกษตร ประมงและกิจการที่เกี่ยวข้อง
- 2) อุตสาหกรรมสิ่งทอ เครื่องนุ่งห่ม และเครื่องหนัง
- 3) อุตสาหกรรมผลิตเครื่องเรือน
- 4) อุตสาหกรรมอัญมณี และเครื่องประดับ
- 5) อุตสาหกรรมยานยนต์ เครื่องจักรและชิ้นส่วน
- 6) อุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์
- 7) กิจการโลจิสติกส์
- 8) นิคมหรือเขตอุตสาหกรรม
- 9) กิจการเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว

ซึ่งทั้งหมดล้วนมุ่งเน้นเพื่อการผลิตเป็นหลัก นอกจากนี้จากการศึกษายังพบว่าจังหวัดสระแก้วยังมีศักยภาพในด้านอื่นๆ เช่น การการท่องเที่ยว และเป็นศูนย์กลางการขนส่งของภูมิภาค ทำให้ผู้วิจัยจึงเห็นว่า การที่จะทำให้เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดสระแก้วมีความมั่นคงและเติบโตในอนาคต จำเป็นต้องอาศัยการบริการเข้ามาช่วยในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจให้เดินไปได้อย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยจุดเด่นในด้านอื่น ดังที่วิเคราะห์ไว้ในตารางข้างต้น ทั้งนี้การผลิตควบคู่การบริการที่เหมาะสม มีความเป็นไปได้สูงที่จะประสบความสำเร็จเนื่องจากในยุทธศาสตร์ของจังหวัดสระแก้ว ได้เร่งเห็นถึงความสำคัญในเรื่องของการบริการเช่นกัน ซึ่งเห็นได้จากในปัจจุบันนอกจากจะมีการเกิดนิคมอุตสาหกรรมขึ้นเป็นฐานการผลิตแล้วนั้น ทางจังหวัดสระแก้วยังได้เริ่มมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ที่เคยเสื่อมโทรม หรือไม่เป็นที่สนใจ ทั้งที่อยู่ในเขตเศรษฐกิจพิเศษเอง และอยู่นอกเขตเศรษฐกิจก็ตามเพื่อให้กลับมาสวย และเปิดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญๆ ของจังหวัด ดังที่กล่าวไว้ในบทที่แล้ว ยกตัวอย่างเช่น ตลาดการค้าชายแดนกัมพูชา หรือโรงเกลือ ที่หลายปีที่ผ่านมาซบเซาลงมาก เนื่องจากเกิดอค์ศึภัยบอย และยังมีการกวาดล้างสินค้าละเมิดลิขสิทธิ์อย่างจริงจัง ทำให้ทั้งนักท่องเที่ยวและพ่อค้าแม่ค้าเอง ต่างเจียบเหंगाไป แต่ในปัจจุบันตลาดโรงเกลืออยู่ได้ด้วยสินค้าที่เกิดจากแบรนด์โรงงานที่ผลิตเองจากโรงงานในพื้นที่ทั้งสองฝั่งชายแดน ทำให้มีต้นทุนต่ำ ราคาถูก และเป็นของมือหนึ่ง ทำให้เศรษฐกิจเริ่มกลับมาครึกครื้นอีกครั้ง เป็นต้น

แต่ข้อเสนอนี้เป็นเพียงข้อเสนอที่ผู้วิจัยมองว่าสามารถปรับใช้ได้ในช่วงระยะสั้นเท่านั้น กล่าวคือในเขตเศรษฐกิจพิเศษเพื่อการผลิตควบคู่ไปกับการบริการที่เหมาะสมต่อเนื่อง เช่น การขนส่งและโลจิสติกส์ ในระยะสั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อให้อุตสาหกรรมที่เน้นใช้แรงงานเข้มข้นไปดำเนินการ โดยมีวัตถุประสงค์ร่วมทางด้านความมั่นคงและการจัดการแรงงานต่างด้าว มีการผ่อนผันการใช้แรงงานต่างด้าวและการขึ้นทะเบียน จึงควรอยู่ในลักษณะขนาดไม่ใหญ่เกินไป มีรั้วรอบขอบชิดและกระจายตามเขตชายแดน

ส่วนในระยะยาวผู้วิจัยมองว่าควรเน้นพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษร่วมกับประเทศเพื่อนบ้าน ที่ผู้วิจัย นิยามว่า “เมืองคู่แฝด” ทดแทนการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษเพื่อการผลิตบริเวณชายแดน เพื่อการแบ่งงานตามความชำนาญ และการใช้สิทธิประโยชน์ เช่น โดยให้ประเทศไทยผลิตขั้นต้นหรืออุตสาหกรรมที่เน้นใช้แรงงานทักษะสูง ใช้เทคโนโลยีสูง หรือต้องการสาธารณูปโภคที่ดีในการผลิต และประเทศเพื่อนบ้านผลิตขั้นต้นหรืออุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเข้มข้น ซึ่งข้อเสนอดังกล่าว จะช่วยบรรเทาปัญหาการไหลทะลักของแรงงานต่างด้าวได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจเพื่อการผลิตบริเวณชายแดนควบคู่ไปกับการบริการเพียงอย่างเดียว

นอกจากนี้ผู้วิจัยเห็นว่าการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษเพื่อการผลิตแม้จะควบคู่ไปกับการบริการที่บริเวณชายแดนนั้นเป็นมาตรการระยะสั้นในช่วงเปลี่ยนผ่าน ซึ่งประเทศเพื่อนบ้านอาจมีสาธารณูปโภคและกฎระเบียบ กฎหมายไม่ดีเพียงพอต่อการไปจัดตั้งโรงงานเพื่อดำเนินการผลิต รวมถึงตัวผู้ผลิตในประเทศเองอาจไม่มีความพร้อมในการออกไปลงทุนในต่างประเทศ แต่ในระยะยาวแล้ว การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศไทยจะส่งเสริมให้เกิดการออกไปลงทุนในต่างประเทศ จึงควรเปลี่ยนแนวทางไปที่การสร้างฐานการผลิตร่วมและการส่งเสริมการออกไปในประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งเป็นแนวทางเดียวกันกับเขตเศรษฐกิจพิเศษเพื่อการผลิตบริเวณชายแดนในต่างประเทศซึ่งมักจัดตั้งในประเทศที่มีระดับการพัฒนาที่ต่ำกว่า

ในกรณีของเขตเศรษฐกิจพิเศษเพื่อการบริการขนาดเล็ก และเน้นไปที่กิจกรรมการขนส่งและโลจิสติกส์ และการท่องเที่ยวที่ช่วยสนับสนุนการค้าชายแดนควรอยู่ในแผนการพัฒนาของจังหวัดอย่างต่อเนื่องเนื่องจากการที่จะประสบความสำเร็จจำเป็นต้องใช้เงินทุนจำนวนมาก เช่น การสร้างคลังสินค้า การสร้างถนน สนามบิน การก่อสร้างโรงพยาบาล ด้านพรมแดน หรือการบูรณะซ่อมแซมสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ เป็นต้น และทั้งหมดนี้ต้องมีการพัฒนาและดูแลรักษาเรื่อยไปโดยรูปแบบของเขตเศรษฐกิจพิเศษเพื่อการบริการนี้ไม่จำเป็นต้องอยู่บริเวณชายแดนก็ได้เช่นกัน

ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของสถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา (ITD) (2559) ในเรื่องของแบ่งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนออกเป็น 2 ประเภท คือ เขตเศรษฐกิจพิเศษเพื่อการผลิต และเขตเศรษฐกิจพิเศษเพื่อการบริการแบบรวมศูนย์หรือเขตเศรษฐกิจพิเศษขนาดใหญ่ ที่บอกว่าการที่พื้นที่ใดเหมาะสมกับแบบใด ขึ้นอยู่กับศักยภาพและความพร้อมของพื้นที่นั้นๆ และนอกจากนี้ จะเห็นได้ว่า ผลการศึกษาวิจัยเป็นไปในทางเดียวกันกับที่ สำนักงานสภาพัฒนาการเพื่อพัฒนาแรงงานแห่งชาติ (2558) ได้ทำการศึกษาไว้ว่า การกำหนดลักษณะและประเภทของเขตเศรษฐกิจพิเศษ ไม่จำเป็นต้องเป็นในรูปแบบเดียวกันในทุกๆ พื้นที่ที่สามารถกำหนดให้มีความสอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่และทรัพยากรที่มีอยู่ เช่นเดียวกับเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอด อาจไม่ได้เป็นเมืองท่า หรือเขตที่สามารถประกอบอุตสาหกรรมหนักได้ เนื่องจากสภาพข้อจำกัดของพื้นที่ ในขณะที่สามารถใช้แรงงานจากต่างชาติได้ในระดับที่สูง สามารถส่งสินค้าไปยังประเทศเพื่อนบ้านได้ ดังนั้นรูปแบบที่เหมาะสมกับพื้นที่จึงควรเป็นการประกอบอุตสาหกรรมเบาที่ใช้แรงงานเข้มข้น และเน้นไปที่การค้าชายแดน เป็นต้น

ในส่วนของการบริหารจัดการพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดสระแก้ว ควรมีการจัดตั้งคณะทำงานที่มีอิสระในการตัดสินใจ ร่างกฎหมาย เป็นอิสระจากท้องถิ่น และให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนเขตเศรษฐกิจพิเศษนี้ด้วย เนื่องจาก จากการศึกษาพบว่า ที่ในขณะนี้เกิดความล่าช้าในการดำเนินงาน เนื่องจาก การบริหารจัดการ ยังมีภาคส่วน ที่ทำงานคาบเกี่ยวกัน เนื่องจากคณะทำงานนี้ เป็นการจัดตั้งจากส่วนกลาง และมีหน่วยงานราชการหลายส่วน รับผิดชอบ เช่น การจัดตั้ง นิคมอุตสาหกรรมในเขตเศรษฐกิจพิเศษ เป็นหน้าที่ของการนิคมแห่งประเทศไทยดูแล ที่ดิน กรมธนารักษ์ควบคุมดูแล จึงอยากเสนอให้มีการจัดตั้งคณะทำงานเฉพาะในการกำกับดูแลเขตเศรษฐกิจพิเศษ เหมือนเช่นการบริหารจัดการแบบเมืองพัทยา ที่กล่าวไว้ในบทที่ 2 ซึ่งต้องทำการศึกษาต่อไป

โดยปกติแล้วการพัฒนาพื้นที่ทางเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาในพื้นที่ที่มีศักยภาพสูง พื้นที่ที่มีการคมนาคมขนส่งสะดวก หรือพื้นที่ที่อยู่ในบริเวณชายแดนและห่างจากจุดศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ ย่อมส่งผลกระทบต่อคนในชุมชนในท้องถิ่น ในการศึกษานี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาถึงผลกระทบในด้านต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นจากการพัฒนาเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนของจังหวัดสระแก้วออกเป็น 4 ด้านด้วยกัน เพื่อใช้ในการนำเสนอข้อเสนอแนะต่อไป คือ ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ ผลกระทบด้านสังคมและการปกครอง ผลกระทบด้านความมั่นคง และผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม

การศึกษานี้ได้ทำการสัมภาษณ์สอบถามเชิงลึกในพื้นที่ที่จัดตั้งเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ ในท้องที่ ตำบลท่าข้าม บ้านด่าน และตำบลป่าไร่ อำเภออรัญประเทศ และตำบลฝักชะ อำเภอดมชานนคร จังหวัดสระแก้วนอกจากนี้จากการศึกษาสามารถวิเคราะห์ผลกระทบของการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนได้ดังนี้

1) ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ

ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจที่ชุมชนและผู้ประกอบการได้รับคือ มีการพัฒนาความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จากการที่รายได้และเศรษฐกิจท้องถิ่นดีขึ้น จะเห็นได้ว่าจากในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา การเปลี่ยนแปลงของรายได้ของชุมชนและผู้ประกอบการในท้องถิ่นเพิ่มสูงขึ้นจากการที่ค่าจ้างแรงงานเพิ่มสูงขึ้น การที่เศรษฐกิจท้องถิ่นและเศรษฐกิจของประเทศดีขึ้น รวมไปถึงการเข้ามาลงทุนของคนต่างถิ่นที่เพิ่มสูงขึ้นนั้น อาจจะทำให้มีการแข่งขันทางเศรษฐกิจที่ขยายตัวและรุนแรงขึ้น สิ่งที่สำคัญประการหนึ่งอาชีพของคนในพื้นที่ จากเดิมเป็นเกษตรกรโดยส่วนใหญ่ว่างเว้นจากฤดูทำการเกษตรก็จะอยู่บ้านเฉยๆ แต่หลังจากมีการก่อตั้งเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ ทำให้หลายๆ คน หันมาทำการค้าขายที่บริเวณชายแดนเพิ่มมากขึ้น

2) ผลกระทบทางด้านสังคม

จากการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนที่จังหวัดสระแก้วขึ้น อาจจะมีผลกระทบต่อสภาพสังคม ความเป็นอยู่ของประชาชนและผู้ประกอบการในพื้นที่ รวมถึงประชาชนในจังหวัดสระแก้วด้วย ซึ่งอาจจะมีทั้งผลในเชิงบวกและเชิงลบ โดยผลในเชิงบวกคืออาจจะมีจากการพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาการบริหารจัดการในพื้นที่ การลดลงของปัญหาการย้ายถิ่นของคนในพื้นที่เพื่อไปทำงานในพื้นที่อื่น และจากการสัมภาษณ์พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นว่าการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษนี้จะช่วยให้สภาพสังคมดีขึ้น

อย่างไรก็ตามอาจส่งผลในเชิงลบซึ่งเกิดจากประชาชนในพื้นที่ไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพเศรษฐกิจและสังคมใหม่ได้ ซึ่งอาจมีการแข่งขันสูงจากคนในพื้นที่อื่นที่เข้ามา ขณะเดียวกันแรงงานที่เคลื่อนย้ายเข้ามาทำงานในพื้นที่ทั้งที่เป็นแรงงานที่มาจากพื้นที่อื่นๆ หรือแรงงานต่างด้าว อาจส่งผลให้เกิดปัญหาอาชญากรรม และยาเสพติดในพื้นที่ได้ จากการสอบถามคนในพื้นที่บางส่วนมีความกังวลกับผลเสียจากการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดสระแก้วอยู่

3) ผลกระทบทางด้านความมั่นคงและการปกครอง

ในปัจจุบันการจัดตั้งคณะกรรมการนโยบายของเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนซึ่งทำหน้าที่กำหนดนโยบายกำกับและติดตามการทำงานของเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนด้วยตัวแทน

จากทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งภายใต้ระเบียบนี้การบริหารจัดการเขตเศรษฐกิจพิเศษในระดับนโยบายนี้ไม่มีผลกระทบต่ออำนาจหน้าที่ในการบริหารปกครองของหน่วยงานราชการที่มีอยู่เดิมแต่อย่างใด และปัจจุบันการบริหารงานของเขตเศรษฐกิจพิเศษในระดับพื้นที่มีลักษณะเป็นคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วยตัวแทนจากทั้งภาครัฐในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น ตลอดจนภาคเอกชนและภาคประชาชนก็จะสามารถบริหารและดำเนินการได้โดยไม่กระทบต่ออำนาจหน้าที่ของหน่วยงานต่างๆ ที่มีอยู่

4) ผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม

ผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมที่ชุมชนและผู้ประกอบการมีความกังวลมากที่สุดคือ ปัญหาเรื่องการจราจร ส่วนผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมที่รองลงมาเมื่อแยกตามกลุ่มกิจกรรมธุรกิจมีความแตกต่างกันชัดเจน เช่น ภาคธุรกิจที่ใช้แรงงานเข้มข้นกังวลถึงเรื่องปัญหาการเกิดอุบัติเหตุรถบรรทุกมา ในขณะที่ภาคธุรกิจการค้ากังวลเรื่องปัญหาการจัดการขยะและของเสียอุตสาหกรรมและปัญหามลพิษทางน้ำ ส่วนภาคธุรกิจบริการจะกังวลผลกระทบเรื่องภาวะมลพิษทางอากาศและฝุ่นละออง

สืบเนื่องมาจากจะเห็นได้ว่าพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดสระแก้วอยู่ติดกับประเทศกัมพูชาเพียงแต่รั้วกันที่บริเวณด่านชายแดน ทำให้มีการจราจรติดขัด รถหนาแน่น เนื่องด้วยพื้นที่คับแคบ และยังมีตลาดการค้าชายแดนในบริเวณนั้น ทำให้มีผู้คนทุกผ่านจำนวนมากเกิดปัญหาขยะเยอะและสกปรก และเนื่องจากภายในตลาดมีการสร้างร้านค้าที่ไม่ได้มาตรฐานทำให้เกิดความเสียหายจากไฟไหม้บ่อยครั้งและรุกรามไปยังบ้านคนในพื้นที่เป็นประจำ เมื่อเกิดการก่อสร้างนิคมอุตสาหกรรมขึ้นในพื้นที่ทำให้ผู้คนส่วนมากมักเป็นกังวลในเรื่องนี้และต้องการให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามาแก้ไขปัญหาโดยเร็ว

เพื่อการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดสระแก้วสู่ความยั่งยืนจำเป็นต้องเร่งแก้ไขปัญหาด้านต่างๆ ซึ่งจากการวิจัยพบว่า

1) ปัจจุบันข่าวสารต่างๆ ในเรื่องของการจัดทำผังเมืองรวม และผังเขตเศรษฐกิจพิเศษยังไม่ถูกเผยแพร่ให้ประชาชนทั่วได้รับรู้อย่างถ่องถึง

นอกจากนี้ เขตเศรษฐกิจพิเศษ จ. สระแก้ว ยังไม่มีผังเมืองรวมเฉพาะ โดยปัจจุบันมีการใช้ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง ห้ามก่อสร้าง ดัดแปลง หรือเปลี่ยนแปลงการใช้อาคารบางชนิดหรือบางประเภท ในพื้นที่บางส่วนในท้องที่ตำบลบ้านใหม่หนองไทร ตำบลป่าไร่ ตำบลอรัญประเทศ ตำบลปากห้วย และตำบลท่าข้าม อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว พ.ศ. 2557 ซึ่งประกาศดังกล่าวมีข้อจำกัดในการตั้งโรงงานหรือการลงทุนในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ

สระแก้ว อย่างไรก็ตามขณะนี้กรมโยธาธิการและผังเมืองกำลังอยู่ระหว่างการจัดทำร่างผังเมืองรวมของเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษสระแก้ว ซึ่งคาดว่าจะต้องใช้ระยะเวลาพอสมควร

2) ด้านการคมนาคมขนส่ง ยังขาดการเชื่อมโยงระหว่างโครงข่ายคมนาคมทางบกของกรมทางหลวง (ทล.) และกรมทางหลวงชนบท (ทช.) บริเวณที่ตั้งนิคมอุตสาหกรรม (บ้านป่าไร่) ไปยังด่านพรมแดนบ้านคลองลึก และด่านพรมแดนบ้านหนองเอี่ยนที่จะเกิดขึ้นในอนาคต นอกจากนี้ยังมีประเด็นความร่วมมือด้านการขนส่งสินค้าทางถนนระหว่างไทย-กัมพูชา นอกจากนี้การสร้างรางรถไฟในราชอาณาจักรกัมพูชายังไม่แล้วเสร็จ และยังขาดการเชื่อมโยงระหว่างบ้านด่านคลองลึก-ปอยเปต เป็นระยะทาง 6 กิโลเมตร รวมทั้งพิธีการผ่านแดนยังไม่มี ความชัดเจน ทั้งทางด้านระเบียบขั้นตอน การขนส่งสินค้าและการเปลี่ยนขบวน ซึ่งในขณะนี้ยังอยู่ระหว่างการยก ร่างข้อตกลงเกี่ยวกับการเดินรถไฟร่วมกันระหว่างสองประเทศ ซึ่งราชอาณาจักรกัมพูชาได้ให้สัมปทานภาคเอกชนเดินรถไฟของประเทศกัมพูชา จึงยังไม่มี ความชัดเจนด้านการเดินรถไฟร่วมกัน

3) ด้านการลงทุน พบว่านักลงทุนยังไม่สนใจมาลงทุนในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจ สระแก้วมากนัก เนื่องจากยังไม่มีรายละเอียดที่ชัดเจนในสายตานักลงทุน ที่สำคัญคือราคาที่ดินเพิ่มขึ้นสูงอย่างมาก รวมทั้งความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภค สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น การปรับปรุงเส้นทางคมนาคม ถนน สะพาน ด่านชายแดน ระบบสาธารณูปโภค และการกำจัดของเสีย ก็ยังพัฒนาไม่แล้วเสร็จ นอกจากนี้ยังพบว่ากลุ่มกิจการที่ได้รับการส่งเสริม นั้นยังพบปัญหาอุปสรรคต่างๆ เช่น ในกลุ่มกิจการแปรรูปสินค้าเกษตร ยังขาดเทคโนโลยีการแปรรูปสินค้าและความเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมต่อเนื่อง ทั้งวัตถุดิบ อาหาร เครื่องดื่ม พลังงานทดแทน ส่วนในกลุ่มอุตสาหกรรมสิ่งทอ แม้จะมีแรงงานค่าจ้างราคาถูกจากกัมพูชา แต่จำนวนแรงงานก็มีไม่มากนัก เนื่องจากแรงงานในภาคนี้ส่วนใหญ่อยู่ที่กรุงเทพมหานคร และกัมพูชายังคงได้สิทธิพิเศษ GSP จากยุโรปและอเมริกา ซึ่งเป็นข้อได้เปรียบสำคัญของนักลงทุนที่ลงทุนในกัมพูชา ในกลุ่มกิจการสินค้าอุปโภคบริโภค มีข้อจำกัดเรื่องตลาดรองรับโดยเฉพาะกำลังซื้อส่วนใหญ่ของกัมพูชาอยู่ที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งอยู่ใกล้กับไฮจีมิन्हที่เป็นเมืองเศรษฐกิจสำคัญของเวียดนามมากกว่า ประกอบกับการคมนาคมระหว่างด่านอรัญประเทศกับพนมเปญยังไม่สะดวกและมีต้นทุนสูง ทำให้การผลิตและจำหน่ายน่าจะเกิดภายในประเทศไทยมากกว่า

4) แรงงานต่างด้าว เนื่องจากกฎหมายที่มิไม่มีความชัดเจน และไม่มีการบังคับใช้ที่เข้มงวด ทำให้เกิดปัญหาแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายลักลอบเข้าเมืองมีจำนวนเยอะมาก ดังนั้นถ้าต้องการให้เขตเศรษฐกิจพิเศษเกิดความยั่งยืนจำเป็นต้องแก้ไขปัญหานี้ในด้านนี้โดยด่วน โดยการปรับปรุงกฎหมาย และมีการทำความเข้าใจกับประเทศเพื่อนบ้านให้เกิดความเข้าใจตรงกันซึ่งใน

การจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษที่มีการสร้างนิคมอุตสาหกรรมขึ้นในพื้นที่ทำให้เกิดความต้องการแรงงานต่างด้าวในจำนวนมาก ควรมีการจัดตั้งศูนย์บริการเบ็ดเสร็จ ในเรื่องแรงงานต่างด้าวขึ้นเพื่อประชาสัมพันธ์ และนำเข้าแรงงานอย่างถูกกฎหมาย เพื่อความปลอดภัยและความมั่นคงของประเทศด้วย

5) ด้านการสาธารณสุข การเตรียมการ ด้านสาธารณสุข เพื่อรองรับเขตเศรษฐกิจพิเศษให้เกิดความยั่งยืนในอนาคต จึงอยากเสนอว่าควรให้ความสำคัญกับประเด็นต่อไปนี้

(1) การควบคุมสิ่งที่มีผลกระทบต่อสุขภาพ (ไข้ระวังโรคและภัยสุขภาพ)

ก) โรคติดต่อ มีข้อตกลงการเฝ้าระวังโรค เฝ้าระวังระหว่างประเทศ 5 โรค คือ พิษสุนัขบ้า-ไข้หวัดนก-คอตีบ-โรคมือเท้าปาก-SARS กำลังจะเสนอเปลี่ยนเป็น ZIKA การตั้งด่านควบคุมโรคติดต่อข้ามแดน และคณะกรรมการควบคุมโรคทุกช่องทาง-ด้านคลองลึก มีความพร้อมแล้ว-ด้านหนองเสีย ยังไม่พร้อม-ด้านบ้านเขาหิน ยังไม่พร้อม

ข) ดูแลด้านคุ้มครองผู้บริโภค อาหาร-ผลิตภัณฑ์สุขภาพ-เครื่องสำอาง

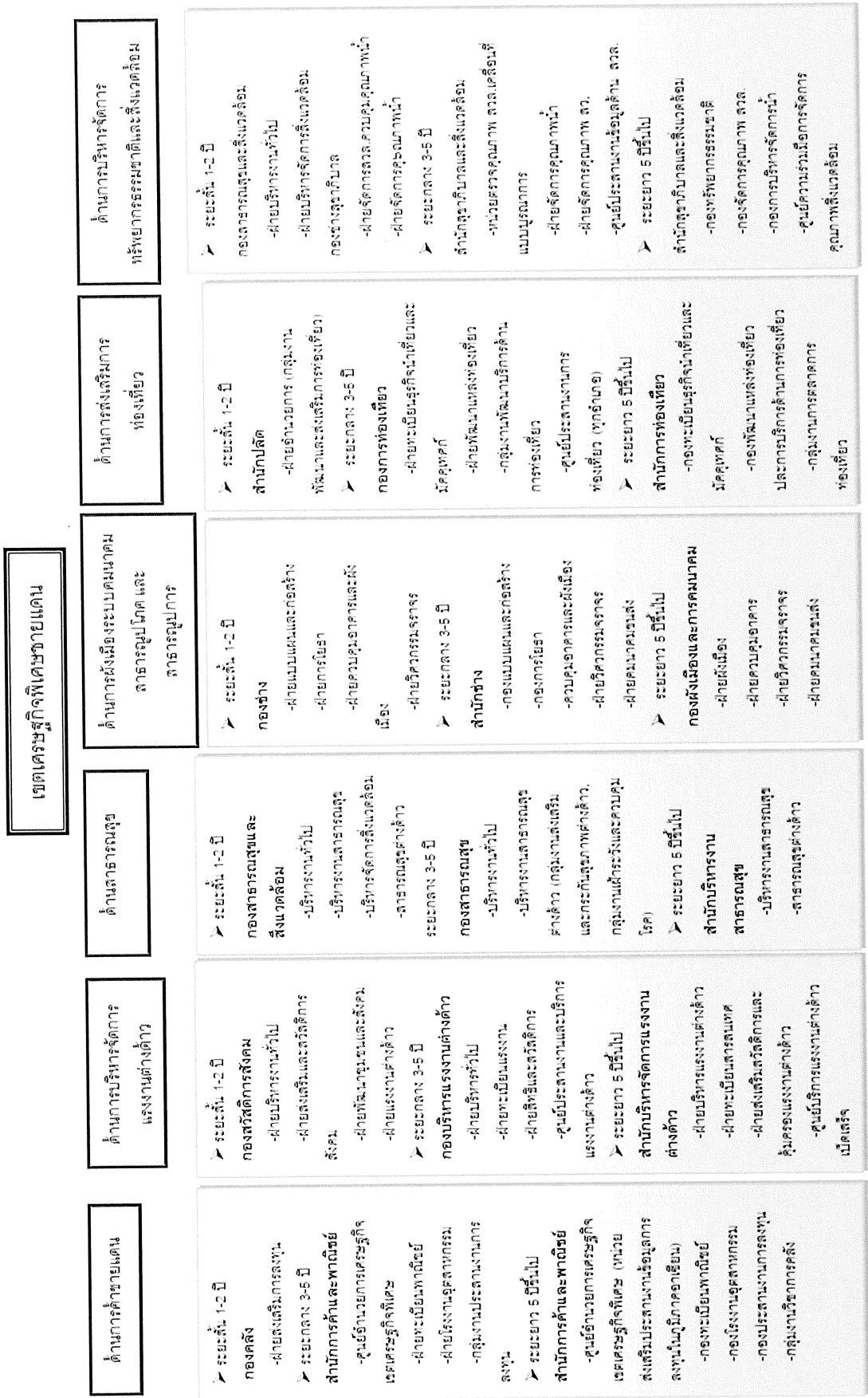
ค) โรคไม่ติดต่อ สิ่งแวดล้อม:1) ปัญหาการจัดการขยะ อุบัติเหตุและการตอบโต้ 2) ภาวะฉุกเฉิน ปัจจุบันมีการซ้อมแผนกรณีอุบัติเหตุปกติแต่ยังไม่มีการซ้อมแผนกรณีสารเคมี 3) อาชีวอนามัย: เตรียมจัดตั้งคลินิกในโรงพยาบาลวัฒนานครและโรงพยาบาลอรัญประเทศ และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษทั้ง 6 แห่ง

(2) การเตรียมความพร้อมด้านโครงสร้างและระบบบริการ

โครงสร้าง: โรงพยาบาลวัฒนานครและโรงพยาบาลอรัญประเทศ และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษทั้ง 6 แห่งขอรับการสนับสนุนพื้นที่ 5 ไร่ จากผู้ว่าราชการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย บริเวณนิคมอุตสาหกรรมป่าไร่ เพื่อลดความแออัดของแรงงานที่มาใช้บริการในโรงพยาบาลอรัญประเทศและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลป่าไร่ และจัดตั้งศูนย์บริการเบ็ดเสร็จโดยรวมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาไว้ที่เดียวกัน ให้บริการขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าว ตรวจสุขภาพ ขยายบัตรประกันสุขภาพ และ Premium Service

ปัญหาสำคัญที่วางแผนดำเนินการแก้ไขในอนาคต คือ การส่งต่อผู้ป่วยกลับประเทศ (กรณีพื้นที่อันตราย ผู้ป่วยต้องการกลับ โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวที่ไม่มีหลักประกันสุขภาพ) ไม่สามารถส่งกลับได้

สามารถสรุปรูปแบบการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดสระแก้วออกมาได้ ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 5.1 โครงสร้างการบริหารของเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดสระแก้ว

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาถึงการก่อตั้งนิคมอุตสาหกรรมคูแฝดว่าเป็นอย่างไร เพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยไปพัฒนาการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมในพื้นที่เขตเศรษฐกิจอื่นๆ ต่อไป

1) ควรศึกษาถึงปัญหาและผลกระทบ รวมทั้งแนวทางแก้ไขของการก่อตั้งนิคมอุตสาหกรรมในเขตเศรษฐกิจพิเศษ โดยตรงเพื่อนำผลการวิจัยไปเป็นข้อมูลในการพัฒนาเขตเศรษฐกิจในเกิดความยั่งยืนต่อไป

2) ควรทำการศึกษาเปรียบเทียบเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดสระแก้วกับเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนอื่นๆ เพื่อนำผลการวิจัย มาเป็นข้อมูลในการก่อกำหนดเขตเศรษฐกิจพิเศษอื่นๆ ต่อไป

5.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้วิจัยจะจัดทำข้อเสนอในการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน โคนแบ่งข้อเสนอเชิงนโยบายออกเป็น 3 ด้าน กล่าวคือ

1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อการพัฒนาทางกายภาพในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน

อรัญประเทศควรเร่งให้มีการปรับปรุงเรื่องการจราจรแออัดบริเวณหน้าด่านพรมแดน โดยการขยายปรับปรุงด้านชั่วคราวที่มีอยู่เดิมให้เป็นด้านถาวรเพื่อใช้ในการขนส่งสินค้า และให้ด้านคลองลึกเป็นด้านสำหรับนักท่องเที่ยว ซึ่งในขณะนี้ได้เร่งการพัฒนาด้านถาวรหนองเอี่ยน เพื่อรองรับการจราจร การขนส่งสินค้า และแบ่งเบาจากด้านคลองลึกเดิม ซึ่งแล้วเสร็จและเปิดให้ใช้อย่างเป็นทางการแล้ว แต่ยังไม่มีการไปใช้บริการมากนัก เนื่องจากขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดี

2) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อรูปแบบเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนที่เหมาะสมกับพื้นที่อื่นๆ และการบรรเทาผลกระทบจากการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดสระแก้ว

แม้ว่าจากการศึกษาจะพบว่ารูปแบบเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนที่เหมาะสมกับจังหวัดสระแก้ว คือเขตเศรษฐกิจเพื่อการผลิตควบคู่ไปกับการบริการที่เหมาะสม โดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกันในเรื่องความมั่นคงและการจัดการแรงงานต่างด้าว จึงควรอยู่ในลักษณะไม่ใหญ่เกินไป สามารถบริหารจัดการได้ทั่วถึง

แต่ในระยะยาว ควรเน้นพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษร่วมกับประเทศเพื่อนบ้าน ผู้วิจัยให้คำจำกัดความว่า เขตเศรษฐกิจพิเศษคู่แฝด เพื่อทดแทนการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนเพื่อการผลิตในอนาคต เพื่อแบ่งงานตามความชำนาญ และเหมาะสมกับประเทศนั้นๆ ซึ่งมาตรการดังกล่าวจะช่วยบรรเทาการไหลทะลักของแรงงานต่างด้าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

และในกรณีของเขตเศรษฐกิจพิเศษเพื่อการบริการที่เหมาะสม ผู้วิจัยเสนอว่าควรอยู่ในแผนการพัฒนาของจังหวัดอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากเห็นว่า เขตเศรษฐกิจแบบบริการ มีความจำเป็นต้องใช้ต้นทุนสูง และต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และไม่จำเป็นต้องจัดตั้งขึ้นแค่ในเขตเศรษฐกิจพิเศษเท่านั้น เพราะต้องดูองค์ประกอบอื่นควบคู่ไปด้วย

3) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเรื่องแรงงานในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ

(1) แรงงานต่างด้าวยังคงจำเป็นและเป็นกลไกขับเคลื่อนเศรษฐกิจหลักในพื้นที่ SEZs จึงต้องมีการกำหนดนโยบายให้รัดกุม

ผลจากการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่ากำลังแรงงานไทย รวมถึงจำนวนผู้ที่เข้าสู่ตลาดแรงงานอาจไม่เพียงพอจึงจำเป็นต้องอาศัยแรงงานต่างด้าวในการช่วยขับเคลื่อน โดยในระยะแรก (หรือ 2-5 ปีนับจากนี้) กิจกรรมที่ใช้แรงงานเข้มข้นจะเป็นการกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนผ่านของเศรษฐกิจส่งผลต่อการกระจายความเจริญในท้องถิ่น

จากการลงพื้นที่สำรวจพบว่า แรงงานต่างด้าวที่เดินทางเข้ามาทำงานในประเทศไทยผ่านจุดผ่านแดนของพื้นที่เป้าหมาย ไม่ได้มีถิ่นที่อยู่ในเมืองฝั่งตรงข้ามของประเทศต้นทางส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชั้นในของประเทศต้นทางที่ต้องการเดินทางเข้ามาทำงานในประเทศไทยโดยใช้เครือข่ายแรงงานที่เคยทำงานอยู่ก่อนแล้ว ทำให้แรงงานต่างด้าวส่วนใหญ่ใช้จังหวัดเหล่านี้เป็นแค่ทางผ่านเพื่อเดินทางไปทำงานในจังหวัดอื่นๆ ที่ได้รับค่าจ้างสูงกว่าหรือมีขนาดของตลาดแรงงานที่ใหญ่กว่า การนำเอานโยบายจัดระบบแรงงานต่างด้าวแบบไป-กลับเพื่ออำนวยความสะดวกในพื้นที่ จึงอาจไม่ตรงกับลักษณะของแรงงานต่างด้าวในพื้นที่ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องทำข้อตกลงด้านแรงงานในระดับพื้นที่ร่วมกับเมืองและจังหวัดฝั่งตรงข้ามเพื่อกำหนดโควตาแรงงานในพื้นที่ SEZs รวมถึงการใช้มาตรการกำหนดระยะเวลาให้แรงงานต่างด้าวทำงานเฉพาะในพื้นที่เป้าหมายและไม่สามารถเคลื่อนย้ายไปทำงานในจังหวัดอื่น ขณะเดียวกันการเข้ามาของแรงงานต่างด้าวอาจก่อให้เกิดปัญหาหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาด้านความมั่นคงและปัญหาด้านสังคม

ด้วยเหตุนี้สิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องดำเนินการในระยะแรก (1-2 ปี นับถัดจากนี้) เพื่อป้องกันปัญหาต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นและสร้างความยั่งยืนทั้งในด้านเชิงปริมาณความเพียงพอ

ของแรงงานต่างด้าวในพื้นที่รวมถึงปัญหาด้านสังคม จึงจำเป็นต้องกำหนดนโยบายการจัดระเบียบแรงงานต่างด้าวในพื้นที่ที่มีความเข้มข้นและรัดกุม อย่างไรก็ตามเนื่องจากพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษมีลักษณะพื้นที่เฉพาะ ดังนั้นแรงงานต่างด้าวหรือประเภท/คุณสมบัติของแรงงานที่ต้องการของพื้นที่มีลักษณะที่แตกต่างออกไปในแต่ละท้องถิ่น การกำหนดนโยบายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับแรงงานต่างด้าวจึงต้องอาศัยการมีส่วนร่วมการออกแบบกฎระเบียบและนโยบายจากรัฐบาลท้องถิ่น ขณะเดียวกันการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวในพื้นที่จำเป็นต้องเชื่อมโยงกับรัฐบาลท้องถิ่นทั้งของไทยและประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันและลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

โดยหน่วยงานรับผิดชอบที่เกี่ยวข้อง: กระทรวงแรงงาน กระทรวงสาธารณสุข องค์การปกครองท้องถิ่น และหน่วยงานด้านความมั่นคง อาทิ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการต่างประเทศ เป็นต้น

(2) วางแผนกำลังคนเพื่อรองรับกิจกรรมที่มีศักยภาพ รวมถึงการลงทุนใหม่ที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่

สำหรับในกิจกรรมที่มีศักยภาพ ผลจากการวิเคราะห์ศักยภาพในพื้นที่ พบว่ากิจกรรมเด่นในทุกพื้นที่ประกอบไปด้วย 2 กิจกรรม คือ กิจกรรมประเภทโลจิสติกส์ และอุตสาหกรรมเกษตร ประมง และกิจการที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสามารถแยกประเภทกิจกรรมหลักทั้งสองออกเป็นรายละเอียดกิจกรรมย่อยในเบื้องต้น ยกตัวอย่างเช่น

ก) กิจกรรมประเภทโลจิสติกส์: สามารถขยายรายละเอียดในกิจกรรมต่างๆ ได้ตั้งแต่ศูนย์กระจายสินค้า (Distribution Center) คลังสินค้า ห้องเย็น บรรจุกัณฑ์และหีบห่อ การคมนาคมขนส่ง เป็นต้น

ข) กิจกรรมประเภทอุตสาหกรรมเกษตร ประมง และกิจการที่เกี่ยวข้อง: พื้นที่ SEZs ถือเป็นแหล่งสำคัญของพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศทั้งในสินค้าประเภทอาหารและไม่ใช่อาหาร (Non-Food) อาทิ ข้าว อ้อย ข้าวโพด มันสำปะหลัง ยางพารา ผลไม้ต่างๆ เป็นต้น อุตสาหกรรมเกษตร ประมง และกิจการที่เกี่ยวข้องจึงถือเป็นกระบวนการเพิ่มมูลค่าสินค้าและผลิตภัณฑ์เกษตรผ่านกระบวนการแปรรูปต่างๆ สามารถขยายรายละเอียดกิจกรรมย่อยได้ อาทิ กระบวนการที่เกี่ยวข้องหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อจัดทำเป็นวัตถุดิบในด้านอุตสาหกรรม (Post-Harvest Processing) ทั้งในด้านศูนย์กลางการรวบรวมสินค้า และการเก็บรักษาการแปรรูป และการบรรจุหีบห่อเพื่อส่งต่อไปยังผู้บริโภค

กิจกรรมย่อยเหล่านี้เป็นตัวบ่งชี้ถึงอาชีพและตำแหน่งงานที่สำคัญ โดยแต่ละพื้นที่มีบริบทรูปแบบความเหมาะสมตามทำเลที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งอาศัยศักยภาพในด้านที่ตั้งและความพร้อมในพื้นที่เป็นตัวกำหนด อันจะมีผลต่อปัจจัยหลักและปัจจัยดึงจากภายนอกพื้นที่ เพื่อนำไปสู่การกำหนดนโยบายในการวางแผนกำลังคนเพื่อรองรับการขยายตัวของการลงทุนในพื้นที่สำหรับกิจการเป้าหมายในพื้นที่อย่างใกล้ชิดตักนั้น ห่วงโซ่อุปทานของแต่ละกิจกรรมไม่ได้เกิดขึ้นและเสร็จสิ้นในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ บางส่วนอาจมีต้นทางมาจากจังหวัดอื่นๆ หรือแม้แต่กิจกรรมประเภทอุตสาหกรรมเกษตร ซึ่งมีความอ่อนไหวอย่างรุนแรงจากการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศ และสร้างมูลค่าไม่สูงมากนักเมื่อเปรียบเทียบกับกิจกรรมด้านการผลิตอื่นๆ ดังนั้นในระยะยาวจึงจำเป็นต้องศึกษารูปแบบกิจกรรมอื่นๆ ที่สามารถสร้างมูลค่าสูง และเหมาะสมกับพื้นที่ สำหรับการวางแผนกำลังคน

ในระยะแรก (1-3 ปี นับถัดจากนี้) สามารถกำหนดการวางแผนกำลังคนในเบื้องต้นเพื่อรองรับการเติบโต การวางแผนกำลังคนในระยะนี้มีความซับซ้อนไม่มากนัก เนื่องจากเป็นระยะเริ่มต้น อย่างไรก็ตามการเติบโตในพื้นที่จำเป็นต้องมีการวางแผนในด้านกำลังคนอย่างรัดกุม สำหรับการลงทุนใหม่ๆ การวางแผนเตรียมความพร้อมด้านกำลังคนจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือในทุกภาคส่วนเริ่มตั้งแต่ภาคเอกชนในการกำหนดคุณสมบัติของแรงงานที่ต้องการ เพื่อส่งต่อภาคการศึกษาในการจัดทำหลักสูตรและเตรียมความพร้อม รวมถึงภาคแรงงานที่จะต้องดูแลแรงงานเหล่านี้ สำหรับในเชิงปริมาณนั้น เนื่องจากกำลังแรงงานและอัตราการเข้าสู่กำลังแรงงานเริ่มมีแนวโน้มลดลงจะต้องร่วมมือกับภาคการศึกษาทั้งในพื้นที่เป้าหมายและพื้นที่อำเภอหรือจังหวัดใกล้เคียงอย่างบูรณาการเพื่อสามารถส่งต่อกำลังแรงงานใหม่ให้เข้าสู่ตลาดแรงงานอันเป็นส่วนหนึ่งในการป้องกันปัญหาการขาดแคลนแรงงาน กระบวนการดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยรูปแบบการทำงานแบบไตรภาคีโดยให้ความสำคัญกับแรงงานจากท้องถิ่น นอกจากการให้ความสำคัญแก่ผู้ที่อยู่ในกำลังแรงงานซึ่งเป็นเป้าหมายหลักแล้ว จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเปิดช่องว่างความต้องการกำลังคนเชิงปริมาณด้วย โดยสร้างช่องทางอื่นๆ เพื่อสร้างกำลังแรงงานเพิ่มเติม ทั้งแรงงานจากจังหวัดข้างเคียง หรือการสนับสนุนช่องทางทางการเข้าสู่ตลาดแรงงานแก่กลุ่มผู้อยู่นอกกำลังแรงงาน หรือกลุ่มผู้ว่างงาน อาทิ กลุ่มผู้ด้อยโอกาส ชนกลุ่มน้อยที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยเยาวชนที่ออกจากระบบการศึกษา กลางคัน เป็นต้น เพื่อเติมเต็มปริมาณแรงงาน

หน่วยงานรับผิดชอบที่เกี่ยวข้อง: กระทรวงแรงงาน กระทรวงศึกษาธิการ
ภาคเอกชนในท้องถิ่นเป็นต้น

(3) ยกกระต๊บแรงงานในท้องถื่น และพื้นที่ใกล้เคียง โดยอาศัยเครือขายทั้งจากภาคแรงงาน ภาคการศึกษาและหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อรองรับพัฒนาอย่งยั่งยืนในพื้นที่แนวโนมประชากรโดยเฉพาะกำลังแรงงานในพื้นที่เป็นไปในแนวโนมเดียวกับประชากรของประเทศซึ่งมีแนวโนมลดลง และสัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น การใช้แรงงานต่างด้าวเป็นเพียงเครื่องมือในการช่วยเติมเต็มตลาดแรงงานเพียงช่วงระยะเวลาหนึ่งๆ เท่านั้น ดังนั้นจึงจำเป็นอย่งยิ่งที่ต้องพัฒนาทักษะและยกระดับของคนในพื้นที่ให้เกิดความเข้มแข็ง สำหรับการลงทุนในระยะแรกจะเป็นธุรกิจการใช้แรงงานเข้มข้น อันเป็นการอาศัยจุดเด่นในด้านจำนวนแรงงานและศักยภาพที่ตั้งเพื่อดึงดูดนักลงทุน ขณะเดียวกันในระยะต่อไปจำเป็นต้องเริ่มปรับเปลี่ยนรูปแบบที่ให้ความสำคัญกับการลงทุนทางด้านเทคโนโลยีเพิ่มขึ้น หรือสนับสนุนรูปแบบธุรกิจในท้องถื่นโดยการเพิ่มบทบาทให้ด้าน Semi-Technology เพื่อทดแทนแรงงานแรงงานส่วนใหญ่ของพื้นที่เป็นแรงงานที่อยู่ในภาคเกษตรซึ่งเป็นลักษณะการเกษตรแบบดั้งเดิม อีกทั้งสัดส่วนการสำเร็จการศึกษาของแรงงานส่วนใหญ่ั้นอยู่ในระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า ขณะเดียวกันกิจกรรมเป้าหมายหลักของ SEZs ในทุกพื้นที่เป็นกิจกรรมประเภทอุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตรและประมง การผลิตอาหารสัตว์และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับโลจิสติกส์ ซึ่งต้องอาศัยทักษะทางด้านอุตสาหกรรมหรือการบริการ ยกกระต๊บแรงงานเพื่อรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจของพื้นที่ ซึ่งจำเป็นอย่งยิ่งที่ต้องอาศัยความร่วมมือในหลายภาคส่วน ทั้งศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงาน แรงงานจังหวัด จัดหางานจังหวัด ภาคเอกชนและสถาบันการศึกษา โดยภาคเอกชนเป็นผู้แจ้งความจำนงค์แก่จัดหางานจังหวัดถึงคุณลักษณะของแรงงานที่ต้องการ โดยร่วมมือกับสถาบันการศึกษาทั้งอาชีวศึกษาและอุดมศึกษาในพื้นที่ในการพัฒนาหลักสูตรร่วมกันเพื่อให้ได้คนที่ตรงกับความต้องการ ขณะเดียวกันผู้ที่อยู่ในภาคกำลังแรงงานอยู่แล้วให้จัดหางานจังหวัดแรงงานจังหวัด และองค์กรส่วนท้องถื่นต่างๆ ร่วมประชาสัมพันธให้คนในท้องถื่นเข้าร่วมการพัฒนาทักษะขณะที่ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดควรเป็นหน่วยงานหลักในการยกกระต๊บกำลังแรงงานในท้องถื่น

สำหรับในระยะแรก (2-3 ปี นับถัดจากนี้) เนื่องจากแรงงานส่วนใหญ่เป็นแรงงานในภาคเกษตรยังขาดพื้นฐานของทักษะอุตสาหกรรมและบริการ การพัฒนาแรงงานจึงจำเป็นอย่งยิ่งในการปูพื้นฐานของทักษะอุตสาหกรรมและบริการ โดยเฉพาะเรื่องอำชีวนามัยและความปลอดภัย ซึ่งถือเป็นสิ่งพื้นฐานในการทำงานอุตสาหกรรมและบริการ ขณะที่รูปแบบและลักษณะการลงทุนยังไม่มี ความชัดเจน เนื่องจากต้องอาศัยปัจจัยตั้งจากภายนอกลักษณะการพัฒนาฝีมือแรงงานจึงควรให้ความสำคัญในกิจกรรมเป้าหมายที่มีศักยภาพของจังหวัดคือ อุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตรและประมง การผลิตอาหารสัตว์ และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับโลจิส

สตักส์หรือแม้แต่กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ซึ่งในด้านโลจิสติกส์นั้นกรมพัฒนาฝีมือแรงงานได้มีหลักสูตรในการอบรม ยกกระดัม และมาตรฐานฝีมือแรงงานที่เกี่ยวข้อง ส่วนกิจกรรมอุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตรและประมง การผลิตอาหารสัตว์สามารถอาศัยความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในพื้นที่ โดยเฉพาะด้านอาชีวศึกษา เนื่องจากแต่ละพื้นที่จะลักษณะกิจกรรมด้านการเกษตรที่แตกต่างกันออกไป เพื่อร่วมพัฒนาหลักสูตรสำหรับยกกระดัมที่เกี่ยวข้องต่อไป ขณะที่กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว อาจใช้ความร่วมมือกับสถานศึกษาและสำนักงานสาขาการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในการอบรมสาขาอาชีพที่เกี่ยวข้องในระยะยาว เมื่อนโยบายการลงทุนของพื้นที่เริ่มมีความชัดเจนแล้ว จะต้องทำการกำหนดตำแหน่ง (Positioning) ของพื้นที่เพื่อทราบลักษณะของกิจกรรมทางเศรษฐกิจอันเป็นตัวกำหนดประเภทและอาชีพเพื่อวางแนวทางการพัฒนาและยกกระดัมแรงงานของพื้นที่ นอกจากนี้จำเป็นต้องการสร้างความยั่งยืนแก่แรงงานโดยสนับสนุนการใช้มาตรฐานฝีมือแรงงาน เป็นเครื่องมือในการยกกระดัมทักษะของแรงงาน

หน่วยงานรับผิดชอบที่เกี่ยวข้อง: กระทรวงแรงงาน กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นภาคเอกชนในท้องถิ่น อาทิ สมาคมอุตสาหกรรมจังหวัด หอการค้าจังหวัด รวมถึงหน่วยงานที่ทำหน้าที่สนับสนุนรอง อาทิ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นต้น

(4) เสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ผู้ประกอบการในท้องถิ่นโดยเฉพาะ SMEs เพื่อรองรับการขยายตัวของเศรษฐกิจในพื้นที่ในอนาคตจากข้อมูลในบทที่ผ่านมาชี้ให้เห็นว่า กิจการส่วนใหญ่ในพื้นที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดเล็ก (SMEs) ซึ่งส่วนใหญ่ไม่ได้มีการจ้างงาน แต่เป็นการดำเนินการภายในครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นกิจการที่มีการลงทุนไม่มากนัก และไม่ได้มีการใช้เทคโนโลยีที่สูง ดังนั้นลักษณะและรูปแบบการผลิตส่วนใหญ่จึงเป็นแบบการซื้อมาขายไป ไม่ได้มีนวัตกรรมที่ซับซ้อน ซึ่งอาจยากแก่การรักษาคุณภาพสินค้า หรือไม่สามารถรองรับปริมาณความต้องการในระดับสูงอย่างไรก็ดีจากข้อมูลทิวทัศน์ภูมิ รวมถึงการลงทุนที่เป้าหมาย พบว่าผู้ประกอบการในท้องถิ่นถือเป็นรากฐานที่สำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของท้องถิ่น แต่ปัญหาหลักของกลุ่มผู้ประกอบการเหล่านี้ คือการขาดความรู้ ความเข้าใจลักษณะและพฤติกรรมต่างๆ รวมถึงการเข้าถึงในด้านต่างๆ ทั้งความรู้ เครื่องมือ และทุน ในการรองรับการเติบโต ด้วยเหตุนี้จึงไม่สามารถดึงเอาศักยภาพของผู้ประกอบการในท้องถิ่นมาใช้ได้อย่างเต็มที่ดังนั้นในระยะแรก (1-2 ปี นับถัดจากนี้) แนวการพัฒนาควรสร้างช่องทางการเข้าถึงข้อมูล ข่าวสารความรู้ แหล่งทุน รวมถึง

สนับสนุนการอบรม (Training) และการให้คำแนะนำและแนวทาง (Coaching) ในกิจกรรมที่สำคัญต่างๆ โดยในระยะแรกอาจให้ความสำคัญกับกิจกรรมที่มีศักยภาพในพื้นที่ก่อน โดยมุ่งให้ผู้ประกอบการเป็น Smart SMEs

เมื่อนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่มีความชัดเจนแล้ว (อาจใช้เวลา 3-5 ปี นับถัดจากนี้) ต้องส่งเสริมให้เกิดการต่อยอดการลงทุนเพิ่มในธุรกิจประเภทใหม่ และพัฒนารูปแบบของธุรกิจดั้งเดิมของในพื้นที่ตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) ให้สามารถรองรับ หรือเป็นกิจกรรมสนับสนุนกิจการภายนอกที่มีขนาดใหญ่ที่จะเข้ามาลงทุนในพื้นที่ ผ่านการสนับสนุนทั้งในด้านแหล่งทุน การสนับสนุนมาตรการทางภาษี รวมถึงการสนับสนุนผู้เชี่ยวชาญ และแหล่งความรู้ต่างๆ ทั้งในรูปแบบประชานิยมท้องถิ่น ร่วมกับการนำเอาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้อันเป็นการให้ผู้ประกอบการในพื้นที่ที่มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

หน่วยงานรับผิดชอบที่เกี่ยวข้อง: กระทรวงแรงงาน กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม กระทรวงอุตสาหกรรมกระทรวงพาณิชย์ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น

(5) สนับสนุนและให้คำปรึกษาด้านกำลังคนเพื่อรองรับการลงทุนใหม่ที่จะเกิดขึ้นจากภายนอก

ผลจากการวิเคราะห์แนวโน้มการเติบโตของพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษนั้น ส่วนหนึ่งคือการลงทุนจากภายนอก เนื่องจากศักยภาพผู้ประกอบการในพื้นที่เพียงลำพังอาจไม่เพียงพอ นอกจากปัจจัยในด้านความต้องการของตลาดแล้ว ปัจจัยด้านแรงงานถือเป็นหนึ่งในปัจจัยหลักในการตัดสินใจเข้ามาลงทุน โดยปัจจุบันพบว่ามีบางจังหวัดเริ่มมีนักลงทุนจากภายนอกให้ความสนใจเข้ามาลงทุนทั้งในส่วนของกิจการเป้าหมายและกิจการที่มีใช้เป้าหมายบ้างแล้วเพื่อเป็นการดึงดูดและอำนวยความสะดวกในด้านข้อมูลข่าวสารแก่นักลงทุนจากภายนอกที่จะเข้ามาลงทุนนั้น จะต้องมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลที่เป็นประโยชน์เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจแก่นักลงทุน ดังนั้นศูนย์บริการเบ็ดเสร็จในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษแต่ละจังหวัด (OSS) จึงควรมีเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในด้านแรงงานทำหน้าที่ประจำ เพื่อให้คำปรึกษาแก่นักลงทุนที่สนใจในด้านที่เกี่ยวข้องกับตลาดแรงงาน สนับสนุนในข้อมูลที่เกี่ยวข้องและสร้างความมั่นใจแก่นักลงทุน โดยผู้ให้คำปรึกษานั้นนอกจากจะมีความรู้ความเข้าใจข้อมูลแรงงานของจังหวัดแล้ว ยังต้องมีความเข้าใจในลักษณะเฉพาะของกำลังแรงงานและโครงสร้างกำลังแรงงาน รวมถึงโครงสร้างการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจเพื่อสนับสนุนการลงทุนขณะเดียวกัน เพื่อเป็นการดึงดูดให้เกิดการลงทุน

จากภายนอก ต้องอาศัยการสนับสนุนจากท้องถิ่นในด้านต่างๆ โดยเฉพาะรูปแบบมาตรการทางภาษี โดยอาจดเว้นภาษีท้องถิ่น หรือการจ่ายภาษีในอัตราพิเศษ ในระยะแรกหากการลงทุนดังกล่าวมีการจ้างงานแรงงานในพื้นที่และจังหวัดใกล้เคียงในสัดส่วนที่กำหนด

หน่วยงานรับผิดชอบที่เกี่ยวข้อง: กระทรวงแรงงาน สำนักงานส่งเสริมการลงทุน ศูนย์บริการเบ็ดเสร็จในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษแต่ละจังหวัด สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงพาณิชย์ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น

(6) สนับสนุนการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

การประกาศพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ โดยเฉพาะบริเวณชายแดนถือเป็นหนึ่งในกระบวนการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคและเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน อย่างไรก็ตาม ปัญหาหลักจากการสำรวจในพื้นที่คือ ช่องว่างความไม่เข้าใจระหว่างหน่วยงานผู้กำหนดระดับนโยบายของประเทศกับประชาชนในพื้นที่ถึงประโยชน์ที่ได้รับจากการประกาศเป็นจังหวัด SEZs ซึ่งพบปัญหาในระดับพื้นที่สำหรับในด้านกำลังคนนั้น กระทรวงแรงงานถือเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จัดหางานจังหวัดจะต้องดำเนินการเก็บข้อมูลด้านความต้องการและขาดแคลนแรงงานจากผู้ประกอบการเพื่อให้ทราบจำนวน และลักษณะแรงงานที่ต้องการในพื้นที่ โดยนำข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้ไปทำงานร่วมกับสถาบันและศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดเพื่อยกระดับและฝึกแรงงานให้ตรงกับความต้องการ ขณะเดียวกันสำหรับข้อมูลเชิงปริมาณจะต้องส่งต่อไปให้แรงงานจังหวัดจะต้องมีการวางแผนกำลังคนที่เหมาะสมต่อไป ขณะเดียวกันจำเป็นต้องร่วมมือกับภาคการศึกษา ทั้งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สถาบันการศึกษาต่างๆ ทั้งในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน อาชีวศึกษา และอุดมศึกษาเพื่อดำเนินการร่วมกันเชิงบูรณาการในการวางแผนกำลังคนให้เพียงพอต่อความต้องการทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ปรับปรุงหลักสูตรให้ตรงตามความต้องการของภาคเอกชน รวมถึงการหามาตรการที่สนับสนุนให้อัตราการเข้าสู่กำลังแรงงานมีสัดส่วนที่เพิ่มสูงขึ้น ด้วยเหตุนี้การทำงานด้านกำลังคนในพื้นที่จึงจำเป็นต้องอาศัยการทำงานร่วมกันในลักษณะไตรภาคอย่างใกล้ชิดเพื่อสนับสนุนข้อมูลระหว่างกันนอกจากนี้ต้องอาศัยความร่วมมือกับภาคส่วนอื่นๆ ในการสนับสนุนให้เกิดการขับเคลื่อนของกิจกรรมอันก่อให้เกิดความยั่งยืน ในระยะแรก (1-2 ปี นับถัดจากนี้) หน่วยงานในพื้นที่จึงจำเป็นต้องสร้างความเข้าใจแก่ประชาชนในพื้นที่ สร้างการรับรู้ และประโยชน์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ผ่านการประชาสัมพันธ์โดยอาศัยการสื่อสารต่างๆ ทั้งในทางตรงและทางอ้อม อีกทั้งเพื่อเป็นการสร้างความยั่งยืน ในระยะยาวจำเป็นต้องสนับสนุนการมีส่วนร่วม

ร่วมของคนในพื้นที่ เพื่อสร้างความตระหนักและการเป็นเจ้าของร่วมกัน ก่อให้เกิดความรู้สึกหวงแหน และให้ความสำคัญกับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งให้เห็นว่าการพัฒนาพื้นที่นั้นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยมีประชากรในท้องถิ่นเป็นหัวใจหลักในการขับเคลื่อน และมีหน่วยงานของรัฐเป็นผู้สนับสนุนการขับเคลื่อน ด้วยเหตุนี้การสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนจึงต้องทำการร่วมกันอย่างบูรณาการ โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดที่ท้องถิ่นจะได้รับเป็นจุดมุ่งหมายหลักของการพัฒนา

หน่วยงานรับผิดชอบที่เกี่ยวข้อง: ทุกภาคส่วน

ในส่วนของการบรรเทาผลกระทบเชิงลบจากการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดสระแก้ว ผู้วิจัยมีความเห็นดังต่อไปนี้

- 1) ควรมีการให้ภาคประชาสังคม ประชาชน คนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการวางนโยบาย และปฏิบัติตามนโยบายไปพร้อมๆ กับการทำงานของภาครัฐและเอกชน
- 2) ศึกษาผลได้ผลเสียจากการให้สิทธิประโยชน์ในเขตเศรษฐกิจพิเศษอย่างรอบคอบ โดยเฉพาะกรณีนักลงทุนจากต่างชาติ
- 3) เมื่อมีแผนการพัฒนาจังหวัดที่ดี ก็ควรนำมาปฏิบัติอย่างเคร่งครัด และประชาสัมพันธ์คนประชาชน หรือทุกๆ ภาคส่วนได้รับข่าวสารที่ถูกต้องและรวดเร็ว เพื่อให้การขับเคลื่อนเขตเศรษฐกิจพิเศษเป็นไปอย่างราบรื่น

บรรณานุกรม

- กรกรณ์ย์ ชีวะตระกูลพงษ์ และคณะ. 2558. **แนวทางและมาตรการเพื่อการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ บริเวณชายแดนของไทย**. นนทบุรี: สหมิตรพรีนติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- เกสร สิทธิหนิว. 2558. **เขตเศรษฐกิจพิเศษ: สวรรค์ของนักลงทุน**. ค้นวันที่ 29 มกราคม 2559 จาก <http://www.sarakadee.com>
- คณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (กนพ.). 2559. **ความก้าวหน้า: กิจการเป้าหมายสำหรับการลงทุนในเขตเศรษฐกิจพิเศษ**. ค้นวันที่ 15 มีนาคม 2560 จาก www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=5196
- คำสั่งคณะกรรมการความสงบแห่งชาติที่ 72/2557 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ. **ราชกิจจานุเบกษา**. 131, ตอนพิเศษ 120ง (27 มิถุนายน): 11.
- ชรินทร์ หาญสืบสาย. 2556. **เขตเศรษฐกิจพิเศษ “แม่สอด”**. ค้นวันที่ 29 มกราคม 2559 จาก <http://www.senate.go.th/w3c/senate/pictures/comm/warasarn/feb.pdf>
- ทีมข่าวภูมิภาค. 2557 (21 กรกฎาคม). **คสช. ยกมุกดาหารเป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ**. **ไทยรัฐ**. ค้นวันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2560 จาก www.thairath.co.th/content/437804
- ธเนศวร์ เจริญเมือง. 2550. **ทฤษฎีและแนวคิด: การปกครองท้องถิ่นกับการบริหารจัดการท้องถิ่น (ภาคแรก)**. กรุงเทพฯ: คบไฟ.
- ธรรมศักดิ์ รัตนัญญา. **รองผู้ว่าราชการจังหวัดสระแก้ว**. 2559 (29 มกราคม). **การสัมมนา**.
- นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และคณะ. 2546. **ทิศทางการปกครองท้องถิ่นไทยและต่างประเทศเปรียบเทียบ**. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- นันทวัฒน์ บรมานันท์. 2544. **การปกครองท้องถิ่นฝรั่งเศส**. กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายศึกษา.
- พเยาว์ ลัดลอย. **ประชาชนที่ปักอาศัยในพื้นที่**. 2559 (30 มกราคม). **การสัมมนา**.
- มีชัย ฤชุพันธุ์ และคณะ. 2547. **รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการรูปแบบเขตเศรษฐกิจพิเศษ**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกฎหมาย.

- มูลนิธิชัยพัฒนา. 2559. **โครงการพระราชดำริ : โครงการโรงเรียนกาสรกสิวิทย์ ต.สระแก้ว**
อ.เมืองสระแก้ว จ.สระแก้ว. ค้นวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2560 จาก
<http://www.chaipat.or.th/royal-projects-in-various-regions/east/3794-2011-03-21-08-04-23.html>
- เมืองพัทยา. 2559. **โครงสร้างการบริหารเมืองพัทยา ตาม พ.ร.บ.ระเบียบบริหารราชการ**
เมืองพัทยา พ.ศ. 2542. ค้นวันที่ 24 สิงหาคม 2561 จาก
<http://www.pattaya.go.th/การบริหาร/พรบ-เมืองพัทยา/>
- ยงยุทธ แฉล้มวงษ์ และคณะ. 2559. **โครงการศึกษาวิจัยความต้องการแรงงานใน 5 เขต**
พัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ใน 5 ปีข้างหน้า (พ.ศ.2560-2564) เพื่อรองรับประชาคม
อาเซียน. กรุงเทพฯ: กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา กองเศรษฐกิจแรงงาน สำนักงาน
 ปลัดกระทรวงแรงงาน.
- วิชัญดา ชาญศิริ. ประชาชนที่ทำการค้าในพื้นที่. 2559 (30 มกราคม). การสัมมนา.
- วุฒิสภา. 2548. **รายงานของคณะกรรมการเศรษฐกิจการพาณิชย์และอุตสาหกรรม**
วุฒิสภา เรื่องพระราชบัญญัติเขตเศรษฐกิจพิเศษ. กรุงเทพฯ: สำนักเลขาธิการ
 วุฒิสภา.
- ศุภชัย ศรีสุชาติ และแก้วขวัญ ตั้งติพิงศ์กุล. 2558. **โครงการศึกษาวิเคราะห์ เรื่องแนวทางการ**
บริหารจัดการแรงงานต่างด้าวในเขตเศรษฐกิจพิเศษ กรณีศึกษา: เขตพัฒนา
เศรษฐกิจพิเศษแม่สอด. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาแรงงาน
 แห่งชาติ สำนักเศรษฐกิจแรงงาน สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงาน กระทรวงแรงงาน.
- ศูนย์พัฒนาการค้าและธุรกิจไทยในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. 2557. **รายงานพิเศษ:**
ศักยภาพของจังหวัดบันเตียเมียนเจยและพระตะบองกับโอกาสการลงทุนของ
ไทย. ค้นวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2560 จาก [http://aec.ditp.go.th/contents_](http://aec.ditp.go.th/contents_attach/95492/95492.pdf)
[attach/95492/95492.pdf](http://aec.ditp.go.th/contents_attach/95492/95492.pdf)
- สถาบันสัญญา ธรรมศักดิ์ เพื่อประชาธิปไตย. 2547. **โครงการวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพ**
ปัญหา แนวทางการปรับปรุงรูปแบบการบริหาร และแนวทางการพัฒนาพื้นที่
เกาะสมุย เสนอต่อ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (เอกสารอัดสำเนา).
- สมคิด เลิศไพฑูรย์ และคณะ. 2554. **โครงการวิจัยเพื่อศึกษาแนวทางการกำหนดขอบข่าย**
และรูปแบบในการดำเนินภารกิจหน้าที่ของนครแม่สอดในฐานะองค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่ง
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- สมคิด เลิศไพฑูรย์ และคณะ. 2547. **สารานุกรมการปกครองท้องถิ่นไทย**. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- สำนักงานเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก. 2558. **ศักยภาพของจังหวัดตาก**. ค้นวันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2560 จาก <http://www.taksez.com/th/page/takpotential.html>
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. 2548. **เขตเศรษฐกิจพิเศษ (Special Economic Zone)**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน. 2558. **คู่มือการลงทุนในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ**. ค้นวันที่ 15 มีนาคม 2560 จาก http://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=5198
- สำนักงานจังหวัดสระแก้ว. 2554. **ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดสระแก้ว (พ.ศ. 2554-2556)**. สระแก้ว: ช.ดำรงชัยการพิมพ์.
- สำนักงานจังหวัดสระแก้ว. 2557. **แผนพัฒนาจังหวัดสระแก้ว 4 ปี (พ.ศ. 2557-2560) ฉบับทบทวน**. ค้นวันที่ 30 ธันวาคม 2557 จาก http://www.sakaeo.go.th/demo/files/com_news_devpro/2018-07_e430a7f5bae7277.pdf
- สำนักงานจังหวัดสระแก้ว. 2560. **บรรยายสรุปจังหวัดสระแก้ว ปีงบประมาณ พ.ศ. 2560**. ค้นวันที่ 15 มีนาคม 2560 จาก <http://www.sakaeo.go.th/websakaeo/sakaeo60.pdf>
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. 2557. **เขตเศรษฐกิจพิเศษพื้นที่ชายแดนกับการรองรับ AEC**. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. 2557. **ผลการประชุมคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (กนพ.) ครั้งที่ 1/2557**. ค้นวันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2560 จาก http://www.cabinet.soc.go.th/soc/Program2-3.jsp?top_serl=99310036
- สิริวิชา สิทธิชัย. 2551. **สิทธิประโยชน์ทางภาษีเพื่อประโยชน์ในการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุนทรตรา จันทบุรี. 2559. **เขตเศรษฐกิจพิเศษสระแก้ว-ปอยเปต: ประตุการค้าสู่อินโดจีน 2559**. ค้นวันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2560 จาก www.asean thai.net
- สุมาลี วงษ์วิฑิต และคณะ. 2551. **รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน**. กรุงเทพฯ: คณะทำงานอุตสาหกรรมพาณิชย์กรรม สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สุรชัย ตันชัยवाल. ผู้อำนวยการกลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัดสระแก้ว.

2559 (29 มกราคม). การสัมภาษณ์.

อดิเรก พันธุ์เขียว. 2557. การยอมรับ ความคาดหวังและปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาเขต

เศรษฐกิจพิเศษชายแดน ในจังหวัดตาก. วารสารวิชาการเครือข่ายบัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ. 4 (6): 1-14.

อุดม ทุมโฆษิต. 2551. การปกครองท้องถิ่นสมัยใหม่: บทเรียนจากประเทศพัฒนาแล้ว.

กรุงเทพฯ: แชนท์ โฟร์พรีนติ้ง.

ภาคผนวก

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน ที่เหมาะสมกับจังหวัดสระแก้ว

ชื่อ-สกุล ผู้สัมภาษณ์ นางสาวอริยาพร วิริยะภักดิ์

วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์.....เวลา.....

สถานที่.....

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ถูกสัมภาษณ์

ชื่อ-สกุล ผู้ถูกสัมภาษณ์.....

เพศ.....อายุ.....ปี ตำแหน่ง.....

หัวข้อคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์หน่วยงานภาครัฐ เอกชน ส่วนท้องถิ่น และประชาชนที่มีส่วน
เกี่ยวข้อง

1. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับจังหวัดสระแก้วเป็นอย่างไร
2. ศักยภาพของจังหวัดสระแก้วในการรองรับการจัดตั้งเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดสระแก้วเป็น
อย่างไร
3. โครงสร้างการบริหารงานในการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดสระแก้วเป็นอย่างไร
4. การประสานงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐ เอกชน ส่วนท้องถิ่น และประชาชนดำเนินการใน

รูปแบบใด

5. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดสระแก้วมี
อะไรบ้าง

6. การให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงานของทุกภาคส่วนเป็นอย่างไร
7. การมีส่วนร่วมของประชาชนมีมากน้อยเพียงใด
8. รูปแบบเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนที่เหมาะสมกับจังหวัดสระแก้วควรเป็นอย่างไร

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ ชื่อสกุล

นางสาวอริยาพร วิริยะภาคพงศ์

ประวัติการศึกษา

รัฐศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ 1)
มหาวิทยาลัยบูรพา
ปีที่สำเร็จการศึกษา พ.ศ. 2557

ประสบการณ์ทำงาน

พ.ศ. 2557-ปัจจุบัน
เจ้าหน้าที่ทรัพยากรบุคคล
การบริหารจัดการแรงงานต่างด้าว
บริษัท เอ 14 จำกัด

รางวัลเรียนดี

รางวัลนักศึกษาที่มีผลการเรียนในระดับดีมาก
คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
ประจำปีการศึกษา 2559